

Véshi Endre

Túrérshatár

Négy kisregény

TARTALOM

VARRÓGÉP HOLDFÉNYBEN

1. Irén története
2. Irén története
3. Amiről nem tudott
4. Irén története
5. Amiről nem tudott
6. Irén története
7. Amiről nem tudott
8. Irén története
9. Amiről nem tudott
10. Irén története
11. Irén története
12. Aki végighallgatta Irén történetét

A HOSSZÚ ELŐSZOBA

NYITOTT HÁZ

1. Veszélovits Anna
2. Kilátással egy régi szobára
3. „Élete legszebb pillanata!”
4. Emil szelíd és kérlelhetetlen mosolya
5. Tinta és tintahal
6. Egy agyonázott fiatalember
7. Egy megkopott rigó az ablakban

A TRANZITUTAS

Sorska
A halott átköltöztetése
John Hecht, a fehérvető
Náthás Avar
Az Underwood
Minden órája megállt
A láz megoldásai
Egyszóval

VARRÓGÉP HOLDFÉNYBEN

1. Irén története

A főorvos úr mondta, ha kedvem van, megnézhetem a vitorlaversenyt, még ennél hosszabb sétát is engedélyezne, de én nem szórakozni jöttem ide, hanem gyógyulni, és nem megyek azokkal se, akik ellógnak a Baricskába, megtömik magukat paprikás hallal, vedelik a bort, és másnap majd kiszakítja a mellüket a szívük! Én inkább, amint látja, kedveském, itt ülök magamnak a korzón, virágok között, és nézem, hogy jönnek-mennek az emberek. Nem vagyok már egészen fiatal, most léptem át a negyvenediket, de még ilyen nagy semmittevésben sose voltam, pláne hogy nyaralóhelyen, ahová azelőtt csak a ruháim jutottak el, amiket az asszonyaimnak varrtam. A főorvos úr nagyon biztat, gyógyulgat az ember, a sok jó doktor meg ez a gyenge, jó szagú levegő. Na, meg hogy szép tavaszi az idő, jól süt a nap, nemhiába mondogatta szegény édesanyám, a test is könnyebben gyógyul ilyenkor, de a lélek is megkapja a magáét. Látom, magácska is egész másképpen érzi magát, össze se lehet hasonlítani a múlt hetivel az arca színét. És az ember örül az ilyesminek, mert a mások javulásán méri a magáét is.

Hát nem mondom, az elmúlt egy év alatt történt velem valami, nem is csoda, hogy én is szíves lettem. Jó, jó, túl vagyunk a nehezen, magácska is, én is, igaz, hogy magácska még fiatal, friss, erős szervezet, én meg, hát szóval, negyven év! Egy asszony életében az nem kevés, pláne hogy én már nagyon sokat küszködtem, és amikor abban voltam, hogy elértem valahová, akkor tessék, akkor itt ez a Marica, a kislányom, bizony nem kevés szomorúságot okozott, de mit tegyek, viselni kell. Hiszen láthatta, kedveském, a múlt vasárnapi látogatáson mindenki megnézte, mert egyenesen olyan, mint a fésző rózsza, az arca is a régi már, visszatért belé a lélek. Igaz, hogy most egy évig szünetel neki az egyetem, kihuppant belőle, de hát még így is! Az én kislányom és egyetem! Nem tudom, mit szolt volna ehhez az édesapám, aki még a betűvetéshez is alig értett, az életét is csak úgy mellékesen tengette, mert hogy a háború, de még az első háború! - elvitte a fél lábát, s így csak olyan leltári ember volt a vásútnál, ócskavaskerülő - hogy mit szolt volna szegénykém! Az ő unokájából, mégpedig leányunokájából mérnök lesz - ha lesz. Mert megmondva nyíltan, ez a kislányom kicsit elrontotta magának... Csak magának mondom így, mivel hát összeemelegedtünk a közös bajunkban, mint jó ágyszomszédok. Hát azért mondom magácskának, hogy Maricától én ezt nem érdemeltem. Mert minden időmet neki áldoztam, soha egy perc szabad, pedig hát míg el nem kopott a szívem, én elég jó forma asszony voltam, mondogatták is mindig a családjaimnál: Irénkém, mint az őszibarack, magának olyan az arca... Hát igaz, az én arcomat nem fércelte összevissza az idő, a szemem környéke se gyűrődött össze, mint olyan sok negyvenéves asszonyé! - pedig sokat gürcöltem evvel a két kezemmel, és mindig másoknak, mások örömeire! Mert kérdelek én, mi marad egy házivarrónőnek? A munka. Meg a vevőköre. Én nem váltogatom a házaimat, nekem családjaim vannak, jó, hosszú éveken át, újakra nem is pályázom. Azért ha magácskának szüksége lesz valamire, nagyon szívesen, mert akit én megszeretek, szóval a szimpátia! - majd ha elbúcsúzunk, megadjuk egymásnak a címünket, jó lesz így?

Szóval, Marica! Gondolhatja, nem könnyen hoztam össze a pénzt; mindig más és más háznál dolgozni, egyszer itt, máskor ott, bár a jobb házaknál egy hétig is ott tartottak - nem csoda, hogy vasárnapra mindig kifulladtam, de akkor sem heverésztem délig az ágyban, pedig a testem kívánta volna. Mióta Marica az egyetemre járt, mármint a műegyetemre, vasárnapon-

ként mindig akadt egy-két diáktársa, akiket ebédre hívott. Ezt én jó szívvvel vettem, mert jobbára vidéki fiúk jártak hozzánk, olyanok, akik otthonban laktak, és menzán éltek. Így hát jólesett nekik egy kis otthoniasság. Lassanként egész odaszokott két egyetemista, két jó barát, a Sukora Pali meg a Szöllősi Andris. De különösen a Szöllősi Andris, mert ő tetejébe még szombathelyi gyerek, legalábbis ott laknak a szülei, én pedig kőszegi vagyok, így hát összekötött minket a Gyöngyös patak, mert az Kőszegen is, Szombathelyen is átfolyik; Ausztriában ered, vagyis Burgenlandban. Megkedveltem ezt az Andrist, szemre is az ember szívébe lopta magát; komoly képű, magas, mandulaszemű fiatalember, s egy évvel idősebb Maricánál. De össze is illettek. Láthatta, kedveském, Marica is magas meg nyúlánk - na, én, az anyja, ne dicsérjem! - a bőre, szeme, haja, mind-mind aranybarna, mintha átsütne rajta a nap, legalábbis így mondják nekem, akik ismerik. Andris pedig avval is a többiek elé vágott, hogy segítette Maricát a műszaki rajzban, örökké ott ültek a rajztábla mögött, körzővel, vonalzóval, logarléccel - gyönyörű krómozott készletet vettem a kislányomnak... - De hát az anya sorsa, hogy csalódjon, isten se tudja, miért? Mert az én jó édesanyámnak is csalódnia kellett bennem, így igaz!

Milyen szép volt az a pár hónap, amikor még semmi és senki nem nyitotta ki a szememet, élttem mint egy világtalan! Nekem legalábbis ünnep volt a vasárnapi ebéd, hallgattam a fiatalok jókedvét, megkacagtam Andrist, aki olyan komolynak látszott, még az orra fölött is mindig árnyékot rajzolt a serkedő bajusz, bárhogy borotválkozott is - olyan kimondott bajuszos típus -, de a tréfához elsőrangúan értett. Maricám pedig mindig frissen, illatosan! Például a krém shantungruhájában, pulóverszabású blúzzal, hát olyan volt benne, mint egy hindu hercegisasszony, elhiheti. Sukora Pali meg - zömök, szőke, nagyszájú gyerek -, szóval a Sukora Pali egyenesen rám vetette ki a horgát, ha nem nézem, hogy szinte a fiam lehetne, hát a vért is az arcomba kergeti egyik-másik bókja; higgye meg, kedveském, szemtelenkedett szünet nélkül, udvarolgatott. Mindig ő ment el előbb, becsomagoltam neki buktát, fánkot, kakaós süteményt, ami éppen volt, esküdni mernék, hogy férjes asszonyok körül verte a port, a csibész! Én meg ezután kiültem a konyha elé, a kiskertbe, mert a mosónő-fertályban minden lakáshoz kert tartozik, már ameddig tartozik, mert új házakkal építik be az egészet. Marica és Andris ilyenkor bent ültek a szobában villanygyújtásig, és tanultak, duruzsoltak. A fejük egy kicsit összeért, de ki gondolta, hogy nemcsak a közös figyelemtől van ez! És különben is! Fiatalok.

Estefelé elengedtem őket sétálni vagy táncolni a kultúrotthonba, de csak tízig, fél tizenegyig; én meg leülhettem a lámpa alá a noteszommal, nézni, beosztani, kihez kell menni a jövő héten, majd az utána jövő héten - fél hónapra, hónapra elrendezni, igazságot tenni a sorrendben.

Mert igazságot kell tenni, ezt kívánja a lelkiismeret, de a megélhetés is. Nézni kell a szimpátiát, meg azt, hogy miből él az ember. Akárhogy vesszük, a sorrend nem mellékes. Az ember azt nézi, milyen az a hely, ahová hívják, régi-e, állandó-e, vagy csak olyan *máma-sürgősholnap-nem-ismerlek-féle* emberekről van-e szó? Aztán, hogy jóakaratú-e az asszony vagy rigolyás, mert megmondom nyíltan, nem bírom az olyan asszonyt, aki mindent előír nekem, mindenbe beleszól. Az se mellékes, milyen a koszt: van-e szívük beleadni a belevalót, és hogy az asztalhoz hívják-e az embert, maguk közé, vagy csupán a Singer mellett terítenek. Mondtam már: megvannak az állandó családjaim, a többi csak töltelék, ahogy az időből futja. Tizenkilenc év alatt, mióta így házakhoz járok varrni, pár család megmaradt állandónak, ragaszkodunk egymáshoz. Ezeket úgy ismerem, mint a tenyeremet, még rokonnak is tekinthetném őket. Igaz, hogy az évek alatt sok ember eltűnt. Ki meghalt, ki disszidált, ki máshová költözött, ahogy az életben megesik. És volt akitől én maradtam el, az természetes. Az emberek szíve joga, hogy megválogassák egymást, csak hogy az nem mindig sikerül.

Ha visszaemlékszem, tudja, alig több mint egy éve: tavasz elején kezdődött minden, ami rossz. Abban az időben szokott hozzánk Szöllősi Andris, azon a címen, hogy Marica első éves, és segítségre van szüksége. Mikor szóvá tettem a lányomnak, hogy túlságosan sokat van nálunk ez az Andris, idegeskedve rám kiáltott, és azt mondta, ő nem tud daru-futókereket rajzolni. Ez a szó is bennem maradt. Jó, rajzolgassatok, gondoltam, teli voltam gonddal, a családjaim úgy rám zúdultak, hogy éreztem, mégsem tudok igazságot tenni közöttük. Itt voltak például Kormos Kálmánék. A legjobb helyem, azt mondhatom, meg hála is köt hozzájuk. Az asszony, Gabika expressz írt: „Iréneke, hétfő reggelre várom, egész hétre...” Igen ám, de akkor én már Csonkáékhoz ígérkeztem, mert a kislány, aki az én Maricámmal egyidős, a Csonka Ibi, váratlanul menyasszony lett, és a stafíringját kellett kiegészíteni. Hát a sürgősség, de a szívem is: Csonka Ibinek, aki olyan szép és telt, tejbőrű, szőke hajú nagylány lett, akár egy szépen formált kalács, még a szalagos pólyáit is én varrtam annak idején! De Kormosékat nem lehetett csak úgy félretenni, sok mindent köszönhetek nekik, még kölcsönrel is támogattak nehezebb években. Éppen húsz esztendeje annak, hogy az öreg Indigné, Kormosné édesanyja magához vett újszülött kislányommal együtt. Mert megmondva nyíltan - ha már benne vagyunk -, a kislányom apjával nem voltunk megesküdvé, és mikor úgy maradtam, ott is hagyott szépen, később eltűnt a fronton, azóta se tudok róla semmit. Haza nem mertem menni, legfeljebb a Dunának mehettem volna. Akkor karolt föl Indigné, finom fehérmű-szalonya volt az Aranykéz utcában, odavett és kitanított, kenyeret adott a kezembe, mindmáig abból élek. Abban az időben ment férjhez Gabika Kormos Kálmánhoz, aki nagyon stramm ember - mérnök volt, de rettenetesen szegény, most pedig a Mintagépgyár igazgatója, tanácsstag és isten tudja, még egy időben mi minden! Az külön nagy szerencse volt, hogy Indignéhez kerültem, mert gyorsan összeszedhettem magam; itt nem a fizetés, de a mellékes volt a lényeg, a borraavaló. Igaz, hogy a felső úrvilágnak dolgoztunk, és nem tömegárut. Erre a hölgyek különösen kényesek voltak. Sem a *snitt*, sem a csipke nem lehetett olyan, mint a másiké, bugyi, kombiné, ing-nadrág, hálóing - mind-mind külön tervezés. Pláne a kokottoknak volt ez lényeges, nehogy a barátjuk megjegyyezze, ezt a kombinét vagy éppen bugyit már máson is látta... Saját parasztasszonyaink voltak Halasról, Ceglédről, azok verték nekünk a csipkét, varrták a kézimunkát, megadott minta szerint, színben, ízlésben...

Mondom, kedveském, ezen a tavaszon nagy rumliba kerültem, és ez úgy látszik, évről évre jobban így lesz. Mert amióta a hölgyek levetették a lódent és a fejkendőt, egyszerre szeretnének mindent kipótolni. Aztán általában a bőjti szelekkel jön a tavaszi láz, az asszonyok nagy rohama, felkészülése a nyár elé, már a divatot tekintve. Még a szelíd, csendeske Bozóné is írt egy levlapot, ha lennék szíves két-három napra őket is beiktatni... A múlt években ritkán jártam hozzájuk, leginkább a gyerekek fehérműjét kellett rendbe tennem, egy-egy gatyácskát, kis kombinét megvarnom... és hogy lássa, kedveském, mennyire nem egyszerű az én helyzetem... mert mondhatják, egy házivarrónő! annak mi a gondja! - szóval, hogy megértse a dolgot, azt is elmondom, hogy Kormos Kálmánék meg Bozó Lajosék valaha nagy barátságban voltak. A két férfi még a háború előttről ismerte egymást, együtt kezdték az egyetemen, és ahogy tudom, Bozó volt, aki Kormos Kálmánból pártembert csinált. És mégis, úgy fordult, hogy ötvenhat után elszakadtak egymástól, de Kormos Kálmán előtt még azt is titkolni kellett, hogy járok Bozóékhoz. Mert nézze, én egyiküket se akartam elveszíteni. Egyikhez is, másikhoz is ragaszkodtam. Azonkívül, a házivarrónő szentsége, hogy ne járassa a száját, tudjon mindenről, de ne mondjon semmit. Én ezt, kedveském, alaposan megtanultam, pedig amúgy nem szerettem a fogam között tartani a szót. Beszélni lehet, de csak olyat, ami se hús, se hal, ez így igaz!

De akárhogy is volt, Csonkáékat kellett sorra vennem, már mondtam, miért, Ibike miatt. Mert nem volt az olyan egyszerű, szabályos esküvő. Ibike egy külkereskedelmi vállalatnál dolgozott, érettségi után odament titkárnőnek. Már jól tudott oroszul, angolul is meglehetősen, a gyors- és gépirást pedig mindjárt iskola után végezte el, kurzuson. A felfogása valami elsőrendű volt!

A Krisztinában laktak, az utcájuk egy öreg, sárga templomra nézett, nem tudom, járt-e arra, ki van írva rá, de márványtáblán: a Széchenyi István, szóval, a legnagyobb magyar ott esküdött meg valami Crescentiával, hogy milyen Crescentiával, azt én nem tudom, de elég annyi, hogy a vőlegény lóháton jött le a Várból a templom elé, legalábbis így beszéli Csonkáné, ő pedig tudja, na nem azért, mert ott volt, de mivel tanárnő a felső általánosban.

Mintha vidéken volna az ember, kisvárosban, de Csonkáéknál is minden olyan vidékies volt. Nagy kétszobás lakás, a bútor mind *koloniál*, nem az a gyufaszál-modern. Csonka Dezső, az asszony férje, még negyvenhatban kiment, itt hagyta a feleségét, pici lányát, állítólag főportás egy mulatóban, és saját háza van. Azóta ők itt élnek magukban a nagymamával, csodálkozni fog: a férfi anyjával, és egész jól megférnek egymással. Az öregasszony, az külön szám, de most nem róla akarok beszélni.

- Igazán boldog vagyok, hogy segít rajtunk, hogy megteszi ezt nekünk, édes Irénkém - így várt, ezekkel a szavakkal a tanárnő, aki még most is szép, természetes asszony, szőke, mint a napsütés, azzal a nagy, puha kontyával! - Igazán boldog vagyok, mert nagyon sürgős ez nekünk.

Csak később tudtam meg mindent az esküvőről.

- Váratlanul jött ez Ibikével, hogy férjhez megy, ez az áldott, jó gyerekem, de hát...

- Ha vinni akarják a lányt, vigyék - mondtam rá gondtalanul, de Mimi arca - otthon csak így nevezték a tanárnőt - nem akart fölvidulni.

- Sajnos, hogy viszik, én nem így gondoltam, de mit csináljak? És maga, édes Irénkém, most a segítségünkre lesz. Nem küldhetem a gyereket pucéran a férje mellé...

Csonkáék is a régiiek közé tartoztak, ezt már elmondtam, de őket igazánból nem szerettem. Mindig úgy adódott, hogy amikor bejárónő vagy házivarrónő volt náluk, akkor paprikás krumplit főztek - kétforintos kolbásszal, ha már nagyon gavallérok akartak lenni. De hát minden negyedévben két-három napot dolgoztam nekik, és Ibikét igen-igen szerettem.

Majd az egész hetemet lefoglalták most. A leány délután öt óra tájt ért haza, utána mindjárt be a fürdőszobába; csupa tisztaság és jó szag ez a lány, gondozott, kemény húsú, és ahogy mondani szokták a férfiak - már ne haragudjon a kifejezésért -, igazán ágyba való. A haja az meg külön szenzáció! az átszűrt kamillateának van ilyen színe, nem az a *geil* szőke, puha és fénytelen ez a haj, én mondom, ha férfi volnék, magam is bolondulnék az ilyen kis nő után! Kíváncsi voltam a vőlegényére, kiféle, miféle? Mert Ibike, amint átöltözött, már futott is; gondoltam, igaza van, úgyis ez a legszebb idő, amikor még jegyességben jár az ember, bár én ezt, sajnos, soha nem tapasztalhattam, a szerencsétlen sorsom miatt.

- Ez a boldogság, tessék elhinni, Panni mama - így nevezték az öregasszonyt a családban, a Csonkáné anyósát -, ilyesmire nem lehet befizetni.

- Mit poldog? Hogy poldog? Mit gondolja maga, esz a lány poldog?

Panni mama osztrák nő volt, egy Wels nevű városból származott, messziről, fentről, ő hozta a családba ezt a kamillatea-szőkeséget.

- Poldogtalan, talán eszt akarja mondani?

Leginkább övele beszélgettem, ő adott a kezem alá mindent; ilyenkor délután Mimi és Ibike sehol. Mindegyik a maga útját járta.

Már megkérdeztem volna, ugyan micsodáért boldogtalan ez a csupa egészség leány, ez a jó szagú szépség, de valaki csöngetett. Leverdestem a köpenyemről a cérnaszálakat, férceket - mert munkaköpenyben szoktam dolgozni -, és siettem ajtót nyitni, nehogy Panni mama megelőzzön. Mert bár hetvenhét éves a nénike, de fürge, mint a csík!

A küszöbön egy ismeretlen asszony állt, vékony, madárcsontú, de amúgy formás. Különösen az arca volt szép, mintha sütné a nap, de az nem naptól van, az valahogyan belülről jön. És a haja majdnem hogy csupa ősz! Keveredett benne a barna meg a szürke. Pedig nem volt öreg, kevéssel lehetett nálam idősebb. Ahogy megszólalt, alig lehetett hallani a szavát.

- Kérem szépen, Csonkánét keresem.

Tudja, az ember megérzi, ez az asszony nem a házkezelőségtől jött vagy az Állami Biztosítótól - ez valamiért jött, én az ilyesmit mindjárt észreveszem.

Már felelni akartam neki, de addigra odasietett Panni mama a kivarrt házipapucsában.

- A lányomat keresi? Őt?

- Csonkánét.

- Csakhogy ő nincsen idehasza. De azért csak tessék, peljebb, peljebb, parancsoljon!

Ilyen volt ő, nem engedett el senkit, lesben állt, mint a pók.

Az idegen asszony lassan beljebb lépett, de látszott rajta, csak udvariasságból teszi. Panni mama meg tovább kérdezett, épp csak hogy leültette a nőt.

- Milyen ütyben? - amúgy jól rakta egymás mellé a szavakat, csak a kiejtéssel volt bajban.

- Azt hiszem, ezt csak övele beszélhetem meg.

Panni mama arca megkeményedett, ahogy hozzám fordult:

- Irénke trága, lesz oly szíves talán egy percre kimenni?

De az ősz hajú asszony már föl is állt.

- Szükségtelen. Csonkánéval van beszédem.

- Akkor talán egy téa? Nem? Kávét? Nem?

Semmiképp sem boldogult vele. Az ismeretlen nő elindult az ajtó felé.

- Mégis, kit mondhatok neki, a lányomnak? Hogy ki kereste? Kicsodát?

- Latinovicsné vagyok - mondta a küszöbön az asszony, és nyújtotta vékony, hosszú kezét.

Úgy látszik ez a név sokat mondott Panni mamának. Egészen megcsöndesedett, valamin törte a fejét, de nekem nem mondott semmit róla.

Ez valahogy bántotta az önérzetemet is. Az ember nemcsak úgy tartozik egy családhoz, hogy a gatyájukat foltozza, vagy ócska kacatokból divatos holmikat spekulál ki, hanem úgy is, hogy elmondják azt, ami nem tartozik idegenre. A paprikás krumpli meg a titkolódzás, ez Csonkáéknál egy rugóra jár.

Még három napom volt az ötből. Gondolhatja, fúrta az oldalamat, kicsoda is ez a szomorú, sovány Latinovicsné, és mért hallgatott el hirtelen Panni mama? Mert azért értettem valamit, de csak úgy a ködben.

Másnap délután ráparancsoltam Ibikére, erre a jó szagú bocira, maradjon veszteg, ezen az estén ne menjen sehová, mert próbálni fogunk. Akárhogy is húzta az orrát, maradnia kellett. Különben szeretett is engem, mert hiszen ismertem palánta korától fogva, azonkívül jó disznó vicceket meséltünk egymásnak; velem lehetett. De mivelhogy ő otthon maradt, szabadságot adtunk Panni mamának, akinek a Déryné cukrászdában volt találkozója öreglány barátnőivel, csupa osztrák nénikével. Így hát magunkra maradtunk Ibikével. Jöttek, persze, sorra a viccek, a süketnéma-nászéjszakáról, az egyetlen hűséges asszonyról, miegymás - majd csendeskúra alatt elmesélem őket, de most maradjunk csak a földolognál. Szóval, én nem voltam szívbajos, megkérdeztem az én Ibikémtől, ki az a Latinovicsné? Hát Ibikében is megakadt a szó, de aztán szépen, sorra válaszolt. Neki nem volt titka előttem, soha.

- A vőlegényem mamája, özvegy Latinovics Zsigmondné. És mért kérdezi, Irénke néni?

- Itt járt maguknál, tegnap este. Nem mondta Panni mama?

- Nekem egy szót se.

- Az édesanyjával akart beszélni. Csakis vele. És érdekes, ugye, nem haragszik, Ibike, ha ki-mondom, mindent elhinnék róla, csak azt nem, hogy jövődöbeli rokon. Panni mama egyszerűen nem ismerte. És ő is úgy lépett be az ajtón... szóval idegen volt... ahogy körülnézett, ahogy nagy óvatosan leült... és ahogy sietett elfelé.

- Egészen jól mondja, Irénke néni: nem is rokon! - Ibike a rekamiéra dobta magát, csak úgy zenéltek a rugók a szép, testes lány alatt. A jókedvnek egyszerre beborult. Vörösre, foltosra sírta a szép fehér arcát. - Unom ezt az egész nyamvadt helyzetet! Higgye meg, Irénke néni, nem vagyok ehhez elég ócska!

De amilyen gyorsan jött a sírás, olyan gyorsan el is múlt. Gyors zápor után gyors napsütés. Igen, ilyen aranyos természete volt Ibikének, ezt még kislány korából ismertem. Vele nem lehetett haragba lenni, de ő se állta soká a bánatot. Egyszerűen elnevette magát, amilyen borúra-derű fajta volt az a lány!

De aztán olyat mondott, ami végképp felizgatott, pedig tudja, kedveském, én sok mindenhez hozzászóltam ebben a hepehupás életemben.

- Irénke néni, megkérem magát valamire.

- Ugyan mire, maga kis bolondos?

- Szeretnék elmenni Latinovicsnéhoz, a jövődö anyósomhoz, de nem merek csak úgy egyszerűen a szeme elé kerülni. Arra kérem, kísérjen el... mondjuk, ha magának is jó, holnap este, amikor nálunk végzett. De anyusnak, Panni mamának egy szót se!

Képzelteti, kiderült az is, hogy nem ismeri a saját jövődö anyósát... De most aztán elmondott mindent. Neki tulajdonképpen a főigazgatóságon, ahol dolgozik, viszonya van a főnökével, aki azonkívül, hogy tekintélyes ember, még nő is, három gyermek apja... Szegény Ibike mentegette: negyvenkét éves ez a férfi, de huszonegy éve házasságban, a szegénységben nősült, az asszony elapadt mellette, már csak erkölcsi kötelesség ez az asszony neki, semmi más, az tartja mellette.

Én meg, tudja, szeretek a dolgok mélyébe nézni, ezért megkérdeztem tőle, hogy szereti-e azt az embert?

- Mit tudom én! Most már magam sem tudom! Csak annyit tudok, hogy ezt a nyomorúságos Latinovicsot, aki egy hét múlva az anyakönyvvezető elé visz, egyáltalán nem szeretem. Sőt, ki nem állom, mert egy utolsó puhány, mert tudva, amit tud, mégis feleségül akar venni! Az ilyen ember nem érdemli meg a levegőt.

Én megint csak kérdeztem, éspedig így: akkor mégis, mért veszi el őt a férfi?

- Mert gusztustalan disznó! Karrierizmusból! Azt is tudja, hogy én a másiktól várok gyereket. Igen, Irénke néni, gyerekem lesz, és akarom is, hogy legyen!

Ezt olyan becsületesen mondta Ibike, szerettem volna megcsókolni érte, bár belefájdult a szívem. Erre az egésze, megértheti, nagyon érzékeny vagyok... Ha nem is bírtam Csonkáékat, mert láthatja, nem az én embereim voltak, Ibikét nagyon is kedveltem. Nemcsak azért, mert én varrtam meg a szalagos pólyáit, de azért is, mert mindig gusztusos, jókedvű volt, és ami a szívén, az a száján. Az őszintesége miatt. A harmadik hónapban volt, és nem az veszi el, aki a gyerek apja. Akkor meg hiába lesz asszonyneve, a gyerek csak törvénytelen félárvának születik. Nekem mondják? Én már kijártam ezt az iskolát...

Este kilenc volt, mire végeztem, és mentem lefelé a gödrös, régi lépcsőkön, a fejemet kegyetlenül szorította valami. Egész napon át csak úgy ömlött a meleg, nem tavaszi módon, de inkább úgy, mint augusztusban. Most alkonyat után a falak visszaadták a meleget, kisóhajtották magukból, kemenceszagú volt a levegő, az ég pedig halványzöld s a csillagok is, mert azokkal teli volt a mennyboltozat, halványak, majdhogy fehérek. Már javában beesteledett, de igazából nem lett sötét, mintha nyitva felejtettek volna egy fedelet, ami elzárná a világságot.

Nem tudom, hogyan, de amint kiléptem az utcára, egyszerre úgy éreztem magam, mint egy hintán, pedig nem szédültem, és mégis, hol fölöttem, hol alattam láttam himbálózni arcokat, fejet. A kis utca végén megjelent csupa feketében, mint a halál madara, fején fekete zsirardi kalappal, Panni mama, ezüsfogantyús bottal koppintva maga előtt.

- Á, szervusz Irénke, tiszta kánikula! - kiáltott rám olyan különös magas hangon, mert ha jókedve volt, mindig sikítózza beszélt.

- Csókolom, Panni mama! - adtam vissza a köszönést, s a vállam mögött visszanézve láttam, abban a pillanatban slisszelt ki a kapun Ibike, könnyű abroncsszoknyás ruhájában. És mikor elmentem Panni mama mellett, megéreztem, az öreglány rumot vagy ilyesfélét ivott.

- Pá, pá, szervusz! - így kiáltozott még visszafelé is a mama. Ritkán adódott, hogy tegezzen, de most úgy látszik, sokáig nyalogatta a rumos poharat.

Mentem tovább a fasor alatt; a gesztenyefák kövérek, húsosak voltak, elhízottak. Behunytam a szemem, és egyszerre csak, megmondom nyíltan, nagyon megirigyeltem Ibikét, aki most egész biztosan a főnökéhez szökött, és jól érzi magát vele. Hanem a fejfájás nem hagyott el. Nem volt kedvem hazamenni. Arra gondoltam, Kormosék itt laknak a közelben, a Naphegyen, megnézem őket, hogy s mint vannak, mert náluk kellett volna dolgoznom, ezt elmondtam, de Ibike miatt nem lehetett. Így legalább haladékat kérek Gabitól. Megörültem, hogy ez így az eszembe jutott, és nekiindultam a hegynek, ami csak a nevében hegy, a valóságban a dombnál is nullább...

Kormos Kálmánék a legrégebb embereim minden családom közül, azt hiszem, erről már beszéltem. Villában laktak másodmagukkal, bár a másik lakó, ha nem is hivatalosan, olyan házmesterféle volt, olyan *legyenszíves-miveltartozom-ember*. Az összevissza vert házat - ezen a részen az ostrom még nagyon meglátszik - a házkezelőség szépen rendbe hozatta (persze, a Kormosék miatt!) sőt a kertből épített, nyitott lépcsőfeljáróhoz üvegfalat is szereltek, mert a Jánoshegy felől rettenetesen erős a szél. Az előkertet Kormosék gondoztatták, ők vették a fűmagot, a palántát minden évben, és a jó lakótárs ásogatott, nyesegetett, mert hát gyümölcsfák is voltak, a termést fele-felébe elosztották maguk között. Nem mintha Kormos nagyon rászorult volna arra a pár szem barackra vagy körtére, de az anyós, Indigné igen-igen örködött, hogy rend legyen ekörül is. Kormos Kálmánnak erre nem volt gondja, őt az üzem izgatta, a mindenféle rajz, ahogy ő mondta: a *prototípus*, meg aztán erősen igénybe vették mindenféle társadalmi munkába is, tanácsstag is volt, miegymás. Hát elgondolhatja, kedveském, több volt a rangja, mint a ráérő ideje.

Most is Indigné nyitott ajtót, aki, ha bármilyen is, fukari, kicsinyes, mégiscsak olyan nekem, mint egy rokon, ha meglátom, a szívem is jobban dobog. Mégiscsak ő vett magához annak idején, adott kenyeret a kezembe, és a saját természete szerint jól bánt velem.

Jó, erős asszony Indigné, nagy csontú, széles arcú, nekem mindig egy levelibékát juttat eszembe az arca. A beszéde igen kényelmes, lassú, elnyújtja a szavakat, nagyon ráérősen, tudálékosan mond ki valamit, de amit kimond, ahhoz köti magát, erős akaratú asszony.

Még a vejével is szembeszáll, de csak mellékes dolgokban, ami fontos, lényeges, abba nem szól bele, tudja, hiába tenné - ilyenkor elhallgat.

De velem már nem bánt ilyen kímélősen. Jól elhalmozott szemrehányásokkal.

- Édes tubicám, maga alaposan átcsúsztatott minket - ezzel, így fogadott, de már a küszöbön. Bevezetett a saját szobájába, nagyon finom, gyöngyházberakásos, régi bútorai vannak, még az Aranykéz utcából, a fehérneműszalon idejéből. Ahogy leültem az öreg, ripszbevonatú karosszékbe, egyszerűen elgyengültem. Ebbe ültetett akkor is, húsz évvel ezelőtt, amikor megbeszélte velem, hogy beállhatok hozzá, szerencsétlen leányanya létemre! Ezt sose tudom neki elfelejteni, lehetne olyan rossz, amilyen csak akar...

Beszélgetni kezdtünk, elővette a nagy, pléh kekszes dobozát, és ánizsos süteményt kínált, mindig ezt adta a vendégeinek, ennek sose volt szabad kifogyni nála, egy szomszédasszonyával sütötte. Mentegettem magam, elmondtam Csonkáékat, csak annyit, amennyi rá tartozott, de Indigné puha békaszája szélesre húzódott. Ismertem én ezt a mosolyát, azelőtt féltem is tőle.

- Jó kis firma ez az Ibike, finom kis portéka... Korán kezdi!

Az én családjaim úgy szegről-végről ismerték egymást. Egyik ajánlott a másikhoz, körforgás volt az életem. Aki meg nem ismerte a másikat személyesen, annak is volt csekély fogalma, ki kicsoda, mert ennyit azért tőlem is megtudhattak.

Még mindig az Ibikével foglalkozott, pedig már indult, hogy szóljon a lányának, Gabinak. Engem azért nem vezethet be hozzájuk, magyarázta, mert éppen vendégeik vannak... Kormosék nagyon szerették a vendégeket, és olyankor a legfinomabb csemegéket adták az emberek elé... Az öregasszony gyorsan kihozott egy tányéron mindenféle felvágottat, szardíniát, salátát; nézni is szép volt!

- Gyönyörű svédálunk volt - mondta Indigné nagy járás-kelésben, mert visszament, hogy bort is hozzon. - Egy kis kéknyelű - egymás után kétszer töltött a poharamba. - Egész nyugodtan, Irénkém, legföljebb hazafelé elcsábítják.

De jött már Gabi. Egy-két évvel lehetett nálamnál idősebb. Az élet megkímélte az erősebb munkától, régebben gyermekóvónő volt egy privát óvodában - nem akarta az anyja mester-ségét folytatni -, háború után megszerezte a tanári diplomát, és most igazgató-helyettes egy leánygimnáziumban. Igen-igen szép asszony ez a Gabi!

Képzelden el, kedveském, egy hollófekete haját, amelyik szinte szikrát vet, olyan sűrű, egészséges; ahhoz egy egész halványfehér bőrt és egy karcsú magas alakot. És a formái, a feszes, kemény csípője, erős de mégis rátartó melle... és nehogy azt higgye, fűző teszi meg melltartó! Á! Én minden asszonyomat levetkőzve ismerem, ahogy az isten teremtette! Ezt ilyen feszesre szerkesztette a jó szerencséje meg az okossága, mert amióta ismerem, három-féle sportot is űz. Mondta mindig Indigné, csúfolódva, maga-magát csipkedve: adhattam volna egy mágnáshoz is Gabriellát, de szerencsére ő egy börtöntölteléket választott... Márminthogy egy kommunistát, így gondolta az öregasszony, az pedig többet ér manapság, mint egy őgróf.

Gabi is mondott egyet s mást, hogy elhagytam őket, hűtlen vagyok, de csak a maga kedves módján, nem erőszakosan, mint a mamája. Gyorsan megegyeztünk, mikor lesznek náluk, közben megint töltöttek, koccintottunk Gabival.

Ezután Kormosné Bozóékról kérdezett, Ágiról, az asszonyról, aki azelőtt barátnője volt. Kormosné tudta, hogy járok Bozóékhoz, csak a férfi előtt hallgattam róla. Mert az ő szívében megmaradt a csendeske Bozóné, az a szelíd, okos kis asszony. S bár Gabi igazi úriasszony-forma volt, aki értette a nagy életet, Bozóné meg az a kimondott munkásasszonytípus - vidékről származott, az apja kubikos volt -, a két nő nagyon összeemelegedett a múltban, különösen Gabi vonzódott Ágihoz, ezt mondhatom...

Most is megkérdezte tőlem:

- Elvinne egy kis apróságot a gyerekeknek? - néha-néha figyelmességéből küldött egyet-mást, játékot, édességet a Bozó gyerekeknek. Ezzel talán azt törlesztette, hogy neki magának nem volt gyereke.

- Talán a jövő héten elnézek hozzájuk - válaszoltam -, már nagyon esedékes...

- Jó. Akkor mindjárt jövök. Addig csak szórakozzanak a mamával.

Hamarosan elkészítette a formás kis csomagot, és aranyosan elbúcsúzott tőlem; mind a két arcomat megcsókolta, mintha testvérek volnánk.

Tíz óra már jóval elmúlt, mikor kényelmesen a villamoshoz sétáltam. A közeli vendéglő konyhájából elég fáradt ételszag dőlt ki. Hiába, ez már nem a régi jó hely; állítólag lebontják, és a helyére nagy kombinát kerül, lesz abban étterem, bár, de még szálloda is...

Isten bizony, mondom magának, kedveském, a fejemből elszállt a nyomás, nem tudom, a kéknyelűtől volt-e, de könnyűnek éreztem magam, szinte nem is bántam volna, ha szembekerül most velem egy jóképű férfi, ahogy az öreg Indigné jósolta... De hát nem jött senki, akadály nélkül ültem a villamosra. Senki sem akart elrabolni...

De most az is élvezet volt, ahogy a kivilágított dobozban végigrepültünk a sötét tabáni park mellett, át a Szabadság-hídon, ki az *Ülle*i útra, egészen a Nagyvárad térig, ahol át kellett szállnom, de onnan már nem hosszú az út hazáig.

Észrevehette, kedveském, én sokat tartok a szagokról: hát ez az éjszaka olyan szagos volt, Kőszegen, a szelídesztenye-ligetnek volt májusban ilyen szaga! Amikor kigyúlnak a gyertyák - így mondta ezt a nagyapám... Megmondom nyíltan, szerettem volna akkor éjszaka, hülyeség! de szerelmes lenni, vagy legalább gondolni valakire, hiszen húsból-vérből vagyok én is. De én mindent-mindent mindenkor Maricának áldoztam. Mondhatom, nincs sok köszönet benne, jó, jó; az ember nem a köszönetért szereti a gyereket.

A telep már csendes volt, fűszagú, de már itt-ott a petúniákat is lehetett érezni. A jó, nagy, otthonias hold mindent bevilágított, szabályosan a kirakatba tett. A barakkputrik a régiék, de látná csak, mennyi a tetőkön a televíziós antenna! Mint valami villanegyedben.

A mi lakásunk ablaka világított, mégpedig jó messzire. Erős égőket használunk, szeretem a prima világítást, a munkámban is így szoktam meg, ebben otthon sem spórolok. Gondoltam, Maricám engem vár, vagy éppenséggel még tanul. Örültem neki, de határozottan, hogy a mi ablakunk így teli van világossággal, mintha az is az én tiszteletemre volna, személyesen.

A kulcsot a zárban felejtette Marica, vagy talán szándékosan hagyta így. Leánygyerek, vigyáznia kell. Elég sokáig kopogtam, míg ajtót nyitott. Mondtam már, kedveském, milyen szép kreol lány ez az én Maricám, de most még szebbnek láttam, mint bármikor. Az arca tűzelt, a szeme körül olyan volt az árnyék, mintha festékkel tették volna oda.

- Te vagy az, anyu? - kérdezte.

- Én hát, nem is a János pápa.

Mentünk befelé, s mielőtt még beléptünk volna a szobába, Marica ennyit mondott:

- Andris van itt. Kértem, maradjon, míg hazajössz. És addig is rajzolkodunk, így gondoltam.

Hát igen, az asztalon szanaszét rajzok, vonalzó, miegymás, ahogy ilyenkor szokott. Nem tehettem mást, jó arcot vágtam a dologhoz, pedig belül valami nem tetszett.

- Jól tette, hogy megvárta - mondtam a fiúnak -, legalább nem volt egyedül Marica. - De azért nem tudtam szó nélkül megállni. - Mért nem nyitottatok ablakot? Tisztára balzsam a levegő, mért vagytok a fülledtségben.

Erre egyik se válaszolt, de Marica mindjárt kitérte az ablakot.

- De most már sietnie kell, Andris, mert nem lesz villamos. - Ebben is benne volt az elégedetlenségem, ha nem is kimondva. A diákokthoz, ahol a fiú lakott, Budán volt.

A fiatalember nem mozdult erre, sőt, Marica szemében akaratosságot láttam.

- Majd elmegyek gyalog, hajnalig csak hazaérek - nevetett Andris, és a lányom is vele nevetett. Akkor úgy éreztem hirtelenében, hogy az a nevetés ellenem van.

- Jó, jó, elhiszem, de azért magának is igyekeznie kell, holnap is nap van. Nem szeretném, ha Marica elaludná az egyetemet.

Megint egymásra néztek, és én ebből is kívülmaradtam.

- Azt hiszem, a legjobb volna... - Marica elkezdett valamit mondani, és én tudtam, hová akar elérni.

- Induljon, kérem - ezt mondtam Andrisnak, nagyon komolyan.

A fiú újra csak mozdulatlan maradt, s helyette Marica válaszolt.

- Mi baj lenne abból, ha kitennék a konyhába a nyugágyat, Andris egészen jól elalhatna rajta - szemtelenül rám nézett -, itthon vagy te is, nem szakadna le a csillár.

Úgy látszik, ezt így előre megbeszélték, mert Andris még mindig várt. De nekem ebből elegendő volt.

- Tessék, kérem, azonnal hazamenni! De azonnal! Legyen szíves, kérem! - úgy emlékszem erre a szóra, hogy mindig hozzá mondtam: *kérem* - benne volt az egész elkeseredés.

Andris meghúzta a vállát, de alig mozdult.

- Ahogy tetszik gondolni, én csak segítettem Maricának, mert géprajzban gyenge. Ennyi az egész.

És higgye meg, kedveském, egész éjjel bántott a lelkiismeret a fiú miatt, gondolatban elkísértem; most ér a Nagyvárad térre, most lehet a Körútnál, közeledik a hídhoz - így meg így. Már szürkült lassan, amikor egyszerre hallom, hogy Marica sírdogál, szinte zokog, belefullasztva magát a párnába. Talán nem is a fülemmel hallottam a sírást, hanem a nyugtalan-ságommal, mert félálomban olyan hangokat is hall az ember, amikre ébren oda se figyelne. Leszálltam az ágyról, hogy Maricához menjek. Életemben először olyan nehéznek éreztem magamat, mintha külön cipelném a lábam, a kezem. Megérintettem a kislányom vállát, de nem felelt, csak még jobban befúrta magát a párnába. Nem akart szóba állni velem.

- Te, Marica, ide hallgass, Marica! - kiáltozni kezdtem, de még erre sem válaszolt. Most már csak tehetetlenségemben mondtam: - az a fiú ide be nem teszi a lábát, többé soha, megértetted?

Marica fölült az ágyban, és mintha csak beszélgetnénk, egész nyugodtan a szemembe mondta:

- Én ahhoz a fiúhoz ma délelőtt feleségül mentem.

Ennyit és így.

Nem csináltam botrányt, valahogy elnémult bennem minden.

- Akkor igazán itt maradhatott volna, csakhogy ő idebent, én meg kint a konyhában, a nyugágyon.

Erre is úgy felelt Marica, mintha ellenségek volnánk, mintha minden keserűségét nekem köszönhetné.

- Nem kell gúnyolódni. Ne félj, nem leszünk a terhedre. Majd ő továbbra is ottmarad a kollégiumban.

- Hogy mondatsz ilyent, kislányom, és éppen nekem? Ha így fordult, majd megleszünk valahogy így.

- Hogy megint föláldozd magad a lányodért! Hogy telesírd a világot!

- Hát így beszélsz velem, Marica? - a szó is elakadt bennem, mert égetett a lélegzés.

- Mindent utálok, érted? Ezt az egész nyomorúságot!

Megint csak a párnába nyomta az arcát, mint aki szalad előlem. Reggelre mégis fölengedett kicsit, megbeszéltük, hogy elmegyek a fiúhoz, elrendezek mindent.

Nem mondom, akkor már nem szomorúságot, de kis büszkeséget is éreztem. Férjhez ment a kislányom, a vőm sikerült gyerek, és ki tudja, hátha a nászomék is... szóval egyszer az életben nekem is lesz családom!

- Tízíg megtalálod Andrist, csak tizenegykor van órája - Marica hangja idegen volt, nyugodt, mint aki hasznos tanácsot ad egy idegennek. Ez visszaszorított bennem mindent, nyugodtan feleltem én is.

Hát igen, kedveském, idejutottam, ezt kaptam én a sorstól. Tudja, nem vagyok vallásos, a templomból is régen kimaradtam, de ez büntetés volt, a múltam miatt.

Ahogy beléptem a kollégium kapuján, hát úgy éreztem magam, mintha pályaudvaron volnék, olyan visszhangos, nagy huzatos volt az a kapualj, a diákok olyan zajjal jöttek-mentek, hogy csak kapkodtam a fejem, és másodjára értettem meg a kis, öreg portás szavát. Mert azt kérdezte tőlem, hová, hová, jóasszony? Elakadt a szavam az izgatottságtól, elhiheti. Nem mondhattam, hogy a vőmért megyek, hazaviszem, a kislányom részére. Csak dadogtam inkább, mint beszéltem.

- Csakhogy a lakószobákba idegeneknek nincs bemenés. És milyen ügyben?

Hát ez volt, amire nem tudtam pontosan felelni.

- Fontos ügyben. Igen-igen fontos ügyben, az természetes. A kis öreg megvakarta a koponyáját. Azon töprengett, hogyan kerítse elő Andrist, mivel engem föl nem eresztetett, a fiú meg az óriási hodály harmadik emeletén lakott. A végén beültetett a várakozóba, ez is végtelen nagy szoba volt, mint egy lovarda. Úgy látszik, ebben a házban minden ilyen nagyra sikerült.

Ültem, ültem egymagamban, csúszkáltam a széken idegességemben. Elöttem kis, kerek asztalka, azon egy óriás hamutartó, telis-tele hamuval, csikkel. Úgy látszik, még nem járt itt a takarítónő. És ebben a nagy ürességben dobogni kezdett a szívem. Ne nézzen, kedveském, én egészen addig életemben nem bírtam tudomással a szívemről. Így mondtam én ezt pontosan a professzor úrnak is itt a kórházban, mikor sorra kikérdezett, hogyan tapasztaltam először a szívemet? De nem is az volt a furcsa, hogy a szívem olyan kegyetlenül kongat, mint egy teljesen idegen, mint akinek én nem parancsolhatok - de az, hogy abban az ürességben dobolt, abban a nagy szobában, ami körül újabb ürességek voltak, úgyhogy semminek nem éreztem a határát. Akkor félni kezdtem, hogy hirtelen meghalok.

Sokáig ültem így az ügyetlen széken, egészen a peremen, és nem tudtam segítségért kiáltani. De közben az öreg portás is megfélelmezhetett rólam, ez is megfordult az agyamban, mellékesen.

Akkor nyílt az ajtó, beléptek többen egymás után. Abban a pillanatban már nem volt üresség és a szívdobogás is elmaradt. Fölálltam, és a belépők elé mentem. Ott állt Marica, mellette Andris, őmellette pedig Sukora Pali, az a vicces, szőke fiú, akiről már beszéltem. Mögöttük még néhányan.

- Kezit csókolom, édes Irénke - így szólt bátran és tisztességesen Andris, és megcsókolta a kezemet. Láttam, Maricám szeme csupa könny, ismertem ezt a tekintetét, az volt benne: ne haragudjunk egymásra.

- Ha meg tetszik engedni, Irénke, én voltam az egyik tanú, a tízkerületi anyakönyvvezetőnél - ezt Sukora Pali mondta; ő is Irénkének szólított.

- Én meg, kedves engedelmeivel, a másik tanú - állt elő egy harcsabajszú, nagyon fekete fiatalember, aki jóval idősebb lehetett Andrisnál és Palinál, később tudtam meg, éppen harmincéves, gyárból került vissza az egyetemre.

Még olyan idegen volt nekem, ahogy Andris rokoni szóval beszélt.

- Irénke, édes - mondta nagy biztosan a vőm -, az igazgató elvtárs szeretne bennünket köszönteni. Legyen szíves...

Fölmentünk az első emeletre. Emberszaggal, fiatalszaggal volt teli a széles folyosó, a fiúk tréningruhában, klottnadrágban futkostak, minden mozgott és mindenfelé. Mikor beléptünk az igazgatóhoz, utánunk tódultak vagy húszan. Úgy kellett őket kihessegetni.

- Ne szentségezzetek, fiúk! - kiáltott rájuk Sukora Pali - ez komoly dolog!

Az igazgató maga is fiatal ember volt, nem sokkal idősebb a gondjaira bízott fiataloknál. Már az első szempillantásra is szimpatikus volt, én mondom, kedveském, maga is olyannak találná. Kalácsképű, bumfordi fiatalember, tej meg vér, a fehér bőrén csak úgy átsüt a piros élet. Palóc gyerek, mondják róla a fiúk, bányász gyermeke, és ennyire vitte! Hát nem szép ez, kedveském?

A fiatal igazgató nagy tisztelettel leültetett, és a titkárnőjétől feketét is hozatott.

- Kérem, elvtársnő - így mondta és igen komolyan -, Szöllősi Andrisban lelkiismeretes fiút ismertünk meg. Másodéve lakik otthonunkban, tanulási átlaga négyegész kéttized, nem mondom, ami a fölfogását illeti, ez az eredmény lehetne jobb is, de amúgy nagyon kielégítő. Kicsit elhamarkodták a fiatalok, az igaz, de az ilyesmibe nem lehet beleszólni, pláne, ha már az anyakönyvvezetőnél is voltak. - Erre mindnyájan nevettek, mint egy viccen, ami jól sikerült. - És még mindig szerencsésebb, hogy így és nem az utólagos kellemetlenségek... - Értettem, mire gondol az igazgató, és egyszerre elvörösödtem, nagyon elszégyelltem magam. Hát csak azért is, hogy lássa, engem ez nem érinthat, nyíltan a szemébe néztem.

- A gyerekeknek, igazgató elvtárs, kérem, jó helyük van nálam. Hiányuk nem lesz semmiben.

Erre az igazgató nagyon hosszan és jólelkűen szorongatta a kezemet. Valami ilyesfélét mondott:

- Tudom, elvtársnő, hogy egész életében sokat dolgozott és megküzdött mindenért. Azonkívül is, Andris sincs jövedelem nélkül, szerződése van az Izzóval havi ötszázért, és ha végez, hát a jövője biztos. Márpedig ebből a fiúból mérnök lesz, annyi szent. Azt is tudom, hogy magánál, elvtársnő, meleg otthonra talál ez a fiú.

Így beszéltünk egymással, és valahogy büszkék voltunk. Nem, ilyenkor nem szabad sírni, a legjobb ilyenkor a másik ember szemébe nézni és bólintani.

Hát így intéződött a fiatalok ügye, még ünnepi beszéd is volt. De ünneplésre nem volt idő, mert a napi kötelesség nem ereszti el az embert. Sietnem kellett Csonkáékhoz, hiszen már reggelre vártak, és jó dél lett, mire odaértem. Na, a Panni mama beolvasott egy kicsit: „Maga, Irénkém, kezd kicsit megpiszhatatlan lenni...” - ezt mondta, de mindjárt rummal is kínált a lapos üvegből.

Én meg leültem a gép mellé, de nem voltam képes egy hajtással sem előbbre menni, csak ültem, ültem, és bámultam magam elé. Mert az öröm meg a szomorúság úgy jön néha, mint a villámcsapás, de utána le kell ülni, és gondolkozni kell. Nem tudtam magamban tartogatni a szót.

- Tessék elképzelni, Panni mama, anyós lettem! Maricám férjhez ment. Ilyet csinált az a kislány!

Megint csak rettentő büszke voltam. A lányom férjhez ment, írás van róla, a vőm pedig mérnök lesz.

Ebédre hazajött Mimi, mind a két kezében kékkötésű irkákkal, úgyhogy a kezét se tudta összecsapni a meglepetéstől.

- Azt hittem, ez csak volt úricsaládoknál meg előkelő kádereknél divat - hangosan kacagott, és azontúl egész délután arról kérdezgetett, hogyan történt ez, kicsoda a fiú, volt e viszonyuk és mióta? És én megmondom nyíltan, ültem mint a hülye gyerek, és nem tudtam válaszolni.

- Hát nem vett észre semmit?

- Semmit, semmit, semmit!

- Akkor ezeknek mégiscsak viszonyuk volt. Azt érdemes olyan nagyon titkolni.

Könnyen mondják ki az ilyesmit, viszony, nem gondolkodnak rajta. Elfutott a harag.

- Micsoda viszony! Az én Maricám...

- Jó, jó - nevetett Mimi -, a szeplőtlen fogantatás nagyon praktikus, de nincs benne semmi öröm. - Ilyen volt mindig, nem lehetett rá haragudni.

Aznap estére Ibinek is le kellett mondanom Latinovicsnét, már hogy elkísérem hozzá, mert együtt akartam lenni a gyerekeimmel. S ahogy a villamosra ültem, nem tudtam elhinni a mai napot. Tudtam a történetét ennek a mai napnak, de hogy is mondjam, kedveském... nem hittem el. De amikor leszálltam a villamosról, és a rétnak indultam, kerülgetve a sok építőanyagot, mert itt sorra új házakat húztak föl a barakkok helyén - abban a nagy csöndben és ürességben újra rákongatott a szívem, az ürességet verte, nem a mellemet. Erre pontosan emlékszem, világoszöld volt az ég, és a csillagok színe is világoszöld. Mellettem ott állt egy toronydaru, de olyan hosszú, hogy nem láttam föl a tetejéig. A lakásunk felől jöttek a fiatalok, aztán futni kezdtek, és mindenfélét kiabáltak.

Andris vitt be a lakásba, cipelt a karján, s én mégis mindent világosan láttam. A szomszédok kint ültek a küszöb előtt, ez már így szokás mifelénk, minden olyan vidékies.

Jöttek a szomszédok egymás után, főleg az asszonyok, megtelt velük a szoba, én meg feküdtem Marica rekamiéján, blúzom alatt a vizes kendővel, cipőstül, kezemben a retikül meg a villamosjegy, mint akit hirtelen, útközben ér a halál. Szégyelltem magam, nem bírom a fel-tűnést, mindig a nevetést szerettem, a jókedvet. De a szégyennél is jobban izgatott, hogy nem tudom megmagyarázni Maricáék dolgát. Azt nekem kellene először elmondani az embereknek, mert nem is rosszakaratból, de mindent kiforgatnak, azt sem akarják elhinni, ami rendes, szabályos... A dörömbölés elmúlt, megszűnt az üresség is. Egy jó szomszédasszonyom, Monokiné, aki a csepeli szülőotthonban bába, és így hát félig-meddig orvosnak számít mifelénk, megtapogatta a pulzusomat, aztán a szívemre csúsztotta a kezét, a szemében volt valami, de nem mondott semmit. Köröskörül meg csupa arc, most mindegyik idegen: jóság, kíváncsiság, pletyka - ez mind meglátszott rajtuk. Akkor már tudtam, mit kell mondanom, s igen-igen nyugodt lettem. A hangom is szépen, érthetően csengett.

- Maricám, mutasd meg nekik a házasságlevelet.

Láttam, Marica dühöng, de azért fölmutatta, s belenevetett az emberek arcába. Erre összevissza gratuláltak, még az én kezemet is rázták, szorongatták, már régen elfelejtették a rosszullétemet. Mert mégiscsak ez a fontos, ami előremegy, az élet, a fiatalság. És vitték szét a hírét, szerettem volna velük küldeni a fületem, miket is beszéltek azon az estén, hogy nézd csak, férjhez ment a Galamb Irénke kislánya, és micsoda sebességgel!

Mikor megüresedett a szoba, akkor éreztem csak teljes erővel a szégyenemet. Mit gondol rólam Andris?

- Szokott ez lenni magának, Irénke? - kérdezte jó, szelíd hangon. De nekem csak az járt a fejemben, hogy mért nem szólít úgy: mama. Marica sietett felelni helyettem is.

- Még soha nem fordult elő.

Fölálltam, a lábam remegett. Kinyitottam a kredencet, ott tartottam egy dobozban édesanyám jegygyűrűjét. Mikor meghalt, elküldték nekem.

- Ez a tiéd, Marica, légy most már igazi asszony. És legyetek boldogok!

Erre Andris fölvidult, és mindjárt megemléltette, hogy a fiúk vacsorát rendeznek nekik az Aranykerékben, várnak mindnyájunkat.

- Abból én most kimaradok - feleltem, de mosolyogva, hogy lássák, nem kell komolyan venni a bajt. - Ez a buta rosszullét.

Marica, mintha csak ezt várta volna.

- Igen. A mamának jobb lesz, ha pihen. - Nem kímélettel mondta ezt, inkább haraggal, hogy megint elrontottam neki valamit. - Te csak menj, Andriská, én itt maradok a mama mellett.

Muszáj volt vitatkozni vele, a végén Marica úgy tett, mintha az én kedvemért, de csakis az én kedvemért mennének arra a vacsorára. Gondolhatja, kedveském, tiszta szívemből küldtem őket. És azt is gondolhatja, mennyire fájt, hogy ezt a szép estét, amelyen csak egy van az életben, én rontottam el.

Amint elmentek, mondhatom, virulóan szépek voltak így ketten, bömböltettem a rádiót, nehogy megint visszajöjjön az üresség. Átmehettem volna egyik vagy másik szomszédhoz, de akkor magyaráznom kellett volna, és ahhoz nem éreztem elég erősnek magam. A lelkem volt gyenge hozzá.

Éjfél is elmúlt, mikor megágyaztam, magamnak a konyhában, egy régi vaságyon, nekik odabenn a szobában, s már készülődtem lefeküdni, mikor nagy kacagással, zajjal megérkeztek. Spiccesek voltak, de csak egy kicsit, az én Maricám nem szereti az italozást! Nem, nem és nem, a mama a szobában marad, ők meghúzzák magukat a konyhában - kötötték magukat ehhez. Én is becsíptem, de a kedvességüktől, a jókedvüktől, a fiatalságuktól!

- Ti ketten a vaságyon? - nevettem hangosan, és hol volt ez a nevetés attól az ürességtől! A szívem megint átmelegedett, s leginkább attól, hogy Marica a réginek mutatta magát, jóakarátúnak, engedelmesnek, kislányosnak.

Szóval úgy volt, hogy megmaradtunk az én akaratomnál. Minden elcsöndesedett, a holdvilág meg úgy elöntött mindent, hogy úsztunk a fényben. A párnát a fejemre húztam, még így se zavarjam a fiatalokat, hogy véletlenül kihallgatom őket - de a vastag párnán is átsütött a hold, a könnyű tollakon, legalábbis így éreztem.

Korán keltem, lábujjhegyen öltözködtem, mert ahogy bepillantottam a szobába, láttam, a két gyerek egymást átölelve alszik. A paplan lecsúszott róluk kissé, azt szépen visszaigazítottam, de úgy, hogy nem vettek semmit észre. Nagyon csendes tudok én lenni, ha kell!

Ezen a napon szünetjük volt, elengedték az előadást nekik, ez volt a mézeshetük, a nászútjuk, mindenük!

A villamosról visszanéztem a telepre. Éles napsütés volt, olyan, hogy lehámoz minden gubancot, piszkot. Igazi, friss, tavaszi nap. A szemem ottmaradt egy percig a lakás ablakán. Hát csak aludjatok, gyermekeim, egymás karjában, addig vagytok boldogok.

Ezt kívántam nekik, és nem is tudtam még akkor, hogy jósnak is beválnék, mert a gondolatom alján ott volt a félelem, és nem is ok nélkül. Mert a boldogság igazán csak addig tartott, amíg egymás karjában voltak. Nem tudom, érdekes-e, hogyan romlott el a fiatalok dolga, lehet, hogy majd később elmondom...

Latinovicsné, az a kis, sovány asszony, Ibike jövődöbéli anyósa a nagycsarnok mellett lakott, a Pipa utcában. És akár hiszi, kedveském, akár nem, annak a csupa-lélek szemű asszonynak kozmetikai szalonja volt, és amikor elmentünk Ibivel, éppen vastag krémpakolást rakott egy hölgy arcára. Ez a foglalkozás sehogyan sem stimmelt a finoman öszülő hajához, az intelligens beszédéhez, de hát, nem az én dolgom.

Ibike nagyon határozott volt, sőt, harcias is.

- Azért jöttem magához, asszonyom, hogy elmondjam, tudja meg az igazat...

- Én csak azt tudom, hogy lezüllesztették a fiamat. Megvásárolták. Bocsásson meg, de éppen elég ennyit tudni. Magáról meg különösen, kisasszony...

- Rólam aztán semmit! De a kedves fiát is rosszul ismeri. - Ezt már nekem magyarázta ez a telt szökeség. Tejfehér bőre csak úgy lángolt, tiszta, zöldesbarna, nagy szeme megzavarodott, a fölindult egészség süttött belőle. - Hát férfi az, tessék megmondani, Irénke néni, férfi az, aki tudván tudja, hogy a nő, akit elvesz, másvalakit szeret... hogy az egész csak falazás, amit csinál? És mért vállalja ezt a kedves fia? - most már újra Latinovicsnének beszélt - mert az én tisztelt csábítóm olyan állásba dugja, ahol sok a külföldi kiküldetés, és még az előmenetelt is biztosítják neki!

Latinovicsné már tiltakozni sem tudott, annyira lerohanta őt Ibike. Elég messzire jutott ő, szegénykém, a szalagos pólyától, legalábbis jól megtanult beszélni Ibike!

- Azért vagyok itt, asszonyom, hogy tudja meg a teljes igazságot, és ne járjon hozzánk sírni! Utálom a kedves fiát, gyűlölöm és megvetem. És az anyámat is gyűlölöm, aki ezt az üzletet megkötötte. Eladtak, mint egy borjút. Ez az igazság. Maga pedig mit tesz? Tördeli a kezét, kétségbe van esve a fia miatt, hogy lezüllesztették, és minden marad a régiben. Ismerem ezt az úriasszonytempót, az én anyám is úriasszony!

Hosszú ideig csak Ibike hangját lehetett hallani, Latinovicsné egészen összetörve ült a tégelyei között, és egy pálcikával a keze fejét csapkodta. De a végén a lány is lecsöndesedett, úgy látszik, már megbánta a nagy hangoskodást.

- Csak azt szerettem volna, asszonyom, hogy tudja meg a teljes igazságot, és ne higgye rólam továbbra is azt, amit hitt. A gyerekemet úgyis megszülöm, akár így, akár úgy, tőlem nem lehet elvenni a gyereket.

Most már megint kiabált, örvongott, csapkodta a combját, egészen megijedtem tőle.

Latinovicsné fölnézett a tégelyekről, csupa nedvesség volt a szeme.

- Milyen kár magáért, gyermekem, mennyi lélek, mennyi őszinteség van magában... milyen aranyos kis menyem lehetne...

Egészen megfőzte Ibike a föllépésével.

Másnap, ez volt az utolsó napom Csonkáéknál, a vőlegényt is megismertem. Bemutakozó látogatásra jött Panni mamához, éppen jókor, nehogy az anyakönyvvezetőnél kelljen bemutatkoznia. Nyeszlett kis fiatalember volt, csak az ádámcsutkája volt nagy. Szeszínű, barna haját jól megnövesztette, hátul a gallérját verdeste. Olyan elzárkózott művészfélének látszott, nálunk Kőszegen volt egy látomásos, aki festegetett, de mindig meztelen, parázna asszonyokat, és a képeit kislányoknak mutogatta - szóval ahhoz hasonlított.

Amint Ibi az ablaknál állva látta, hogy jön, egy-kettő gyorsan elslisszelt, az anyja sem volt odahaza, és így mi Panni mamával magunkra maradtunk az ifjú Latinoviccsal. Leült ott nekünk a rendetlenség kellős közepébe, a ruhája perc alatt tele lett cérnával, férccel, de ez nem zavarta. Lapos, kis melle mögül erősen, mélyen szólt a hangja, az olyan férfias volt, hogy egyenesen meglepő! Mindjárt rohamozni kezdte Panni mamát.

- Tudom, hogy Ibolyának nem kellemes a véleménye rólam, de én szeretem őt, és előbb vagy utóbb, de boldoggá teszem!

Így mondta ezt az a majom, ilyen komolyan, majdhogy elkacagtam magamat.

- Az idő majd engem igazol. A szerelmem időálló. És türelmes is vagyok. Krivoly elvtárs bízik bennem, szemmel tartja az utamat. Úgyszólván a nevelőapám ő.

Krivoly volt az a bizonyos szerelem, Ibike babája, a születendő gyermek apja, aki ilyen szépen elrendezte a dolgokat.

- Ibolyának is így jobb, mert legalább a rágalmozókat is elnémítjuk - folytatta nagy komolyan a kis ember.

- Na, hiszen - felelt Panni mama, mintha ő is komolyan venné, csak a szembogarában bujkált az ördög, de az ilyesmit csak én vettem észre -, maga egy kárakter, direkt a családpa való!

Minden más ember megsértődött volna, mert a végén elnevette magát Panni mama, de az ifjú Latinovics úgy tett, mintha szentkomolyan venné ezt a beszédet. Bólogatott, találkozott az ádámcsutkája és az álla a nagy igenlésben.

- Igyekezni fogok megfelelni a bizalomnak.

Hát ő se volt utolsó zshivány! Még sokáig ott üldögélt Panni nagymamával, a végén már egészen összeédesedtek, mert egymásnak való emberek voltak. Aztán már nem szóltak semmit, ő meg ült, ült, valahogyan nem tudta, hogy keljen föl a helyéről. Azt is megvárta, míg Panni mamával elszámolunk. Egy napommal lógva maradt az öregasszony, de kint a konyhában nyújtotta a lapos üveget a rummal.

- Sokpa van az esküvő! - kacsingatott, és ebben minden benne volt.

Már megszokhattam, valamivel mindig adósak maradtak. Ezt már így számíthatták ki magukban, előre, így rendezték be az egész életüket. Amit lecsíptek, az volt a biztosíték, abból lehetett tovább élni.

A fiatalember elkísért a villamosig. Újra csak beszélt, beszélt, beszélt!

- Képzelem, most mi lehet a véleménye rólam - megállt, rám nézett. - Micsoda utolsó, piszok trógernek gondol engem. - Nem engedte, hogy közbeszóljak. - Igaz, igaz... az is vagyok. Egy utolsó tróger. Iboly továbbra is Krivoly nője marad, az százszázalékos. Engem külföldön utaztatnak, és Krivolynénak is be lesz tömve a szája, mert ő csinálta a tüzet. Az asszony szaladt Ponciustól Pilátusig - így hát azután fölhívták Krivolylt illetékes helyre, és alaposan figyelmeztették. És nehogy azt higgye, Iboly érdekből csinálja... Iboly szereti azt az embert, ilyen mázlista ő!

Hogy mennyi mindent tudtam meg öt perc alatt!

- Én, persze, majd hozzá se nyúlhatok Ibolyhoz. Az nekem tilos. A főnök megmondta nyíltan, nehogy azzal a szennyes mancsommal Ibolyhoz érjek, mert akkor elintéz.

Piros nyúlszeme volt ennek a fiatalembernek, pokoli gonoszul tudott vele hunyorogni.

- Hacsak Ibolyka stikában meg nem csalja velem! De sajnos, erre sok reményem nincs.

Már szálltam volna a villamosra, de még mindig visszatartott a szavaival.

- Tudja, mi volt az én apám? Katonai ügyész volt a Margit körúton. Nem egy kommunistát tett hidegre. Látja, édes egy asszonyom, így bűnhődnek a fiúk! Nem bottal ver az isten!

Ez az ember saját magán is gúnyolódott, csupa romlottság, mint egy ördög, olyan! Sajnáltam Ibit, nem ezt érdemelte. És azt sem tudtam megérteni, hogy egy tanárnő, aki erkölcsre tanítja a fiatalságot, személy szerint olyan lehet, mint Ibike édesanyja!

Nem akarok sokat beszélni erről, de annyi idetartozik, hogy hetek múltán gyászjelentést kaptam, postán. Latinovicsné Csonka Ibolya váratlan haláláról szólt ez a jelentés. Hát halálba kergették ezt a kedves, nagydarab üszőt! Mert hogy kicsodák a gyilkosai, az nem kétséges. Elég annyi, Csonkáék nevét áthúztam a kis naptáramban. Ibike volt az egyetlen, aki hozzájuk kötött.

Maricám is rettentően meggyászolta. Láttam az arcán, egyszerre volt szigorú és bánatos. Nemcsak hogy ismerték egymást, de sok minden összekötötte őket. Például az, hogy teljesen egyidősek. Jól emlékszem rá, ez első májuskor volt, háború után. Ibike épp úgy mint az én Maricám, hatesztendős. Mentünk a Ligetbe Maricával, vittük magunkkal Csonka Ibit is. Hármában szórakoztunk, de nagyszerűen. Később akadt egy lovagom, egy oroszánidomár, csak éppen akkoriban oroszán nélkül maradt, az oroszán éhen pusztult ostromkor - hát, az pompás egy pofa volt, amit az a gyerekekkel művelt, nem mindennapi! Dobálta őket a magasba, mint a gumilabdát! És csodálkozni fog, kedveském, ahogy földobja és elkapja Ibit, s csak úgy lobog a kislány rövidre nyírt szőszí haja, az idomár a gyerekre bámul, majd odaság nekem: „ennek a kislánynak rossz vége lesz!” Persze, komédiás, járt a szája, így akart föltűnni - de azért nem különös?

A gyászjelentés után Marica pár napig egészen megcsöndesedett.

2. Irén története

Ez a nyaram igazán jól indult, régen nem kezdődött ilyen szépen a nyár!

Én végleg kiköltöztem a konyhába, a fiatalok meg odabenn rendezkedtek be. Hogy mit tesz a férfi a házban! Megjavult a rossz konyhacsap, ami éveken át csöpögött, mármint Andris javította meg; a vaságyat is szépen kikalapálta, aztán fehérre mázolt minden mázolhatót, nem tudott pihenni a kezével! Ilyesmi, hogy faaprítás, a nagymosásnál a nagy darabok facsarása, öblítése - ezt mind-mind kivette a kezemből a vöm. Szerettem így mondani: a vöm. Nekem az olyan dolog volt, nem tudom, lehet-e érteni, hogyan gondolom?

Vizsgák után a kollégium nagy bált rendezett a Halászbástyán, és oda engem is elvittek a gyerekeim. Kicsit hűvösre sikerült az időjárás, de igen szép estém volt, gyönyörű szép estém, körülfogtak kedvességgel. A vöm minden pillanatban kérdezett valamit: mit parancsol, Irénke? Bambit vagy virslit vagy Erdőgyöngyét? A lányom meg: ugye, nem látszik mamának, ugye, olyan az én anyám, mint egy fiatalasszony? Hát így hízelegtek nekem. És micsoda szépek voltak a gyerekeim! Szegény nagyapám mondása volt: sugárfiatalok! Meg az a nagy jókedv, ahogyan belemelegedtek a táncba, ahogy cicáztak egymással, szóval, szemmel, meg a színes papírlámpák meg girlandok - mint a mesében, mintha álmodnám az egészet. Éjfél felé közbük tolakodott egy banda fiú, a lágymányosi galeri, így mondták róluk. Kezdték a párokat molesztálni, szemtelenül szólítgatni a lányokat, de bizony a mi fiataljaink, mármint a

Ezt én minden szándék nélkül mondtam, de Andris gyorsan magyarázni kezdett, hogy az édesapját, aki tanárember, lekötötte a vizsgaidő, a mamája pedig beteges, az epéjével bajlódik, úgy gondolták ők is, majd a vakációban lesz alkalom az ismeretségre. Nem tudom, mért, hogyan, de én csak makacszkodtam, Maricának nagyon is illenék bemutatkoznia, ez így lehetetlen állapot. Kényes voltam erre, egészen pontosan érthető, hogy miért.

Eltelt néhány nap, talán egy hét is. Éppen szabadnapot csináltam magamnak, hogy elvégezzem a fölgyűlt otthoni munkát. A lakás előtt mostam a kisteknőben, a szívem csordultig tele volt, higgye meg, boldog voltam, igazán: ilyen szépen elrendeződik a kislányom sorsa. Még a zajt se hallottam, amit az építők csaptak, csönd vett körül. A toronydaru közelebb került a mi házunkhoz, az árnyéka ráfeküdt a falra, a tetőre, de már nem féltem. A kőművesek falták egymás után a gyomverte grundokat, emelték be a daruval a paneleket, nőttek a házak, a szélső, új házson már lakók is voltak, az ablakokon függöny, a kis erkélyeken mosott fehérnemű, pedig még út se vezetett a kapuhoz, félig kész volt ott még minden. Mondom, kiabálással, a betonkeverő gépek lármájával, hangos énekléssel meg fűttyel volt tele a levegő, de engem az a jó csönd vett körül! Igazán nyáriasnak éreztem mindent. A kislányom is akkor kezdett üzembe járni, két hónapba állapodott meg, és havonta hazahozza az ezer forintot, jól jön az a fiatal házásoknak. Andris pedig kint volt Újpesten, az Izzóban, ezt már elmondtam. Ha végez, odakerül mérnöknek. És ezt a fiatalok tudják jó előre, építhetnek rá. Hát nem biztos az életük, kedveském? És mégis! Mire képesek! Boldogtalanok, elégedetlenek, elrúgják a jót!

Szóval, amint álltam ott a teknő fölött, látom, a villamosról leszáll egy idegen férfi, valakit megállít, kérdez, és jön közelebb. Semmi közöm nem volt hozzá, de mégis odafigyeltem, kit keres, hová igyekszik. Mert ilyen a megérzés. Kissé botlatva jött, mint aki nem biztos, jó helyen jár-e, de láttam, oda tart hozzánk. Ebben most olyan biztos voltam, hogy megtöröltem a szappanhabtól a kezem, és kiegyenesedve vártam rá. Nem volt még idős ember, csak a komolyság tette olyanná, mintha az lenne. Cigánybarna, sovány arca volt, a haja, bajusza már deres, és ez volt az érdekes rajta. Fekete ruhát, fekete kalapot viselt. Gyakran használja a kezét ez az ember, a ruháján a cipőjén meglátszott. És ahogy közelebb ért, már tudtam, hogy kicsoda. A szeme miatt. Az a szem, abban a sápadt arcban, még feketébbnek látszott. Úgy állt meg, mint aki mindjárt kész rá, hogy elinduljon.

- Nem tetszik tudni, kérem... egy Galamb Irén nevű asszonyt keresek... hogy vajon merre lakik?

- Én vagyok Galambné - így mondtam: né, és nem is tudtam abban a pillanatban, hogy miért így.

S mert már kitaláltam, hogy ő kicsoda, és legalább fél perce készültem rá, hogy feleljek neki, s mivelhogy a kérdést is előbb hallottam a fejemben, engem nem ért meglepetés, de mégis nagyon ideges voltam. Az idegen férfi, bár amúgy nagyon nyugodtnak látszott, a barnasága alatt még sápadtabb lett, ahogy váratlanul bemondtam neki: én vagyok Galambné... Megfényszeredett a homloka, úgyhogy zsebkendőjét vett elő, és itatta a verítékét.

- Kihez van szerencsém? - kérdeztem én nagy ravaszul, mintha nem tudnám.

Lassú, kicsit továbbrezgő beszéde volt, mint a jó kántoroknak.

- Idősebb Szöllősi András vagyok, asszonyom, Andriskám apja.

- Nagyon örvendek. Tessék beljebb fáradni.

- Talán itt is jó lesz, a kellemes levegőn - válaszolt idősebb Szöllősi András, és gyűrűsujját kicsit magasabbra emelte.

- Akkor tessék talán... - mutattam helyet az öreg padon, amit nemrég a vőm támogatott meg két kis juharoszloppal. Maricával lopták a kiserdőből, így mesélték nagy nevetés közben... Mert ilyenek voltak ebben az időben, örültek annak, hogy pénzt keresnek, hogy fát lopnak a kiserdőből, mindennek örültek.

Idősebb Szöllősi szó nélkül leült, még a deszkát se porolta le maga alatt; ezen, ahogy néztem a pedáns személyét, eléggé meglepődtem. És akkor odanyújtotta hideg, tiszta kezét, én egy pillanatra megérintettem a gyűrűt, a köves gyűrűjét.

- A kollégiumból jövök egyenest - így kezdte nagyon hidegen -, tulajdonképpen ott kaptam ezt a címet.

Tudtam én, most jön a gyalázkodás, a lenézés, a pocskondiázás, merthogy ő olyan rátarti ember, én meg olyan vagyok, amilyen. Válaszoltam is neki, mielőtt belefoghatott volna.

- Micsoda címet, kérem? Nem apróhirdetést tettünk mi az újságban, hogy cím után jöjjön. A kedves fia lakásán van itt, én ezt így tudom.

- Talán hibát követtem el, hogy így mondtam ezt - kezdte újra, lassan, elfehéredett szájjal; láttam, cudarul érzi magát. - Semmiképpen se akartam megbántani, de elgondolhatja, milyen nagy volt a meglepetésem... Az én fiam bennünket nem értesített semmiről.

Úgy gondoltam, megfulladok a szégyentől. Ha így van, nem ő a hibás. Hát szégyellt minket a vőm? Vagy más oka volna? Most már egyenesen könyörögtem neki:

- Tessék mégiscsak befáradni. Tessék meghallgatni engem is. Én nem tudtam, hogy a vőm... hogy Andris a szülei tudtán kívül... - már valamennyire ismerhet, kedveském, tudhatja, hogy nem fogásból, trükkből, de elsírtam magam. Erre ő megsimította a kezemet, és jött befelé. Leült.

- Ha így történt - mondta szomorúan -, erről egyikünk sem tehet. A fiatalok... háború, felfordulás... ez nyomot hagy mindenütt. - Újból megtörölte a homlokát, aztán összehajtogatva a zsebkendőt, még egyszer azt mondta: - mit tehetünk? Maga igazán rendes asszonynak látszik... Erre az én szívem mindjárt megolvadt, mint a bolondé; elkezdtem reménykedni. Kedveskedni akartam neki, olyat kérdezni, amiről szívesen beszél.

- Sok munka volt, ugye, a vizsgákkal?

- Hiszen volt. Nem is kevés. Ki kellett hoznom egy bizonyos százalékot, amit tovább jelentenek a járásnak, az meg a megyének - és oroszból ez nem könnyű.

- Oroszt tetszik tanítani? - kérdeztem csodálkozva, valahogyan nem illett hozzá.

- Eredetem szerint nagyszöllősi vagyok, rutén gyerekekkel nevelkedtem, így gyerekkoromtól fogva beszélem az orosz.

- Nehéz nyelv, mert a betű is más, mint a miénk - mondtam, s közben a torkom egészen kitikkadt.

- Hanem a fiam, az bizony jól elbánt velünk, szüleivel. Ezt nem vártam volna el tőle. - Megint csak ezt beszélte, pedig reméltem, hogy már túl vagyunk rajta.

- A pályaudvarról egyenest a kollégiumba mentünk, mit sem sejtve, és ott kellett megtudnunk a való helyzetet.

- És a nászasszony? - kérdeztem én váratlanul, nagy bátran.

Rám nézett, üres szemmel, mintha másra gondolna, aztán igen kelletlenül felelt.

- Amúgy is gyenge lábon áll. Ez a hír teljesen lesújtotta, úgyhogy ágyba kellett fektetnem a szállodában... Egyébként üdvözlétét küldi, szeretné megismerni.

- Ha nem tud, szegényke, idejönni, elmegyek hozzá én! Örömmel! - izgatottságomban kiáltozni kezdtem, elfelejtettem minden szorítást, rosszat. - Majd meg tetszik látni, milyen kislány az én Maricám! Milyen aranyos gyermekük lesz! Okos, engedelmes, azonkívül az egyetemen is... szóval az eszével sincs baj!

Csodálkozva nézett, nem értette a nagy lelkesedést.

- Kérem, örülni fogunk. A Continentalban szálltunk meg, a Dohány utcában. Talán holnap, estefelé, gondolom vacsoraidő előtt... a feleségem kifejezetten mondta, hogy beszélni akar önnel. Igen, ez így lesz jól.

Felállt, a kezét nyújtotta, és közben megkérdezte:

- Hol láthatom ilyenkor a fiamat?

- Kinn van az üzemben. Telefonálni is lehet neki. Elővettem a kis noteszt, mert én mindent rendben fölírok magamnak, és megmondtam a telefonszámot.

- Nagyon szeretik ott Andrist, már most is úgy kezelik, mint végzett embert, mint egy mérnököt! Szívesen a telefonhoz küldik...

És ahogy elmondtam neki ezeket, olyan büszke voltam a vőmre, mint a saját gyerekekre; az a telefonszám is olyan kedves volt nekem, hogy elfelejtettem, ami egész idő alatt a torkomat szorongatta: ez a fiú mindent elhallgatott, lehet mondani, letagadott a szülei előtt! Akkor pedig vagy mi vagyunk szégyellnivalók, vagy őbenne van a gyávaság!

Idősebb Szöllősi fölírt a számot, és nyújtotta a kezét. Megint a hideg, köves gyűrűhöz értem. Kis port vert maga körül, ahogy sietve távolodott fekete ruhájában. És akkor, különös ez, kedveském, közeledni kezdett az az óriás emelődaru, egészen magam fölött láttam, és rettenetesen dobbant a szívem, de csak egyet, éppen úgy, mint akkor, a váróban, a nagy ürességben.

Andris és Marica valahol a városban találkoztak; egyszerre érkeztek. A vőm nem hagyott szóhoz jutni, magyarázta, hogy nem kell komolyan venni az öreget, s hogy az ő családjuk különben is kicsit régimódi, rigolyás... Neki az volt a szándéka, egy szép napon betoppan a szüleihez Maricával, úgy akarta hazavinni az asszonyát, meglepetésnek. Az arca csupa buzgalom volt, igyekezett, s olyan kisfiús lett ettől. De én csak annyit feleltem neki, komolyan és érthetően:

- Nem jól tetted, ez így nincs rendben! Én érzem a felelősséget.

A gyerekek gyorsan vacsoráztak - lecsó volt idei paprikából és hozzá marhapörkölt, aztán sietve átöltöztek, a nászomékhoz kellett menniük.

Magamra maradtam mindennel, ami ezen a napon történt. Láttam idősebb Szöllősit, a kezemben éreztem a köves gyűrűjének hidegségét, és átvált a félelem. Mi lesz ebből?

Hátat fordítottam az óriásdarunak, nevetni fog ezen, kedveském, azt hittem, hogy mindjárt lehajol értem, és kitépi a szívemet. Most már sosem jut ilyesmi az eszembe, azelőtt se igen gondoltam rá, de akkor féltem a haláltól. Nem mertem magamban maradni, vállamra terítettem egy kendőt - könnyű, tiszta gyapjú holmi, csak egy kicsit föltűnő, narancsszíne van, az egyik családomtól kaptam, nekik meg csomagban érkezett -, szóval ezt a kendőt magamra kaptam, és átmentem az egyik szomszédhoz, egy bulgár családhoz, azok már ki tudja, hány éve itt kertészkednek ezen a homokon, és most nemrég szövetházat csináltak maguknak.

Azért kíváncsoztam hozzájuk, mert ezek mindig jókedvűek, mindig lármáznak, sok a gyerek náluk - szóval élnek az életet! Ott aztán eltöltöttem az időt. Pláne hogy volt is miről beszélni, mert a férfi, Volko, egyszerre csak azt kérdezi éntőlem, hogy megkaptam-e az írást a tanácstól? Aztán kitudódott, hogy jövő tavasszal bontani kezdik a Mosónőfartályt, és nekünk meg el kell költöznünk innen. Lakásról gondoskodik a tanács... Nem tudom, hogyan, hogy nem, de a szemem könnyes lett. A háború végén kerültem ide, mert az albérletemből kibombáztak. Ez a telep csupa rom volt, csupa szemét. Én magam hordtam a téglát, a maltert, a kis Marica ott topogott a lábam alatt. Szoba-konyha, spejz, sufni, kis kert a küszöb előtt - nekünk ez nagyon megfelelt, nagyon is! Olyan ez, mintha a saját kis házában lakna az ember; belép, és kint felejt a bajokat. És most innen menjek el? Most, mikor már hárman vagyunk hozzá? Nagyon fáradtan indultam hazafelé.

A gyerekek ott ültek a kispadon, egymás mellett kuporogtak, hűvös, csillagtalan este volt. Marica szólt valamit, a hangja nem tetszett nekem. Andris mondta, de nem túlságos jókedvvel:

- Nem találtuk a kulcsot.

Én meg vártam valamit, szót, magyarázatot, mi volt a nászoméknál, de erről nemigen beszéltek. Nem mertem megkérdezni, mi volt?

Csak az ágyazásnál mondta el Andris, de nagyon röviden, hogy nem tudta bemutatni Maricát, az anyja csillapítót kapott, korán elaludt.

A szállodában már tudta a portás, hogy jövök, idősebb Szöllősi előre bemondta.

- A tanár úr a szobájukban tartózkodik - mondta, és átadott a liftes fiúnak, hogy vigyen föl.

Álltam a szűk, linóleumszagú skatulyában, a liftben, és azt kívántam magamban, bárcsak ne kellene kiszállnom belőle. De a második emeleten a fiú kibocsájtott, és mutatta a szobát. Sokáig álltam az ajtó előtt. Miért kell félnem a nászoméktól? Mért volt bennem ez a félelem? Ha nem restelltem volna, visszafordulok. Már ketten, hárman elmentek mellettem, kopognom kellett. Belülről azt mondták: szabad. A nászúram hangja volt. A belépéskor mindjárt erős szegfű szagát éreztem. A szegfű az egyetlen a virágok között, aminek a szaga idegesít. Nem bírom. Mikor annak idején megszülettem a kislányomat, egyik ágyoszomszédom nagy csokor szegfűt kapott a férjétől. Attól a perctől fogva tudtam, én a szegfűt nemcsak hogy nem bírom, de egyenesen szégyen fog el, ha csak megérem a szagát. A sápadtrózsaszín vadszegfű ott volt a mosdóban és lassan csöpögött rá a víz.

Szöllősiné a rekamié szélén ült, talán hogy így is mutassa, félig az ágyban a helye. Majdhogy úgy köszöntem neki, mint a régi, tekintélyes asszonyaimnak szoktam: kezét csókolom. Mert az idősebbeknek így szoktam köszönni, a fiataloknak meg egyszerűen: csókolom, és ők mindjárt vissza, csókolom, Irénkém!

- Isten hozta - felelte elsőnek idősebb Szöllősi, aki a fülledtség miatt ingujjban ült, de most fölvette a kabátját, azt a tiszta, fekete kabátot.

Az asszony kicsit fölemelkedett, féloldalasan. Erős csontú, nem kövér, de hatalmas termetű nő volt. Annyi bizonyos, Andris inkább az apjára fajzott, semmint az édesanyjára. Úgy beszélt ez az asszony, mint az asztmások, időnként hallani lehetett a lélegzetét, amint végigkarcolt benne.

- Isten hozta nálunk - ezt mondta, de nagyon kedvetlenül, a kezét is csak félig nyújtotta oda.

Akkor mégiscsak kiszakadt belőlem, nem tehetek róla, a kezit csókolom. Nem lehetett másképp.

- Tessék, üljön le - a férfi megmutatta a széket. Úgy voltam vele, hogy őt már nem éreztem olyan idegennek, mint az asszonyt, hozzá már kötött valami, nem tudnám megmagyarázni, micsoda!

Az asszony lassan, majdnem fájdalmasan eligazította a haját. Nagy, de gyönyörű keze volt, mintha szobrász faragta volna a kézfejét, az ujjait és a nagy tükrű körmeit, külön-külön! Indigné tanított meg erre, hogy figyeljem az emberek kezét, a kéz a legfontosabb! Ennek az asszonynak még nem őszült a haja, az arcán is keményen állt a hús, de igazából csak a keze volt szép.

Leültem, bár attól féltem, hogy nem tudok megszólalni. Mégiscsak én voltam az első, aki beszélni kezdett.

- Nagyon sajnálom, hogy még nem tetszettek megismerni Maricámat... hogy a tegnapi esti rosszullet miatt...

- Én már megnéztem - szólt Szöllősi -, szép lány. Különböző is, holnap együtt ebédelünk, meghívtuk őket a Szondy sörözőbe, valamikor az volt a törzshelyünk.

Szerettem volna megkérdezni: és én? Talán ki tudok fizetni egy ebédet...

- Remélem, sor kerül arra is, hogy valamennyien együtt legyünk. Ehhez azonban az kell, hogy a feleségem egészségi állapota...

Ezután elakadtunk a beszélgetésben. Idősebb Szöllősi megemléltette, hogy majdnem földiek vagyunk, bár ő csak a háború befejezése után került Szombathelyre, de azért az én szülőhelyemen is járatos. Az asszony csak néha bólintott, semmilyen arccal. Furcsa volt, kiszámíthatatlan, mert egyszerre csak elővett a kezításkájából egy narancsot, és a kezembe nyomta.

- Egye meg egészséggel.

- Köszönöm szépen - mondtam én, és visszatettem a narancsot a táskára.

Úgy látszik, a narancs kellett hozzá, hogy az asszony is nyilatkozzon.

- Elhamarkodták.

- Az igaz, kérem, de összeillenek.

- Mi erre a bizonyíték?

- A bizonyíték, nagyságos asszony, amit az ember lát és hall. Együtt vagyok velük. Szeretik egymást.

- És meddig? Ezen már gondolkodott? Hány napig tart egy ilyen szerelem?

Szöllősi fölállt, elment közöttünk, mint egy árnyék.

- Ilyenkor már az ágyban a helyed. És különben is, az orvos megmondta, semmi izgalom. Az epének az a halála.

Én is fölálltam. Az asszony két kezével segítve magát, föltápáskodott, ekkor volt csak igazán hatalmas. A mosdóhoz ment, s megtöltötte a fogmosópoharát vízzel, aztán hajhálót vett ki a szekrényből. Idősebb Szöllősi a kezét nyújtotta.

- Nagyon örültünk.

Az asszony félig felém fordult, ő is kezét nyújtott.

- Igenis, elhamarkodták - mondta köszönés helyett. - Az ember fölneveli a saját gyermekét, és nem ismeri. A testéből kiszakad egy idegen! - megint a narancsért nyúlt - ezt tessék hazavinni!

A lábam reszketett, ahogy mentem lefelé a piros szőnyegen. A lépcsőház keskeny volt és sötét, azt vártam, hogy rám omlanak a falak. Az egyik szobában rettenetes csikaró hangon német nótákat énekeltek.

Kiléptem az utcára, és szerettem volna szétkiabálni: ezek nem rokonok, ezek rossz emberek, szívtelen emberek, ezek nem tudják, mi a fiatalság!

Hosszú volt az út, míg hazaértem. A Mosónőtelepen alig-alig világított már egy lámpa is! Csak az óriásdaru volt kivilágítva, nehogy valami kocsi nekimenjen. Egyszerre kiszaladt az erő a lábamból, és leültem a daru talpazatára. Mindenfelét mondtam neki, mint egy részeg: „Csípjél nyakon és vigyél magaddal, hallod!” Nem tudom, mit felelt, de válaszolt, abban biztos vagyok.

Kicsit hangosan nyitottam ki az ajtót, és villanyt is gyújtottam a konyhában, bár ilyen későn nem szoktam, nem szeretek zavarni. De most azt akartam, hogy ébredjenek föl, hogy elmondhassak nekik mindent, mindent! Benyitottam a szobába, és ahogy a konyhából a villany egy kis részt megvilágított, láttam, hogy a fiatalok egymást átölelve alusznak, mégpedig szuszogva, mélyen, egészségesen. Gyorsan visszaléptem, az ágyamhoz mentem, és akkor nézem csak, a narancs még mindig ott van a kezemben.

3. Amiről nem tudott

Itt érdemes lesz visszatérni az előző napra.

Idősebb Szöllősi András, egy szombathelyi általános iskola orosz nyelvtanára, akit az Irénnél történt látogatáskor és a továbbiakban is megismertünk, taxival ment ki a fiáért az Egyesült Izzóba, és vitte a szállodába, lesújtott édesanyjához. Az anya nem zokogással fogadta, de tárgyilagos érvekkel. Szigorú elhatározása volt, hogy véget vet a meggondolatlan házasságnak, s mivel döntéseiben eddig sem riadt vissza a drasztikus eszközöktől, az ismeretlen kis asszonynak, menyének helyzetét figyelembe se vette.

- Nem is kérdezem, kicsodák, micsodák - teljesen érdektelen. A lány nem hozzád való. Az anya megesett, leányanya, a lány a mai napig is az anyai nevet viseli. Ez még ebben a világban is szégyen, gyalázat! Apád elmondta, hogyan laktok, egy cigányputriban! Dédnagyapád cselekedett így, mint te, egy tót paraszt lányát vette feleségül, engedelem nélkül. A helyzete sok mindenbe belevitte, a Martinovics-lázadás után börtönbe dugták - no, nem a vezetők között! Egy kis senki volt, a kutya se tud róla! A végén elvitte a tüdőbaj.

- Mit akar ebből kihozni, édesanyám? Az én feleségem egyetemi hallgató, és jövője van.

Érezte a méltatlanságot, hogy cigányputrinak nevezik azt a kis lakást, s ha nem is tudta, mennyi küzdelem és mennyi szenvedés fűződik minden darabjához - már-már a saját otthonának érezte.

Az apa most szólt közbe először:

- Persze, az ösztöndíj, a havi ötszáz forint, ettől kaptál szárnyakat. Így vadítják meg a fiatalokat. Azt a pénzt mi is összekaparnánk neked!

Az anya elégedetten bölintott, legalább ennyit elvárt a férjétől, akit egyébként túlságosan passzívnak tartott.

- Neked kétszeresen kell gondolnod a jövődre. Neked annyi a tőkéd, amennyit megtartasz magadból, az igazi értékeidből!

- Majd ha megismeri, édesanyám...

- Mi szükségem arra, hogy megismerjem, mikor nekem erről pontos és kialakult véleményem van! Nekem is, apádnak is az a kívánságunk, hogy válaszod el magad attól a lánytól - nem is a lánytól, a helyzettől!

- És az mellékes dolog, hogy szeretem?

- Szereted! És ha egy-két hónap alatt megunod? Ha megtudsz valamit?

Szöllősiné nemcsak kegyetlenül, de férfiasan fogalmazott.

- Most van az ideje, hogy szót fogadj. Ha gyereket csinálsz neki, akkor már nehezebb lesz a visszakozás!

- Milyen visszakozás? Én ezt nem értem.

- Érted vagy nem érted, ennek véget kell vetni! Tönkreteszed magadat, és tönkretesz bennünket is!

Idősebb Szöllősi nem annyira indulattal, mint inkább némi iróniával vett részt a beszélgetésben.

- Persze, házasodni könnyebb, mint válni. Az igenhez nem szükséges különösebb szellemi erőfeszítés. És aztán mi kell manapság egy házassághoz? Két személyazonossági és két ember az utcáról, aki aláírja az anyakönyvet.

Ebből az asszony azonnal kiragadta a maga erkölcsi igazát.

- Jól mondja apád! A házassági szentség - nulla! Ha ránk bízod, mi megbeszéljük az asszonnyal, esetleg kártalanítjuk valamivel - holnap este itt lesz nálunk, az édesapád meghívta.

A fiú nem válaszolt. Egész életében ez lebegett előtte, mint erkölcsi tízparancsolat: vissza-kozni, kitérni valami elől, várni, vesztegetni, megszegni az adott szót - és mindezt olyan erkölcsi fensőbbiséggel, amelybe már-már komikum is vegyül. Igen, mióta valamennyire gondolkodni képes, ilyen labirintusokba kényszerítették. Mennyi ravaszkodásra volt szüksége már kisgyerek korában, hogy rezzenetlen arccal helyeseljen a fordított előjel életformájának. Mert a kimondott szó mögött más szó lapult, s egy-egy mosolyt ellentétes indulat is kiválthatott. Nehéz volt eligazodni a látható s a láthatatlan között.

Az anya a megadás kezdetének fogta fel a hosszú hallgatást, és titkolhatatlan mosollyal a férjére nézett.

- Nincs jobb barátod nálunk. Hidd el, mi azt akarjuk, ami leginkább a javadra válik. Nekünk, ami bennünket illet, mindegy lenne. A mi életünk! De legalább te, kisfiam! Csinos vagy, a pályád kezdetén állsz, az agyad mint a borotva - családunk legjobb tulajdonságait örökölted. Apád igazán mindent a te érdekedben áldozott. Államosították az iskolát, azonnal oroszot kezdett tanítani. Így átmentette magát, az oroszra. Talán boldogan vállalta ezt? Mit gondolsz? Csak miattad, hogy jövőd legyen. Hiszen ötvenhatban meg akarták lincselni, mint orosz ügynököt, a te apádat, az előéletével, a nézeteivel együtt! És így él szegény, tanítja azt a nyelvet, csak hogy neked utat nyisson. És akkor te meglepsz bennünket azzal, hogy egy nyomorúságos varrónő lányát veszed a nyakadba - még ha még oly szép is! nem érdekel! - Egy rongyos házivarrónő lányát, aki még ma is, az ő világában, szegénytelepen lakik, egy barakkban És te is hozzájuk alacsonyodol!

Andris székszavúan, de erős határozottsággal szólt közbe:

- Én Maricát nem hagyom!

- Akkor takarodj innét a szemem elől! - Szöllősiné felcsattanó hangja élesen visszaverődött a szűkösre méretezett szállodai szoba falairól. Andris nekilódult, boldog volt, hogy kimenekülhet innen, de apjának józan, száraz és ugyanakkor jóindulatú hangja a küszöbön megállította.

- Várj csak, fiam. - A feleségéhez fordult: - Nem úgy van az, anya. Gyere csak vissza, Andris. És ülj le.

„Következik a meggyőzés”, gondolta fanyar szívvel Andris.

- Ha te ellenünk fordulsz, fiam, nekünk még akkor is az a kötelességünk, hogy kitartsunk melletted. Édesanyád, ezt jól tudod, beteges. Ezzel az engedetlenséggel sokat rombolhatsz. A hitét gyöngíted. Mert rajtad keresztül látta ebből a világból azt, ami jó, amiért egyáltalán érdemes életben maradnunk.

Andris elcsodálkozott apja ékesszólásán. Még a türelmetlensége is elillant. Az effajta, nemes gondolatfűzést általában idegeneknek tartogatta. Otthon megtette egyszerűen a kényszerítő okok felsorolása is.

- Édesanyádnak te vagy az életben tartója.

Szöllősiné félig lehunyta nagy szemhéjait, megkísérelt nyugalmat erőszakolni magára, s túrt, hogy a férje beszéljen, bár nem bízott benne eléggé.

- Talán nagyon kevés ez neki! - robbant ki végül is az asszonyból a keserűség.

- Nyugodj meg, anya. A végén majd azt mondja, amit a lelkiismerete diktál, és nem a fiatalos felelőtlenség. Mi, fiam - beszélt Andrishez kényelmesen, tempósan, de fekete lobogású szemében értelmes jóakarát fénylett -, mi, fiam, nem akarjuk feldúlni senkinek se a boldogságát. Szerintem előbb vagy utóbb te úgyis meggondolod magad, és hidd meg, jobb, ha előbb történik ez, már a kislány érdekében is. Egyébként nekem nincs kifogásom az anyósod ellen; primitív, egyszerű asszonynak látszik, de bizonyára nem rosszlelkű. No, maradj csak a helyeden, megiszunk egy feketét - fölemelte a kagylót, és rendelt két szimplát.

- Így ni. Azonkívül, mindentől függetlenül, szeretnénk megismerni az asszonykát. Holnap, szombat lévén, gondolom, víkendetek van, így hát alkalom adódnék, hogy együtt ebédeljünk. Legyetek a vendégeink. A Szondy sörözőben annak idején jól és olcsón lehetett enni. Rég volt, elég rég... remélem, még ma is ehető ételt főznek.

- Csak arra kérem, édesapám - mondta végül is Andris, miután felhajtotta a langyos feketét -, ne legyen Irénkéhez kíméletlen. - Ez a szó: kíméletlen, apja szokészetéből öröklődött át.

- Kicsoda az az Irénke?

- Hát az anyósom. - Nehezen mondta ki, hogy anyósom; neki Irénke volt.

- Látom, máris van benned családias érzés - nevetett az apa.

Szöllősiné magához ölelte a fiát.

- Szegénykém - panaszolta -, alaposan behálóztak.

Mikor Andris kora délután hazaért, nem talált senkit a lakásban. A kulcsot megkereste a petúniaágyásban, és belépett a nyári melegtől átfűlt kis lakásba. Megeresztette a vizet, alaposan megmosakodott. Még sosem maradt itt egyedül, de a szokatlan helyzet mégsem feszélyezte, nem hatott rá idegenül. Szeretett volna körülnézni, sorra venni a bútorokat, amelyek között egy-két túrhető darab a szegénységgel vegyült; kihúzni a sublód fiókjait,

kutatva a kacatok között; Marica szekrényében leltározni, egy fiatal lány érzelmi életének, gyermeki múltjának tárgyi emlékeit - ám mégsem vitte rá a lelkiismeret, egy sajátos szemérmesség visszafogta kezét. Pedig valamivel el kellett foglalnia magát, mert a kínos találkozás szüleivel az agyában zakatolt, és alig várta, hogy Marica hazaérjen: mindent el akart mondani neki, gondjait megosztani vele. Arca, homloka, szeme környéke tüzelt. Kiült a kis padra a ház elé. A délutáni nap sűrű volt, érett, minden égni látszott: a kőművesek kormosra barnult, mezítelen felsőteste, a sápadt betonfalak hosszú vonulata és a messziségben elhúzó villamos, melynek ablakai élesen felszikkasztak - ezek mind-mind a délutáni máglyán lobogtak. Sorra elvonultak a szomszédok a villamostól jövet; a jóságos, barna óriás, a bolgár kertész és három kis cigánybarna fiacskája, Platina Bözsi, egy kávéfőző, akinek a valódi nevét senki se tudta, Pál atya, magánhittérítő, koldus és elmeháborodott, Kovacsics Józsi nagyüzemi öntő, Monokiné, bába a csepeli szülőotthonban - Andris már valamennyit ismerte, legalábbis látásból, mint egy film mellékszereplőit, ahogy feltűntek a hepehupás nyomdokon folytatódólagosan, mindennap. Az alakjuk, a jellemzésük Irénke jelzőivel, rögzítő jeleivel örökítődött meg benne.

Ült, mintha mindezt felfogná, osztályozná, pedig most nem rájuk gondolt. Apja állt előtte, félelmetes jóindulatával és nyílt dühével, elemi haragjával édesanyja. Ő pedig olyan közel érezte magához Maricát, mint eddig soha, a két karja tele volt vele, fiatal, jószagú testével, mellbimbóinak anyagszerű, kemény recéivel. S egyszerre az opálos csillogásból, a tündéri vonalakkal érezett délutáni ragyogásból kibontakozva ott állt előtte a kicsike asszony. Amióta ismerte, s ennek már több mint egy esztendeje - milyen nehezen mérhető nagy idő ez egy húszéves fiatalember történelmi tudatában! -, ilyen szépnek még nem látta, mint ezekben a napokban. Sárgásbarna bőre átszínesedett, átlényegült, illatos karamellbarna lett. Vékony karjaival átfonta a fiú nyakát.

- Úgy drukkolok, édes - mondta Andris arcához simítva a magáét -, anyám ma este találkozik a tieddel. Csak megértsék egymást! De mért ne? Az én mamám tud nagyon kedves lenni, és mindig rendes rokonságra vágyott.

Ott álltak a ház előtt, s közben az építkezésen fejröntöt kongattak. Marica kivonta magát a fiú karjából és előrement. Könnyű szoknyája apró rengésekkel mozdult szép, telt csípőjén. Andrisnak kigyúlt a szeme, amint nézte. Mikor a konyhába léptek, kulcsra zárta az ajtót.

- Mit csinálsz? - csodálkozott Marica.

- Egyedül vagyunk!

Már a konyhában vetkőztetni kezdte, s ahogy ideges kézzel lerángatta róla a nagy virágú ruhát, a varrás hasítóka fölfeslett. Siettek, most övük volt a lakás, nem kellett suttogniok, félniük. Andris összevissza kiáltozott örömeiben.

- Micsoda sima a bőröd! És milyen forró vagy! Fázol? - kérdezte más hangon, tapasztalatlanul.

- Soha ne engedj be senkit! - súgta váratlanul Marica. - Senkit! Nem akarom, hogy itt legyen!

- Miket beszélsz?

- Nem tudlak szeretni, ha ő itt van a konyhában, és hiába tömi be a fülét, azért mindent hall, minden nyikorgást! Andris! Ha kopog, ha dörömböl, akkor se nyiss ajtót!

Csupa könny volt az arca. Aztán elfáradt a furcsa, marcangoló szeretkezéstől, attól a sok felszabadult gyönyörtől, amit eddig így nem tapasztalhatott, s aminek módjait nem ismerte. Elaludt a fiú mellére hajtván fejét.

Lassan besötétedett. Előbb narancsszínű volt az alkony, majd egész sötétpiros, végül hamvaskék homály szívtá fel meztelen testüket. Később Marica rémulten felugrott, rendet teremtett, megágyazott, és visszafeküdt Andris mellé. Egymáshoz tapadtak, s így is aludtak el, ahogy elernyedtek idegeik és fáradságuk az álomba zuhantotta őket.

Marica korán ébredt.

Valójában nem is aludt, csak a kábulat tartotta fogva sokáig, férjének testi közelsége. Magára kapta pongyoláját, kiosont a konyhába édesanyjához. Úgy látszik, ő is éberen aludt, mert mindjárt felnyitotta szemeit.

- Mi volt? - kérdezte sürgetve Marica.

- Hogyhogy mi?

- Nem érted? Andris szüleivel! Mit mondtak?

- Semmit.

Maricát átjárta a méltatlankodás. Szerette volna megrázni az édesanyját.

- Nahát, mama! Mondhatom, levizsgáztál!

Könnyes szemmel visszament Andrishez, aki most ébredezett, és gyanútlan kábultsággal nézett az ömlő világosságba.

- Mit mond Irénke? - kérdezte lassan visszatérve a tudatos világba, a gondokhoz.

- Mit tudom én! Végre is, csak mi ketten számítunk egymásnak! Én nem vállalom senkiért a felelősséget, a saját anyámért se, nem igaz? Te meg én, Andris, nem igaz?

S akkor kinyílt az ajtó, és belépett Irénke. Arca duzzadt volt a nemalvástól.

- Kedves, finom emberek a szüleid, Andris - ennyit mondott, és leült a rekamié szélére.

- Nem tudom, mért jössz be így, mért nem teszed magad rendbe! - kiáltott rá Marica ellenségesen.

- Ugyan, hallgass, te kis számár! - csitította szelíden Andris. - Nagyon utálatosak voltak a szüleim?

- Mondom, finom emberek, kedves emberek. Igazán, de igazán!

- Szegény mama - sóhajtott lemondóan Marica, mikor Irénke gyötörtten felemelkedett és kiment.

4. Irén története

Tudja, kedvesem, a legjobb, ha nem is gondol vissza semmire. A szívvel nem lehet viccelni, hiszen hallotta, mondta a főorvos úr is: magának, Irénke, nem az emlékezés a legfontosabb.

Szóval, mikor Andris szülei elutaztak, nagyon megkönnyebbültem, azt mondhatom. Azt már tudja, kedveském, hogy a fiatalokat meghívták ebédre, de nagyon spórolósan, a végén Andris hozatott a maga pénzén egy üveg bort, hogy koccintsanak. Nem bántam én, fő, hogy mentek haza, ez volt a lényeg. Az ebédről nem sokat meséltek a gyerekeim, de annyit beismert Andris, az öregek nem nagyon békéltek meg a helyzettel, bár Marica tetszett nekik. Hát igen, a fiatalok ilyenek, ha valamit elhatároznak, végbeviszik. Nekem is csak az anyakönyvvezető után szóltak, pedig képzelheti, milyen boldogság, sőt, jutalom lett volna ott állni mellettük, és hallgatni azt a pár ünnepélyes szót, ami ilyenkor szokás, meg a Lohengrint magnóról. És utána én olyan ebédet rendeztem volna nekik, kicsit különbet, mint a tanár úrék!

De hát nem érdemes erről sokat beszélni. Elég annyi, nekem el kellett vinnem azt a kis ajándékcsomagot a Bozó gyerekeknek, elmondtam ezt, ugye, emlékszik rá? A hét végére nem jutottam el hozzájuk, de a másik hét elején, egyik este mégiscsak sikerült. Igazat szólva, szégyelltem magam, amiért elhanyagolom őket, mert tudja, az ember elvész a sok dolga között, és éppen arra nem jut idő, amit igazán szeretne. Bár azt hiszem, ez is csak kifogás: én most már szigorú vagyok magamhoz.

Bozóék azelőtt a Gábor Andor utcában laktak, az egy szép hosszú utca, ami a Pasarétről megy fölfelé a Rózsadombnak. Általában komoly emberek laknak arra, az őrbódé se kevés. Ők is, úgy tudom, a párttól kapták a lakást, na, nem villát, negyedmagukkal laktak. Ötvenhét végén elcserélték ezt, beljebb költöztek, a Szilágyi Erzsébet fasorba. Mondhatom, ez is szép hely, de azért mégis más. Azonkívül a négyszobásból háromszobásba mentek. Nem kényszerítette erre őket senki, de hát az asszony is elment dolgozni, bérelszámloló lett a takarítóvállalatnál, és így jobban jöttek ki, hogy nem kellett hegynek cipelni a sok holmit.

A kis Bozóné - mert én csak így hívom őt - úgy megörült nekem, hogy csupa könny lett a szeme szegénykémnek. Vékony asszonyka, szőkéspiros, alföldi parasztlányok között látni ezt a fajtát. És okos, világokos! Mert tényleg zsellérek, földhözragadt nyomorultak voltak mind, mind, a szülei, és fölfelé mindenki, ő meg elvégezte a főiskolát, megtanult oroszul, most meg képzelje a franciát meg az olaszt gyúrja, műszaki fordító akar lenni, azt jól megfizetik. És emellett két gyerek, igaz, már nagyocskák; az egyik tizenegy, a fiú, a kislány tíz - de ellátni a családot, törődni a férjével, és hogyan törődik! Az nem mindennapi, milyen figyelmes az a kis Bozóné, a Zsuzska, mert ez a keresztnéve.

Olyan volt ez a kis asszony, mindent és mindenkit megértett, vagy legalábbis vigyázott rá, hogy mindenkinek úgyszólván a szívébe lásson.

- Ugyan, Irénke, azok a foszlott inggallérok megvárják magát! Sőt, csakis magát várják.

Nevetett, pedig a könny még ott volt a szemében. Azért ez változás benne; azelőtt sose láttam könnyezni. Mindjárt leültetett az ebédlőben, a szoba dugig van könyvvel, mert dolgozószoba is, de amúgy meglátszik rajta a kis Bozóné keze nyoma. Varrottasok, csipkék, de minden egyszerűen elrendezve, lámpák, falikarok, a lámpaernyőket is maga festi, igen ügyesen.

- Gabika csókolgatja - adtam át a lehető legcsendesebben az üzenetet, és letettem a kis csomagot. - Sokat gondol magára.

Zsuzska nem válaszolt, a csomagot is otffeledte az asztalon.

- Tudja, úgy vagyok ezzel - szólalt meg később -, én is szeretem őt... de nem bírom azt, hogy az ajándékait dugdossam az uram elől. És Attilát meg Klárikát mindenféle képmutatásra szoktassam. - Mert az apjuk semmiképp sem tűrné az ilyesmit. Ugye, megért engem?

- Értem, értem, és semmit se értek. Mért kell két régi barátunk így állni, szemben egymással? Az én egyszerű eszem ezt nem tudja felfogni. Ha nem tudnak megegyezni a politikában, hát istenem, legfeljebb Bozó elvtársból nem lesz miniszter, de azért a barátság megmaradhat.

Bozóéknál általában úgy szoktam meg, hogy elvtárs. - A kettőt, úgy látszik, nem lehet elválasztani - sóhajtott a kis Bozóné. - Nemcsak mi vagyunk így.

Akkor el kellett mondanom Maricát, az egész dolgot, Andrist meg a szüleit, mindent.

- Igazán olyan finom emberek a tanárék, olyan nagyon-nagyon finom emberek - nem akartam így mondani: úriemberek, mert erre a kis Bozóné száját biggyesztett volna.

Sokáig beszélgettünk így, én mindent kikerekítettem, megszépítettem, már csak azért is, mert röstelltem is magam, meg abban sem voltam biztos, hogy igazam van abban, amit Szöllősiékről gondolok. És aztán, tudja, olyan jólesett úgy beszélni róluk, hogy a nászomék, meg hogy olyan finom emberek.

A kis Bozóné a szemembe nézett, azzal a pirosbarna, nem is szép, de jó szemével, a szemem közepébe nézett, mintha keresne valamit benne.

- Egyáltalán nem vagyok olyan nyugodt a maga dolgában - ezt mondta.

Erre majdnem elsírtam magam, és mindent, de mindent kipakoltam neki. Akkor lépett be Bozó. Már elmondtam róla, hogy mérnök, de aztán ötvenhatban benne volt valami forradalmi bizottságban meg előtte újságcikkeket is írt, úgyhogy aztán pár évig mint földmérő dolgozott, de már majd egy éve, hogy visszahívták a szakmájába, egy másik üzembe, ott aztán megvan magának. Különben is, ő volt a makacs, többen is akartak segíteni rajta, Kormos is; Gabi mondta ezt, de csak mellékesen.

Ez a Bozó olyan velemkorú ember, na, férfiban az még nem öreg, vidékről való, de nem parasztgyerek, az apja állítólag megyeházi ember volt, és ő még iskolás korában szembekerült az apjával, más volt az elvük, elköltözött hazulról is, így került mint szegény diák Pestre. Sőt, az apja még az egyetemről is kimarta, csak a háború után tudta befejezni, addig mint technikus dolgozott, nem is gépgyárban, pedig gépész a szakmája.

Mióta én ismerem, Bozó Lajos nem sokat változott, tudja, kedveském, olyan nem romló anyagból van: elég magas, a válla egyenes, erős csontú, de az arcán nem látni meg az éveket, akár egy kamaszfiúé, olyan. Nem tudom, mitől van ez - talán attól, hogy a haja olyan sűrű, erős, és semmit se őszül? Elég annyi, hogy most is olyan nekem, mint tíz-tizenkét évvel ezelőtt.

Persze leült mellém viccelődni, tudja, kedveském, csendes, de állandó humora van, inkább csak a szürke szemével mosolyog ravaszul. Neki is elmondtam a gyerekek ügyét, s már ott tartottam lassan, hogy panaszkodni kezdek egy kicsit, de visszaszívtam, mégpedig viccesen, az ő módján.

- Különben nem mondok semmit, mert mindjárt rám süti, hogy kispolgár vagyok.

Azelőtt mindig így tréfálkozott velem: „Maga, Irénke, csak megmarad klasszikus kispolgárnak.” Vagyis hogy én nem haladok a szocializmussal előre, ezt értette így.

- Én már leszoktam a gyors ítélkezésről - válaszolt nagy komolyan.

- Mára meg úgyis maszeknek hívják az ilyesfajta - próbáltam visszavezetni a jókedvéhez, de ő már felállt, kezét nyújtott.

- Megyek vissza a rajztáblámhoz. - A hálósobában volt egy szöglet, amit viccesen atomsaroknak hívtak, ott dolgozgatott az újításain, a találmányain, bele az éjszakába. Zsuzska ugyanakkor vele virrasztott, kényszerűségből olvasott szegényke, mert mit tehetne, ha amúgy is ég a villany?

Mi pedig a kis Bozónéval megállapodtunk két közeli napban, s ezzel a szívem is megkönnyebbedett.

Ezt a két napot még azon a héten, ha jól emlékszem, pénteken, szombaton sorra vettem.

Szerettem hozzájuk járni, mert egyszerű emberek, pedig a férfi is meg az asszony is, már mondtam ezt, sokat tudnak és a tanulást még most se hagyták el. És azt is szerettem, ahogy a gyerekeket nevelték, olyan - hogy is mondjam csak - felnőtt módra bántak velük, megbíztak a

szavukban, és mindig vicces volt a hangulat. Ez a viccesség, ez nem jókedv náluk, hanem valahogy mindenben meglátják, még saját magukban is... hogy magyarázzam ezt meg, kedveském, hogy megértsen engem! - ami tótágast áll, azt veszik észre, na! Nem jól mondom ezt, tudom, de hát valahogy így van.

S ha látta volna, hogy Attila meg Klárika mennyire megörültek nekem! Jó növésű, karcsú gyerekek mind a kettő, a fiú is, a kislány is. És mind a ketten olyan róka-szőkék, mint a mama, de az alakjukat az édesapjuktól örökölték.

Úgy adódott, hogy délután a férfi jött korábban haza. Mindjárt behúzódott az atomsarokba, de aztán mégis kijött hozzám. A gyerekek kint játszottak az utcán, csak mi ketten voltunk a lakásban.

- Szeretnék valamit megbeszélni magával, Irénke - ezekkel a szavakkal ült le mellém a géphez, és a torkomban mindjárt gombóc lett, mert ilyen komolyan sose szólt hozzám. Nem amit mondott, ahogy mondta, attól lettem izgatott.

- Maga időnként vállalja a postás szerepét Kormosék között és miközöttünk, mégpedig a csomagpostását. Nagyon kérem, ne vegyen át többé ilyen kis csomagokat, mert ezzel engem megaláz.

Ezt mondta csöndesen, nem volt sem a szemében, sem a hangjában szikrányi harag. De olyasmi volt a nézésében, hogy sírnom kellett volna.

- Nekem Attila mindent elmondott, mert mi már régen megállapodtunk a kisfiammal, hogy soha nem titkolunk el semmit egymás előtt, és ő, mint látja, korrekt kis férfi.

Tudtam, így akar megszabadítani a rossz érzéstől, mert már nyelni sem tudtam az izgalomtól. Bozó most már hunyorított és mosolygott.

- Tudom, Gabi jóindulatból teszi, de mégis arra kérem, maga ne vállalja el a közvetítést.

Megveregette a kezemet, mint a doktorok szokták.

- Semmi baj, Irénke! És a feleségemnek egy szót se! - megint csak hunyorított - ez meg a mi titkunk lesz, jó?

Újra csak visszament a rajzaihoz, és csak vacsoránál láttam megint, mert az náluk természetes, hogy együtt vacsoráztunk. Én meg úgy röstelltem magam, hogy így rajtakapott, a viccein sem mertem nevetni, pedig mindenkit ugratott vacsora közben, a feleségét, a gyerekeit, de főleg engem csipkedett, valóságosan udvarolgatott, olyan jópofa dolgokat mondott.

És amikor hazamentem, fájt érte a szívem. Sajnáltam ezt az embert, nem is tudnám megmondani, miért. Mert annyi bizonyos, hogy valahol abbamaradt nála valami. Még álmomban is láttam őt, ahogy ott ül a gép mellett, és a gépről lelógó lepedőt csupa szórakozottságból a maga ölébe veszi, és úgy mondja:... ezzel engem megaláz. „Megaláz, megaláz, megaláz, megaláz” - ezt hallottam mindig, úgy zörgött ez a szó a fülemben, mint a varrógép szokott, ha nagyon ideges vagyok.

De akkorra már erősen benne voltunk a nyárban; ilyenkor a nap kiegészíti a telepet, olyan a forróság, hogy elviselhetetlen. Ez megszokott dolog. Különben is, megkaptam az értesítést a tanácstól, hogy tavasszal lebontják a lakásunkat, és lesz másik, szép, modern helyette. Beszéltem az előadóval, mondom, hogy mi közben megszapordtunk, mivelhogy a lányom férjhez ment, és kérek két szobát, ennyi megillet minket. De az előadó azzal válaszolt, hogy Andrist mint különálló jogosultat legfeljebb csak előjegyzésbe veheti, mert ő tulajdonképpen

vidéki lakos és a kollégiumban a helye. Türelmes, kövér ember volt az előadó, beleizzadt a magyarázásba, hogy hát évek kérdése még, amíg mindenki, aki jogosult, megfelelő lakáshoz juthat. De sokszor megizzadhatott ez a derék ember egy évben, csak egy hónapban is, a nagy magyarázatban, mert neki ez hivatali kötelessége.

- Akkor hagyjanak meg a régiben, ott valahogy csak elférünk. Ki a fenének kell a modern lakás? Kis lyuk, teakonyha, mint a szardíniásdoboz! - lármáztam vele, nem tagadom, de értheti, kedveském, nagy volt a tét. - Az ember megszokja, megszereti a lakását, a kis kertjét, a lakás előtt a két rongyos akácfát - és akkor tessék, kirakják! A saját kezemmel hoztam össze ezt is, romból csináltam valamit! Mért nem kaphatok én kétszobás lakást? Jár az nekem!

Megint csak elmagyarázta a helyzetet, az elosztást, a tízéves lakásépítési tervet, és a homloka még jobban kifényesedett közben. Szóval nem végeztem semmit, ezt kellett szégyenszemre elmondani a gyerekeimnek.

De Andris, mert annak olyan aranyos a természete, nagyokat, hangosakat kacagott.

- Nem baj, Irénke - mert neki még mindig csak Irénke voltam -, majd összehúzzuk magunkat. - Ami igaz, az igaz, nekem megmondták jó előre, mikor fölvettek az egyetemre, saját lakásra Pesten ne számítsak, azt csak évek múlva kaphatok, nincs szó átejtésről! Azért van a kollégium. Ha pedig megnőszül az ember - törje a fejét.

Megvigasztalódtam kicsit, derék gyerek ez az Andris, erre gondoltam. Fiatalok, előttük az élet, és azt nem lehet mondani, hogy nem kapnak meg mindent az égvilágon, ha kicsit is szorgalmasak! Ó, csak így lett volna az én koromban! - Na, ez unalmas.

Hanem azért én észrevettem a Maricám szemében valami kis duzzogást, egy kis árnyékot, nem tudtam, mire magyarázzam ezt. Különb is annyi volt a munkám, hogy nem értem rá sokat spekulálni. Még azt a furcsa ürességet, a szívdobogást is elfelejtettem, pedig a daru már egész a szomszédunkba került; ásták a fundamentumot, persze géppel húzták föl a házakat; az első házson - ezek már tavaly óta készen vannak - sorra nyitottak ki a különféle üzletek, még eszpresszót is kaptunk, de elegánsat, képzelje csak el!

Egyik napon végre jött a levél, amit annyira vártam, nem magam, hanem a gyerekek miatt - Szöllősiék meghívták Maricáékat magukhoz nyaralásra. Még engem is nagyon szívélyesen üdvözöltek, az asszony maga írta a levél aljára a külön üdvözetet. Mint a tyúklábnym, olyan hegyes az írása, szép úriasszonyírás. Ez különben is jó napunk volt, mert új paplannal és két váltás finom vászon ágyneműhuzattal leptem meg a fiatalokat, és együtt volt a pénzem egy Zsolnay étkészletre, amit jó előre kinéztem nekik. Mondom, kedveském, örültem a levélnek, de Andris annyira boldog volt, hogy felkapott, és úgy táncolt velem, majd elejtett. Neki az több mint meghívás, neki az annyi, hogy a szülei megbékültek. - Értettem én. Én is erre gondoltam. Hogy az ifjúság hogy megtölti a lakást a jókedvével!

- Na, Irénke, ha megjöttünk Szombathelyről, összeállítom a televíziót! - Andris már erősen tervezte ezt, az alkatrészekre is megvolt a pénze, most hát eljön az ideje, hogy nekiüljön.

Monokiné, a csepeli bába aznap máját kapott ajándékba az egyik kismama férjétől, aki a vágóhídon dolgozik. Mikor elsírtam neki, hogy ilyen nagy napunk van, és nem tudok húst kapni, hogy jó vacsorát készítek a gyerekeimnek, átadta a máj felét, vagy egy kilót. Mert ez a Monokiné nem irigy asszony, igazán mondhatom, de a telepiek nagy része nem irigy. Tudja, sokat gürcöltek az életükben, szenvedtek is eleget, így hát megtanulták, a legelső: embernek lenni, ez a fontos?

Én meg olyan vacsorát csaptam nekik, resztelve és rántva is készítettem a májból, sőt, pástétomnak is jutott bőven másnapra. Andris bort hozott, domoszlóit, dugaszolt bort, de azonkívül is, nem győzte a kedvemet keresni. Elég annyi, csak dörgöltem a szemem, én vagyok-e az a boldog anya? Bár Maricám, már említettem ezt, kicsit furcsán viselkedett. Gondoltam: szórakozott, az forog a fejében, hogy lesz, mint lesz az anyóséknál, hogyan készüljön az utazásra, milyen ruhákat vigyen - ahogy ez ilyenkor természetes is.

Az a pár nap, míg mindent elrendeztek; szabadságot, bevásárlást, miegymást - én egy nagyon szép steppelt ágykabátot varrtam a nászasszonyomnak, világoskék matlasszéból - szóval az a pár nap már csak a sürgés-forgás miatt is gyorsan elrepült, úgyhogy egy vasárnap reggel azon kaptam magam: állok a Keletiben, és integetek a gyerekeim után; a kezük még sokáig repdesett a vonat ablakából, míg aztán már nem láttam semmit belőlük. Le kellett ülnöm, és várnom, sok idő telt el így, míg annyi erőt gyűjtöttem, hogy hazamehessek. Akkor éreztem, milyen semmi vagyok nélkülük, hogy minden süket, és nincs értelme az egésznek.

Talán tíz napot lehettek összevissza Szombathelyen. Ötödnapra kaptam egy képes levlapot, azontúl semmit, míg aztán, előbb mint gondoltam, megjöttek; késő este volt, mikor beállítottak. Akkor nemigen tudtunk beszélgetni, a fáradtság jól megtörte őket, elvette a szavukat: be az ágyba! Másnap pedig nekem kellett már szinte úgy mondván, hajnalban elsietnem, ők még édesen aludtak. Estére hoztam karajt, a bulgár szomszédnál uborkát is vettem, legyen jó vacsoránk. Boldog voltam, hogy újra idehaza vannak. Hanem az én Maricám a nyaralás alatt megsápadt, megsoványodott, pedig amúgy is túl divatos az alakja, az a szép *slank*, akire öröm varrni, de hiszen látta is, kedveském, hogy milyen.

Míg én a húst klopoltam meg a krumplit tisztítottam - újkrumpli volt még, inkább csak kaparni kellett -, a gyerekeim kijöttek a konyhába, úgy beszélgettünk. Engem állandóan az furdalt, mért jöttek korábban vissza.

- Csak nem vesztetek össze valamin? - kérdeztem Maricától, de nem a pletyka miatt, inkább hogy rettenetesen izgatott a dolog.

- Ugyan, mama, hagyd már ezt! Összevissza beszélsz! - Maricából megint kicsapott a harag, nem értettem, miért. Andris megsimogatta a kislányom nyakát, nyugtatta, engem is békítgetett.

- Hiszen tetszik látni, ideges szegényke.

Erre Marica úgy nézett föl rá, mint egy árulóra.

A karajt megkapta a láng, túlságosan kiszáritottam, zsírt kellett alátenni. Az erő kiszaladt a kezemből, néztem, hogyan vet gyöngyöket a zsír, elment a jókedvem, az uborkasalátát már nem is készítettem el.

Vacsora után Marica kicsomagolta a bőröndjüket, rakta vissza a szekrénybe a holmikat, és akkor láttam, hogy visszahozta a matlasszé hálókabátot. Csak úgy véletlenül néztem oda, a lányom pongyolája félig eltakarta, de mégis észrevettem, igen, ez az a világoskék, steppelt hálókabát, amit a nászasszonyomnak küldtem. Nem mertem kérdezni róla, de egész éjjel ez járt a fejemben. Megint csak azt a gombócot éreztem a torkomban. Pálisékhöz voltam bejelentve, el is indultam hozzájuk, a Pozsonyi úton laknak, a Szent István parknál, de amikor leszálltam a villamosról, egyszerre csak azon veszem észre magam, hogy megyek a Duna-part felé. Olyan fátyolosan sütött a nap, mintha odakozmálták volna, olyannak éreztem az egészet, a nap fényét, a levegőt, lélegezni is nehéz volt. Húzott magához a csend. Minél lejjebb jártam a rakparton, annál jobban örültem neki, hogy lépést lépés után, megyek ki a lármából. Közel a vízhez leültem, kibújtam a cipőmből, és a lábamat a meleg sóderba dugtam, mint régen,

gyerekkoromban, a Gyöngyös patak partján. Se éhséget, se szomjúságot nem éreztem. Csak nevettem magamban, hogy így múlik el a nap, ilyen se csináltam még soha, na, a Pálisék se győzik elgondolni, mi lett Irénkével? Biztosan felhívják Kormosékat, merthogy Pálisné és Kormos Kálmán első unokatestvérek. Mondtam már, hogy családokba vagyok begubancolódva.

Ha még csak így lett volna! De mire estefelé hazaértem, Andris nem volt odahaza, három címemre is elment keresni engem, mert Pális Bandi, Pálisék nagyfia, motoron eljött hozzánk megnézni, mi történt velem. Monokínénál hagyott üzenetet, a jó bába meg - mert megszokta egész életében, hogy cselekedni kell - azonnal telefonált az Izzóba Andrisnak, ő meg Maricát vette elő.

- Hol voltál? - támadt rám zokogva a lányom, kétségbeesve, haraggal - hol jártál egész nap? - és mert nem tudtam mindjárt válaszolni, megrázott, mint egy gyereket. - Csak csinálod a bajt nekünk.

Andris elég későn jött haza. Sápadt volt, de a füle égett; italszagot éreztem rajta. Találkozott egy egyetemi kollégájával, azzal ittak meg valami két féldecit. Amúgy nem ivott, töményt meg pláne nem.

Ahogy a vőm megérkezett, Marica bevonult a szobába, engem otthagyt. Andris is utána ment. Nem bírtam sokáig a csendet, rájuk nyitottam. Elmondtam nekik, hogy hol jártam.

- Mert elkecserekedtem. Nekem egy szót se szóltok, nem tudom elgondolni, mi volt odahaza? Mi vagyok én, kutya? Ezt érdelem én tőletek?

Andris szépen karon fogott, kivezetett a konyhába.

- Feküdjön csak le, Irénke. Majd holnap mindent elmondok, szép nyugodtan, de láthatja, Marica ideges...

De se másnap, sem azután nem volt szó erről. Megcsöndesedett minden, még a fiatalok között is mintha elapadt volna a szó.

Egyik délután egyedül maradtam Maricával. Ott ült az ablaknál, ferdén ráesett a nap, a nyakát világította meg: sovány, kedves kisgyereknyaka van - gondoltam szomorúan. Nagyon megfogyott. Éreztem, ha kérné, az életemet is odaadnám. Megfogtam az álla alatt az arcát.

- Mi van veled?

- Semmi. Igazán semmi.

- Mért hoztad vissza az ágykabátot?

A haragtól elfehéredett.

- Kutattál a szekrényemben?

- Miket gondolsz! Láttam, amikor kipakoltad. És gondolhatod, nem mindegy.

Elsírta magát.

- Temiattad, érted? Mindig temiattad! Pedig olyan boldog voltam, mikor odaértünk. Úgy éreztem, most hazautazunk Andris gyerekkorába, és ehelyett az én gyerekkoromba mentünk vissza. Juj, de utálok! - ekkor már kiabált, s a nyakán kiugrott egy kis ér. Ez nekem ismeretlen volt.

De akkor már mindent tudtam. Tudja, vannak dolgok, amik sosem múlnak el. Jöhet ilyen világ, olyan világ, nem múlnak el azok a dolgok. Tudja, mire gondolok? Az emberek nem engedik.

5. Amiről nem tudott

Maricát az első pillanattól kezdve vonzotta meg félelemmel töltötte el Szöllősiék meghívása. Megszólalt benne egy figyelmeztetés: ne menj, baj lesz! Édesanyja szülővárosában, Kőszegen is csak egyszer járt, de még kislány korában, és tudta jól, nincs ott semmi keresnivalójuk. Pest felszívta Irén múltját, a szülőváros mikroszkóp alá tette. Alig volt kapcsolatuk az anya múltba süllyedt világával, csupán egy öreg nagybácsijuk, nagyapa öccse élt még a rokonság közül ott, a városon kívül, a Rótvölgyben. Az öreget is időtlen idők óta nem látták, legutóbb nyolc évvel ezelőtt járt náluk, ritkán fordult meg Pesten. Derék, erőteljes, gondozott bajszú férfi volt a nagybácsi, s bár akkor is közelebb járt a hatvanhoz, mint az ötvenöthöz, Marica élénken emlékezett rőtesbarna, szép hajzatára, melyet nem kezdett ki az őszülés. A tekintélyes külsejű bácsi a határvidék bűvópatakszerű anyagcsere-forgalmából élt: csempész volt, mióta az élet szigorú törvényei önálló kenyérkeresetre szorították. Így hát sok esztendő múlta tekinthetett vissza. Az ötvenes évek fordulóján kitiltották a határővezetből, de aztán megint csak visszatérhetett, neki ott vannak a gyökerei. Galamb Alajos - ez a neve - egyedül, de hűségesen tartotta a rokonságot unokahúgával, Irénnel, mert olykor-olykor azért levelet is írt - az írása szép, kerek hajlatú -, karácsonyra minden esztendőben csomagot is küldött, üveg pálinkát, osztrák csokoládét, amiről lefejtette a márkajelző, külső burkolatot. A rokoni érzésnek e konok jelei egyetlen évben sem maradtak el.

Negyedik hónapja voltak házasok Andris. „Szeretek vele lenni, örülök, hogy hozzátartozom, boldog vagyok!” mondogatta magában Marica, de az igazat megvallva egyetlen pillanatra sem távozott tőle a bizonytalanság, a félelem, hogy boldogságát könnyen elveszítheti. Még az éjszakánként megismétlődő szeretkezésekben, a testi összekapcsolódás, sőt egyé válás ájult pillanataiban sem tudott egészen felszívódni a boldogságba, megszabadulni a gyanakvás kényszerétől. S mindez az édesanyjával függött össze, melyről egyszer sem beszéltek Andris. Egyszer már erről is beszélni kellene - a származásáról, mindarról, ami végigkísérte idáig; az iskolai szégyenekről, az apa hiányáról, a törvényen kívüli állapot szorongásairól. De csak halogatta, napról napra, éjszakáról éjszakára, holott Andris már mindent tudott az irataiból és a Galamb Irén név póré vádaskodásából.

S most, hogy készülődtek az útra, megint csak a nyomasztó szégyent érezte, mint mindig, amikor az anyakönyvi kivonatát kellett valahol bemutatnia. Nem szólt Alajos bácsiról sem, pedig hát a szomszédságban lesznek.

A vonatút megszabadította félelmeitől. Amint eltűnt édesanyja a füst mögött, elmosódott az integetésbe dőlő női alak, kellemesen könnyűnek érezte magát, elmúlt a félelem is. Szeretett vonaton utazni, s a kénes szagokkal a kalandosságot szívta magába. Jókedvű emberek közé kerültek, egy gyerekek seregével utazó házaspár mellé. Jó volt csúszkálni a tisztaságérzést erősítő műbőr ülésen, jó volt nézni, amint az összekötő vasúti hidat elhagyva, tüstént előkerült a sokgyerekeseknél a sült csirke meg a kovászos uborka, s látni, hogy szerte a nagy kocsiban hogyan terjed el láncolatszerűen az evés dühe. Valóságos kislányos fecsegéssel árasztotta el Andrist, akit meg egyenesen elbűvölt Marica eddig nem tapasztalt szertelen jókedve.

- Tudod, azért vagyok boldog, mert most vagyunk igazán egyedül! - mondta kigyúlt arcocskával a kis asszony, s bár a fiatalember a maga tapasztalatlan esze járásával nem értette pontosan, hogyan lehetnének ők egyedül egy zsúfolt vasúti kocsiban, a szertelen jó hangulat meghódította. - Csak az a kár, hogy ez az utazás is véget ér, leszállunk, és nincs függetlenség, fuccs neki! - folytatta hosszú szünet után Marica, és ezzel rövid időre mindketten megkomolyodtak. De ez csak rövid ideig tartott. Andris elővette kis útisakkját, és tanítgatta Maricát, aki most már mindent rettenetesen érdekesnek és rettenetesen izgalmasnak tartott, az egyszerű

vasúti berendezéseket is, az eseménytelen dombvonulatokat, mindent. Fokozta a kalandosságot, hogy Győr után igazoltatták az utasokat. „Vigyáznak ránk, nehogy elkallódjunk” - mulatott az eseten egy kövér bácsi, még a hatósági emberek is elmosolyodtak. - Én, aki menni akar, engedném, menjen - szólt közbe egy keskeny arcú, ősz asszony -, nekem két fiam ment ki ötvenhatban, az egyik visszajött, a másik kinn maradt. Kinek hogy. - Egy másik férfi a demizsonját kínálta körbe. „Mindig könnyebben vagyok, ha megúszok egy igazoltatást.” Kínálta a tisztelt felebarátokat, hogy igyanak. Maricának Alajos bácsi jutott az eszébe, az egyetlen ember, aki ragaszkodott ahhoz, hogy ő a rokonuk. Neki vajon hány igazoltatást kellett megúsznia?

A pályaudvaron Andris szülei várták őket. Idősebb Szöllősi a már ismert, fekete öltözetet viselte, cipője lakkosan fénylett - a fényesítés céljára kis szarvasbőrdarabkát hordott magánál. Arcbőre most egészségesen barna volt, s még inkább hasonlított a fiához, s ezért Marica hirtelen nagyon megszerette. Szöllősiné különvált a környezetétől; olyan jelenség, aki szinte hátrébb nyomja maga körül az embereket, a peront, az újságos pavilont, a resti asztalkáit. Lilás, laméfényű ruhát viselt; erős dekoltázsában ametisztköves függőt; lilás nylonkesztyűt s hasonló árnyalatú félcipőt.

Idősebb Szöllősi a lassító vonathoz sietett; az asszony a peron előtt állt, s úgy várta őket. Marica már csak az asszonyt látta, amint ott állt magányosan, a peronjárda szélén, kimozdíthatatlanul a gyors rángással előmlő tömegben. Hozzásietett, és a keze fölé hajolt, hogy megcsókolja. A félelem körülfogta, és anyagszerű burokba vonta.

- Isten hozott - mondta kurtán, de nem ellenségesen Szöllősiné, s fiával éppoly röviden végzett.

Idős Szöllősiék tágas, új házban laktak a Perint partján; a vízszegény időszakban inkább meder volt az, mint folyó, szemgödörüresen. Két éve építették ezt a nagy házat, benne három szobával s minden mellékhelyiséggel. A háborúban szőnyegbombázás vert végig ezen részen; a flóra szegényes és elvadultan burjánzó. De a ház világos falaival, magas homlokzatával, patriarkális nyeregtetejével s a tető alá húzódó oszlopos tornáccal sikeresen ellensúlyozta a környezet sivárságát. Az udvaron fiatal suhángok álltak katonás rendben, formásra nyesett kis koronájukkal a bennlakók esetlen pedantériáját példázták.

Az út menti virágszegélyből Andris letört egy magas szárú, húsos levelű növényt, amelynek sárgásfehér, viaszos szirmai erős, támadó illatot lövelltek magukból.

- Tubarózsa! Édesanyám kedves virága - mondta lelkesülten, és átnyújtotta Maricának a letört szárat.

- Te barbár virágpusztító! - támadt rá korántsem kedvesen Szöllősiné. Meglódult, sietni kezdett, ruhájának lilasága szinte sávot húzott a kerti utacska fehér kavicsain.

- Én, a virágpusztító! Ez a melléknevem, ha nem tudnád. - Andris fogai megvillantak az erős nyári fényben, nem szívta mellre anyja korholását.

Már a tornác feljárójához értek, amikor a felső lépcsőfokon megjelent valaki.

- A nagypapa - mutatta be kissé zavartan Andris -, tudod, hiszen sokat meséltem róla. - Ezt inkább a szüleinek szánta igazolásképpen, mert Maricának eddig soha nem szólt az öregúrról.

- A Miksa nagypapa.

De az öregember önmaga is bemutatkozott. Valószínűtlenül hosszú termetű volt, vékony pipaszárlábú, -törzsű, akit az idő kétrét hajlított. Kosáry Miksa, egykori fővadász, az asszony édesapja. Célzóállásba helyezkedett, és megfakult basszusán elkiáltotta magát.

- Dürrög a kakas? Durr! Bögnek a szarvasok? Durr! Dirr-durr! A legnagyobb csapda a szerelem, akkor a legkevésbé óvatos és puskvégre kerül! - Megcsipkedte a rémült Marica arcát. - Isten hozott, fiatalasszonyka!

- A papa... a papa... - idős Szöllősi motyogott valamit, de az asszony már az apja mellett termett, és karját megragadva, brutálisan befelé lódította.

- Menjen a cirkuszaival, atyus! Megrémíti ezt a lányt! Odabenn a fogadószobában, mely ebédlőül is szolgált, maga elé állította Maricát, és zavartalanul végigvizsgálta.

- Nyeszlett vagy - mondta Szöllősiné -, meg kell híznod!

A friss szagú házba sehogy sem illettek Szöllősiék; állandó ingerlő ellentmondásban éltek a világos falakkal, nagy ablakokkal, sárga eszlingeni rolókkal. Ormótlan, sötét bútoraik is más környezetet követeltek volna maguknak.

A fiatalok az egykori fővadász szobájába kerültek. A szoba magában foglalta Kosáry Miksa elmúlt életének néhány emléktárgyát; trófeákat a falon, agancsokat, megfeketedett, de azért valamiképpen konzervált tölgykoszorúkat és egyetlen fényképet: a szarajevói Ferenc Ferdinándét.

- Egykori fenséges gazdám - mutatott a képre gyökérújjával az öreg, aki ide is követte őket. - Az ő vadásza voltam, nem tagadom. Megölték, meggyilkolták - közölte lesújtottan, fogai közé szorítva szavait, mintha csak tegnap történt volna. - Mindenki gyilkos - fűzte még hozzá, és himbálózó léptekkel kiment a szobából.

- Nagypapa az utolsó ember, aki Ferenc Ferdinándot még gyászolja. Egy kicsit gyagyás - Andris mutatta is -, normális, csak nem egészen - nevetett, majd kiment. Marica a furcsa szobában maradt, érzékeny orral körülszaglászott; a falakba bevette magát a nagypapa pipafüstje.

Ekkor lépett be, még mindig fényes lilában Szöllősiné. Intett a fiatalasszonynak.

- Ül le. - Szünetet tartott. - Azt akarom, hogy mi kapcsolatban legyünk egymással. Nemcsak mint rokonok, mint észlénnyek. Az én áldott emlékezetű anyám annak idején elmulasztotta, hogy az életemet figyelemmel kísérje, befolyásolja, hogy úgy mondjam: kormányozza. Ezért sok szenvedéssel járt házasságom első tíz esztendeje. Én most szeretném pontosan meghatározni az utadat. Megmondtam már, elsiettétek, meggondolatlanok voltatok, akadályoztatok egymást a tanulásban, az előrejutásban. Nem vagyok arról sem meggyőződve, hogy számodra Andris a legmegfelelőbb férj. Gyenge, határozatlan, befolyásolható. Te sem látszol túlságosan szilárd egyéniségnek. Anyád pedig egyáltalán nem biztosíték arra, hogy jó kezekben vagy a jövőre nézve. Ne vedd ezt sértésnek, ne hunyorogj, ne is szomorodj el, kicsikém, ezt tudnod kell, ezzel szembe kell nézned. Tekintsd ezt bevezetőnek. Lesz még módunk beszélgetni. Talán megkedveljük egymást. Én mindenesetre a fiam kedvéért sok mindenre hajlandó vagyok. Meddig akartok maradni?

- Húsz nap a szabadságunk.

- Tehát itt maradtok két hétig. Vagy tizenhat napig. Majd meglátjuk. Most öltözz át szépen, a fürdőt begyújtottam, megfürödhettek.

Biccentett, halvány mosoly szökött az ajkára, de alig látható, és kiment. Nagyon hosszú időnek tűnt, míg Andris újra visszajött.

- Az öreg lelkiklinikázott, az apám - fejével kifelé mutatott. - Anyám mit akart tőled? Nagyon erőltette, hogy egyedül maradjatok.

- Kedves volt, nagyon kedves, de igazán - Marica megszeppenten válaszolt, nehogy valami kikíváncsozzék belőle. - Azt mondta, igyekezzünk, hogy jó barátok legyünk.

- Ezen csodálkozom. Nem szokott így beszélni. Sokkal keményebb, csípősebb. Egyébként is nem kell mindent komolyan venni, amit mond. Egyetlen dolog létezik a világon: hogy szeretjük egymást. - Magához ölelte Maricát, sokáig a karjában tartotta, mint aki így akar az ismeretlen ház helyett, az ismeretlen falak helyett otthont teremteni köréje. - Aztán, ha meggondolom, egyenlő esélyekkel indulunk, mert ez a ház nekem is idegen. Csak tavaly nyáron laktam benne rövid ideig, mert tudod, a Hanságra kellett mennem. Igaz, én arra gondoltam, hogy idén megyek Hanságra, de apám rábeszélte, nekem muszáj, nálam ezt jó néven veszik, szükségünk van rá... Most aztán örülök is neki, hogy mögöttem van. - Marica még mindig aggódó arcát vizsgálgatta. - Ide figyelj, kicsi, ha nagyon únjuk magunkat itt, szedjük a betyárbútort és megszökünk. - Arcát Maricáéhoz simította. - Sajnos, már én se vagyok itthon idehaza. Szeretem őket, az ember köteles szeretni a szüleit, pedig az anyámmal nem könnyű... - s látva a kis asszony eltűnődő arcát, megismételte, amit az előbb mondott: - Szóval, ha valami nem tetszik, bemondjuk az unalmast, és megyünk. Jó? Ebben akkor megállapodtunk.

Gyorsan eljött az este, a közös vacsora. Tejfeles paprikás csirke került az asztalra, óriás porcelán tálban. Andris bizalmas otthoniassággal a májdarabkákat halászta ki - ebben azért odahaza volt. - Kosáry Miksa, az egykori fővadász eres, reszkető kezével zúzát, szárnyat keresett magának. Idős Szöllősi hűvösen férfias udvariassággal Maricát látta el, vézna combocskát rakott a tányérjára; a csirkecomb rostos volt, rágós, de erről nem illett megemlékezni. Később, amikor lefeküdtek, Andris nevetve mesélte, hogy édesanyja voltaképpen minden ebédet és vacsorát elrontott eddig, de ezt soha senki nem merészelte megmondani neki, még Miksa nagypapa sem, és így ő változatlanul abban a gögös hitben él, hogy szakácsművészeténél már csak emberismerete nagyobb.

Torta is került az asztalra, diós torta tejszínhabbal, ez nagyon jó volt, dús, keleties, nagy diószilánkok nyomultak a fog alá; ebből Marica kétszer is kért.

Kosáry Miksának ilyenkor szavát se lehetett hallani. A nyolcvanadik születésnap küszöbén az egykori vadászlakomák hőse az étel szétszaggatásának és megőrlésének műveletével volt elfoglalva. Az olyan puhább konzisztenciájú anyagokat, mint a bőrke, hamarosan elszopogatta, a gumis zúzát rágógumiként dolgozta fel, aktívan, hangosan. Megmaradt fogainak és állkapcsának túlterhelése kizárta az egyéb eseményekkel való törődést; az anyagcsere előkészítő gépezete volt testileg-lelkileg.

A habos torta kedvező hangulatot teremtett; a két cigányképű, izmos férfi, idős és ifjú Szöllősi derűlten mosolygott. Angéla asszony, vagyis a mama, a paprikás csirke mítoszának utolsó visszfényét élvezte, bár volt oka dühre is, mert Miksa nagypapa, aki mindig a csontok ragacsos nedvtartalékait igyekezett hangos szopogatással magába szippantani, fokozottabb lármával fejezte be a vacsora ráeső részét.

Ebben a pillanatban, amely meghittnek tűnt, Marica férjének füléhez hajolt.

- Édes - mondta először így, s ettől megfényesedett a szeme, Andris pedig kellemesen megborzongott, mert felesége puha, meleg ajka csiklandozta -, most átadhatnánk a hálókabátot, amit anyám varrt az édesanyádnak.

Andris nem értette először, miről van szó, de aztán gyorsan kapcsolt, és mandulabarna szeme megélénkült, intett, hogy nem, most nem, ráérünk még azzal.

- Hagyjuk holnapra - súgta vissza, megfényesedett ajkával Marica apró fülét érintve.

- Ezek még mindig nászutasok! - vihogott paprikás szájkörnyékkel az egykori fővadász, aki, megküzdve a nehezevel, most szólalt meg a vacsora során először. Magasba emelte poharát. Zöldessárga rizlinget ittak, a kőszegi hegyek lankáinak termését. - Búgat a vaddisznó? Durr! A szerelem a legnagyobb csapda, mi vadászok csak tudjuk. Éljen a fiatalasszonyka! Csuda édes, mint egy feketerigó! - motyogta sebesen nekiiramodó szavakkal, teljes bizonytalansággal.

- Igyon és hallgasson! - szólt rá Angéla asszony. - Maga tökrészeg!

- Becsíptem a csirkeuzáktól! - Az öreg vékony radírgumijaka szélesre húzódott, hogy megmutasson néhány sárga ragadozófogát. - A jószágodtól vagyok részeg, Angéla!

- Papa, kérem! - szólt rá idős Szöllősi, csak a rend kedvéért. Az ilyen kis csatározások napirenden lehetnek.

- Bocsánat, bocsánat! - Kosáry Miksa egyáltalán nem ijedt meg az intéstől, de a lánya olyan sötét pillantással nézett rá, mint aki nem bocsátja meg az illetéktelen fecsegést.

- Azonnal menjen a szobájába! - parancsolt rá az asszony.

- Akkor hová? - nevetett az öreg - a fiatalokhoz? A szobámban ők laknak.

Nem kétséges, ebben megint volt valami a zavarkeltés szándékából, de hagyták elmenni a fülük mellett. Neki a tágas, tiszta padláson ágyaztak, saját tábori ágyán, melyet minden stációjára magával cipelt.

Így aztán gyorsan felbomlott a vacsora, bár formailag még nem ért véget; adhattak volna tempósabb befejezést neki.

Marica egyre csak arra gondolt, miért nem lehet átadni a hálókabátot itt, vacsora közben vagy vacsora után, amikor a hangulat is derűs, és így illik. A mamája biztosan így képzelte el. Gyanakvása visszatért.

Az éjszaka teli volt idegenséggel, nyugtalanító s nem leltározható neszekkel. Miksa nagypapa szarvasagancsai beleökleltek a ritkás holdfénnel kevert sötétbe. De Andris egészséges szuszogással aludt, arca átforrósodott az intenzív, majdhogy kamaszos alvástól, Marica viszont nem tudta lehunyni a szemét, szíve a bordái közt lüktetett.

Andris álmában is átölelte, hozzányomakodott a keskeny kanapén, kissé megnyirkosodott testével. Fel kellett hogy ébressze, mert nemcsak az idegen éjszakától félt, de rettegett a rájuk virradó holnaptól is. Andris nehezen szabadult ki a mély alvás hálójából. Ellenszegülő kábultsággal bámult feleségére.

- Mi az? - motyogta nyugősen.

- Mért nem adhattuk át az ágykabátot?

Andris haragosan dűnnyögött, és igyekezett a másik oldalára fordulni, de Marica a vállába kapaszkodott.

- Mikor a mamám az egész szívét beletette! Finom matlasszé, és az ujja csupa steppelt.

- Steppelt? - kérdezte vissza a fiatalember, egy holdlakó zavarával. - Steppelt? - mintegy csipeszbe fogta ezt a szót, mely fennakadt kábulata ágbogain. És az is mulatságosan visszhangzott benne: matlasszé. Matlasszé? Mitlasszé? Micsoda-lasszé? Lasszé, passzé, sasszé... A dolgok fonákját érezte a torkában viszketni, és minden összefűggés nélkül fölnevetett. Ez úgy tűnt, mintha kinevetné Maricát.

- Miért nem lehetett átadni az ágykabátot? - makacskodott most már a kis asszony, s az ágy szélére ült; ajka úgy remegett, mintha egész testét rázná a hideg.

De Andris ekkor már visszahullott a jó alvásba, melynek tengerfenéki mélységei csak az ilyen fiatalokat fogadják be.

Marica megalázva didergett az ágy szélén, nem tudta, mitévő legyen, majd ő is visszabújt férje mellé, s a sütő melegtől magához térve addig sírdogált, míg maga is elaludt.

Jó későn, majd tíz óra tájt ébredtek; élesen sütött a nap, rájuk zúdult, a fiatal fák soványka lombjai nem akadályozták ebben.

Délfelé sétálni mentek, de mindjárt csáklyaként utánuk kapott Angéla asszony figyelmeztetése.

- Egy órára ebéd!

Nyugatnak tartottak a síkságon, egy téesz széles táblái mellett haladtak. Valahol gép dünyögött álmos egyhangúsággal.

- Azok már ott az Alpések - mutatott Andris a hegyvonulatra. - Az Írottkőt innen nem látni. Ott a határ.

- Arra van Kőszeg is? - kérdezte Marica váratlan izgalommal, és földerengtek benne édesanyja történetei.

- Arra.

- Tudod, hogy a mamám odavalósi?

- Tudom.

- Van ott egy rokonunk is, Alajos bácsi. Egy fura öreg, de nagyon jópofa ember. Úgy hívják, hogy Galamb Alajos. Ugye, meglátogatjuk? Képzelem, milyen boldog lenne! Az egyetlen rokonunk.

- Majd meglátjuk - felelt Andris, Maricának úgy tűnt, hogy kissé kedvetlenül. De hát maga is tudta, az érzékenység mindent eltorzít. Erről megint eszébe jutott a hálókabát, és nem tudott hallgatni róla.

- Tudom, steppelt és matlasszé. Ugyan, mit csinálsz olyan nagy ügyet belőle? - heveskedett ok nélkül a fiatalember.

- Utálatos vagy! És undok vagy! És egyáltalán nem értesz engem!

Andris elkomolyodott.

- Hát így kezdjük, Maricám? Ilyen buták vagyunk?

A fiatalasszony nem tudott megengesztelődni. Szó nélkül ültek asztalhoz. Angéla asszony egyenletes mozdulatokkal tált.

- Csak hárman leszünk. Apád - fordult a fiához - Sárvárra ment, valami analfabéták tanfolyamát vezeti. Aztán egy füst alatt mindjárt megtanítja őket oroszra. Így lesznek az analfabétákból tudósok. Szabad ezt előtted is mondanom? - kérdezte Maricától éles gúnnyal, de kis sajnálattal is, hogy most óvatlan volt. A fiatalasszony nem válaszolt. - Nagyapátok is megébédelt, a borát is bevette, most kint szundikál a kertben, vagyis éli világát. - Kegyetlenül, külső idegenséggel beszélt apjáról.

Megint csirke volt, de most tyúklevesként és főtt húsként.

Ebéd után Marica megszédült, meg kellett fogóznia a feljáró mellvédjében. Andris, akiben dolgozott a büntudat, karjába kapta, és vitte a szobába, hogy lefektesse. Marica lehunyt szemmel feküdt, szemhéjain átszűrte az erős július eleji nap. Hirtelen lilás félhomály szitált behunyt szemére, s erről tudta, hogy az anyósa lépett a szobába, pedig Angéla asszony most nem a lilás laméruháját viselte. A szobrászian szép, hűvös asszonykéz Marica homlokára, majd ruhájának kivágásába csúszott. Mintha egy pontos műszer tapogatná végig.

- Émelyedsz is? - kérdezte Szöllősiné minden bevezetés és átmenet nélkül, némi felhős hangszállal. - Délután elmegyek vele Ábrahámhoz - szólt oda a fiának. Mióta itt laktak, ez volt a család orvosa.

Öt óra tájt maga jött a fiatalasszonyért, s mikor Andris is felkészült, hogy elkísérje őket, anyja egy kézmozdulattal visszaparancsolta. - Semmi közöd hozzá! Maradj a fenekeden! Vedd elő a rajzaidat, a padláson megtalálod valamennyit. Olyan régen rajzoltál. - Ez utóbbit gyengéden, nosztalgiával mondta.

Andris felmászott a padlásra, amely áttüzesedett a délutáni naptól. Az égett padlásszag felkorbácsolta a szívét, gyerekkori nyarak, nagy padlásbujkálások, erotikus papás-mamás játékok lüktettek fel az agyában és a vérében. Egy pillanatra megfedkezett Maricáról, az édesanyjáról, mindenről. Gyerekkori kislányokat látott, pipaszárlábú szépségeket.

Az egyik rézsútos ablakszem alatt tábori ágyán ott szuszogott Miksa nagypapa. Tömör arany porszemecskék keringtek körülötte, fölötte, a fénypászta átlójában. Csupasz, nagy lábfeje feketebarna volt, mint a föld. Egész lényében, ahogy erős karját, amely kibuggyant a feltűrt ingből, feje alá szorította, s ahogy sűrű, hamuszín hajából arany szalmaszálak csillogtak elő, volt valami paraszti. Nem az eszelős, egykori fővadász aludt ott, hanem egy öreg, megfáradt paraszt, munka után, elbújva a világ elől. Andris arra gondolt, ő is ilyen mélyen, magatehetetlenül szokott aludni. Leült az öreg mellé, a megszürcült lenvászon lepedőre, de Kosáry Miksa még most sem ébredt fel. Meggyötört arca öregebbnek, szenvedőbbnek tűnt, mint éber állapotban. Lentről hallani lehetett, amint idősebb Szöllősi érkezik meg. A kisegítésre felfogadott napszámosasszonytól hangosan kérdezett valamit, majd Andrisról tudakozódott, de a fiú nem szólt le neki, nesztelenül ült nagyapja mellett. „Az orvoshoz?” - szökött fel a csodálkozó kérdés Andrisra. Hagyta, hadd menjen el.

Akkor aztán felült a nagypapa is, csúfat, hosszút ásított.

- Útjára engedted, mi? - nevetett cinkosan; mint kiderült, már ő sem aludt egy idő óta. - Jobb is nekünk így kettesben, mi? Jobban megértjük mi egymást. Nem baj, holnap elviszlek titeket kirándulni. Emlékszel még a sokféle gombára? Főzünk jó gombapörköltet szabad tűzön, annak legalább lesz emberhez való íze.

Fölkelt, leporolta magát. Finnyásan szedegette ki ruhájából, hajából a szalmaszálakat.

- Kár értetek, gyerekeim.

- Hogy érti ezt, nagypapa?

- Én csak azt mondom, kár. - Egyebet nem akart mondani.

Az orvos után Szöllősiné karon fogta menyét, cukrászdába vitte; a cukrászda régi, hírneves hely, nemzedékek keresték itt emlékeiket. Az ötvenes évek derekáig édes világától távoli célokat szolgált, de nemrég helyreállították, mégpedig eredetiben.

- Mindenekelőtt két kávét - Szöllősiné határozottan rendelt, bal kezét mellmagasságba emelve.
- Azonkívül tortát, puncsost és dobost, kettőt-kettőt. Na jó - fordult vissza Maricához. - Szóval az orvos, látod, még nem tud biztosat, még hat héten inneni a dolog. Egérreakció, miegymás - arra nincs szükség. Várunk. De addig is, amíg biztosra megyünk, szeretnék veled megállapodni valamiben. Mondtam neked, lányom, a mi kapcsolatunkon sok múlik. Rám kell tehát hallgatnod. Ez a te állapotod különben is nők dolga.

- Igenis - bólintott Marica, s félelmetesen egyedül érezte magát.

- Értesz engem?

- Igen.

- Ne mondd mindig, hogy igen, ez nem hangzik értelmesen. - Közelebb húzta kárpitozott székét, kivárta, míg a felszolgálónő elhelyezi a kávét és tortát. - Idd meg a kávéd, csak forrón igazi. - Hosszú kortyolgatások után szólalt meg ismét. - Ha valóban állapotos vagy, lányom, az még, nézetem szerint, mindenképpen korai volna. Mármost az, hogy gyereket szülj Andrisnak. Arra csak akkor szabad gondolni, mikor mind a ketten egyenesben vagytok. Vagyis: egyetem után. Értesz engem? - S mert Marica úgy vélte, hogy nincs mit mondania, az asszony ellenkezést sejtített meg a hallgatásban. Erélyesebben folytatta: - Semmi szükség egy gyerek életét a véletlenre bízni, és esetleg a teljes jövőjét tönkretenni.

Marica szembogara kitágult, és rézsútos szeme sarka megtelt könnyel.

A nagy hideg kéz a fiatalasszony vékony karjára csúszott.

- Mégsem értesz engem. Azt hiszed, ellened vagyok, pedig csakis a te érdekedet nézem. Nézd, mi informálódunk, ez természetes. - Ez a szó: informálódunk, elviselhetetlenül hangzott. - Informálódunk - ismételte -, a férjem járt Kőszegen, anyád szülőhelyén. A véletlen is így hozta, közel vagyunk egymáshoz.

Mindig így mondja: a férjem, Andris, mindig ilyen elv拉斯ztó és nem rokonító módon. Nem a papa, nem az apósod, nem a férjed...

- A férjem tehát informálódott, ez természetes. Értesz engem?

- Nem. Nem értem!

Szöllősiné kiemelte arcát az intim tartásból. A délutáni fény most teljesen bevilágította az arc nagy felületét, megfosztva a zugok, az orrtő, a szemgödör finom satírozó árnyaitól: ez az arc most brutálisnak tűnt.

- Mi az, amit nem értesz ezen?

- Semmit sem értek.

- Informálódni, ez annyit tesz - válaszolt gunyorosan tagolva, adagolva szavait Szöllősiné -, ez annyit tesz, mint tájékozódni, valakiről ismereteket beszerezni, valakinek felderíteni az előéletét, a származását - a pereputtyát! - vágta ki nyersen.

- És mit akar tőlem? - Marica nyakán kilöködött egy kis ér.

- Hogyan beszélsz te? Milyen hangot használsz te velem? Nézd csak!

Marica Andrisra gondolt, a fiúsan komoly, barna arcra, szilvamagmetszésű szép szemére, ami koránál érettebb jóakaratot tud kifejezni.

- Ne tessék haragudni, de nagyon fáradt vagyok. - Elsírta magát, s most azt se tudta, kiszabadul-e valamikor is ebből a vaníliaillatú cukrászdából, a botlasztóan sok cifra szék közül... Otthon szeretne lenni, a Mosónőtelepen, heverni a rekamién, bámulni az alacsony plafon göcsörteit, és hallgatni, amint időközben elpottyant egy-egy kövér cseppet a vízvezeték. - Nagyon fáradt vagyok. - Erős arccsontján vörös folt ugrott ki, egész lénye lüktetett. - Tessék elhinni nekem, hogy így van.

- Légy szíves és húzódj egy kicsit beljebb - szólt rá váratlanul Szöllősiné, s ugyanakkor kezével beljebb nyomta. - Itt ment el az ablak alatt Andris és apám. Senkinek nem kell tudnia, hogy mi itt megbeszélünk valamit.

Marica felpattant, nem tudott ellenállni a kényszernek, hogy Andris után fusson.

- Maradj. Kicsit hóbotos vagy, lányom. Ülj szépen vissza. Az emberek idenéznek, és ilyen kisvárosban mindjárt megindul a pletyka.

Ott maradt lecövekelve, tehetetlenül. Még sokáig beszélgettek, bár a beszélgetés teljesen egyoldalú volt. Körbe-körbe jártak: a gyereket, ha lenne, el kell venni. Még korai.

- Gondolkodj ezen, lányom. Majd még beszélünk. Sétáljatok, kiránduljatok, érezzétek jól magatokat. És egy szót se! - hosszan vizsgálgatta Marica arcát, mint aki azt lesi, hogy megbízhat-e benne. - Esküdj meg! Mire esküszöl?

- Nem tudom.

- Ami a legszentebb, arra. Mi a legszentebb neked?

- Nem tudom.

- Hogy lehet így élni? - kérdezte elhűlve Szöllősiné.

Másnap Maricát ágyba szorította - nem a betegség, nem is a kimerültség - egy számára ismeretlen felkelni-nem-akarás. El kell hogy titkolja, ami boldoggá teszi, nem szólhat Andrisnak, nem suttozhat róla titokzatosan, gyengéden, bolondosan a fiú fülébe. Sőt, azt akarják, hogy irtsa ki a boldogságát. Mert a kis asszony bizonyos volt abban, hogy állapotos.

- Gyengélkedik, előfordul az ilyesmi - mondta be ebédnél Szöllősiné. Maricának a szobába vitték a gombával tűzdelt csirkét, mert most ez került az asztalra. - Istenem, női hisztéria - fűzte még hozzá az asszony -, szeszély, ilyesmi. Fiatalasszonyoknál nem ritka.

A délután mégis olyan szép volt, meghitt. Szöllősiék visszavonultak sziesztára, Miksa nagyapapa is felkapaszkodott a padlásra, zümmögő csend töltötte színültig a házat s a fiatal kertet. Andris megkereste rajzait, egy padlóssarokban végül is rájuk talált. Marica mellé kuporodott az ágyra, lapozgatva mutatta ezeket a színes krétarajzokat. Tájak, madarak, furcsa emberi portrék gyűjteménye... Barátcinege vadrózsaágon... kis kék sipkával a fején, barna szárnytollain átsugárzó rózsaszínnel... Kerti rozsdafarkú, a bögye miniumpirosba játszik... A rémítő pofájú macskabagoly... Gyerekkora madarai. Marica a megsárgult lapok között egy rajzra akadt, amiről utóbb maga is azt hitte, hogy voltaképpen ezt kereste eddig, és meg kellett, hogy találja. Nyolcadívnnyi rajzlapról kisfiúarc nézett rá, egy kis ember kialakult, cigányos, szilaj képmezeje, mintha feketeszénből metszették volna.

- Ha igaz, ez én vagyok. Miksa nagyapapa műve.

- Ezt add nekem.

- Éppen ezt? - nevetett Andris. - Mind a tiéd, az egész paksaméta.

- Csak ezt.

A fiút sértette a kérdés különválasztó hangsúlya. Abban az életkorban járt, amikor a gyermeki múlt már kezd nosztalgia lenni.

- Hogyhogy csak ezt? - kérdezte vissza, most már fonákul ismételve Marica szavait. - És hogyhogy neked adjam? Amink van, közös. A rajzot elvisszük magunkkal, az természetes.

De Marica gyerekes titkolódzással mosolygott magában.

Andris belefáradt.

- Nem vagy jól? - kérdezte kedvetlenül.

- Dehogynem! Annyira jól vagyok, hogy mindjárt felkelek, és megyünk sétálni.

Este moziban voltak, másnap pedig elkevetkezett a kirándulás, amit Miksa nagyapa megígért.

Könnyű nyári reggel volt, súlytalan áradása fénynek, szelíd levegőhullámoknak. Az egész világot tisztára mosdatta a hajnali harmat; ragyogott a türkizkék horizont. Házak, tornyok, fák kontúrjai vésnöki pontossággal metsződtek a pasztell háttérbe. Marica is átvette ezt a könnyűséget, a test és a lélek kellemes, rögzőségéből szabaduló harmóniában olvadt össze.

Hajnalban keltek, a változás legszebb pillanatában, mikor a nap még csak fölsejlik, s a hideg felhők váratlanul megfényesednek, megdagadnak, hogy aztán fölszívódjanak egy rótlila hasadásban. Miksa nagyapa már a kertben fényesítette bakancsát; hosszú állán külön-külön fénylettek a kemény ezüstsörték. Látszott, ez a kirándulás elsősorban az övé, sokáig várhatott rá. Mikor a tornác ajtajában megpillantotta a fiatalokat, szájához emelte meggörbített nagy tenyerét - a keze is nagy parasztkéz volt -, és kukorékolt egyet, de olyan madárhűen, hogy egyszerre mindenfelől érkezett válasz: fényesen és rezesen kukorékoltak a kakasok, sikerült becsapnia őket.

- Micsoda gyerekes butaság ez megint! - méltatlankodott Angéla asszony, aki egy laméfényű, lila pongyolában lépett ki közéjük. - Elkészítettem az ennivalótokat. - Aztán az öreghez fordult: - És vigyázzon, nehogy az aknáknak vezesse őket!

Elindultak, s a kerti kapu küszöbét átlépve, az öreg megfakult basszusát hallották.

- Aztán sokáig ne nézzetek hátra, nehogy sóbálvány legyen belőletek.

Kisnyomtávú vasútra szálltak, Kőszeg felé mentek. Marica anyja elbeszéléséből ismerte ezt a tájat, de mást mondott az anyai szó, és másként festett a valóságos tapasztalat. A kettőt nehéz volt összepászítani. Szerette volna szóba hozni édesanyja gyerekkorát, a régi történeteket, de Andrisból a múltkori eset óta ellenkezés áradt; bármennyire is szerette volna, nem beszélt. De megnőtt a szorongása: mi lesz, ha szembetalálkoznak Alajos bácsival? Micsoda szégyen, hogy eltitkolja!

Leszálltak a vonatról, Kőszegre értek. Régi, megsárgult, boltívhajtásos házak között haladtak, hidacsán kopogtak a lépteik. Egy helyen igazoltatták őket, határsáv-igazolványt kellett felmutatni.

Elmentek a Kálvária együgyűen balladai jelképei mellett, megálltak az erdei forrásnál, ahol a víz fortyogva lökte fel a sódert - mindez ismerős volt az anya történeteiből. De mégis hallgatott.

Késő este értek haza, jóval a házirend vacsoraideje után. Idős Szöllősi már visszavonult, reggel megint korán kell indulnia. A fiatalok elpilledve, szinte belezuhantak az ágyba. Marica a fáradságtól elbódulva s szégyentől megkeseredett szívvel még sokáig nem tudott elaludni, a nagyapa szörnyű trófeáit bámulta; ezek most is rohamra indultak a sötétség ellen.

Másnap megint csak szóba került a matlasszé ágykabát.

- Mégis át kellene adni - csökönyösködött a kis asszony. Nem tágit tőle, ez a próbatétel.

- Majd a búcsúestén. Jó hangulat lesz, iszunk egyet, mindenki örül, hogy már megyünk, és akkor, majd akkor. Anyám gyűlöli az ajándékokat, úgy kell hozzá becsempészni akármit. Még az apám is kétszer meggondolja...

- Én pedig átadom neki.

- És különben is, anyám nem visel hálókabátot.

- Akkor eldobja, nem érdekeli. Neki küldték.

Andris vállat vont.

- Ahogy akarod.

És mégis eltelt három-négy nap, már benne jártak a második hétben, anélkül hogy a hálókabát előkerült volna a bőröndből. S e néhány nap csöndes volt, majdhogy idillikus, nem felhőzte be semmi: a fiatalok független életet éltek, kedvükre jöttek-mentek, strandoltak, moziba jártak, csupán a főttekzések kötelmeit kellett betartaniuk. Mindennap, az érkezés estéjétől kezdve, ebédre-vacsorára csirke került az asztaira, a variánsok ellenére egyforma ízekben. Szívtelen képzelethiány jellemezte Szöllősiné főztjét. Az úristen az első napon megteremtette a csirkét, és az mind a hét napon át kitartott. Egyszer szószban, máskor natúr.

A második hét közepén, amely már a vakáció alkonyati időszakának kezdete volt, egy délután csak Angéla asszony és Marica maradt a házban. Idős Szöllősi meg Andris rokoni látogatásra voltak hivatalosak a környéken, Miksa nagyapa pedig valamelyik szőlőhegyi barátját kereste fel. A kisegítő asszony, végezvén a mosogatással, beszólt valamit Szöllősinének, és ő is elment.

Marica hézagosa engedte az eszlingeni redőnyt; a szoba falain izzó fénycsík és árny-szalagok feküdtek. Könyvet vett elő, s a nagyapa vedlett kárpitozású, rossz karosszékébe ülve olvasni kezdett. A Jacaranda-fa című könyvet olvasta, még odahaza fogott bele, de nem jutott idő rá, pedig a történet kalandossága, érzelemmel feszített romantikája és ugyanakkor fanyar modernsége vonzotta, sőt izgatta. Most, hogy újra belemerült a könyvbe az arany és fekete vonalzású falak között, könnyen és gyorsan beleélte magát a trópusi világba, és gyengéd együttérzéssel rezonált a burmaiak szelíd alázatára, a bennszülött testvérpár nyájasan fennkölt emberségére; boldog volt, hogy magára maradt velük. De váratlanul nyílt az ajtó, s a bántóan szétporló fényben ott állt Angéla asszony, a szokásos lila derengést árasztva maga körül, noha most drappos délutáni ruhát viselt. Beljebb lépett.

- Mit olvasol? - kivette a könyvet Marica kezéből, megnézte, majd szó nélkül az ablakpárkányra tette. Leült. - Biztos, hogy terhes vagy, ma délelőtt beszéltem az orvossal, most már nincsen kétség, hogy így van.

Marica elszántan a bőröndhöz ment, felkattintotta a krómozott závárt, amely megvillant a félhomályos szobában. - Ezt az édesanyám küldi, és üzeni: viselje egészséggel.

Hangja erőteljes volt, tiszta, fiatal.

Az asszonyt meglepte a váratlan fordulat, maga elé tartotta az ágykabátot, majd szándéktalan mozdulattal letette a könyv mellé.

- Nagyon figyelmes az édesanyád - mondta. - Bizonyára a saját keze munkája. - S minthogy erre a fiatalasszony nem válaszolt, visszatért a maga mondanivalójához. - Mivel hamarosan visszamentek Pestre, meg kell, hogy állapodjunk valamiben, lányom. Nem akarsz bejönni hozzám? Beszéljünk inkább az én szobámban.

- Nem. - Telten, határozottan csengett ez a hang. Angéla asszony erre már felfigyelt. Ez a múltkori nemek folytatása.

Marica visszakalandozott a könyvhöz. Azt mondja az író, tűnődött, a bennszülött lány testének édes, friss thanaka-illata volt... milyen is lehet az az édes thanaka-illat?

- A gyermeket nem szabad megszülnöd, ez természetes - hallotta valahonnan a fény és az árny arany-fekete rácsozata mögül Szöllősiné szavait.

Mégiscsak el kellett volna mondani Andrisnak: nézd csak, innen a Kálvária hegyről nézte az anyám, hogy megy le a nap, innen mindent látni lehetett, a várost, a Rótvölgyet, a Jurisich-várat, a sörgyárat... a sörgyárnak, így mesélte az anyám, tűzoltóság-kéményei voltak. És ezen mindig nevtünk, kacagtunk rajta!

- A te kötelességed az, hogy vigyázz! Hogy ne akadályozd Andriskát az előmenetelben.

Szöllősiné váratlanul a rolóhoz lépett, s néhány erőteljes rándítással felhúzta. Nyers, ipari világosság zúdult a szobába.

- Kérlek, hogy adj most erre kezet. Amint hazaérsz, elmégy a nőgyógyászatra és elintézed. Két-három napra befekszel, diáknak engedélyezik minden további nélkül, beszéltem róla az orvossal, ennek nincs akadálya. Semmi értelme, hogy egy életre tönkretegyétek egymást. Tudom, nem kellemes, de gyereked még lehet, akár egy tucat is. Rendben? Becsületszavadra?

Végigsimított Marica kemény szálú haján.

- Hidd el, ez így lesz jól. Ha engem valaki így irányított volna! Nézz rám, és ne sírj!

Marica fölemelte az arcát, az asszony hűvös szemébe tekintett, de egészen másra gondolt. A háttérből előlépett az anyja. Neki szólt az egész. Őneki volt tilos szülnie, és ezért most Maricát küldik a bizottság elé meg a nőgyógyászatra. Az anyjától kellett volna elvenni a magzatot, és ehelyett neki engedélyezik majd az elvetélést, továbbtanulása érdekében.

- Add a kezed, lányom, és senkinek egy szót sem. Legkevésbé Andrisnak.

Vacsora előtt megérkezett apa és fia. Láthatólag jól összehangolódtak; a közös élmény, a vendégeskedés meg az egyenrangú férfiborozás megerősítette barátságukat. Őszinték és derűsek voltak egymáshoz. De Andris gyanútlanlansága szétfoslott, mikor észrevette a nap-melegtől átforrósodott párkányon az ágykabátot. Kérdezett is valamit, Marica nyugodtan válaszolt, majd minden kapcsolat nélkül megjegyezte:

- Azt hiszem, holnap utaznunk kell.

- Holnap? Ugyan, miket beszélsz! Van még egy hetünk. Nem kerget senki.

A vacsorán a celldömölki élmények vették át a szót; idős Szöllősi jókedve betöltötte az estét, olyannyira, hogy csak a szokásos diótorta után jutott eszükbe: Miksa nagypapa nem vacsorázott velük. De az ijedség gyorsan elmúlt, mert a padláson, a tábori ágyon rátaláltak az öregre, hortyogva aludt, úgy látszik, a préházi barátkozás hosszabbra nyúlt a kelleténél.

- Ilyen volt ez mindig, mennyit szégyenkeztem miatta! - szólt el magát indulatában Szöllősiné. Férje már hozta is a demizsont, a celldömölkiek küldeményét.

- Hagyjuk a gondokat. Ezt ti is megkóstoljátok, és akkor megértitek a jókedvünket. Andris, szaladj poharakért. - És Andris futott, úgy, mint rövidnadrágos korában.

Idős Szöllősi töltött, töltött mindenkinek, koccintottak.

- Egész jó kis menyem vagy - derült a férfi, mert a bor megengesztelte -, istenem-atyám, az ifjúság! És micsoda jópofa rokonod van ott Kőszegen! - idős Szöllősi közelebb húzta székét Maricához. - Isteni egy pofa! Nála nincs aknazár! De bérlete van a dutyiba, az biztos! - átcsapott rajta a részegség, éppen ez az utolsó pohár bor hiányzott hozzá. - Vicces egy család, bizony isten!

Marica nyugodtan felállt, visszatette poharát az asztalra, s butácskán csengő leányhangon ennyit mondott, de Szöllősinének címezve:

- Én a gyerekeket megszülöm, ezt tessék tudomásul venni!

„Ezt tessék tudomásul venni!” - ez a csacska mondatrész még meggyőződéssel visszhangzott benne, így hallotta ezt valahol - de a választ már nem várta meg, futott a szobájába. A kitárt ablakban ott volt az egész nyári égbolt. Ettől megdöbben, kijózanodott, s ráébredt, hogy mit is csinált!

Visszafojtott lélegzettel hallgatózott, mit mondanak most róla az ebédlőben, s hogy merre dől el a sorsa? Végül elfáradt, szomorúan, magányosan levetkőzött és elaludt.

- Ne haragudj, de lehetetlenül viselkedtél! Elment a józan eszed! - Ezekkel a szavakkal ébresztette hajnalban Andris. - Mélyen megbántottad az anyámat.

Marica átkarolta férje vállát, és forró kis arcával a fiúhoz nyomakodott.

- Gyerekünk lesz, Andris, nem érted, saját kisgyerekünk! Törvényileg engedélyezett gyerekünk. Ebbe nem szólhat bele az anyád.

Andrist a felszökő sírás fojtogatta: milyen gyalázatosan viselkedett tegnap, magára hagyta Maricát, ott maradt csatározni az öregekkel.

De a kis asszony nem mutatott semmi megbántottságot. Vidám volt, határozott, majdhogy kemény.

A délelőtti vonattal utaztak vissza. Ez a vonatút majdnem szó nélkül telt el közöttük. Marica elégedetten nézett maga elé, de ugyanakkor érezte a fiúból kiáradó bizonytalanságot. Nem baj, majd rendbe jön minden.

De hirtelen fullasztó lett a hallgatás. Rossz pályaszakasz talpfáin zötyögött a vonat, keszeg vékony fák meneteltek visszafelé. Marica a fiú kezébe kapaszkodott.

- Te, Andris, ha te is ellenem vagy, én bizisten kilépek a vonatból! Te még nem ismeresz engem, én ilyen vagyok!

Ujjai meglazultak, lecsúsztak a kedves, jól ismert kézről. Milyen is vagyok egyáltalán? - tűnődött el saját szavain.

- Emlékszel, hogyan ismerkedtünk meg? Ha emlékszel, mondd el most rögtön, hogyan!

Az egyik adjunktus hamarabb fejezte be az órát, összeverődött egy társaság, közöttük volt Marica. Elindultak a hídon át, gyalog a Kálvin térig. A Vörösmarty mozinál megálltak. Andris egyre Maricát nézegette. A mozinál előállt hetykén, cigányos arcával, lobogó szemével: „Még

be lehet vágódni a délelőttire!” - mondta, de egyes-egyedül Maricának. A többiek értettek ebből valamit, magukra hagyták őket. Mozi után elindultak gyalog a Mosónőtelep felé, de nagy kerülővel. Valahol Kispesten ugyancsak beültek egy moziba, jégrevüt láttak. Nem tudtak késő estig elszakadni egymástól.

Idáig eljutottak az emlékezésben.

- „Hol voltál?” - kérdezte kétségbeesve az anyám, én meg azt mondtam neki: mit tudom én!

- Anyáddal is mindig fölényeskedsz? - szólt bántóan Andris.

Erre Marica hangosan felzokogott; a kocsiban mindenki odanézett.

6. Irén története

Két vagy három hétig, én már nem is tudom, nem történt semmi, vagyis történt mindenféle, de a fiatalok dolga nem változott. Mert amióta Maricáék visszajöttek a nászoméktól, és a lányom nekem támadt, hogy mindennek én vagyok az oka, semmit, de semmit nem tudtam kiszedni belőlük. Annyit sejtettem, hogy nem vagyok megfelelő a családnak, és ezért szégyell engem a lányom. Tudja, kedveském, nem vagyok az a fajta, de a vőmet is elkaptam: mi bajotok velem? És mi bajotok egymással? Mert azt is észrevettem, náluk sincs béke. De Andris olyan kedves tud lenni, hogy mindjárt megfőzi az embert, habár megnyugtatni nem tudott. Igaz, közre-játszott, hogy ebben az időben összetorlódott a munkám: Kormos Kálmánék egyszerűen nem engedtek máshová, Gabi és az öreg Indigné nagyon is elkényeztettek. Szóval tíz napra lefoglaltak maguknak, este fél tizenegy körül volt mindig, mire hazaértem. Pedig ebben az időben - hiába mondom, hogy semmi sem történt - történt velem is valami. Már említettem Monokinét, a bábát, aki a csepeli szülőotthonban dolgozik. Özvegyasszony a Monokiné, mokány, fekete asszony, én csak úgy nevezem: feketebors. Nagyon gyakran meglátogatta őt az öccse. Egy olyan mogorva bükkfaember, nem magas, de vállas, széles mellű, és fekete, akár a nővére. Ha frissen borotválkozik, akkor is kéklik a szakáll helye. Nem tudom, ezek szerbek vagy ilyesfélék, legalábbis az ősök az lehetett. Szóval, kedveském, egy napon azt mondja Monokiné, megint lesz máj, majd vasárnap délelőtt küld az öccsétől. Úgy is volt, megtartotta a szavát, vasárnap délután beállít az öccse, bizonyos Boján Demeter. Boján abban az időben egészen a nénjéhez költözött, mert úgy mesélte a bába, hogy szakított a feleségével, az asszony állítólag megcsalta. Ez a Boján hajós, kormányos, uszályal jár a Dunán, így hát sokat volt el az otthonától, az asszony meg kihasználta ezt. Mondom, bekopog ez a Boján, kezében mint egy virágcokor, nagy csomagolópapírban a máj. Még addig csak úgy látásból ismertük egymást, hát bemutatkozott, mondtam: fáradjon be a szobába, még likőrrel is megkínáltam. Nagyon divatos ruhát meg szép, fehér betétes cipőt hordott, mondhatom, elegáns volt, és amúgy is, elég jóképű ember.

Magam voltam csak otthon, a gyerekek strandra mentek, jobban mondva Andris egy barátja elvitte őket evezni. Magam sem tudtam, mit beszéljek ezzel az idegen pofával, ő is elég tuskó módon viselkedett, úgy látszik, túlságosan szilárdnak érezte a talpa alatt a földet, és azt mondják, az ilyen hajósembert ez zavarja. Hogy nem imbolygott a padló.

A végén ő is ezzel kezdte.

- Tetszik tudni, az ember napokig nem szól senkihez, mert a matrózzal már unja a beszédet, a ki- és berakodásnál pedig a munka nem engedi, így hát lassan elszokik a szótól.

Óriási, gömbölyű, barna szeme volt, és olyan bánatosan tudott nézni vele.

De azért lassan mégiscsak elmondott egyet-mást, hogy milyen Bécs, és hogy zuhog a víz a Vaskapunál, és oda külön révész kell, aki vezeti a hajót. A végén úgy belejött, s mert minden férfinak ott bújik a disznó, még azt is elmondta, mennyiért kapható a nő Bécsben és Nyugat-Németországban.

- Nahát akkor maga se az a nagy ártatlan! - mondtam oda neki, de csak viccből. Erre megkomolyodott, még jobban megsötétedett az arca, valami az eszébe juthatott. Úgy látszik, a feleségére gondolt. Gyorsan el is búcsúzott.

Attól fogva, mesélik a gyerekek, többször is beszólt, keresett, a következő vasárnapon megint eljött, mozijegyet hozott. Dehogya megyek én evvel a vademberrel moziba! Megmondtam, nem érek rá. Nekem nem kell az ilyesmi, már a pletyka miatt se, pláne most, amikor annyi gondom-bajom Maricáék! És mit bámul avval a nagy, fényes szemével? Nem mondom, vágyakoztam valaki után, férfi után is, még nem vagyok abban a korban, hogy ne! De engem senki se nézzon olyannak, akit csak leakasztanak a szegről, és kész, mehet a vonat!

Elmondtam én ezt Gabinak is, de ő csak rám nézett és csodálkozott.

- Nem jól teszi ezt, édes Irénkém! Magának is van joga az élethez. És a szerelemhez.

- Jogom, nem jogom! Az ilyen vad matróz, mint ez, csak azért áll meg az ember mellett, hogy jól kihasználja és otthagya.

- Hogyhogya kihasználja?

- Férfi a nőt mind kihasználja.

Gabi jó nagyot nevetett ezen. Makacskodott, valósággal kitüzesedett a nagy magyarázatban.

- A férfi is szerelmet ad, a nő is - hol itt a kihasználás? Nekik is jó, nekünk is. Csak az a kérdés, hogyan csináljuk, mint a disznók-e vagy mint az emberek. Vagy különben, tudja mit, még ez se érdekes!

Mindig ilyen szabadszájú, szeretik is az őszinteségeért. Hozzá valahogy illik. Még a férje is olyan kövér ember módjára nevetett Gabikán, bár ő, mielőtt kimondott valamit, kétszer is megrágta. Ez a nagydarab ember, a kurtára nyírt, vörössesszőke hajával és a rózsaszínű arcával inkább régi kocsmárosnak látszott, mint ilyen nagy tudású mérnöknek, gyárigazgatónak, miegymás. Vidámabb a kinézete, mint amit benn hordoz magában. Csak Gabival tudott nagyokat nevetni, de akkor szívből.

Szóval Gabi sehogy sem adott igazat nekem, mert ő azt mondja: életpárti.

Ezekben a napokban a szalongarnitúrára varrtam új huzatot; Kormosék valami csudálatos olajzöld-sárga csíkozású anyagot szereztek, valódi olasz köpert - mert mindig változtatták a lakásukat, újították. Gabival meg azért beszélgettünk olyan sokat, mert az iskolában vakáció volt, az egyik nyaralás, a révfülöpi már mögötte, de még a párizsi utazás előtt. Így aztán, hogy ott ült a gépem mellett - olyan szép volt, hogy magam is megcsodáltam, akkoriban halvány rózsaszín csíkot festett a hollófekete hajába - hát elmondtam neki a Bozó gyerekeknek küldött csomagocskákat is, és azt, amit Bozó Lajostól tudok.

Indigné sem volt odahaza, ilyenkor Gabi olyan őszintén beszélt velem, mintha édes testvérek volnánk.

- Látja, Irénkém, Bozóék! Ez a dolog nemcsak zavar, de fáj is nekem. Nem tudom letudni, elfelejteni.

Nem kérdeztem semmit, nem szokásom a kíváncsiskodás, meg aztán megtanultam, hogy kérdés nélkül gyorsabb a válasz. Itt pedig én is velük éreztem: nekem Bozóék is, Kormosék is jó embereim, már megmondtam, családtagnak érzem magam náluk.

- Bozó Lajos igazán nagyszerű ember - kezdett bele újra Gabi -, bár ő is elrontotta a dolgát. - Messzire nézett, kipirult. Hát igen, Bozó Lajos... Nem tudom, nem Zsuzska-e a hibás benne, hogy itt tart? Zsuzska tisztességes, okos, szorgalmas, de mindig egy kicsit olyannak képzelte magát, mint aki mártírnak született. Már az is, ahogy mindenkit ellát maga körül, és ő alig nyúl az ételhez.

- Az igaz, így van. Amikor jól ment nekik, és mindenkinek volt már az asszonyaink közül teljes tavaszi garderoobja, ő csak spekulált, átalakította-e az öt éves tropikál kosztümjét... amin pedig rajta volt az évszám, annyira kiment a divatból.

Viccnak mondtam ezt, de nem nevetett. A Bozó Lajosék dolga, a sok emlék megcsendesítette az én csupa tűz Gabimat.

- Azt hiszem, mégiscsak Kálmánnak kellene közelednie. Ez az embertelen állapot...

- Igen, igen - szoltam én közbe, mert egyébként nem szokásom -, ki kellene hogy béküljenek.

Gabi arca megint csak megszomorodott.

- Ez az, ami nehéz. Rettenetesen nehéz. Mert mind a ketten nyakasak. Egyik se enged - sóhajtott -, pedig az igazság nem olyan gömbölyű és átlátszó, mint egy üveggolyó. - Szóval szóra így mondta, ezt eltettem magamnak.

Nem beszélhettünk tovább kedvünkre, mert berobogott Indigné, barnán, mint a csokoládé. A Palatinuson üdült egész nap a barátnőivel. Hát igen, vitte a régit, de azért nem lógott ki a Kormos Kálmánék családjából, á, dehogy! Végzett ő társadalmi munkát is, de még mennyit! A kerületi nőtanácsban ő volt a tótumfaktum! Még divatbemutatót is rendezett nekik.

Ezen az estén korábban mentem haza Kormoséktól, s habár féltem is tőle, de elhatároztam, beszélnem kell a gyerekeimmel. Lehetetlen az, hogy csak hallgassunk, hallgassunk. De nem találtam őket odahaza, ellenben megint csak jött Boján Demeter, látta a világosságot, hát beszólt. Leült, hallgatott, bámult a nagy ringlőszemével. Engem nem érdekel Gabi véleménye, hogy ő életpárti, miegymás, kidobom ezt a mamlaszt, aki mellettem akarja elsíratni rossz házaseletét.

- Mit néz mindig?

Meglepődött, nagyokat nyelt, mint akinek egyszerre kiszáradt a torka.

- Magát - mondta mégis -, mindig magát. Tudja, mi úgy vagyunk, elmegyünk két-három hétre, aztán jó hazagondolni, valakire, aki otthon maradt.

Gonosz voltam, nem mondom.

- Pláne egy jófajta, kis asszonyra, aki ezalatt férfiakkal lófrál, ugye? Minek magának asszony, állandóra, jóember, örüljön, hogy egyszer letette, és kész.

Azt hittem, felugrik, és jól képen töröl. De nem. Megint csak rám nézett, ahogy tudott, bánatosan.

- Az olyan nő, mint maga, aki így nevelte fel, saját erejéből a lányát, még egyetemre is adta... az olyan nő nem képes a rosszra.

Aztán megint arról beszélt, neki igenis kell valaki, a szándéka egyenes, meg hogy lakás is lesz, mert az asszonnyal úgy egyeztek meg, hogy a kétszobás, nagy lakást elcserélik két egyszobásra, neki van spórolt pénze, majd kipótolja a lakáscserét. A kereset az mindenképpen jó, mert ahogy az uszályra lép - még el se indultak -, már jár neki valami behajózási pótlék meg élelmezési pénz, szóval havonta a kétezren felül, az a normális.

Nem mondom, meghatott ez a keményfából faragott uszályos, ez a vad szerb a nagy barna szemével, ami úgy csillogott mindig, mintha benne maradt volna egy kis dunai napsütés. És így nézte az embert.

De választ én nem adtam neki. Pláne, megjöttek a gyerekek is, így hát ő lassan búcsúzkodni kezdett, én meg az asztalra tettem a vacsorát.

Mondtam már, az én Maricám arcán valami megváltozott. Most is így láttam. Haragszik, durcás.

Alighogy megvacsoráztak, kijött hozzám Andris a konyhába, átfogta a vállamat.

- Jöjjön csak be, Irénke. - Fölnéztem rá, bementünk. - Magának unokája lesz - mondta csak egyszerre, s a kislányom úgy elsírta magát, mint egész kicsi korában. Még én is sírva fakadtam.

- Hát ezért volt minden, hogy idegeskedtél, Rica!

Már régen hívtam így: Rica. Ha jól tudom, Gabitól ragadt rá ez a név, ő becézte ezzel.

- Rica? - nevetett Andris. - Rica? - Fölkapta a kislányomat, és körülhordozta a szobában.

Úgy elfáradtam, hogy csak ennyit tudtam mondani:

- Jaj, de boldog vagyok!

És a szívem megint belevert az ürességbe, s most nem értettem ezt az ürességet, mert minden jóra fordult körülöttem, igazán, mondhatnám, rég voltam olyan boldog. Kinéztem az ablakon: a holdsütésben ott állt a daru, már egészen közel a mi ablakunkhoz.

- Ilyen buta jószág egy anya - még csak ezt mondtam -, minden előveszi, még az öröm is!

Másnap elmeséltem Gabinak, képzelje csak, lesz egy unokám, így mondta a vőm is!

- Ő csak tudja - nevetett.

Komolyan megharagudtam rá; ebből azért nem kell viccet csinálni. Alaposan beolvastam neki.

- Ne haragudjon, Irénkém, ismerhet engem, ez a természetem. Nevetek, másképpen nem tudok élni.

De persze az öreg Indigné, akit az esős idő isten csudájára itthon tartott, már hozta is az ánizslikört: erre innunk kell, ez nem mindennapi dolog. Hát végeztünk néhány stampedlival, még a fejembe is szállt. De Indigné is kivörösödött. És jókedve lett, járt a szája, be nem állt.

- Képzelje - mesélte -, itt járt a Csonkáné mamája, a Panni mama, és maga után érdeklődött. Azt mondta, hogy Ibolyka tragédiája óta maga, édes Irénkém, elkerüli őket, pedig sok mindent tudott a dologról, és ha idejében kinyitja a száját...

- Ugyan, anyu! - kiáltott rá Gabi Indignére.

Látja, kedveském, ilyeneket mondanak az ember háta mögött. Pletyka, pletyka. Hogy én mindent tudtam és hallgattam. Hát mit tettem volna?

Kóválygott a gyomrom, de a kezem járt, a kezem megszokta ezt, neki nem szabad eltérni a munkától, ő a családfenntartó.

De erre a napra, úgy látszik, semmi se volt elég. Mire hazaértem, vendéget találtam otthon. Olyan zsibbadtságot éreztem a fáradtságtól, hogy még a meglepetés sem tudott helyrerázní: ott ült a szobában a nászúram, a gyerekekkel beszélgetett.

- Gyakori vendég vagyok, ugyebár? - szólt finoman, tréfásan, de a szeme komoly maradt.

- Örülök, hogy látom a nászúramat, mindig örülök neki és a gyerekek is.

- A feleségem is ide készült, de szegényke megint elakadt a félúton. Elővette a kimerültség, vissza kellett vigyem a szállodába.

Sajnáltam ezt a derék asszonyt, hogy belülről ilyen gyenge, hogy az egészsége ilyen kevés.

- A gyerekek már megmondtak mindent? - nem tudtam hallgatni, az öröm elöntött.

De képzelje, kedveském, mind a hármuk arcán kedvetlenséget láttam. Én meg szinte elvesztettem a fejem ettől, és újra megkérdeztem: - Már tudja nászúram a nagy újságot?

- Igen - felelt komolyan, kicsit szigorúan is -, mi már tudjuk ezt. És éppen ezért vagyunk itt Pesten.

Nem akart semmit elfogadni, pedig hát olyan nagyon kínáltam süteménnyel, kis borunk is volt odahaza. A végén mégis megkóstolta a bort, sőt kétszer is újra töltött magának.

Pénteki nap volt, erre jól emlékszem, hát meghívtam a nászomékat vasárnapra, ebédre.

- Igen, igen, beszélünk kell egymással, de mi másképpen gondoltuk ezt. Azonkívül, minek fárasszuk, meg aztán itt nagyon szűken is lennénk.

Persze, én egy szót se fogadtam el abból, amit mondott. Majd Andris és Marica elhozzák taxin a mamát. Erre már a nászúram se tudott mit mondani.

Már későre járt az idő, mikor újra csak benyitott Boján Demeter. Köszönt, és leült szó nélkül. A nászúram nézte, nézte, ki legyen ez, én meg rettenetesen szégyelltem magam. Szerettem volna a fészkes fenébe küldeni, de ő nem mozdult, kérdezem, kedveském, mit képzelt ez magában?

Másnap Gabi nem győzte mentetgetni magát a fecsegése miatt. Ez még csak jobban elszomorított. Hogy én segíthettem volna, és nem segítettem!

Délután Kormos Kálmán is bejött hozzánk; kérdezte, hogy vagyok, mi újság, szokása szerint, de valahogy átnézett rajtam. Gabi meg mindjárt elmondta, hogy unokám lesz.

- Unokája? Hogyan?

- A Ricának gyereke lesz.

- A Ricának? Hiszen az még szintén csak gyerek!

Látszott rajta, nemigen figyel oda, egészen másra gondol. Egyszer csak odahúzza a széket, közel hozzám és leül.

- Maga olyan különösnek látszik, Kálmán - jegyezte meg Gabi, mert újabban magázták egymást.

- Fáradt vagyok, ennyi az egész.

- Csak azt ne mondaná, ennyi az egész. - Megszoktam náluk, hogy előttem is megtárgyalnak egyet-mást. Na persze csak Gabi. Mert ő különben se tudott lakatot tenni a szájára. - Biztos megkocsikáztatta a titkárnőjét, attól fáradt.

Máskor nevetett volna ezen, de most egész megdühödött a férfi.

- Hagyd ezeket a csacsiságokat! - Rám nézett, aztán a feleségére. - Volt egy kis beszédem Lajossal. - Mindjárt tudtam, hogy Bozó Lajossal. - Egy értekezleten összefutottunk. Három éve, hogy nem találkoztunk, most aztán... kibeszélgettük magunkat.

Megint rám pillantott, de olyan fáradtan és keserűen, hogy megsajnáltam. Aztán felállt.

- Kivételesen korábban is abbahagyhatnátok. Ha nem tudnád, vacsorára vagyunk meghíva.

Korábban? Annál jobb. Nekem se árt. Holnap úgyis készülődniöm kell, a vasárnapi ebéd, a nászomék - a lakást is helyre kell pofozni, kicsit kidekorálni. Siettem én is haza.

7. Amiről nem tudott

Kormos Kálmánék jóval éjfél után értek haza a vendégségből. Bozó Lajosról, a találkozásról egész este nem beszéltek, nem is volt rá alkalmuk. Most aztán alig várták, hogy ágyba kerüljenek, mindketten fáradtak voltak, az idegrostjaikig hatolt a fáradtság. De Gabi nem lett volna Gabi, ha nem áll a férje elé, az olvasólámpa meghitt körébe, s nem hívja fel a figyelmet kénsárga nylonpizsamájára, amely leomló fekete hajának festői kontrasztot adott.

- Abból az ócska hálóköntösből varrta Irénke. Az ilyen asszony megfizethetetlen. És fillérekért dolgozik.

A férfi gyűrötten ült az ágy szélén, mint aki még nem határozta el magát, mihez fogjon, de erre megélénkült.

- Nagyon megkérem, Gabi, mondja meg Irénnek, hogy vagy hozzánk jár, vagy Bozóékhoz. Válasszon.

- Egy házivarrónőt is válaszút elé állítasz? - Gabi szája játékos csúfolódásra görbült.

- Nem akarom, hogy ezt most elvicceljék.

- Hát mi volt Lajossal?

- Nézd... De tudsz rám figyelni most? Gyerekes közbeszólások nélkül?

- Csak amilyen vagyok, úgy tudok figyelni is.

- Én hosszabb idő óta látom, hogy te sok mindenben kívül helyezed magad az életemen.

- Igaz. Nem vagyok már teljesen azonos veled.

- Fölényes vagy, kívülálló. Kicsit idegen is.

- Arról beszélj, mi történt délelőtt?

- Ez válasz arra, amit mondtam?

- Talán. Nem tudom. És miért kell Irénnek választania? Micsoda történelmi konfliktus kényszeríti őt erre?

- Úgy, ahogy mondod, történelmi konfliktus.

- Nézd, én Bozó Lajos dolgában sosem adtam igazat neked.

A férfi tűnődve nézte a feleségét, lassan rágyújtott, aztán eldobta a cigarettát.

- Tudom. És ő is tudja.

- Mióta nem találkoztok, én sem találkozom vele. Újabb nagy csönd, amelynek denevérszárnyai alatt nem születik nyugalom.

- Odamentem hozzá az értekezlet szünetében... az ő üzemük fejlesztési tervét vitattuk meg a minisztériumban. Azt mondtam neki, mert rád gondoltam: nézd, már három éve, hogy elkerüljük egymást - nincs semmi értelme. Majd beszélünk, vitatkozunk.

- Szép volt tőled.

- Megint gúnyolódsz!

- Egész komolyan mondtam. - Gabi leült az ikerágy szélére. - Légy szíves, fordítsd a lámpát a falnak, a szemembe süt.

- Igen, én azért szoltam neki, hogy... hogy feloldjuk. Erre ő azt feleli: „Ne küldözgessek a gyerekeknek semmit, nem érdekel.”

- Megmondhattad volna, te nem tudsz erről, minthogy ezeket a kis ajándékokat én küldtem. És nem is a te... nyugtalan lelkiismereted nevében.

- Az én nyugtalan lelkiismeretem? Szóval az előbb mégiscsak gúnyolódtál, amikor azt mondtad, szép volt tőlem... Nem kétséges, hogy Irén itt az összekötő kapocs. Hát én az otthonom nyugalma nem áldozom föl egy házivarrónő miatt! Kétszer is megkísérletem, hogy segítsek rajta, de egy kommunista, aki átmegy a barikád másik oldalára...

- Ötvenhétben jelentkezett felvételre a pártban. Te akadályoztad meg a felvételét.

- Megakadályoztam? Kötelességem volt feltárni az igazságot. És különben is, akkor te egy szót se szóltál.

- Igaz. Hallgattam.

- Mert akkor talán miniszterné akartál lenni.

- Talán. Ez is igaz. De ti sokáig barátok voltatok, még ötvenhatban is. Ha jól emlékszem...

- Csak a válaszütig.

- Nem. Sokkal előbb cserbenhagytad. Már a forradalmi bizottság alakulásán.

- Hogy én cserbenhagytam? Nem követtem az árulásba!

- Együtt mentetek a kerületi forradalmi bizottság alakulására.

- Igen. Mentünk, mint olyan kommunisták, akik nem kompromittálódtak. Mentünk, mert az volt a tendencia, a helyi pártszervezet utasítása, hogy mi legyünk ott a hangadók. Miért kell ezt most újra elismételni? Ez teljesen tisztázott közöttünk. A nagy tanácssterem tele volt mindenféle emberrel... de hát azokat választották meg, akik a mi embereink voltak... És akkor betódultak a fegyveresek... A feje tetejére állt minden... A tömeghangulat megfordult... ordítozni kezdtek, mint az epilepsziások. Én akkor odasúgtam Lajosnak: „Gyere.” De ő maradt.

- Azt mondta neked: „Ilyenkor nem lehet meglépni. Ki kell tartani.” Így mesélted akkor nekem.

- Igen, így mondta. És akkor másnap, jól tudod, elmentem a lakására, és azt mondtam, ebben nem vehetsz részt, ez már nem az, amit mi gondoltunk el. De neki, úgy látszik, a karrier volt a fontos.

- Akkor ő azt mondta neked - tőled tudom: - „Ha mindenünnen kimegyünk, akkor mi lesz ebből?”

- Igen, igen, mondta, de együtt sodródott a csahosokkal.

- Nagyon jól tudod, ő volt az egyetlen a forradalmi bizottságban, aki nyugodtan felállt, és kommunistának vallotta magát, pedig az ajtóban, kapuban géppisztolyosok álltak.

- Lehet. Nem voltam ott.

- Másoktól tudom, olyanoktól, akik ott voltak, és ma is párttagok, sőt, van köztük funkcionárius is.

- Akkor miért nem segítettek rajta?

- Mert biztosan nem kérte őket. A te kezeden volt, hogy segíts. Jelentkezett a pártnál, és te a taggyűlésen elvágtd. Te, aki október végén nem merted hangosan kommunistának mondani magad, aki szedted a cókmókot és elbújtál az Indig-rokonságnál, a mama kispolgári, sőt deklasszált, sőt osztályidegen fivérénel, akit azóta sem látsz szívesen a házában. Emlékeztet valamire. És elvágtd azt az embert, aki a legjobb barátod volt, és nem tud a munkásmozgalom nélkül élni, lélegzetet venni.

- És ezt te évek óta egy mosoly mögé rejtegeted? A párnád alatt tartogatod ezt a titkot, miközben az ágyban engem ölelsz?

- Úgy látszik, igen.

- Látod? Ezt csak egy Indig tudja így megcsinálni!

- Néha magam is hitványnak érzem magamat.

- Te engem már régóta nem szeretsz, igaz? Mióta?

- Nincs évszám róla. Nem szeretlek, ez igaz. Most nem szeretlek. Sőt, már évek óta nem szeretlek.

- Tudom.

- Akkor mégsem tévesztettelek meg.

- Ez csak az én éleslátásom.

- Nem. Ez a reflexeim őszintesége.

- És azt is tudom, ne tagadd, te szeretted Lajost.

- Egy időben igen. Szerelmes voltam belé. De sajnáltam Zsuzskát. Ő olyan okos és olyan vékony.

- Most mit csináljunk? Valamit tenni kellene. Én nem tudom ezt így megemészteni. Ha te annyit nem értesz meg az egészségből, legalább annyit - ha már nem is szeretsz, hogy itt nem az aprólékos részletek a fontosak, nem is az én állítólagos gyávaságom... hanem az egész... hogy itt valamit ki kellett kaparni a romok közül... és azt nem lehet kétkedéssel, fenntartással, csak az egész vállalásával... annak a vállalásával is, amit tegnap még én is elleneztem...

Váratlanul elhallgatott, kifehéredett, gyűrött arccal nézett az asszonyra.

- Elválunk?

- Nem gondolkoztam rajta.

- Nézd, oldjuk meg kompromisszummal. A legtöbb házasság ilyen. Élünk egymás mellett függetlenül, de szolidárisan. Ne nyissunk rést a családi otthonban. Az egész életünk összeszövődött, gyökereket kellene kitépni, én legalábbis úgy érzem.

- Milyen tudatos vagy. És milyen tervszerű.

Most történt először, hogy Gabit elhagyta kedélyének gunyoros vibrálása. Keserűséget, kietlen fájdalmat érzett. - Hát nem látod, hogy esztendőök óta ez a kapcsolatunk? Amit nekem most felajánlász.

- Ami pedig Irént illeti, ahhoz az egyhez ragaszkodom. Vagy ők, vagy mi.

- Milyen heroikus ez az elviség.

- Ebből a heroizmusból élhetsz te most gondtalanul. És egyben nagyon tévedsz - a férfi megkeményedett, szavai határozottá váltak. - Ha azt hiszed, hogy én opportunist, vagy még rosszabb, karrierista vagyok, akkor tévedsz. Ami most történik, pártban, országban, az nekem a legteljesebb mértékben megfelel, ügyem, sajátom. És neved, vagy biggyeszd a szád: ezért már meghalni is tudnék. Idáig jutottam én, mit szólsz?

- Ezen nincs mit gúnyolódni - válaszolt fáradtan Gabi. - Ez sajátos, meglepő benned, de nem kételkedem. És azt is tudom, hogy neked sincs bánkódásra okod. Már te sem szeretsz. Jól látom?

A férfi nyöszörögve a paplan alá bújt, kereste a helyét.

- Aludjunk.

Néhány percig szó nélkül feküdtek egymás mellett.

- Olthatok? - kérdezte Kormos Kálmán.

8. Irén története

Hát igen, a vasárnapi ebéd, azért az gond volt nekem. Húst még előző nap szerzett Indigné, annak volt a Mészáros utcában egy protekciós segédje, gyönyörű rövidkarajt hozott, és egybesültnek való combot. Salátának valót a bulgártól vettem, és a tűzhelyem olyan ügyes, hogy - igaz, réteslapból - de túrós rétest is sütöttem. Marica is segített mindenben, Andris beöltözött szobalánynak, az én kötevényemben takarított. Az idő is olyan volt - úgy emlékszem rá, az a kellemes, nyári idő, eső utáni napsütés, mikor minden ragyog a tisztaságtól, minden egyes falevélnek külön-külön fénye van. Még nem volt dél, mikor elkészült az ebéd, csak a húst hagytam szép szeletekben, bepanírozva, hogy majd frissen sütöm ki, mikor a nászoméék megérkeznek. Magamban elgondoltam: azért milyen jó, hogy minden munkát nekem kellett elvégezni az életben, így hát értenem is kell mindenhez. Most is egy-kettő egyenesben voltam az ebéddel. Tizenegy óra után elküldtem a gyerekeimet, üljetek villamosra, menjetek a nászúraméért! Egy óra lesz, fél kettő, mire visszaérnek, addig én damasztal megteríték, előszedem a Herendit, nem kell majd szégyellnünk magunkat.

A fiatalok mentek is, én meg kiültem az ajtó elé, hogy kifűjjam magam, mert azért alaposan elfáradtam a nagy hajrában. A nap finoman sütött, olyan könnyű volt lélegezni. Tudja, kedveském, jóakarátú tavaszias volt az a levegő, az ember úgy érezte, a szíve röpdösni kezd benne. De az idő mégis lassan múlt, hiába, izgatott voltam: milyenek lesznek a nászoméék, mit szól a jövőendő unokához a szigorú asszony, és hogy egyáltalán megenyhült-e már? Meg

aztán, hogy ízlik-e majd az ebéd? - én sokat jártam és járok finomabb házakba, tudom, milyen az úri konyha, de hát ízlés meg ízlés között nagy a különbség. Szóval ez mind nyugtalanított.

A konyhai vekker már fél kettőt mutatott, de még sehol senki. Két óra, fél három, de sem a nászoméknak, sem a gyerekeknek nyoma sincs. Ott álltam a küszöbön, mint egy mamlasz, és vártam, vártam, már a szomszédok előtt is röstelltem magam. Megsavanyodott a szám, a hátam is belefájdult. Bementem a szobába, leültem a rekamiéra, elbóbiskoltam lassan. Csak arra kaptam fel a fejemet, hogy valaki belép a konyhába; inkább csak az árnyékre ijedtem fel. Ahogy az illető bedugja a fejét a szobaajtón, féloldalasan, akkor látom, hogy Boján Demeter.

Felugrottam, kiabálni kezdtem, erre ő gyorsan eltűnt. Még most se tudom, miért kiabáltam vele, de tudja, kedveském, a keserűség!

És ahogy álltam ott, a kezemet olyan nehéznek éreztem, a levegő is befülledt, és láttam, a szép szeletekbe kikészített hús fölött egy nagy zöld légy repdes körbe-körbe, s még annyi erőm se volt, hogy felemeljem a karom és elkeressem.

Már javában esteledett, mikor megjöttek a fiatalok - a nászoméknak nélkül. Még csak nem is nagyon mentegették magukat, hogy így elmaradtak, otthagytak magamban. Inkább jókedvűek voltak, bár a nászasszonyomról nem jó hírt hoztak: szerencsétlennek eperohama lett, reggel utaznak is haza, és ezúton küldik az üdvözlöt.

- És ti? Ti itt hagytatok magamban, várni, míg belém szárad a lélek?

- Nem olyan nagy ügy ez, anyu - Marica végigsimított a karomon. - Fázol? - kérdezte.

- Inkább csak elfáradtam.

Akkor észbe kaptak valahogy, azon voltak, hogy vigasztaljanak, mindenféle viccet meséltek, de lassan észrevettem rajtuk, hogy őket is nyomja valami.

Leültünk a vacsorához, kisütöttem a húst; nagyon ízlett a fiataloknak minden.

- Kár, hogy ezt nem kóstolhatta meg az édesanyám - mondta Andris, aki a szülei helyett is evett, annyira ízlett neki a hús.

- Nem is tudtam, hogy az édesanyádnak baja van az epéjével.

- Van - szólt közbe Marica -, talán nem hiszed?

- Már nem szóltam egy szót se.

Egyszer csak Marica minden ok nélkül szóba hozta Boján Demetert; hogy rendes embernek látszik, s hogy állandóan a házat kerülgeti.

- Még a végén Irénke meglep minket egy férjjel - nevetett Andris, de nekem nevetetett, én mérges voltam, és mondtam is, ezen ne vicceljenek.

- Miért, Irénke? Maga nagyon is csinos asszony. Ha akarja tudni, még Sukora Palinak is tetszik. Ő mondta nekem, személyesen.

- Hát ha ti így beszéltek összevissza, felállok és kimegyek innen.

Erre megint kedveskedtek, és levettek a lábamról. Újra békesség lett, sőt, belülről is megnyugodtam. Mert én arra gondoltam, hogy a nászasszonyomnak derogál nálam ebédelni, hát kitalálták az epegörcsöt. De mondom, most megnyugodtam. Nagydarab asszony, de beteges. Ez így igaz. Mióta csak hallok róla, mindig gyengélkedik.

Hátradőltem a széken, behunytam a szemem, jó volt hallgatni a fiatalokat. Egyszer csak Marica odajön hozzám, átöleli a nyakam; ez az én régi kislányom. Ha mindig így maradhatnék!

- Mikor fogsz neki a televízióknak? - kérdeztem a vőmtől, de amikor éppen felelni akart, Marica belekezdett valamibe. Az elejére oda se figyeltem. Andris cigarettát vett elő, rágyújtott.

- Tudom, Irénke nem szereti a füstöt, elszívom odakint.

- Énmiattam ne menj ki, fiam.

Sétálni volt kedve, mégiscsak kiment.

Marica odahúzott egy széket mellém és leült. Milyen komoly most az én kislányom; gyönyörködtem benne. Tetszett ez a szép, nyugodt komolysága.

- Van egy ötletem az új lakással, amit tavaszra kapunk, - így kezdte, és akkor vettem észre magam, hogy ezt már az előbb is elmondta, csak nem figyeltem oda.

- Az új lakással? - lássa, már elfelejtettem, hogy jövőre ki kell mennünk innen.

- Még nincs meg a kiutalás?

- Milyen kiutalás? - Első pillanatban nem értettem, mire gondol.

Maricát elfutotta a türelmetlenség.

- Mért adod a naivat? - de aztán mindjárt észrevette magát. - Na, ne haragudj, anyukám. Tudod, mire gondoltunk? Az az új lakás olyan jó lenne nekünk, fiatal házasoknak való az ilyen lakás. Pici, gusztusos, kétszemélyes. Andris meg én, és ha meglesz a gyerek, hát ő... Olyan szépen élhetnénk benne.

Akkor már pontosan tudtam, mit akar, és visszafelé is megértettem mindent.

- És én mit csináljak? Menjek az utcára lakni?

- Te az anyám vagy, az édesanyám, miért beszélsz így velem?

- Én beszélek így veled? Én? - De mindjárt arra gondoltam, sok keserűséget okoztam ennek a gyereknek akaratomon kívül. - Jó, jó - hagytam rá -, a lakást akarjátok... Miért ne lakhatnánk mi együtt? Andris megmondta, majd összehúzzuk magunkat.

Láttam, Marica erővel hallgat, nehogy nagyon megbántson.

- Úgy jöttél vissza onnan is, hogy tönkretettem az életedet. Most meg azt akarjátok... mert tudom én, az ő kigondolásuk az egész, azt akarják, hogy elszakadjunk egymástól. - Nagy keserűséget éreztem, és ettől, nem is tudom, hogyan, megkeményedtem. - A lakást nem adom, megmondhatod nekik, hogy ilyen gonosz az anyád.

- Nem? - kérdezte a lányom, és kiment Andris után.

Nem és nem. Ezt már csak magamnak mondtam.

Még napokig, csukott szájjal, befelé ezt hajtogattam: nem és nem! De mindig gyengébben és gyengébben. Eleinte úgy láttam magam előtt Maricát, hogy az arcán, a szája mellett kiugrik egy éles vonás, s hogy a szeme megvilágosodik a haragtól. De később csak egy kérő arcot láttam, s azontúl mindig csak azt. És mindenhova elkísért ez az arc!

Különben nem volt harag köztünk, csak Marica jelzett valamit, de inkább úgy, hogy nem beszélt. Így akartad, meglásd, mi lesz ebből - ezt mondta a hallgatása. De én elhatároztam magam, s egy este elővettem őket.

- Maradjatok csak, beszédem van veletek. - Már az ajtóban álltak, készültek menni. Andris mindjárt visszafordult, de Marica csak legyintett. - Gyere vissza, ha mondom! - kiáltottam rá.
- Nézzétek csak, gondolkoztam a dolgon... A lakás, ha megkapjuk, a tiétek.

Andris összevissza ölelt, aztán ijedten rám nézett.

- És Irénke?

Helyettem Marica felelt.

- Tudtam, hogy anyu ezt megteszi nekünk. - De csodálatos módon a hangjából nem annyira az örömet éreztem ki, mint inkább szomorúságot. - Most aztán már megszüülhetem a gyerekeimet.

És nem az öröm, a szomorúság ült le mellém az asztalhoz. A fiatalok megírták a jó hírt a szülőknek, nekem is hozzá kellett írnom a magamét. S közben eltelt vagy tíz-tizenkét nap, már augusztusban jártunk, igaz, még az elején. Elvégeztem Kormoséknál a munkámat, befejeztem a szalongarnitúra-huzatot és néhány más, kisebb varrnivalót. Most jön az alkudozás, hogy maradjak még két-három napig - így képzeltem el -, de nem tartottak vissza. Most pedig jó lett volna maradni, nem volt mozdulhatnékom, nehéz lett a testem meg a szívem. Menni kellett tovább, és így legalább sorra vehettem Szomolányiékát. Már vagy két hónapja halogatom ezt a munkát - gondoltam -, pedig náluk is otthonosan érzem magam; nagyon jó emberek.

Szomolányiékáról még nem beszéltem magának, kedveském; ez egy munkáscsalád, de valódi munkások, az ember öntő, ugyanazon a helyen, mint nyolc évvel ezelőtt, amikor először jártam náluk. Hozzájuk annak idején egy író ajánlott, egy bizonyos Alcsuti Gyula nevezetű, biztos olvasott már tőle valamit, van egy-két egész jó könyve, csak az a kár, hogy leginkább rövid dolgokat ír, én meg a regényt bírom.

Ez a Szomolányi amúgy híres ember, mert öntő létére Kossuth-díjat kapott, és egy időben az újságok is sokat írtak róla. Hát éppen a Kossuth-díj idejében kezdtem járni hozzájuk. Nem mondom, rettentő ügyes lehet a szakmájában, kitalált egy újfajta eljárást, amivel jó pár milliót megspórol az államnak.

Szóval Szomolányiék. Tavasszal szülte ötödik gyermekét az asszony; olyan, mint egy óriás, gyönyörű almafa; a gépgyárban dolgozott ő is sokáig, nő létére magkészítő, de ez a sok gyerek most odakötözte az otthonához. Régimódi nagy bérházban laknak, a lakásuk is hodály, két szoba alkóv, de olyan a beosztása, hogy csinosíthatni nem is lehet. Mindig cserélni készültek, egyszer - a Kossuth-díj idején - kaptak is volna szép villalakást a Szabadság-hegyen, de akkor még az asszony is dolgozott - az öt gyerek közül csak egy volt a világon és így nem akartak elmenni a gyár közeléből. Hát ittragadtak, úgy látszik, végleg.

Most is, mint mindig, főleg a gyerekeknek kellett varnom, azokat csodálatosan ellátta testi fehérneművel, játszóruhákkal. Szívemhez nőttek ezek a gyerekek; három fiú, egy kislány, s most a legkisebb, a Márti, az is kislány.

Ahogy beléptem hozzájuk, úgy megörültem nekik, akkor láttam csak, milyen jó lesz nekem pár napig fülig gyereklármában. Meg aztán Szomolányiné is fényes pofa. Vele mindjárt elejétől fogva tegeződtünk. „Mit rázzuk a rongyot, mit magázzuk egymást?” - így kezdte, ahogy csak megismert. „Te is proli vagy, én is!”

Most is átölelt, magához szorított, megcsókolt. Magas, nem kövér, de ahogy mondani szokás, természetes. A férje mindig ezt mondja róla: „dörgedelmes nőszemély”... Váltig húzták, ugratták egymást, mint két óriás bébi. Mert Szomolányit se spórolósan tervezték, száznyolcvan magas, a lába csekély negyvenötös. Szóval, itt méretek voltak. S a gyerekek is ehhez a formához

tartották magukat. „Ha egyszer azt látod, hogy felemelkedik a háztető, akkor tudhatod, hogy a srácok kinőtték a házat.” Így tréfált ezzel is Bori, mert amúgy Borbálának hívták Szomolányinét.

- Jókor jöttél, már vár a hadsereg! - karon fogott, és vitt a szobába, aztán egy szempillantás alatt asztalra került a reggeli, na, nem olyan karlsbadi módra, hanem ahogy egy ilyen házhoz illik, szalonna, házi kolbász, hegyes paprika meg tea. Náluk először enni kellett, ezt nagyon komolyan vették.

- Már megint kinőtték mindent, és képzeld, a kicsik olyan iramban fejlődnek, hogy nem tudják örökölni a nagyok holmijait. Egy ütemmel gyorsabban megy minden náluk.

A délelőtt azzal telt el, hogy centiméterrel a kezemben sorra méretet vettem a gyerekekről. Az egészség jó szagát érezni ezeken a pockokon. Bori olyan anya, hogy ebből aztán egyetemi tanár is lehetne. Könyvekből tanulja a modern gyermeknevelést, előadásokat is hallgatott, mert későn, harmincéves korában szült először, ő maga pedig hároméves volt, amikor elvesztette édesanyját, ki tanította volna ilyesmire?

Egykettő elrepült a délelőtt, és már újra asztalnál ültünk; finom házas ebéd volt, töltött paprika, mert Borinak az az elve, mindig a legfrissebb szezoncikket kell főzni, mindig azt, ami éppen beérett. Ezt az előkelő hölgyek is megtanulhatnák tőle. Zsíros, fűszeres a főztje, igaz, meg kell szokni, és ebben a vándorszakmában ez a legnehezebb, megszokni más-más főztjét - de nála úgy éreztem magam, mintha vendég volnék, nem házivarrónő.

Jó délutánra hazajött Szomolányi is, megropogtatott, szokás szerint, nagyon közvetlen ember, és mindent erőből csinál.

Szóval, most már örültem, hogy ide hozott a jó szerencsém. Eldolgozgattam volna egész nyáron nekik. És hiába beszélnek annyit az előérzetről, nem éreztem semmi rosszat előre, pedig a baj a levegőben lógott.

Egyik nap jött a válasz a szülőktől, rettenetesen örülnek, hogy igazi anya módjára viselkedem - ez volt a levélben -, mert csakis így kerülnek egyenesbe a fiatalok. Ezt nekem írták, még a nászasszonyom is megdicsért. Jó - gondoltam, nagy az örömtök, hogy elszakadok a gyerekeimtől, én magam pedig a levegőben maradok, minden nélkül. Mert attól a perctől fogva, hogy a lakást odaadtam, olyan félelem maradt bennem, amelyet még sosem éreztem. Képzelheti, kedveském, micsoda örömet éreztem, amikor hazajövet megállít Monokiné, és azt mondja: megváltozott a terv, mert a Mosónő-fertályt csak három év múlva, hatvankettő tavaszán kezdik bontani. Így hát egyelőre nem lesz költözés sem. Jobbat nekem senki sem mondhatott volna! De örültek a szomszédok is mind! Hiába, a megszokás és a havi tizennyolc forintos lakbér! A féleszű hittérítő még táncra is perdült ott a porban, és folyton azt kiáltotta: „Íme, a bizonyosság! Íme, a bizonyosság!” De hát neki nincs esze, ő csak pörgött maga körül, mint az üvegre került légy.

Mégiscsak rendbe jön minden. Együtt maradunk Maricáékkal, nekem meg lesz módom, hogy spóroljak rájuk, bútorra, miegymásra. Aztán, hogy mi lesz három év múlva? Kicsit összeszedjük magunkat, megtöltöm a szívemet örömmel, eljátszadózom a kis unokámmal, szép lesz. Akkor aztán el is válhatunk.

De azon az estén még nem szóltam a fiataloknak. Meg kell keresni ennek is a módját.

Mondhatom, olyan jókedvű lettem ettől a hírtől, hogy másnap késő estig elbolondoztam Szomolányiékkal, pláne hogy ők is ünnepi hangulatban voltak, mert a férfit érte öröm.

- Mit szólsz, Irénke, az uram brigádjából szocialista brigád lett. Ez a megtért bárány megint belekerül az újságokba.

Ismertem a történetet, azért a férfi orra alá dörgöltem, hogy kicsit ugrassam:

- Akkor Alcsuti Gyula is készítheti a töltőtollát. Írhatja magáról az új regényt.

Évekkel ezelőtt úgy barátkoztak össze, hogy Alcsuti anyagot gyűjtött egy regényhez, és Szomolányit választotta ki modellnek.

De erre, amit mondtam, a nagydarab ember komolyan felelt.

- Alcsuti megjárta velem, pedig nem akartam átejtetni, elhiheti. Sajnos, ő mindenáron olyan embert akart látni bennem, aki nincs. És igaz, a brigádom is kussolt, engedték hogy agyba-főbe dicsérjenek. És nem mondom, én is túrtam a dolgot.

Bennem csak dolgozott a bolond jókedv.

- De most már nem tartja odabenn a gyárban az ünneplőjét? - kérdeztem tőle grimaszozva, és kipukkant belőlem a nagy nevetés. De sem a férfi, sem az asszony nem tartott velem, ezen kicsit elcsodálkoztam, mert Szomolányi nem az az ember, aki kíméli magát. Bori meg éppen hogy nem. Megmondják az igazságot magukról is, másokról is.

Ennek az ünneplő öltönynek persze története van. Mondtam már, kedveském, Szomolányi nagyon is jó öntő. De úgy fordult, amikor megkapta a nagy kitüntetést, az addigi élete olyan kényelmetlen lett neki, mint a szorítás cipő. Ezt nem is tagadta. Hagyta a munkát másokra, csak a dicsőség kellett neki. Pedig Bori de sokszor megmosta a fejét érte! Elég annyi, hogy helyette is a brigád dolgozott, ők hozták ki a teljesítményt. Pláne, mikor egy fogadáson azt mondta róla valami vezető ember: „A mi munkásaink olyan elegánsak, mint a diplomaták...” - és ezt az újságban is kinyomtatták - attól kezdve jöttek a meghívók, ilyen fogadás, olyan fogadás, ennek a külföldi vendégnek a tiszteletére, amannak... Bori maga mesélte, a sötétkék ünneplőt is a gyári öltözőben tartotta, és telefonhívásra ment pályaudvarra, repülőtérre, nagyszállóba.

Csak hosszú hallgatás után felelt a férfi, de még mindig komolyan.

- Nem volt könnyű, higgye meg, eljutni idáig. Azt tudja, hogy ötvenhat nyarán engem letett a brigád. Megmondták kereken, a képembe, elégük van belőlem. Megértettem a dolgot, igaz, hogy nem könnyen. Én köztetek nem maradok. Vettem a kalapom, átmentem egy másik brigádba - beosztottnak.

Csak most nevette el magát, de jókedvűen.

- Nincs már protokollruha - így mondta: protokollruha. Mindig ilyen különleges kifejezései vannak. - Nyugodt lehet, most már nincs.

- Ezt az egyet meg kell hagyni - Bori is hozzátette a magáét -, akkor észhez tért a jóember. És hogy újra brigádvezető, s hogy ez most szocialista brigád lett... azt úgy érte el, hogy a saját szívébe nézett. Mert ötvenhétben azt mondták neki: nézze, magát azért tették le a társai, mivelhogy akkoriban... De ez a jóember nem hagyta továbbmondani. „Kispricceltek - igazuk volt.” És megmaradt a helyén, dolgozott, le is adott tizenkét kilót, de egy napon a volt brigádja érte jött; visszahívták maguk közé.

Ez mind-mind elfért most ebben az estében, az ő örömük meg az enyém. Jó későn értem haza, de a gyerekek még nem aludtak, sőt Marica elém tett egy papirost, délután jött postán a tanácstól. Azt írták benne, amit már amúgy is tudtam: a költözés egyelőre tárgytalan - valahogy így. Újra meg újra az öröm.

- Látjátok, gyerekek, így fordult. Mégiscsak megmaradunk egymással.
 - Tudtad ezt, anyu, akkor is, amikor olyan nagylelkű voltál. Amikor ajándékba adtad a lakást - a nagy semmit! Mindig így, mindig így! - Marica felugrott az asztal mellől, és berohant a szobába. Utána akartam menni, de Andris elém állt.
 - Tessék őt hagyni, Irénke.
 - De ilyet mond nekem, az anyjának, mintha ravaszkodnék neki, hazudnék, becsapnám - mondtam, mondtam, de már én se hittem magamnak.
 - Ez csak idegesség tőle. De mi nagy bajban vagyunk - egyszerre kifakadt a vöm, még sosem volt ilyen. - Iderángatnak, odarángatnak! - kiabált az idegességtől. - Mégiscsak a szüleim! És ebben igazuk van.
 - Miben? És mit tegyek? Menjek el?
 - Mit tudom én, mit tegyen, Irénke! Azt se tudom, hogy én mit tegyek.
 - Tényleg azt hiszed, hogy tudottan becsaptalak titeket? Minek gondoltok ti engem? Azért, mert egyszer... mert egyszer megtévedtem, mi? Az én időmben nem úgy volt, hogy feliratkozott az ember és másnap mehetett az anyakönyvvezetőhöz.
 - Tessék megérteni, Irénke, ez így nem lesz jó. Zavarjuk egymást.
 - Ti engem nem zavartok.
 - De te igenis zavarasz minket! - kiáltott az ajtó mögül Marica; ott állt és hallgatott minket.
 - Akkor tessék, keressetek jobb lakást! - elkeseredtem, nem is tudtam, mit beszélek. Tudom, nem lett volna szabad, nem is így gondoltam, de kimondtam ezt.
- Másnap Szomolányiékkel is elszámoltam; közben el is sírtam magam.
- Ha nagy a tűz nálatok, gyere csak hozzánk, majd szorítunk neked helyet, Irénke - így mondta Bori, és tudom, komolyan gondolta. Ezek ilyen emberek. És ettől még inkább elfogott a sírás. Mentem haza, tudtam, az én bajomon nem segíthet senki.

Kis idővel a veszekedés után a fiatalok megint kivettek szabadságot maguknak, és hazautaztak Andris szüleihez. Azt a szégyent, amit akkor éreztem! - most úgy maradok, hogy én mutattam ajtót nekik, én, aki... hogy mondjam el, kedveském, mit éreztem akkor! Legszívesebben kifutottam volna a világból.

Mindjárt az első este, alighogy hazaértem a munkából, mintha csak kileste volna, jött Boján Demeter, pedig őt már elég csúnyán elküldtem egyszer. És megint a nagy szomorúság a szemében. Nem kínáltam helyet, raktam ki a neccből a dolgokat. Ő megállt a szoba küszöbén, egyik lábával úgy, mint aki még beljebb akar lépni. El kellett mosolyodnom. Igazán nem akartam ugratni, de a nevetés kiszaladt belőlem. Ő meg csak türelmesen ennyit mond:

- Milyen szép maga, Irénke!

Éppen ez hiányzott nekem, hogy udvaroljon. Nem is válaszoltam, de ő csak tovább beszélt, nagyokat hallgatva közben.

- Kaptam egy dízelmotoros vontatót, most ment át generálon.

Erre legalább még odafigyelni se kellett. A fehérneműszekrénybe rakosgattam. Fájt most ez is; kettéválasztva benne a kislányom holmija meg az enyémet. Istenem, a szememet is elfutotta a könny, mikor a kezembe akadt Marica pici hálóingecskéje, három-négyéves korában viselte.

De ha nem is figyeltem erre a nehéz beszédű hajósra, a fülemben mégis ottmaradt, amit mondott. Dízelmotor és generál.

Két lépéssel beljebb jött, megállt a nagyasztal előtt, mint egy sóbálvány.

- Ilka, ez a vontató neve. Ilka. Három-négy megrakott uszályt is képes kötélre venni, olyan motorja van.

Hátat fordítottam neki, mint aki oda se figyel, szegélycsipkét rajkszögeztem a polcok szélére.

- Tizennegyedikén fölszedjük a horgonyt, és aztán gyerünk fölfelé. - Valami német városnevet is mondott, már nem tudom, mit. Két hét. Ez lesz az első utunk. A második, augusztus végén, le a tengerig.

Én meg arra gondoltam: menj, ahová akarsz, a tengerig vagy nem a tengerig, isten hírével!

- Van még öt napunk, addig elintézhethetünk mindent. - Ezt se mondta másképp, mint a vontatót meg a horgonyt, de erre meg kellett fordulnom.

- Micsoda mindent? - Csupa kíváncsiságból kérdeztem ezt, nem komolyból.

- Kell az asszony - inkább nyögött, mint beszélt -, kell, aki várjon odahaza. Akiről tudom, hogy vár. - Egész megcsöndesedett. - Akire lehet gondolni.

- Hát szerezzen magának! Vannak elegendő! Aztán én már megmondtam, jóember - eszembe jutott a Bori szava: jóember -, magának nincs más baja, mint hogy újra asszonyt szerezzen?

Az arca majdhogy világított a sápadtságtól.

- Ne bántson - könnyögött -, ne bántson mindig. Hát csak olyan asszonyok vannak? Én csak olyan asszonyt érdelek?

Közel lépett hozzám, megfogta a karomat, de elhúztam tőle.

- Maga biztos mást is érdekel, de nem mérik érdek után.

És ahogy ezt kimondtam, megtelt a mellem sóhajrással, mert eszembe jutott a magamé, az én keserves sorsom. És ez a szomorúság, az, hogy ő is sóhajtott meg én is, egymáshoz hajtott minket. Észre sem vettem hogyan, de már a karjában voltam, rám hajolt, megcsókolt. Kicsit eltoltam magamtól, de nem haraggal. Közelről olyan a szeme, mint a sötét víz, amiben megcsillan egy lámpafény. Nem tudom, mi mindent éreztem, de azt mindenképpen, hogy nagy jószág van benne. Meg türelem. Ő meg csak a magáét mondta.

- Van még öt napunk, szívem. - Tegezni kezdett, de nem gorombán, nem is lenézésből. - Föliratkozunk, aztán kijössz az induláshoz. A hónap végén meg csinálsz szabad időt és leviszlek az Al-Dunára. Kérvényezem a vállalatától, hogy vigyelek. - Nem tudtam mit felelni. Ebben a percben minden megváltozott, és nem értettem azt sem, mi volt a nevetnivaló ezen az emberen. Még mindig a karjában fogott, de lazán. Éreztem, a mellkasa olyan forró, mint a kályha. - Én nem akarok tőled most semmit. Én csak arra kérlek, szívem, gondold meg. Majd holnap megmondod, aztán föliratkozunk, és tizennegyedikén kijössz az újpesti kikötőbe, onnan megyünk Csepelnek, ott rakodunk, még ott is integethetsz. A szobakulcsomat is megkapod. De állítólag téle lesz lakás is; az már a mienk lesz, egészen.

Ezt mondtam neki, pedig akkor már egészen mást is felelhettem volna:

- Én még semmit se tudok.

Akkor meg erre kért:

- Mondd nekem, hogy Demeter.

De én kibontottam magam a karjából, pedig nem volt könnyű dolog. Nem azért, mintha erővel tartott volna: megéreztem benne valakit. Talán szeretni is tudnám.

- Most pedig arra kérlek, szívem, öltözzél át, és ünnepeljük meg ezt az estét. Hogy megmondtam, és hogy végighallgattad.

Kimentem a konyhába, pucérra vetkőztem, és nem féltem, hogy rám nyit ez a vadember. Nem, nem, várt türelmesen. Mondom, kedveském, hogy sóbálvány!

Nem mondom, a jókedvtől, a készülődéstől, meg a jól kicsurgatott hideg víztől más lettem egyszerre. Más lettem, mint eddig voltam. Beszóltam Demeterért. Lassan, mosolyogva jött kifelé, mintha nem akarná, hogy ez véget érjen, ami most történik. Kilépett a konyhába, és nagyot szippantott. Kivörösödött az állandó barnasága alatt.

- Jó szappanszag. Szeretem a Caola-szagot, nagyon csudás! - mondta csupa örömmel. Mert az igaz, csak azt használom, mióta önálló vagyok, Caola szappant. - Bojánnak a csodálkozástól fennakadt a szeme fehérje. - Micsoda csini egy asszonyka! - kiáltott fel örömeiben.

Igaz, szépen felöltöztem neki. Tavasszal varrtam azt a ruhámat, vagyis csomagból alakítottam. Vad kék, inkább lilás és tiszta selyem. A mintája teljesen absztrakt - így mondja a segéd a különlegességi boltban. Szóval, a selyem meg a jó snitt kiadja az alakot. Hát ettől kábult el az én hajósom. És tudja, kedveském, örültem ennek én is. Hát nekem is van életem? Hát én is tetszem valakinek? Akkor néztem csak végig rajta. A ruhája sötétbarna, alig látható pirosas csíkokkal; prima a szövet, ezt mindjárt látni, de a szabás! Rettentő régimódi. A nadrágszára meg dupla széles. Ő meg úgy vette ki a szememből, hogy nagyon tetszik az öltönye.

- A szövetet Jugóból hoztam. Valódi angol. Szalámit adtam érte.

A kulcsot a szokott helyre tettem, a petúniaágyásba - hátha váratlanul megjönnek a fiatalok. De ettől elvesztettem a jókedvemet is. Egyszerre csak a hátamon éreztem Boján Demeter erős kezét, ami olyan tüzes volt, mintha lyukat égetne a finom selyembe. Az arca egész közel az enyémhez. Eltoltam magamtól a bolondot.

- Mindenki meglátja.

Alázatosan, majdnem könyörögve kérte:

- Maradjunk itthon, olyan csudás lesz. - Az egész ember perzselt a nagy melegségtől.

De én csak a kulcsot láttam a petúniák között, a nagy, nehéz kulcsot, ami a gyerekeimre várt. Ő pedig újra azt motyorászta, hogy maradjunk itthon.

- Magának ez nem az otthona, én meg nem vagyok a macája! - ezt válaszoltam neki. - Ezt jól elrontotta. Most már mehet egyedül, ahova akar.

Hátat fordítottam neki, és kizártam az ajtót, de ő csak nem mozdult mögülem. Kértem, lépjen vissza a küszöbről, mert nem tudom becsukni az ajtót. Hiába beszéltem akármit, egy helyben állt, és az arcán is láttam valami különöset, úgyhogy elfogott a félelem. Borús idő járta, éles, nem nyári szél fűjt. Nem jött most erre senki, csak egy távolabbi új házban danoltak erősen, úgy látszik, lakásavatás volt.

- Menjen, vagy kiabálok - szóltam rá, de nagyon csendesen.

- Nem kiabálsz te, szívem. Egyáltalán nem. És ne is ugrass, jó?

Tenyeremmel a mellére csaptam, de meg se érezte. Csak halkán nevetett, aztán elkomorodott.

- Na, jóccakát - mondta, hátat fordított, és jó sebesen elindult, vissza se nézett.

Engem meg elfogott a rémület, hogy elveszítem ezt az embert is, kiabálni akartam, de nem tudtam, csak visszabotlattam a konyhába, fejemet a tenyerembe hajtottam, és jó keserveset sírtam. Magam se tudom, azt hiszem, elaludtam ott a nyitott ajtónál a nagy egyedülletben. Egyszerre csak arra ijedtem fel, hogy valaki megérinti a vállamat; hát ő volt, Boján. Engem olyan, de olyan boldogság járt át, táncolni szerettem volna. Borral jött vissza.

- Csak nem gondolod, hogy én úgy itthagylak, hogy én olyan neveletlen paraszt vagyok, szívem? - Ezzel ült le, én meg kibontottam az üveget, poharakat tettem az asztalra. Később még egyszer elment borért, s de hosszúnak tűnt, míg újra visszajött! Hogy elgyengül az ember.

Így maradt nálam hajnalig: hosszú idő óta először férfi, igazán mondom, hosszú idő óta először.

Mikor kilépett az ajtón, látni lehetett, gyönyörű, jószagú reggel ígérkezik. Ment a villamos felé, csak a széles vállát figyeltem, a zömök alakját. Úgy ment, hogy lóbálta a kezét, a járása csupa jókedv. Én is kezdtem hinni, mindenben, amivel csak biztatott. Ott áll majd a hajón, és én integetek utána. Aztán tíz nap múlva visszajön. Jó volt, nagyon jó.

Másnap estefelé már vártam őt a küszöbön, és megörültem neki, hogy láttam jönni, láttam a széles vállát, a tömzsi alakját, olyan erős, egy kis házat is elbírna magán! De éjszakára nem engedtem ottmaradni. Most már csakugyan megérkezhetnek a fiatalok. Így is égett az arcom, ha arra gondoltam, hogy beengedtem a lakásba valamit, ami ezentúl mindig ott lesz, ha nem is látják Maricáék, de én tudom, hogy van. Úgy beszéltek Bojánnal, hogy másnap délre itt lesz nálunk, és megyünk feliratkozni. Reggel elszaladtam, lemondtam a munkát; három napot tettem szabaddá, legyen igaza, maradjunk együtt, amíg Boján behajózik - vagyis hát elindul az Ilkával fölfelé. Nahát, készülődtem, takarítottam, öltözködtem, repültem, mint a madár; gondolhatja, nem vagyok pehelysúlyú madár! Úgy tizenegy felé járt, amikor nyílt az ajtó. Még bosszankodtam is, miért jön korábban az a kelekótya hajós, nem tudja kívánni? De öröm is volt bennem. Pedig nem ő, Marica jött. Fáradt volt, az arca összegyötört, s a szeme világos, mint mindig, ha izgatott. Csak egy kis neszesszert szorongatott; néztem mögéje, kifelé, a szemem is kérdezte: hát Andris?

- Az anyja beteg, és ő kívánta, hogy mellette maradjon.

- De ugye, hamar hazajön? - összevissza kiabáltam - ugye, nincs baj veletek?

Erre Marica nem válaszolt; leült a rekamié szélére. Szegénykém, milyen sovány, a térde megcsontosodott, szép hosszú lába is pipaszár.

- De jön, ugye, jön?

- A lényeg az, hogy elvételem a gyereket. A többi nem érdekes. Azért is jöttem előbb haza, hogy segíts. Megígértem nekik, a szavamat adtam. - Úgy nézett rám, hogy félnem kellett. Olyan furcsa, de most már megmondom, gyakran féltem a lányomtól.

- Mi ez a nagy puccparádé? - kérdezte. „Puccparádé” - ez a szó Alajos bácsitól került hozzánk. Marica sosem mondta ki, nem tudtam, hogy eltette magának ezt a szót. - Csak nem udvarlót vársz?

A sötétkék kosztümöm rám forrósodott, égette a bőrömet, és egyszerre olyan nevetnivalónak láttam magam, hogy itt állok fényes hétköznapi délelőtti puccparádében, pontosan így. Nem tudom, meddig álltam ott megnémulva, mikor egyszerre csak megszólalt a régi telepi kápolna vékony kis harangja. Sehogy sem értettem ezt, mivelhogy a kápolnát az ostromban lebombázták, én is csak hallottam róla, hogy létezett, de látni nem láttam soha. A helyét hívták Kápolna-gödörnek; volt benne mindig egy kis víz, és a partján bűdöske virított. De nem is ez a

fontos, hanem hogy dél volt, és Boján nem késett egy percet se. Nagy csokor szekfűt is hozott magával. Én ezt nem is láttam, csak az illatát éreztem a virágnak; nem mertem odanézni, de a kezem meghidegedett az izgalomtól. Boján is begyulladt, mert ahogy köszönt, az inkább volt dadogás, mint beszéd. Marica leeresztette az ölébe a neszesszert, erre én pontosan emlékszem, és összecsapta mind a két kezét, úgy kacagott. Felállt, kérdezett valamit Bojántól, aztán rákiáltott:

- Most már nem kell lakás. Most már nem kell, hogy anyu feláldozza magát. Mehet a fenébe! A fenébe, nem érti? - rettenetesen kiabált, a nyakán kiugrott az erecske, attól féltem, hogy mindjárt rosszul lesz. Boján úgy állt ott, mint aki megzavarodott. Megfogtam a karját.

- Menjen, legyen szíves - kértem csöndesen -, nagyon megkérem magát.

Elment, de olyan erővel csapta be az ajtót, hogy az üveg megrepedt. Én pedig ottmaradtam Maricával.

- Elküldtem azt a nagy maflát. Nincs rá szükség, hogy feláldozd magad, megmondtam. Gyerek egyelőre nem lesz, Andrisal meg... majd csak kialakul. A szülei nem bírnak engem. Mindegy, hogy mit mondanak, nem bírnak, ez a lényeg. - Nyugodtan mondta ezt, s ettől a higgadtságtól még jobban féltem.

- Megszerzem az engedélyt és elvételtem.

- Ne hagyd a gyereket! Ne hagyd! Itt vagyunk mi, majd fölneveljük.

- Apa nélkül? Te képes vagy erre, de én nem! - Sírtam nagyon, megsajnált. - Ne haragudj, nem akarlak én bántani téged. - Váratlanul fölnevetett. - Jaj, ez a hajós, ez a mamlasz! De buta ember lehet, de tökféjű! - Ezzel is csak megalázott, megszégyenített.

Nem is maradt otthon sokáig, nem volt nyugalma hozzá.

Harmadnap hozta a bizottság engedélyét, hozzájárultak, elvehetik a gyereket. Megint csak a nagy nyugalmat láttam benne, még mosolygott is.

- Te csináltad az adósságot, én fizetem vissza - csak ennyit mondott.

Elvittem a kórházba, s amikor már nem hatott az érzéstelenítés, az én kezem után kapott, a körmeit belém vágta szegény. Szót se szólt Andrisról, de tudtam, mindig csak őt várja, miatta lesi az ajtót.

Csak másnap, műtét után mondta ki, amire addig is gondolt.

- Megírtam Andrisnak, expressz, hogy vasárnap meglesz a dolog. Nem jött.

- Talán nem kapta meg a leveledet.

Rám kiáltott, hogy miket beszélek itt összevissza; a kórteremben mindenki odanézett.

Már három napja volt otthon, mikor egyik este megjött Andris. Ott állt az ajtó előtt, kopogott többször is, de Marica kiszólt a szobából:

- Nehogy beengedd!

Értettem a haragját, mégis ajtót nyitottam a fiúnak. Nem tudom, mit beszéltek odabenn egymással, de egyszer-egyszer tisztán hallani lehetett Marica hangját. Pedig olyan csöndesen beszélt, mint kislány korában, mikor mandulagyulladás volt.

- Menj szépen, Andris. Nincs semmi értelme. - Úgy látszik, Andris ellenkezett, nem akart menni. - Azonnal menj: takarodj! Takarodj! Anyu, engedd ki, de mindjárt! - Összevissza kiáltozott. - Dobd ki, de azonnal!

Megfogtam Andris karját, és kivezettem.

- Nincs jól - ennyit mondtam -, majd talán holnap.

Megint becsukódott az ajtó. Tőlünk mindenki elmegy, azt gondoltam. Eszembe jutott Boján Demeter is. Nem integettem utána, pedig az Ilka kifutott. Az újságban is benne állt a hír. Mentek fölnek a Dunán.

Pár napig pihent Marica, aztán újra kijárt a gyárba, a nyári gyakorlatra. Andris nem mutatkozott, kérdezni nem mertem felőle. Szegény kislányom se szólt. Mintha kicserélték volna, a hangját se lehetett hallani. Nem mutatott se szomorúságot, se haragot. Hazajött, segített a vacsoránál, evett is valamit, aztán éjfélig olvasott. Az ágyamat vissza kellett állítani a szobába, nem akart egymagában aludni.

- Ha valaki kopog... ne nyiss ajtót, semmi esetre se. - Csak erre kért, de senki se kopogott.

9. Amiről nem tudott

Jó volt beszívni a boltíves folyosók mész-, ember- és tornateremszagát. Már amikor a hűvös kocsibehajtó-szerű kapualjba ért Andris, s a portás egy évődő mondattal csak megérintette, nagyot sóhajtott, s egy pillanatra szabadnak érezte magát. Háta mögött szüleinek terrorisztikus gondoskodása, Marica hisztérikusan érzékeny kitörései - az őrlődés otthon meg házasság között. Két boldog, gondtalan év emléke fogadta az épületben.

Nyár vége volt és ebben a nagy, visszhangos házban, amely télen, egyetemi időben a kaptár zsúfolt, sűrű életét éli, az idény előtti állapot különösen érezhető. Az állandó téli bennlakók, ha gyéren is, de már kezdtek visszazsúfolingózni: vidéki szülői házból, különböző alkalmi, nyári munkákból, építőtáborokból - nemsokára kezdődik az egyetemi év, jó egy kis megelőző tréning. A nyári festés, mázolás is befejezéshez közeledett. A földszint meg az emelet lakószobáit, folyosóit, irodáit újrifestették, a falak megnyugtató pasztellszínt kaptak, s ameddig a festés elért, megszűnt a meszeléses kaszárnyajelleg, sőt az ablakokra kétoldalt varrottas függönyszárnyak kerültek, s ez még növelte az otthoniasságot.

Mikor Andris fölkaptatott a széles lépcsőkön, már lassacskán esteledett.

Kigyúltak a sárga, apró égők, amelyek túlságosan magasról, gyér világosságot hintettek, az első emeleti, homlokzati folyosón már ezüstfehér fénycsővek világítottak, mintát adva abból, milyen lesz majd jövőre az egész otthon világítórendszere.

Egyre több ismerőssel találkozott. Ezek javarészt olyan bennlakók voltak, törzsbeliek, akik úgyszólván sosem lesznek hűtlenek az otthonhoz; ösztöndíjasok, akik a nyarat is a fővárosban töltik, mert ezekben a hónapokban kell egész évre folyósított pénzüket megszolgáltatniuk a szerződés szerinti gyárban.

A vacsora előtti időben a fiatalemberek sűrűn közlekedtek a folyosókon, melegítőben, tornacipőben, fedetlen felsőtesttel, nyakukban törülközővel. Szappanszagot sodortak magukkal, ahogyan jöttek a tusolóból, hangosan, a hideg víztől pirosra csipett testtel. Milyen ostobaság volt kilépni ebből a nagy védettségéből - vissza, a szülői ház felé és előre, a házasságba, egy ismeretlen esetlegességbe. A pótolhatatlant érezte magában fölsajogni. Ebben a zajos sodrásban fájdalma egészen vegytiszta volt.

Befordult a második emelet hideg szagú szárnyfolyosójára, melynek számos ajtaja a diákélet egy-egy belső rekeszébe nyílt. A fordulóban, egykori szobájához igyekezve, a fiatal igazgatóba botlott. Kénytelen-kelletlen megölelték egymást, hogy elkerüljék az összeütközést.

- Maga az, Szöllősi? - kiáltott a fiatal igazgató, hangjában őszinte öröm érződött. - Azt hittem, már elfelejtett minket. Hogy állunk a házassággal? És az asszonyka? Csinos kis asszonyt választott magának, az már biztos! - És így tovább, a jó érzés sodrában. - A régi komákat keresi, ugye?

Belékarolt, vitte magával, s közben egyre azt kérdezgette: szépek lettünk, mi? Ugye hogy szépek lettünk! És magyarázta, hová kerülnek sárga neccfüggönyök, hová színes reprodukciók. Becipelte egy telezsúfolt, kis szobába, ez lesz a házi stúdió, télen minden vasárnap délelőtt önálló műsort adnak. Az irodában feketét főzetett, a fekete híg volt, gyenge, de az igazgató csak úgy feszült az energiától, az évadnyitás előtti izgalomtól.

- Tulajdonképpen azt kérném az igazgató úrtól - kezdett bele a lecsillapító szóáradat után Andris -, anyósoméék vidékre utaztak néhány napra... hogy addig engedné meg... szívesebben aludnék itt, mint egyedül odahaza.

- Nem kell azt annyit cifrázni! Most még van hely. Melyikben is lakott?

- Kettőszázharmincnyolcas.

- Jó. Jó. Persze hogy tudja. Negyvenkettes - ez volt az én kollégiumi szobaszámom, még nékoszista koromban. Az ember az ilyesmit éppúgy nem felejt el, mint a születési dátumát.

S minthogy a régi szobatársak szabadságon voltak, még Sukora Pali sem volt itthon, az igazgató meghívta Andrist magához vacsorára. Nemrég nősült, s a fiatalasszony, aki zöldpaprikás rántottát akart készíteni, zavarba jött a váratlan vendégtől, sajnálkozott, hogy nem kínálhatja igazi vacsorával, csak ilyen agglégényi kosztal.

- Meséltem neked Szöllősi Andrisról - mutatta be az igazgató -, hogy micsoda bátor gyerek, milyen merészen belevágott a házasságba - és látod, boldogok.

Bort is hoztak, koccintgattak. Az igazgató Andris önállóságában a maga elveinek igazolását látta. Kifejtette, hogyan kellene felszabadítani magunkat mindenfajta előítélet alól, mert az előítéletek akadályozzák a szocialista etika kialakulását.

- Azt mondják, a korai házasodás ön maga ellentmondása. Nem igaz! Azt mondják egyesek - így fogalmazott, szónokias lendülettel és retorikus naivitással -, lehetetlenség egy érzelmi felső fokot jogilag rögzítve állandósítani. - Ebbe a mondatba kétszer is belebonyolódott, megbicsaklott a nyelve, előlről kezdte, és úgy mondta el még egyszer.

Az asszony csöndes mosollyal figyelte a világos pirosra gyúlt férfiarcot, aztán megjegyezte:

- Tudtommal a második feleséged vagyok. Az első neked se sikerült.

- Ez demagógia! - tiltakozott a fiatal igazgató, és újra töltött. - Személyeskedéssel nem lehet egy tudományos általánosítást megcáfolni. Tudni kell felülemelkedni.

Végül ő kísérté Andrist a kijelölt szobába, megmutatta az üres ágyat.

- Első emelet egy! - szólt az emeletes ágyra célozva; jó éjszakát kívánt, és átadta Andrist önmagának.

A fiatalember kusza mosollyal nézett utána, szégyen és zavar viaskodott benne ennyi derék jóhiszeműség láttán! Ez a naiv hit, úgy látszik, ez a gyenge pontja.

A szoba nyolcszemélyes, egy-egy fal mellett négy emeletes ágy. Most csak hárman voltak odahaza, ketten már lefeküdtek, a harmadik a hosszú asztalnál ülve önmagával sakkozott, pontosabban sakkfejtörő megfejtésén tűnődött. Egyik-másik éjjeliszekrény mellett a falat külföldi képeslapokból kivágott sztárfotók díszítették. A lámpa gömbje itt is elvesző magasból világított. Amit a kapuban és a folyosón érzett, a bizalmas otthoniasságot, ebben a szobában nem találta meg, még emlékek formájában sem. Bemutatkozott, ideiglenesen, az átmenet mozdulataival. Ezek a fiúk gépészkariak, ő meg villamoskari, nem ismerték egymást.

- Pár napig ittmaradok - egészítette ki a bemutatkozást -, azelőtt itt laktam én is.

Az ágyban fekvők morogtak valamit, a sakkozó ködös szemmel fölnézett rá, aztán újra táblája fölé hajolt.

- Megkérlek, pajtás - szólalt meg valaki a sarokágy mélyéből -, igyekezz levetkőzni, nemsokára lámpaoltás. Reggel korán kelünk.

Sietni kellett a lefekvéssel. Akkor jutott eszébe, hogy csomagját visszavitte a pályaudvari megőrzőbe, még hálóinge sincs, semmije, amire szüksége volna. S most elcsodálkozott, hogy mi vezette ide? Visszafelé gombolyította az elhatározást. Ott állt a Mosónő-fertály kigyomósodott ösvényén, és nem tudta, mit kezdjen. Hát igazán vége? De ugyanakkor apja higgadt tanácsát is hallotta: „Csőd, most már beláthatod, hogy csőd! Ha mindezt tisztán látod, legjobb lesz visszaköltöznöd a kollégiumba...” Az apja józansága irányította ide. Pedig éppen ettől a józanságtól szeretett volna megszabadulni. Kérni kellene a gondnoktól egy inget meg egy tornacipőt...

- Olthatom? - kérdezte az előbbi fiú a sarokágyból.

- Fenét olthatsz! - a sakkozó fiú kiáltotta ezt; pizsamában, nagy, borzas, vörösesszőke fejével visszaült a sakktáblához. - Nem tudom félbehagyni!

- Akkor nem lesz durmolás, na! - a sarokágy tulajdonosa, egy vékony, hosszú fiú leugrott emeletes fekhelyéről, és bekapcsolta magnetofonját, amit saját maga készített. - Néger. A Riasból vettem le - kommentálta a felsikoltó fűvös hangszerek vad, magas kavargását.

Ekkor lassan nyílt az ajtó. Elsőnek egy nagy, sima arc jelent meg az ajtónyílásban, majd egy papucsba bújtatott, rózsaszín láb, végül az egész alak. Az igazgató volt. Nyílván az ágyból kelt már ki, és most pizsamában, papucsban egy hatalmas, frissen fürdetett gyerekre emlékeztetett. Kezét félmagasba emelte.

- Jöjjön csak, Szöllősi - szólt be majdnem suttogva. - Azt mondja a feleségem - Andris füléhez hajolt -, hogy maga... hogy biztosan bajok vannak maguknál odahaza. Ugye csacsiság? - S engedve, sőt, elvárva, hogy megcáfolják, sóhajtott egyet, és megnyugodva kicsoszogott.

Még éjfélkor se oltottak lámpát.

- Gyere csak, koma - a sakkozó a táblához vonta Andrist. - Ide süss! - magyarázott valamit. Utána hajnalig a tábla fölött töprengtek mindketten.

Mikor végre ágyba került, megint elébe tolakodtak a képek s a kérdések. A távirat idejében érkezett, és mégsem ült vonatra. Miért? Az anyja hozta be a táviratot, és ennyit mondott: „Kibontottam, ne haragudj. Újabb trükk.” És ő nem rohant Maricához, magára hagyta. „Mert gyáva vagyok” - szögezte le ott a kéesszürke félhomályban, de hangosan. Valaki félálomban fölmotyogott: „Kuss!” Tovább mondogatta, most már hangtalanul: „Én nem tudom megérteni az anyámat, és most milyen könnyen megértettem őt.”

Mikor fölébredt, a nap éles szögben kihalászott egy szeletet a falból. Délfelé járt az idő. A sakkipartner hajolt föléje. Rezes sörték verték ki az állát, szinte csillogtak.

- Beteg vagy, kolléga? - kérdezte együttérzően.

Aztán lassan arra eszmélt, hogy be kell rendezkednie, mégpedig a bizonytalanságra, az átmeneti helyzetre. Elhozta bőröndjét a pályaudvarról, s ebben legalább megkapaszkodhatott. Másnap az üzembe is kiment, hogy folytassa, vagy befejezze a nyári gyakorlatot. Volt nyár, nincs nyár, hamarosan nyit az egyetem. Ez megint Maricát idézte. Láta, amint együtt sodródni be a kapun, látta, hogy egymás mellett ülnek a könyvtár végtelen csöndjében, apró olvasólámpák úsznak, imbolyognak körülöttük, mint különös mikroszkopikus bolygók. Aztán változott a kép: víz fölött repültek, kétoldalt futott a part, Marica evezett... gyengéd, kissé csapott válla és mellének ovális íve mögött zöld háttér. Hosszú lábára gondolt, a vékony bokára és az izmosan kiszélesedő lábikrára. Láta meztelenül; hibátlan bőrét megfodrozza a borzongás. Csöndes sóhajait hallotta, és gondolatban lágyékára hajtotta arcát. Annyira kíváncsi volt utána, hogy egyik este villamosra ült, akármi lesz, könyörög, kiabál, fenyegetődik, nem számít semmi, csak az, hogy újra együtt legyenek! A lakás ablaka messzire világított, s a gyöngyházszürke ég alá szoruló Mosónő-fertály olyannak tűnt, mint egy földhöz lapuló kutya. De ahogy közeledett a házhoz, mindig tétovább lett, s nem mert bekopogni. Megfordult, futott a villamoshoz.

Mire hazaért, már többen voltak a szobában, hazai csemegék illata, kolbászok támadó fokhagymája és sütemények édes vaníliaszaga kavargott a levegőben.

Két vagy három nap múlt el így, mikor az igazgató behívatta magához.

- Ne haragudjon, Szöllősi, de megkérdezem, hogy meddig marad, mert a maga helyére is visszajön a diákunk. - S mikor nem kapott választ, felvillanó szemmel hozzáfűzte: - Szóval, mégis? Vége a dolognak? Elromlott? Nem akarok belekontárkodni, de hát... mi történt magukkal?

És Andris nem tudta megmagyarázni. A kettősség - szerette volna mondani -, ami ide-oda rángat. Az egész élete kettőssége.

- Nem lehetne segíteni? Beszéljek én az asszonykával? - kérdezte odaadó szelídséggel a fiatal igazgató.

Megint csak azt felelné: a kettősség. Örökké az. Eszmélkedő kora óta érzi: egy belterjes világ s a külső valóság kettőssége. Kompresszor.

- Majd én... majd megpróbálom. Majd megpróbálom én, igazgató úr. - Ezzel, jól tudta, a tevékeny jóindulatot hárította el magától, talán fájdalmat is okozott az igazgatónak.

- Mert nem vagyok bürokrata, de tudja, a kollégiumi rend... Maga már nincs nyilvántartva nálunk. - Nem mondta ki: magának már nincs helye nálunk. - Nem hajszolom én, de valahogyan rendezni kell ezt.

Néhány napig senki se zaklatta. Már minden ágynak megérkezett a lakója, s ezek a fiatal emberek célokkal, elhatározásokkal, nekibuzdulással néztek az új egyetemi év elé, míg Andrist a kötetlenségnek ez az állapota még egyszerűbb dolgokban is bizonytalanná tette. De a gyár zajlásában némiképp föloldódott a görcsös állapot, és olykor gondjairól is megfeledkezett.

A lámpaüzemből a televízióképcső-gyárba osztották be a maradék időre, s bár ez hosszabb vonatúttal járt, mégis örült a változásnak. Egykori huszárlaktanya területén épült az új üzemrész; itt valóban minden új volt, a gyártási csarnok éppúgy, mint a különböző eljárások

technikája. Frissen szerzett ismeretek nivellálták az itt dolgozók szakmai színvonalát: mérnök és munkás legalább abban megegyezett, hogy egyik is, másik is csak rövid idővel ezelőtt ismerte meg ezt a gyártási ágat. Ez a légkör, amelyben a tanulás, a megismerés mindennapi gyakorlat volt, kedvezett a harmadik évbe lépő mérnökhallgatónak is. A fürge fogékonyság, ami egy huszonegy éves fiatalember természetes sajátja, itt valóságos kvalifikációnak bizonyult. Andris arra vágyott volna, maradhatna itt időtlen időkre, maga mögött hagyva mindent! Csakhogy ez is pillanatnyi érzés volt. A valóságban nem találta helyét, nem tudott sorsában döntést kicsikarni, s a rövid fél hónap, melynek medrében ez a valóság örvénylett, végtelennek tűnt.

Ezekben a napokban ismerkedett meg Bartucznéval, aki a szerszámkészítő műhelyben dolgozott, olyan gép mellett, ami Wolfram-szálat sodor spirális menetben. Munka után akadtak össze a kapu előtt. Bartuczné, akit rövidesen csak Erzsikének hívott a fiú, szemrontó aprólékos munkával bíbelődött, mert a Wolfram-szál a pók fonálánál is finomabb, szabad szemmel alig látható. Nagyító alatt vizsgálgatták, vajon az egy milliméteres spirál ötven fordulata megfelel-e az előírásnak? Az ismerkedés is úgy történt, hogy Erzsike hunyorgó szemmel tétovázott az éles délutáni napsütésben, mikor a vonathoz siető Andris vaktában nekiszaladt, majd ugyanő kapta el, nehogy a földre kerüljön. Amint kiderült, a gyors beszédű Erzsike látásból már ismerte Andrist, a „mérnökbébit”, így nevezték a lányok maguk között. Erzsike aranyászúrké szemével csúfondárosan rácsodálkozott a fiúra, aki zavarában kicsit hosszabban a karjában tartotta.

- Maga is jópofa, mérnökbébi, leveri az embert a lábáról!

Így kezdődött az ismeretség. Újpesten Andris is leszállt Erzsikével a vonatról, a megyeri csárdánál leültek a kertbe, sört ittak. Jókedvű, sőt fergetes teremtés volt Erzsike; magas, vékony, jó alakú. Évődtek egy darabig, s amikor kezdett a játék érdekessé válni, kezét a fiú napégette erős kézfejére csúsztatta.

- Én asszony vagyok, kisfiú, s méghozzá Újpesten lakom. Ha meglát az uram - kitepi a maga fülét! Viszlát! - fölpattant, perdült a derekán a szoknya, s már kívül is volt a sörkertben.

Ezután már rendszeresen megvárta munka után, s nem ültek mindjárt vonatra, a Duna-parton sétáltak, motoron átmentek a kis szigetre, két nap se kellett hozzá, hogy szerelem, viszony, nagy barátság legyen az ismeretségből. Segítette ezt, hogy az asszony férje anyagátvevő volt egy gépgyárban, s munkaidejének nagy részét vidéki kiszállásokon töltötte, Ózdon, Diósgyőrön, nagy kohászati üzemekben.

- Nagyon beléd estem, mérnökbébi, szeretném, ha látnának veled karon fogva sétálni - így beszélt Erzsike, és valóban belé is karolt az állomáson. Andris félt az ilyesmitől, idegen volt neki. Erzsike meg ráfüggesztette aranyászúrké szemét, de úgy, hogy egyszerre bohócos vidámságot és tragikus bánatot tudott kifejezni. - Aztán, ha mérnök leszel, dobod Erzsikét, á, nem kell ahhoz megvárni a diplomát, dobod te még előbb is!

Erre semmit sem tudott válaszolni Andris, mert mindjárt Marica jutott az eszébe, meg az, hogy az igazgató most már komolyan fölszólította: tisztázni kell a helyzetet.

- Min töri a fejét, mérnökbébi? - Erzsike hol tegezte, hol magázta a fiút - azon spekulál, hogyan lehet engem vízbe hagyni? Ismerem én magukat!

Andrisnak tetszett a dolog, felkavarta, izgatta - de félt is tőle. Kellemesen zsibongott a testelke, mert kiszívta, elfárasztotta ez a néhány nap, a tomboló cicázás, szeretkezés, de amikor magára maradt, még csak jobban előtte állt a megoldatlan jelen.

Hét végén megérkezett Sukora Pali. Ropogós barnára sült, felfokozott hangossággal beszélt, még este is napsütést árasztott magából, és mivel az ideiglenes szoba fölmondta a vendégbarátságot Andrisnak, Pali addig erőszakoskodott, míg csere révén helyet szorított barátjának az ő szobájukban.

- Édes egykomám, rigójancsim, az első, hogy békességet csinálunk köztetek. Barmok, állatok, ahelyett, hogy boldogok lennétek! - Így kiáltozott a programcsinálás lázában a folyosón. - Elmegyek Maricához, egymáshoz pofozlak titeket. Így nem lehet évet elkezdni. Ha pedig Irénke az utatokban áll, elveszem feleségül, és hazaviszem a mutérékhoz. Isten bizony!

A bolondozásnak mégis az lett a vége, hogy csakugyan elment Maricáékhoz, s ezalatt Andris egy közeli cukrászdában várakozott. Két óra is eltelt így, de Pali Maricával jött vissza, aztán magukra hagyta őket.

- Nem kell semmit mondani, Andris. - Marica szelíden végigsimított a fiú kezén. - Semmit.

Még aznap este Andris hazaköltözött, s a mama újra kikerült a konyhába.

Ennek a vasárnapnak volt még egy másik története is. Az előzmény Erzsike és Andris együttlétéhez fűződik.

A Duna-parton heverték; Erzsike a fiú mellére csúsztotta arcát, majd hirtelen felült, kurta haja hátralódult.

- Ugye, most seszínű a szemem? - kérdezte - estefelé mindig seszínű. - Ült egyenes derékkal, szemben a hússzínű nappal. - Te, ide figyelj, mérnökbébi - szólalt meg nagy szünet után -, én úgy beléd estem, a falra festhetsz girlandnak, rózsának a plafonra, én olyan semmi vagyok. Bírod még ezt a nagy szerelmet? És nekem olyan hosszú a vasárnap, mikor ott ül az uram a nyakamon. Ő meg egyszerre az egész hetet szeretné kipótolni, s úgy hív: csillagvirágom, gyöngyömbogaram. - Elhallgatott, mert a fiú arcára a rosszérzés árnyékot húzott. Telt ajkával Andris mellét csiklandozta. - Egyetlen vasárnapot kérek tőled, mérnökbébi! Egyetlenegy vasárnapot. Megmondom az uramnak, hogy az ő gyöngyebogara vasárnapos, inspekciós.

- És ha odatelefonál? Nem félsz?

Erzsike fölugrott, rázta a nevetés.

- Te óvó néni! Hol a perkálszoknyád? A nadrágod alatt hordod? Hát nem érted, hogy nem lehet... nem lehet ingyenbe kapni az ilyesmit... egy ilyen napot, aminek se eleje, se vége! Esküdj meg az anyád életére, hogy találkozunk. Bejövök buszon reggel, esküdj meg, hogy megvársz a tejcárdában. Esküdj meg, hogy olyan legyen az egészséged!

És valóban, Erzsike szavának állt, ő ott volt a találkozón. Több mint két óra hosszat várt Andrisra. Megivott két tejes kávé, megvett egy tejberizst, aztán egy gulyáslevest. Végül átment a szomszédos étterembe, fölhajtott három féldecit. Dél volt éppen, mikor beállított a kollégiumba, ismerte Andrisnak ezt a címét - kiáltozott a portással, aki nem akarta fölengedni, végül megkereste az igazgatót a magánlakásán. Éppen ebéd közben érte.

Még aznap, mikor a fiatalember visszatért a holmijáért, a portásnál üzenet várta: az igazgató elvtárs okvetlenül beszélni akar vele. Mit sem sejtve bekopogtatott az igazgatóhoz; Marica egy közeli eszpresszóban várakozott rá.

- Ide figyeljen, Szöllősi! - az igazgató arca sötétpiros volt a haragtól - ide figyeljen... Maga egy... teljesen megbízhatatlan ember. Csalódtam magában, de nagyon. És örülök, hogy elmegy tőlünk!

10. Irén története

Hát igen, kedveském, úgy látszott: helyrerázódunk. Nem mondom, a fiatalok kicsit magukban éltek, korán oltottak villanyt, de korán is keltek, igaz, megkezdődött az egyetem, Andris pedig egy héten kétszer, háromszor eljárt a gyárba, bár tudom, Marica furcsállotta. Nekem meg a nyakamon volt az ősz, rám nyomták a sok munkát, mint mindig, amikor változik a szezon, kitört a pánik az asszonyok között. Attól félnek, hogy lekésnek valamiről. Kevés asszony nyugszik bele, hogy csak úgy, elmenjen mellette az élet. Mert mit gondol, hogyan végződött az a dolog Boján Demeterrel is? Igen-igen keserűen, azt megmondhatom.

Egyik vasárnap délelőtt, mikor ráhúzott a lassú pocsék eső, úgy éreztem magam, mint a kiöntött ürge, nem volt maradásom odahaza. Templomba én már régen nem járok, mert amúgy katolikus volnék, de megmondom nyíltan, nem az, hogy istentelen vagyok, de én annyit könyörögtem neki, és annyit térdepeltem előtte, de sosem segített. Egyszerűen mondván: csalódtam benne, csakúgy mint egy emberben szokás, így hát a templomból is kimaradtam. Mise helyett már régóta délelőtti matinékra szoktam menni, a moziba. Beülök egy nagy zacskó karamellával, azt nagyon szeretem, és nézem, nézem - már azt se tudom, mit nézek, hová figyelek. Hát mondom, ezen az esős vasárnapon is elindultam mozit keresni, mert a gyerekeim már korán elmentek hazulról, valami úszóversenyre a fedett uszodába. Nagy nehezen kaptam is jegyet a Rákóczi úton, rém hátulra, de nem bántam ezt se, beültem a sötétbe, mert már elkezdtek. Rossz volt a levegő, az emberek ruhájából párolgott a nedvesség. Ismeri ezt a fajta szagot? A sietségben elfelejtettem cukorkát venni, de szünetben kimentem az előcsarnokba, a büfébe. Az első ember, akibe beleütközöm, Boján Demeter. Hatalmas, rózsaszínű nővel. Ő is meglepődött, láttam rajta. Köszönt, szólt is, bemutatott a nőnek. Mit gondol, kije volt ez a nő? A felesége. És míg az asszony kristályvizet ivott, Boján nagy csöndesen odamondta nekem: „Maguk kidobtak, nekem meg kell az asszony... Nem tudtam várni.” Később Monokiné is elmondta, hogy milyen nagy fájdalmat okoztam az öccsének. És hogy az a vadmarha másnap elment a régi szerelméhez, és vitte az anyakönyvvezetőhöz. Hogy legyen, aki integessen utána.

Ezt csak azért mondom el, hogy lássa, kedveském, hogy így jár az olyan asszony, mint amilyen én vagyok. Nem tagadom, napokig nem ment ki a fejemből Boján Demeter dolga. De mindent elvállaltam volna, csak a fiatalok legyenek egymással rendben.

Lassan közelgett a karácsony, gondoltam, szépen megünnepeljük. Talán újra összemelegszünk. Mert azért, ha nem is mesélt semmit a lányom, azt észre kellett venni, valami továbbra sincs rendben közöttük. Nem kiáltoztak egymással, inkább csak vita, szóváltás hallatszott ki a szobából, leginkább villanyoltás után. És amin meglepődtem: Andris volt a haragosabb. Szemére vetette Maricának, hogy nem készül komolyan a vizsgára, hogy a géprajza még mindig rendetlen. „Ha ilyen vagy, elveszik az ösztöndíjadat, akkor aztán mehetünk a fenébe!” Furcsa volt ilyen szavakat hallani Andristól, bár megértettem, most, hogy a szülei nem küldtek egy fillért sem segítségnek, vigyázni kellett a pénzre. Marica pedig megkötötte magát, nem, nem képes órákig a rajzlap fölé hajolni. A keze se nyugodt a rajzhoz. Igaz, mióta elvették a gyerekét, csont-bőr volt, étvágytalan, enni is csak annyit evett, amennyit belé tudtam erőszakolni.

No de éppen ezért készülődtem úgy a karácsonyra, pénzem is volt, mert mondom, szépen dolgoztam. Ajándéokra is gondoltam. A vömnek vettem egy csinos, divatos félcipőt, Maricának meg ruhára való anyagot. Ez mind bekerült a szekrénybe, eldugtam a szerencsétlen steppelt hálókabát alá.

Mondom, kedveském, én készülődtem, de közöttük csak romlott a helyzet. Marica egyre dacosabb lett: „Nem, nem magolok, nincs kedvem!” - ilyesfélét hallottam az ajtón keresztül. Megegett, hogy az ilyen vita után Andris vette a kabátját, és elment hazulról. Marica ottmaradt a könyvnél, a rajztáblánál, ült, ült magában, és ha nagy csendesen rányitottam az ajtót, a pillantásával kikergetett. De egyik este, amikor ugyanígy voltunk magunkban, már nem tudtam befogni a számat.

- Nem küldhetsz ki, érted? Mit tettem én neked? Mindig csak jót akarok, jót és jót.

Milyen buta voltam. Mert mit értem el ezzel? Nem küldött ki a szobából, de az asztalra borult és sírt. Föléje hajoltam, vigasztalgattam. Rám nézett, és nagyon szelíden csak ennyit mondott:

- Olyan jó sírni. Már olyan régen sírtam.

- Sírni? Amikor minden okod meglenne, hogy örülj?

Megrázta fejét, már nem sírt.

- Nem ért engem. Senki sem ért. Azért is kínozt Andris a tanulással meg a vizsgákkal meg az ösztöndíjjal. Más van emögött.

- Micsoda más?

- Andris mostanában iszik. Érzem rajta a rumszagot. És letagadja.

Többet nem akart erről beszélni.

Még mindig a sértődöttség dolgozott benne. Nem tudtam közeljutni hozzá.

De a szenteste jól sikerült, a fiatalok is úgy cseverésztek egymással és velem, hogy egyszerre legurult a nagy kő a szívemről. A jókedvnek az is oka volt, hogy a nászoméktól üdvözlő lapot kaptunk, rányomott fenyőgallyal, szépen, vastagon ezüstözve. Igaz, hogy egy kicsit megbarapult az ezüst, de Andris elmagyarázta, ők még háború előttről tartogatnak ilyen levlapokat, sok tucat van nekik a fiókban, de csak annak küldenek ilyent, akit meg akarnak tisztelni. Előkerültek az ajándékok is, de olyan bután csináltam, hogy a matlászé ágykabátot is elővettem, de csak egy pillanatra.

Még pezsgőt is ittunk, jobban mondva habzó bort, Andris hozta. Vacsora után átjött egy kis beszélgetésre Monokiné, süteményt hozott a fiataloknak. Nagybeszédű asszony ez a bába, egész világrekordot beszélt össze arról, hogy milyen csodálatos kis csecsemők vannak ott a szülőotthonban, és hogy aki szilveszterkor éjfélkor születik, azt Petőfi után Sándornak nevezik el, ha fiúgyerek. A keresztszülőséget legtöbbször a gyári szakszervezet vállalja. Ezen jól kellett nevetni, csak későn vettem észre, hogy Maricának éppen ettől fogyott el a szava.

Boján Demeter is szóba került. Monokiné szerette az öccsét, de úgy sajnálkozott rajta, hogy a könnye is kicsordult a nevetéstől.

- Azt a kövér asszonyt nem vitte magával az Al-Dunára, magát elvitte volna, Irénke.

Ezzel a jókedvvel mentünk aludni.

Másnap, vagyis karácsony első napján későn ébredtünk. Száraz, szürke volt az idő odakint, mindenütt nagy csöndesség, a fiatalok se mocorogtak. Már jó tíz óra felé járt, mikor megérkezett Sukora Pali, ünnepet kívánni. Aztán meg Andrissal volt valami dolguk, egy beteg társukat kellett meglátogatniuk. Süteményt csomagoltam a szegény betegnek, szaloncukrot és karácsonyfadíszet. Marica segített a takarításban, az ebéddel sem volt sok bajom. Szellőztettünk, csapkodtuk a párnákat, a szoba tele lett füstszagú, hideg levegővel. Marica arcán se rosszkedv, se jókedv. Egyformaság.

Erre úgy emlékszem, mintha itt történne most előttem. A vekkerem elkezdett csörögni, de rettenetesen. Tévesen volt beállítva. Éppen akkor kopogtattak az ajtón, de a csörgéstől nem hallottam ezt, csak később vettem észre, valaki áll odakint. Fiatal nő, vékony, magas. Olyannak látszott a konyhaajtó bepárasodott üvege mögött, mintha odarajzolták volna.

Ajtót nyitottam. Az igazat mondva, ijedség látszott az arcán.

- Kit tetszik keresni? - Itt a Mosónő-fertályban nem könnyű eligazodni, nincs kapu, nincs névtábla, házmester, ilyesmi.

- Én, kérem szépen, Szöllősi András egyetemi hallgatót keresem - mondta a kis nő, de erős zavarban.

Csak utóbb visszhangzott a fülemben vagy inkább a fejemben, amit mond.

- Szöllősi András itt lakik.

Erre ő belépett, de előbb a vas lábtörlőn megcsiszolta a cipőjét.

- Kérem, én egy ismerőse vagyok. - Odabenn a szobában Marica letette a partvist, és az ajtóhoz lépett. - Otthon van ő? - és még beljebb jött.

- Nincs, kérem. De itthon van a felesége. A kislányom.

Nem kellett Maricára mutatnom, mindketten úgy emelték a fejüket, mint akik ismerik egymást.

- Igen - mondta az idegen nő nagy erélyesen, de nem szemtelenül -, ilyennek képzeltem el magát. - Ez már egyenesen Maricának szólt: velem már nem törődött.

- Én is magát - felelt nem izgatottan, inkább kíváncsi szemmel nézegetve őt Marica.

Erre az idegen nő fölkapta a fejét, látszott, hogy meglepődik.

- Talán beszélt rólam Andris.

- Magáról? Egy szót se. Tessék beljebb lépni.

Marica gyors mozdulatokkal helyretolta az asztalt meg a székeket, a terítőt is lecsapta. - Bejöhetsz, mama, te is. Egész nyugodtan.

Hellyel kínált minket, nekem is széket adott, mintha vendég volnék.

- Na, most tessék - fordult az idegen nőhöz. Kicsit mosolygott is. De hogyan? Ismertem ezt a mosolyát.

- Ne haragudjon - szólt hozzám a nő -, maga rémesen zavar engem.

Marica válaszolt helyettem:

- Nem hiszem. Magát semmi se zavarja.

- Látja, ez jó! Igaza is van - hátradobta haját. - Maga igazán jópofa. Nem bánom, maradjon benn a mama. Ha volt képem a férjemnek kipakolni, karácsony estén, megtehetem itt is. Nézzék csak, negyedéve, nem számolom, talán több, talán kevesebb - ennyi ideje tart köztünk a dolog.

Odakint nagy csend. Iszonyú tud lenni az ilyen csend ünnepkor, pláne télen. És akkor megint csak látom, hogy a daru közelebb jön az ablakhoz. A szívem belevert, majdnem szétdobta a mellem, és elfogott a félelem.

- Ennél édesebb kölyök nincs - itt tartott éppen az idegen asszony. - Én megmondtam az uramnak is, megfojthat, kirúghat, nem tudok meglenni nélküle.

- És mit mond ő, Andris? - kérdezte Marica, mintha egy idegenről volna szó.

Az asszony fölugrott.

- Ide figyeljen, ne flegmáskodjon! Magának se mindegy, mit adja a felnőttet?

- Én csak azt kérdezem magától, hogy mit mond Andris.

Leült, megcsendesedett.

- Erről még soha nem beszéltünk. - Egész fáradtnak látszott. - Azt hiszem, szereti magát. Még nem mertem megkérdezni tőle. - Sírással küzdött. - Nem vagyok ringyó, nehogy azt higgye! Megmondtam az uramnak is, ez egészen más. Ez a fiú nem hozzám való, fiatalabb is, mint én... Nem is tudom, mért jöttem ide. Na, megmondom mért: nem bírtam ki, látni akartam Andrist. Mindennap látni akarom. Érti ezt? És magát is látnom kellett. Hogy milyen. És épp ilyennek képzeltem. Nem szokott pillangós napszemüveget hordani?

- Még mindig nem tudom, mit akar.

- Mit mondjak? Hogy adja nekem a férjét? Az a csuda benne, a fiúban, hogy nem lehet odaajándékozni. Mit akarok? Csak azt, hogy tudja, hogy vagyok. Hogy ugyanúgy tudjon rólam, mint én magáról. Hogy ugyanúgy jussak az eszébe, mint maga nekem. Érthető?

Megint láttam és hallottam mindent. Nem volt értelme, de megkérdeztem:

- Mondja, részeg maga?

Rám nézett, nevetett, jókedvűen, mint egy gyerek. - Annak lát? Vagy csak gorombáskodik?

Megint elszomorodott, felállt.

- Ha az ember nem követel semmit, azt hiszik, hogy ivott. Ne haragudjanak rám. Sajnálom, hogy nem láthattam Andrist. Édes, drága, drága gyerek. Viszlát, fiatalasszony. Isten bizony, hogy nem ittam.

Elment, gyorsan, higgye meg, kedveském, azt hittem, az egész valami rossz vicc, Sukora Pali találta ki... vagy hogy képzelődöm.

- Mert részeg volt ez - mondtam Maricának -, milyen ocsmány egy nő, ha berúg! Egy ilyen kis megvadult dög!

- Nem részeg.

- Ezt úgy mondod, mintha írásod lenne róla!

- Hagyjuk a vigaszokat, jó? Az a nő semmiről se tehet. - Az arcomhoz érintette a kezét. - És ne beszéljünk erről az ebédnél. Nem tartozik Sukora Palira. Majd Andrissal ketten elintézzük.

Így hát Andris nem tudott semmiről, de alig lehetett hallani a hangját ebédnél, csak Palinak járt a szája.

- Szeretném, ha estefelé elmennél sétálni - erre kért később Marica. Láta szememben a félelmet, elmosolyodott. - Ugyan, ne csacsiskodj! Nem csinálok bolondot, ne félj!

Elcsavarogtam, csak úgy cél nélkül. Elég sűrű köd volt - karácsonykor köd! Fehér karácsony, de a köd benne a fehér. Végiggyalogoltam a Körúton; a gondolatom csak odahaza maradt, mi történik most közöttük? Megálltam a Rákóczi útnál, a kereszteződésnél, a villanyrendőr már régen zöldet jelzett, de nem tudtam elmozdulni onnan. Zöld, sárga, piros - csak az ugráló

színeket láttam, és nem tudtam, lelépjek-e a járdáról vagy sem. Akkor valaki nagyon finoman megérintette a karomat. Zsuzska volt, Bozóné. Olyan kicsi és idegen, mintha az erdőből tévedt volna ide. Rajta is ugráltak a fények: zöld, sárga, piros. Ha nem is voltak vallásosak, de a karácsony a gyerekeké - mit keres itt este nyolc órakor a Körúton?

- Csellengünk mind a ketten? - kitalálta a gondolatomat. Hegyes kis orra megrándult. - Iszunk egy feketét?

- Hát ha van időnk... mert nekem van.

Beültünk egy eszpresszóba; fény meg üresség. Hozattunk feketét meg tortát. Beszélgettünk előbb mindenféléről, csak arról nem, ami a szívünket nyomta. Én voltam a gyengébb, elmondtam neki mindent. Okosan válaszolt, rám nézett.

- Vagy van bennük erő, vagy kellene annyira egymásnak, vagy pedig... - legyintett.

Csöndben haladtunk egymás mellett. Megállt, fölnézett rám.

- Különben... mi is úgy vagyunk Lajossal. Szeret valakit. - Nyújtotta erős, kis kezét, hosszan szorongatta. - A viszontlátásra, Irénkém - és lássam!

Mire hazaértem, a fiatalok már eloltották a villanyt. De reggel jó korán keltek. Reggel? Még nem is virradt. Hallottam, hogy öltözködnek. Gyorsan kiugrottam az ágyból, tüzet raktam, és föltettem melegedni a kávé meg a mosdóvizet. Aztán szokásom szerint beszéltem: lehet mosakodni... Én meg kiálltam a lakás elé, hogy ne zavarjam őket a mosásban, kiálltam a sötétbe. Csak úgy gurult a sűrű köd, mindjárt a föld felett. De hamarosan behívtak. A fiú odalépett hozzám, megfogta a kezemet és megcsókolta. Nagyon szépen elbúcsúzott tőlem: ők ezt így beszélték meg. Nekem hirtelen Zsuzska jutott az eszembe. Egyszerre olyan harag fogott el, hogy rákiáltottam Andrisra:

- Jó is, hogy elmegy! Rongy kell nektek, nem asszony! Mondd meg ezt az anyádnak is, én üzenem neki. És azt is üzenem, ne legyen olyan nagyra magával, nincs rá oka.

Láttam Marica arcán a haragot, így hát elcsöndesedtem. De nem bántam meg, hogy kimondtam, igenis kimondtam azt, amivel én első pillanattól fogva adósa vagyok, hosszú évek óta, a születésem óta!

Andris elvitte a dolgait, még hallottam, hogy Marica megkérdi:

- És most hová mégy? Amíg helyet találsz, maradhatsz a konyhában.

Andris elment.

11. Irén története

Hiába mondtam Maricának: menj moziba, itt vannak a diáktársaid, járj közbük, itt a régi társaságod - Andris miatt mindenkit elhanyagolt -, menj velük szilveszterezni, ne üldögélj otthon... Mosolygott, rázta a fejét, jól van ő így magában, nincs szüksége senkire. Ha meg véletlenül eljárt a szám, és azt találtam mondani, még Andris is rendbe jöhet minden - olyankor komolyan megharagudott, kiabálni kezdett velem.

Szilveszterre mozijegyet váltottam, éjszakai műsorhoz, Maricának meg nekem. Nem szabad beengedni a csöndet, az egyedüllétet.

De estefelé váratlan vendéget kaptunk, a nagybátyám érkezett Kőszegről, tudja, már említettem, Galamb Alajos. Az öreg alig változott. Az igaz, a haja már őszül, de megvolt egészben - zömök, jól összedöngölt ember, mint húsz évvel ezelőtt! Szegény apám már mióta halott, Alajos bácsi pedig éli világát. Mert nem mai gyerek, úgy tudom, a hetvenötödiket is betöltötte már. Igaz, hogy nehéz testi munkát még sose végzett, a határból élt, amit a két ország dugva átadott egymásnak, tűzkőből, karórából, ilyesmiből.

Nem is írt, nem is táviratozott, egyszerűen beállított. Mi szél fújta ide Alajos bácsit? Rettentő elegáns volt, szőrmével bélelt, régi, városi bundát viselt és a fején keménykalapot, amilyent már nem is látni. Minket éppen vacsora előtt talált - korábban akartunk enni a mozi miatt. Nagy patentzáras orvosi táskát hordott magával, mint a régi doktorok. Kattintott a záron, tejsokoládét tett az asztalra, vagy öt táblával, tehenes osztrák csokoládét. De mindig ilyen volt, gavallér, nagyszívű. Maricát pedig különösen szerette.

- Lejöttem Pestre a derekam miatt - nem feljött, lejött. - A Rácfürdő kell neki. Hiába, előveszi az embert a reuma. A derekam! Sokat feküdtem vele árokban, pocsolyában - a mesterség megköveteli. Inkább feküdni, mint ülni - szeretett a saját sorsán elviccelődni.

- A múltkor is két óra hosszat gyalogoltam egy patakmederben, a lábnyom miatt, hogy eltüntessem. De közben még az eső is zuhogott. A mesterség így kívánja: rossz időben kell dolgozni, mikor más ember fedél alatt.

Ha csak lehetett, szóba hozta a mesterséget. Marica kipirosodott, hallgatta Alajos bácsit, nagyra nyílt szemmel. Az öreg vastag zsírpapírokba csomagolt sült húst vett elő.

- Coca - nevetett Maricára -, vaddisznó. Ártány. Spékelve, pácolva, ahogy illik. Előbb ezt kóstoljuk. - Kulacsot tett az asztalra. - Szederpálinka.

Olyan az öreg, mint egy gazdag nagybácsi, pedig amúgy az előkelőségén folt esett, pár évet már lenyomott a mesterség miatt, és hiába adta ki magát régebben adóügyi számtanácsosnak, a saját pátriájában csak úgy hívták: csempészali. De ő sokat adott a formaságra, divatlapokból és illemkönyvekből nézte ki az úri modort meg az úri föllépést. Igaz, nem figyelte, milyen újságok ezek, maiak-e vagy tíz-húsz évvel ezelőttiek.

Meg kell adni, a vaddisznópecsenye olyan volt, hogy szétolvadt az ember szájában. De nekem egyre csak az járt a fejemben, mit akar itt nálunk az öreg. Talán csak nem szállást? Nem mintha félnék ettől, de ő olyan ember, aki mindenhová magával viszi a mesterséget. Mert biztosra vettem, hogy nem a derekát jött fürdetni. Nem hagyott sokáig kétségben.

- Itt maradok nálad, Irén, négy-öt napra, de gondolom én, nem dobsz ki, ha egy hétre is!

- Rosszkor van ez, bácsi, mert még nem tudja, de Marica férjhez ment, és így hely dolgában bizony...

Marica haragosan közbevágott.

- Minek ez? Alajos bácsinak van helye itt, százszor inkább, mint bárki másnak!

Sőt, úgy alakult, hogy csak én mentem moziba, Marica otthon maradt az öreggel, annyira fölvidította őt. Mikor hazaértem, ők még mindig az asztalnál ültek, és jó vidáman voltak. Az öreg telefüstölte a lakást régimódi, hosszú vergóniával, biztos az is odaátról való. Éjnek idején ki kellett nyitni az ablakot. De nem bántam meg. Olyan makulátlan csillagos volt az ég és szinte bejött a szobába! Az öreg szívta a vergóniáját, mint annak idején édesapám, még a közös huszároknál kapott rá, legénykorában. Gyerekkoromba képzeltem magamat, éppen ennek a szivarnak a füstjétől!

Én nem tudom, mit művelt itt Pesten Alajos bácsi, milyen üzletei voltak, de az biztos, hogy szegény kislányomat nagyon fölvidította. Elrepült az a pár nap, de hogyan! Míg aztán az öreg nagy előkelően megköszönte a szállást, a szívességet, azzal, hogy ő másnap reggel utazik, persze gyors első osztályon.

Amennyire megijedtem tőle, amikor belépett, annyira sajnáltam, hogy elmegy. Kiszellőztettem a szivarszagot, a tejsokoládé ezüstpapírjait szétsimítottam, és eltettem a fehérneműk közé - így szoktam meg kislány koromban. Bizony, az öreg már nem volt sehol: ki tudja, melyik harasztosban bujkál, esőben, hóban, viharban. Ilyen az élete szegény öregnek. És egyszer majd eltűnik valahol, és nem kerül elő soha többé... De bizony, hogy is mondjam, kedveském, azért elég nagy bajba sodort az öreg!

Olyan bizonytalan volt az időjárás, úgy indult a tél, hogy semmilyen formát nem mutatott. Sütött a nap, mint nyáron, zuhogott az eső, akárcsak ősz elején: se hús, se hal ez az idő. Kiszámíthatatlan, mindennek nevezhető, csak télnek semmiképp.

Maricám mosolya kitartott az öreg elutazása után is. Nekem megint Szomolányiéknél volt egy hetem, jól éreztem magam náluk. És képzelje csak, Boján Demeter újra előkerült, most nem az asszony lett hűtlen hozzá, ő tette be az ajtót maga mögött. Úgy látszik, ez így váltogatja magát ennek a vad hajósnak az életében. Egyik este beállít, és mit gondol, mit tart a kezében? Egy kiló sertésmájat, amit a nővére küldött. Úgyhogy itt a sertésmáj meg a szerelem össze volt bonyolítva. De én most igazán nem foglalkozhattam vele, furcsa is lenne, éppen akkor, mikor Maricám magára maradt! Bár annak örültem, hogy Boján otthagya a kövér asszonyt, és megint csak engem kerülget. De egyelőre szó se róla!

Az egyetemi szünetnek is vége, Marica nekiült a könyveknek, a rajztáblának, egyedül, szóttlanul.

- Hívhatnál valaki segítséget - mondtam neki, de minden mellékgondolat nélkül.

Felkapta a fejét, mint akit megcsípnek. Elintézett kegyetlenül, úgy, hogy védekezni se tudtam. De mindjárt megbánta, bocsánatot kért, kezet csókolt, és elsírta magát szegénykém. Hiszen értettem őt!

Azt hiszem, ez másnap történt, de nem vagyok biztos benne... annyit tudok, hogy korábban értem haza, mint ahogyan szoktam, és bár januárban jártunk, rózsaszínű száraz, kellemes volt a délután, egész jókedvűen szálltam le a villamosról. Mivel az idő engedte, az építkezés is nagy erővel folyt tovább. Ahogy lelépek a villamosról, ki áll előttem? Andris. A meglepetés elvette a szavamat. De ő finoman karon fogott, és indultunk hazafelé.

- Hát gyere be - szóltam az ajtóban eléggé félve -, gyere csak be.

Leültettem, és vártam, mit mond nekem?

- Nem voltam rendes, az biztos... szóval én kimondottan piszok voltam... - gyakran elakadt, gyötörte az asztalterítőt. - Marica mellé kellett volna állnom - a szüleimmel szemben. És a másik dolog, azzal az asszonnyal.

- Elmúlt?

- Nem. De nekem csak Marica kell. Ezen lehet mosolyogni, de így igaz. - Egyszerre fölugrott, elvesztette a türelmét saját magával szemben. - Mert nekem nincs tartásom. Az a baj, hogy nincs tartásom. - Megfogta a kezemet, erősen szorította. - Hogy lehetne mindent rendbe hozni? Segítsen, Irénke.

Észre se vettük, hogy elmúlt az idő, a nyolcórás híreket már rég elmondta a rádió. Egyszerre valami nagyon nem volt rendben.

- Hol marad Marica? - ezt kérdeztük mind a ketten.

Vártunk, de most már szó nélkül. Tíz óra már elmúlt. - Valahová telefonálni kell - mondta.

Együtt mentünk kifelé. A fertályon, a régi házakban senkinek sincs telefonja. Átvágtuk magunkat a téren. Egy vendéglőből akartuk fölhívni a rendőrséget. A helyiség tele volt részegekkel, úgy kellett keresztültörni rajtuk. Egy férfi utánam nyúlt, a karomba kapaszkodott olyan közel volt hozzám, hogy éreztem a forró leheletét. Ellöktem, és könnyörögve mondtam neki: „Hagyjon, a lányom...” „Az is jöhet, a kedves lánya...” - az arcomba röhögött, nem akart előbbre engedni. Andris fél kézzel ellökte. Telefonáltunk mindenfelé, sehol semmi.

Négy vagy öt nap után jött az értesítés - máskor belehalnék, de most már ennek is megörültem: behívtak a rendőrségre. Egy tiszt beszélt velem, elég röviden: akit keresek, megkerült, úgy fogták el a határon, ki akart disszidálni. Láttam a tiszt arcán a bizalmatlanságot, de ki is mondta, amit gondolt.

- Hát így nevelte a lányát, hogy kiszökjön az országból?

Vékony, szürke ember volt ez a tiszt, nagy, lapos körmei csupa sárgák a cigarettától.

- Hogy mondhat ilyent, hogy én? Van olyan anya, aki erre neveli a lányát? Talán nem harcoltam érte, hogy meglegyen mindene?

Erre csak bólintott, de én nekimentem.

- Akkor mért vág ilyet a fejemhez? Talán ő mondta ezt?

- Mi egyelőre nem tudjuk, hogy mit mondott. Másutt hallgatják ki.

Kihallgatják.

- És mikor láthatom? És hol láthatom?

- Majd az ítélet után.

Mindig csak a megsárgult körmét néztem, az olyan mint egy asztalosé, akárkié, innen vettem a bátorságot. Könnyörögtem neki, hogy láthassam a kislányomat, de ő nem tudott erre mást mondani; egyelőre nincs mód erre. Most már neki szerettem volna bebizonyítani, nem mert félttem, hanem mert ez volt az igazság: én mindent megadtam a lányomnak, kiharcoltam neki, hogy érettségizhessen, hogy egyetemre jusson, én, az egyszerű házivarrónő, a puszta két kezemmel. Nem tudom, hogy jutottam vissza a múltamig, a szerencsétlen sorsomig: védekeztem, pedig hát nem támadott. A fiókjában cigarettát sodort, a sok beszédem meg átúszott rajta. Aztán hosszú idő után felállt.

- Majd értesítjük. Ne aggódjék, hazakerül, ez a fontos.

Úgy magamra maradtam ezekkel a szavakkal! Most már mindent rossznak, tűrhetetlennek találtam. Andris mindennap meglátogatott, de ebben sem telt örömem. Mégis, mondott valamit, amibe belekapaszkodtam.

- Nincs olyan embere, akinek szava van a rendőrségen?

Így gondoltam ki magamban, hogy elmegyek Gabihoz. Kormos Kálmán, ha akar, segíthet rajtam.

Egész pontosan emlékszem arra az estére; fagyos, csúszós idő volt, és ahogyan mentem föl az Ág utcának, jól leültem. Ottmaradtam a földön, mint egy kölyök, nem is tudtam magamtól lábra állni. Mikor fölsegítettek, csodálkoztam, hogy nem fáj semmim. Akkor mért kellett megvárnom, amíg fölsegítettek? Hiszen gyenge se voltam, és nem is ütöttem meg magam.

Mint mindig, most is Indigné engedett be. Csakhogy nem volt olyan nagyhangú, mint rendszeren. Sőt, még az ánizsos szárazsüteményt se vette elő; furcsát láttam az arcán. Elmondtam neki mindent, Maricát, a rendőrséget, mindent!

- Az én kis Ricám? - Indigné csúnya, szürke szeme megfényesedett. - Hát ő is?

És ettől ő kezdett beszélni, az egész úgy szakadt ki belőle, mint a sírás.

- Hát maga is rosszkor jött, szegény Irénkém. De milyen rosszkor! Nem tud semmit! Gabi itt hagyta az urát. Mit néz olyan maflán? Itt hagyta! És én megmaradtam a vejem mellett. Gondolhatja, ismer engem. Nem a kényelem miatt. Gabinak, sajnós, nincs igaza. Ez most külön örület, hogy férfiak meg asszonyok, akik benne vannak a korban, egyszerre megvadulnak! De hát mit beszélek annyit, van magának gondja elég. Negyvenkét éves korában, azt mondja, mint egy kamaszlány: szerelem! És a szerelem jogai! Olyan, mintha maskarát venne magára. Egy okos, művelt nő, és nem szégyelli magát! Kálmán ezt nem érdemli meg. Mi az, hogy szerelem? Micsoda szerelem? És tudja, hogy kivel? Na, üljön le...

De nem tudta végigmondani, mert Kormos Kálmán jött be, biztosan felfigyelt a hangos beszédre: Indignének alaposan fölfutott a hangja. Még nem láttam embert, aki bánatában hízik, de ez sokkal kövérebb volt, mint legutóbb. A kövérség meg a szomorúság! Mert a kövér arcán rajta ült a szomorúság. Csak úgy dagadt a bánattól, így lehetne mondani. És a szeme, mint egy nagy, kisírt gyerekszem. Bizisten úgy megszántam, hogy a saját szerencsétlenségemről is megfeledkeztem.

- Hallotta, mi történt! Hallotta, hogy Gabi... - ezt is olyan gyámoltalanul kérdezte. - Húsz év után! Mit szól ehhez? Maga ismer engem... rossz férj voltam én? - Milyen különös, hogy az ilyen okos ember ugyanazt mondja, mint egy kocsikísérő, vagy mit tudom én! - Nem adtam meg mindent neki? Nem lestem ki a gondolatait? Mit szól ehhez maga? Hiszen maga ismeri Gabit is! - Ahogy kimondta a felesége nevét, láttam az arcán, az is jólesik neki, hogy beszélhet róla, hogy a nevét mondhatja. - Elment az esze! - vágott közbe szigorúan, még kicsit gorombán is Indigné. A varrólányaira szokott így rászólni annak idején, az Aranykéz utcában.

Kormos Kálmán leült mellém, tanácstalan szemmel, mondhatni, egész ijedten. Piros, lázas volt a nézése.

- Irén azért jött, hogy segítsen rajta, Kálmán! - Indigné mindig ilyen vakmerő volt, azonkívül láttam, hogy unja a veje szomorúságát, szeretne másról beszélni. - Marica olajra akart lépni, de elkapták a határon!

- Rica? - csodálkozott Kormos Kálmán, de olyan családiasan és olyan jószívvel, hogy megint csak felolvadtam tőle. - Rica? Hisz még csak öt percre sincs, hogy férjhez ment az a kis borjú!

Neki is el kellett mindent mondanom, de nem untam, a szívemnek jólesett. Figyelemmel meghallgatott, okos szemmel.

- Jó. Majd felhívok valakit.

Ettől ő is megnyugodott kicsit, hogy kérnek tőle valamit, hogy dolga akad.

- Tudja, ki vitte el Gabit? - Ezt olyan meglepően kérdezte, hogy még a lélegzetem is elakadt - a volt barátom: Bozó Lajos. Nem maga volt a szerelmi postás? - megszorította a karom, de komolyan. - Jó, jó, csak vicc. - Náthás volt a hangja a szomorúságtól. - Megéheztem, mama. Vacsorázzunk!

Velük kellett hogy vacsorázzam.

Később Kormos bement a szobájába, hogy telefonáljon. Sokáig maradt odabenn. Mikor kijött, az arcán vörös foltok, mintha sírt volna. Néztünk rá mind a ketten, sajnáltam, de vártam, hogy mit mond. Ő szórakozottan visszabámult, aztán fölkapta a fejét.

- Ja, a telefon! Ezt aztán jól elfelejtettem! Micsoda állat vagyok. - Visszament, de jött is gyorsan. - Lesz valaki, aki utánanéző. Holnap hívjon fel.

És újra leült enni, mert az étvágya nem hagyta nyugton. Azt hiszem, ez is a szomorúságtól volt.

Ezt úgy hívják: beszélő. Mikor a magamfajta anya beszélhet a lányával, aki itt akarta hagyni. És nagy kedvezmény ez, hogy sikerült, még az ítélet előtt. Azt hiszem, Kormosnak köszönhető. A nagy futkosásban elfelejtettem megköszönni neki, most már csak akkor kerülhet rá a sor, mikor innen hazamegyek. Mondom, kedveském, a beszélő. Ez is új szó nekem, elteszem a többi mellé. Mert már kislány korom óta ez a furcsaságom, a különös szavak belém ragadnak, mint a bogács.

Mindene rab volt, a teste, a keze, az arca, csak a szeme maradt az enyém. Én csak a szemével beszélgettem. Így hát sok szóra nem is volt szükség. Jó is ez, mert mellettünk ült az őr, és bár nem szólt közbe, de hallgatta a szavainkat, és ez mindkettőnköt bántott. Eddig bármilyen nehéz volt cipelni a rosszat, most mindenért kárpótolt a kislányom. Én kérdeztem, és ő felelt, de úgy, mint annak idején, amikor nem állt köztünk senki. És egyszerre csak vége lett, lejárt az idő. Mikor én az őrhöz fordultam, és kértem, adjon hosszabbítást, azt felelte, neki nincs módja rá. A többit már csak saját magától mondta, de eléggé csodálkozva, hogy hát mit hosszabbítsanak meg, eddig is, alig beszéltünk egymással. Jó, akkor nem vett észre semmit, hogy én Marica szemével beszélgettem. Ez nekem elég. Mindenki ment az útjára. Persze, én pontosan tudom, mit kérdeztem akkor, és szegény kislányom mit válaszolt. Ne nézzen rám ilyen furcsán, kedveském, nekem csak a szívemmel van bajom, az eszem tiszta.

Meg kellett hogy látogassam Alajos bácsit is, őt is leültették. Mert hát ő akarta átvinni a határon Maricát. Nem is a börtönt bánta az öreg, inkább rettenetesen szégyellte az ügyetlenségét. „De csak a reumám miatt, hidd el, Irén, csak a reumám miatt...” A végén csak ennyit mondott, de nagyon letörve:

- Ha még két hétig veszem a fürdőket, akkor Maricánk most Bécsben vagy Párizsban éli a világát, és küld egy képeslapot az öreg Alajosnak.

Mikor én azt feleltem neki erre, hogy mennyire örülök ennek a reumának, úgy nézett rám, mint egy bolondra. A csempész csak abban él, hogy amit odaátra szán, az átmegy, s amit átküldenek, az ideér.

De nem is ez a lényeg. A lényeg abban van, amit Marica mondott, vagyis, amit én Marica szeméből megtudtam. Az, hogy szeretne mindent újrakezdeni. Mert fiatal. Idősebb ember már nem képes hinni abban, hogy sikerül. Mondtam neki, de én is a szememmel csak: te még olyan, de olyan boldog lehetsz. Tudom, hogy megértette. Jó, jó, most már ideje, hogy bemenjünk. De azért egyet mondok: szombaton újra vitorlaversenyt rendeznek. Attól még ez az apácaélet nem borul fel, ha leülünk szépen a mólón, és végignézzük, nem igaz? Odahaza úgyse látni ilyesmit.

12. Aki végighallgatta Irén történetét

Engem csak úgy ismernek, hogy végighallgattam mindazt, amit betegtársnőm, Galamb Irén elmondott; én vagyok az a bizonyos „kedveském”. Foglalkozásom gyógyszervegyész, kutatómunkát végzek több mint másfél évtizede. Szakmám, de létezésem feltételei is olyan szigorú módszerességre szoktattak, amelyben nagy szerep jut a képzeletnek, így tehát, az elbeszélés szüneteiben is tovább folytattam tűnődéseimet, s ezek mögött, hogy úgy mondjam, engedtem csobogni szegény Irén szavait. Eleinte alig figyeltem oda, később rákényszeredtem erre. Nap-táram szerint április utolsó napján kerültem a kórházba, súlyos szívattak után, s május 7-én már olyannyira lábra kaptam, hogy Irénnel a mesélő s a hallgató viszonyába kerültünk. Hogy történetének elmondására inspiráltam, abban szerepe volt a felelőtlen oda nem figyelés perspektívájának. Persze, ez egy laboratóriumi ember elképzelése. Hamarosán tapasztalnom kellett, hogy az elvont tűnődések sorozatát egyszerűen szétszórta egy szerény sors elemi hatására. Nem lehet büntetlenül megközelíteni az emberek legbensőbb életét!

Jól emlékszem arra a május 7-re, amikor Irén úgy vélte, megbarátkoztunk kissé, s ezért megpendült benne egy kívánság, hogy beszélni kezdjen. Igen, pontos az emlékezetem. Délutáni ligézés után leültem a sétány egyik padjára, és Irén csatlakozott hozzám. Volt a lényében valami vonzóan derűs, kellemesen gusztusos. Világosbarna, majdnem szőke haj, szép, makulátlan bőr, vízkék szem; a hangja is kellemes, gyorsan felívelő, nevetésre hajlamos. Őt már jó egy hónapja kezelték itt, egész lénye javulásról, felfrissülésről tanúskodott. A Balaton felől idevillantak a vitorlások - szezonnyitó versenyük volt, vagy csupán treníroztak, de nagyon mozgalmasnak mutatkozott a délután. Irén vágyott rá, hogy végignézzon egy ilyen vitorlásparádét, de akkor határozottan lebeszéltem, mert a mólót és az egész partot égette a nap; egyelőre jobb nekünk árnyékban. A platánlevelek még világoszöldek voltak, frissek, tavasziak, de már jókora árnyékot terítettek szét, s a fehér sóderon csak itt-ott fénylett kis foltokban a nap. Szóval így sodródtam bele a hosszú történetbe, amely csak később vált kényelmetlenné, amikor felborította elképzeléseimet, majd szorongatóvá, mint egy nem törvényesített, de annál szorosabbra vett kötelék. Kezdődött május 7-én és abbamaradt június második harmadában, tizenhatodikán. Ez mintegy ittlétem és nagyon sokunk ittlétének története is. Az elbeszélés félbeszakadásának napjától kerek két hét választ el, ma harmincadikát írunk. Ezt a két hetet csak úgy tudom jellemezni: valaminek a felismerése.

Itt ugyanis a történet utolsó napját említve el kell mondani: ezen a délutánon veje és lánya látogatását várta Irén. A fiatalasszony még március végén szabadult, anyja idejövetele előtt, egy ízben már járt itt látogatóban, magam is találkoztam vele. De most arról írt egy rövid levélben: kibékült a férjével, és együtt nézik meg a mamát. A hozzátartozók általában rosszul gazdálkodnak a beteg idejével, nem is szólva, hogy milyen terhet rónak néha arra a belterjes világra, amit idegrendszernek, agynak, szívnek és egyéb címszavak alatt emlegetve neveznek meg. Nem szabad várakozással terhelni azt, akinek amúgy is várakozás a mindennapja! És Marica oly rosszul számította ki ezt a várakozási időt, hogy nyolc napnyi tért szorított a levélbeli közlés az ígért látogatás közé. Csak a fiatalos tapasztalatlanság mentheti! Észrevehették, hogy a napirend egyetlen biztos alapozású programját, az elbeszélést is, ha közvetve, ha a dolgok mögött, de milyen félelmetesen dezorganizálta, szétrágta a várakozás. Nem is szólva az olyan kevésbé kényszerűen jelentkező, tehát előírászerű, parancsszerű követelményekről, mint az orvosi munka fegyelmezett támogatása, a gyógyulási folyamat elősegítése. Ez utóbbit Irén türelmetlensége nemhogy támogatta, de gátolta. És ez a türelmetlenség, ami a várakozás megjelenési formája volt, bennünket, betegtársait is demoralizált, a gyógyulási fegyelem előnyei helyett annak szigorát hozta előtérbe. Egy meggondolatlanul korai értesítés hatása tehát általánosítható.

Ezekben a napokban Irén elmulasztotta a köteles óvatosságot, és hosszú sétákat tett a pihenésre korlátozott időkben, sőt, egy kiránduló társasághoz csatlakozva, több óras gyaloglásban vett részt. Aki látta Irén telt, vidám arcát, világoskék, mosolygó szemét, könnyen kapcsolatot találhatott volna Marica sorsának elrendeződése és a fölpezsdülő asszony örömteli lénye között. Életöröm! - Ez a szó illeti Irén egész lényére. Optimizmus! Én azonban tudom, hogy az ilyen váratlan felfutás milyen kémiai változásokat képes előidézni. A kémiai változás pedig, ha nem a tudomány irányítja elemeit, olykor kiszámíthatatlan.

Nem tudom, mért engem választott ki Irén. Egyszer megmondta, jóságos figyelmem, együttérző pillantásom volt az, amitől fokról fokra bizalmasabbá vált. Ebben a megítélésben, persze, tévedett, de az valóban igaz, hogy egyre jobban magával sodort a története. Alighogy eloszlottak a pletykaízek és akarva, nem akarva egy ember sorsa került az előtérbe, nem tudtam kivonni magam a hatása alól. Nem kétséges, itt-ott szépített a történeten; nekem például túlságosan naivnak tűnik, hogy semmit se tudott lánya és Andris kapcsolatáról, holott mások dolgában nagyon is élesen látott. Arról sem voltam meggyőződve, hogy olyan nagy meglepetésként szakadt-e rá Szöllősiék ellenkezése. Amíg nem mondta el, fogalmam se volt arról, hogy a házasságon kívüli származás még ma is, mikor jogilag eltörölték ezt a fogalmat, él és létezik, ürügy lehet az igaz szerelem elleni intrikára. Persze, közben jót mulattam azon, milyen büszke a maga csodabogár szavaira, amiket eltett, gyűjtött, mint a szenvedélyes bogarász. Szellemi önállóságát védelmezte ezzel. Olykor fölfedezte szememben a figyelem mellett az ellenőrző szkepszist, bár nem szóltam közbe soha: ilyenkor fölvette a hitetlenség ellen is a küzdelmet.

Most már az a határozott érzésem, hogy Irént teljesen magára hagyták a gondjaival, bajaival, s hogy egy-két tevékeny családon kívül valójában nem figyeltek rá. Közrejátszott ebben ő maga is, panaszkodást kerülő természetével. A civilizált társadalomban sok a gátja annak, hogy egyik ember a másik dolgába beleavatkozzék. Ezt nem vádként, legkevésbé vádlóként mondom - nincs rá jogom, bár Irénnel szemben nem terhel különösebb mulasztás: meghallgattam amit mondott, s ez volt a legtöbb, amit tőlem kívánt. Most már tudom, hogy így van: Irén tudatosan rám bízott valamit. Eleinte bőbeszédűségnek véltem azt, amiről később kiderült, hogy nem más, mint egy várakozás jelzése, a kétségbeesett zavartól az elrendezésig. Mert Marica sorsa láthatóan elrendeződött. Az a bizonyos látogatási nap, július tizenhatodika, úgy zajlott le, ahogy a levél előre megígérte. Eljött a fiú is, és az ifjú házaspár között a harmónia teljesnek látszott. Andris valóban a bájos fiatalember típusa, az olyan ifjú férfié, akiben még frissen őrződik a gyermekkor néhány kedves vonása, és ez korántsem hat infantilisán.

Igen, ez a nap tehát teljes volt, tisztázó és elrendező.

Irén elkísérte őket az állomásra, noha többen is óvták az odavezető emelkedőtől, ám derűjével, nyugalomával és lelki frissességével vidáman visszautasított minden jótékony beavatkozást. Vártam volna, hogy körülmutogassa a viruló fiatal párt, az ifjú szerelmeseket, hogy eldicsekszik, ahogy ő mondta mindig: a gyermekeivel - de nem, igen mértéktartóan viselkedett, velük és körülöttük. Nekem természetesen bemutatta őket, de láttam a szemében a zavart: ők nem tudják, mennyi mindent megismertem az életükből, ha önkéntelenül is. A szeme azt mondta: számít a tapintatomra, a hallgatásomra.

Aki csak saját elbeszéléséből ismeri Irént, csodálkozik, mennyire hiányzott most a felfokozottság, az érzelmesség ennek az asszonynak a magatartásából. Még az idejünkkel is takarékosan bánt, sőt, leküldte őket a mólóra, nézzék meg a vitorlásversenyt - erre a napra is esett egy -, s majd mesélik el, milyen volt, az ő szájukból szeretné hallani.

Az állomásról visszatérve csendesen megvacsorázott. Vártam, majd kérde a véleményt, milyennek láttam az ő gyermekeit, de nem, erről se szólt. Komolyság érzett rajta, a fontoskodás minden nyoma nélkül. Másnap reggeli után siettem hozzá, nem tudom, mi sürgetett, de siettem, holott mindig ő keresett meg, ez volt a viszony közöttünk... most én hívtam sétálni, de nem volt rá hajlandó, néhány apróságot szeretne kimosni, ezzel küldött el. Ebédnél szóba hoztam Maricát, Andrist, külön beszéltem a fiatalember sajátos szépségéről, bájáról, s a látnivaló szeretetről, amellyel körülvette az ő Irénkéjét. Bólintott, de korántsem komolykodva, inkább egyfajta beletörődéssel, ám ezt is a szomorúság minden árnyalata nélkül. Ezután, nem mondta, de éreztem, tudatta, hogy szeretne magára maradni. Leült valahol a park mélyében, estig ott üldögélt, tudom, hogy az uzsonnát is elmulasztotta. Vacsora után gyorsan el akart tűnni, de rátaláltam, ismét csak a parkban.

- Mi lesz a történettel, Irénke? - ezt kérdeztem tőle, persze tréfásan, nevetve. Rám nézett, a szeme világos volt, tiszta és vidám.

- Maga már tud mindent, kedveském. Az egész Irént tudja, úgy ahogy van!

Alváshoz erős altatót kértem, mert nyugtalanság hullámozott bennem: éjszaka vihar lesz, érzem, ezt mondtam a nővérnek. Aludtam is jó sokáig, késő reggelig. Betegtársaim már valamennyien ébren voltak; nagy részük felöltözve. Oldalt tekintettem, a harmadik ágyra tőlem, üres volt, az ágyneműt is kivitték. Ebben feküdt hajnali fél négyig Irén.

Irén halála nem keltett pánikot, inkább csodálkozást; a halál egy szép, teljes értékű asszonyban járt közöttünk. De ha nem is a pánik, a megrendülés, az ámulat át- meg átjárta nemcsak a mi kórtermünket, de az egész kórházat. Most egyszerre világossá vált a nem filozofikus elme előtt is, mi tartotta eddig életben Irénkét: dolgainak rendezetlensége. Úgy emlegettük ezután magunk között, de az orvosok is úgy emlékeztek meg róla, mint egy emberről, aki eleget tett a kötelességnek. Heroikus díszletek között várakozott, szuggerálta a történeteket. Egyszerű, napsütötte arccal, világoskék szemmel.

Azt hiszem, az ő sorsa megerősített. Kértem a professzor úrtól az elbocsátásomat; úgy érzem, jobban vagyok. A kórház hozzájárult kérésemhez, hétfőn vonatra szálllok. Dolgom van odahaza.

(1962)

A HOSSZÚ ELŐSZOBA

Mindenütt ajtók és ajtók, az ajtók mögött szobák, dobozok, a dobozokban emberi mozgás, emberi élet. Rovartani elrendezésben az emberi világ.

Mi, nagyvárosiak, akik egy lakáson belül vagy egy lakás határán túl, egy másik lakásban, ilyen dobozokban élünk, nem nézhetjük magunkat, mint egy rovargyűjteményt. Nekünk ezek a dobozok, legyenek bármilyen szűkösek is (4x2,8), ezek a dobozok nekünk szaporodásunk, életünk és halálunk tartományai.

(Özv. Stáhl Vilmosné főbérlo gyűjteményéből;
egy volt albérlo hagyatéka.)

*Te hallod, s mintha vergődő saját
lelked sötét zengését hallanád;
szárnyát veri, halálos csöpp fogoly,
s repül a Föld, a zengő légybokol.*

(Babits)

Laktam, tehát voltam.

(Egy régi albérlo ittmaradt jegyzeteiből.)

1

Gold Lajos arra ébredt - valójában nem is arra, mert a várakozás amúgy is ébren tartotta -, hogy a hosszú előszoba megtelik híg világossággal, s beszivárog a szobájába, az egykori cselédszoba üvegezett ajtajának négyszögén. A katedrálüveg görcei lilán felragyogtak. Idegrendszere erre a pillanatra volt beállítva, egy jelzésrendszer villanó figyelmeztetésére, de már előbb a liftajtó kemény csattanása is, mint egy emelődaru, kiemelte a félhomályos zúrvarból. Néhány bizonytalan, félköríves mozdulat után leakasztotta a faliszögről karóráját, s a foszforos számlapot közel vitte a szeméhez. Éjfél után negyed egy, vagyis most már szerda van. A ringyó, gondolta, a züllött piszok, ilyenkor jár nekünk haza ez a gyönyörű, míg engem görcsbe húz a kínlódás, a féltékenység, hogy merre csavaroghat, kinek adja oda magát, és amíg a férje, itt a szomszéd dobozban, amit csak egy tizenöt centis fal választ el az enyémtől, gyűrötte, ráncosan és agyondohányozva forgolódik ágyában. A katedrálüveg gyengén megvilágított rücskös síkján átúszott egy kékeszöld folt. A kékeszöld pulóverjét viseli a dög, este mindig ilyen chagalli színeket húz magára, és mindig pulóvert, amiben a melle olyan plasztikusan csúcsos, mint egy ipari remekmű. Lányos melle van.

A szomszéd szoba kenetlen ajtaja felsír, a férj bizonyára dünnyög valamit, és piros foltos arcával a falnak fordul.

Klapp, klapp, klapp, klapp, a papucs, a kopogó papucssarok, pontos futam a csönd fekete-fehér klaviatúráján! Az édes, illatos papucs, a szattyántermészetű műanyag, amely a viselésben, a testmeleg hatására, keskeny, hosszú lábfejéhez igazodott, gyengéd ráncokkal követve a láb formáját.

Sikoltó, vékony zaj a fürdőkádban. Bádogsugarak. Hideg zuhany a rózsaszínű, kihevült testnek, az egyenes vállnak, a halványan világító, hosszú nyaknak, melyről kontyba rántotta melegszőke haját. Hideg zuhany az oválisan esztergált tompornak, amely páraburokban túri a zuhogó víz vékony ostorcsapásait.

A kenetlen ajtó újra felnyöszörgött. Istenem, most lebocsátja ezt a nemes, büntudat nélküli testet a félálom izzadságában forgolódó férj mellé! Az együttélés micsoda barbársága, hogy két embert erre kényszerít - hogy egy ilyen nőt kényszerít erre! Szóval, a közös ágy mint a nyűgeiből föl nem szabadított emberiség címere. És benne ez a pompás címerállat, ez a dög, ez a ringyó, aki ilyenkor jár haza, amíg ketten is kínlódnak miatta, kétféle jogcímen, kétféle feszültségben. A dög!

*

Nyolc ajtó nyílik a hosszú, derékszögben megtört előszobából. Az egykori ötszobás lakás nyolc részre osztott világa ez, de a megosztás arányai természetesen mások és mások. A főbérő, özvegy Stáhl Vilmosné egykori szalonja; a Szalon, 8x5,5 méteres helyiség, megmaradt régi állapotában, és csak annyit változott, hogy eredeti bútorzata kiegészült a hálószoa szükségszerű darabjaival. Épségben maradt mellette egy másik szoba is az utcai fronton, ennek összekötő ajtaja van a Szalonthoz.

Stáhlné, már több mint húsz éve szerencsés, sőt jövőbe látó pillanataiban úgy döntött, hogy maradék aranyát és ékszereit nem kímélve átépítteti a korszerűtlen nagy lakást, s vékony közfalak segítségével megteremti az albérlok Manrézáját. Mindez még az építési engedélyhez nem kötött korszakban történt, az anarchikus szabadságban. A főbérőnő ily módon, mint később kiderült, jól kamatoztatta történelmi megérzéseit. Más ember aranyba fekteti romlandó vagyonát, ő aranyát fektette ércnél maradandóbb albérleti rekeszekbe, a nagy pusztulás, a háború után olyan következtetésre jutva, hogy ember még valahogy maradt, de a maradék emberiségnek laknia is kell valahol, és a lakások szaporítása bonyolultabb, mint az embereké. Ő ugyanis nemcsak a párosodás gyönyörében látta a fennmaradás biztosítékát, de számolt azzal a fekete sorompóval is, amely a legszikrázóbb gyönyört is kettéosztja, a bizonytalansággal.

Az igazságnak tartozunk annyival, hogy Stáhl Vilmosné sokat fejlődött az utóbbi tíz esztendőben, s hogy bölcsességét nemcsak megalkuvás táplálta, de növekvő emberi érzékenység is.

*

A gyenge fény elszivárgott a hosszú előszobából, vagy majdnem teljesen elszivárgott, mert azért a *Bíró* üvegezett ajtaja még kibocsát némi világosságot. A Bíró éjjel-nappal, mint az köztudott, beadványokat fogalmaz nem létező ügyfelei érdekében.

*

Gold Lajos lecsúszott a hevederágyról, amit a belkereskedelmi kölcsönzőtől bérelt, lenyomta a kilincset, *legalább az illatát érzem ennek a dögnek*, gondolta, és kilépett a hosszú előszobába. Itt azonban majdnem felbukott egy vastag kábelban. A padlót teljes egészében, mint őskori hullók, kábelek, drótok foglalták el. Valami áthúzott a fiatalember agyán, de csak egész ködösen, persze, a *filmek*. Hogy holnap valami lesz, úgylehet, már hajnalban, idegen emberek nyomulnak a lakásba. Népünnepély a művészet jegyében. Igen, a reflektorok. Mi

volna, ha fénybe borítaná most a lakást ezekkel a reflektorokkal? Mindez azonban keresztülszárgult a tudatán, és el is tűnt, mert az előszoba fanyar állottságszagának felületén valóban ott gyűrűzött Hédi hajának, bőrének és előbbi testostorozó zuhanyának langyos illata. A központi villanyóra - mert volt még vagy három - zúgása váratlanul megduzzadt, mintha rézpiros szálak izzottak volna föl benne.

Ajtók és ajtók, sűrűn megszakított falfelületek és üresség. Még egy szippantást ebből az illatból, egy utolsót. Odakint a lépcsőházban felgyulladt az automatikus villany, újra csapódott a liftajtó, hangok torzói keringtek egy ideig a lépcsőházban, aztán egytagú csend.

*

A fiatalember ott állt a hosszú előszobában, sok mosástól kifakult, testére szűk zefírpizsamában, a sokórás várakozástól még mindig fölzaklatottan. Forró talpa alatt érezni kezdte a piros kókuszszőnyeg kemény rostjait. Kétfelől is szilánkos reccsenés hallatszott, erre visszamenekült a szobájába. Az udvarra nyíló keskeny ablak téglalapját most töltötte be rózsáskék fényudvarban - megint csak a chagalli színek! - a telihold. Hédi ablakában is ott van ez a laposra kalapált rézműves remek, hideg pecsét a hallgatásukon.

A hosszú előszoba telis-teli törékeny csenddel és foszforeszkáló sötéttel. A Bíró ajtajáról is leolvad a világosság, az üveglap kiszürkül, fényét veszti.

*

A hold nincs többé az ablakában - a fiatalember erre a hiányra riad. Fülét a falhoz nyomja, a szomszéd rekeszben csend. A tizenöt centis téglafal úgy választja el Héditől, mint tizenöt év. Mikor ravasz keresztkérdések árán megtudta, hogy a házaspár ágya a fal mellett áll, ő is odahúzta a magáét, de amikor azt is megtudta, hogy a férfi fekszik a falnál, az ellenkező oldalra költözött. Sokáig kísértett benne a gondolat, megkéri Hédit, feküdjön a fal mellé, akkor csupán tizenöt centiméter választja el őket egymástól. Arra is gondolt, ácskampóval lyukat fúr, Hédi a másik oldalon odaszorítja a fülét - és viszont. A száj és a fül érintkezése, a lehelet érintkezése, mert az is lehetséges, hogy a szájukat teszik a nyíláshoz és egymásba lélegeznek.

Most azonban, hogy Hédi megint éjfél után jött haza, a züllött, és a léptei, klapp, klapp, klapp, klapp, előbb tűsarok, majd papucssarok, végigxilofonoztak a zajérzékeny előszobában, majd az ő kifeszített szíven - igen, a léptei azt bizonyították, a nő ivott, vedelt a nő, a ringyó!

A fiatalember néhány nappal ezelőtt azt írta róla jegyzetfüzetébe: *mint egy sétáló margaréta*. Olyan egyenes a tartása, egyenes hátú, a lába végtelenül hosszú, és a törzse úgy szökken a derekából, mint egy vízsugár. Sétáló margaréta. Végül is kitepte ezt a lapot, még a csalódás kezdete előtt. Az ember előlegezze magának mindig és mindenütt a legteljesebb nyugalanságot.

Úgy kértem, de úgy kértem ezt a gyönyörű ringyót, ne tegye ezt velünk. Még a férjével se. Két hét óta éjfél után jár haza. Ne csinálja ilyet, te Sétáló Margaréta!

De mindehhez az is szükséges lett volna, hogy végre már beszélő viszonyban legyenek.

Elhatároztam, hogy bemutatom neki magamat. Folyton összeakad a szemünk, közös a röppályánk.

Pofonnal kell kezdeni. Föl kell pofozni az éjszakai kimaradások miatt. Felelősségre kell vonni! Utána azután évekig csak szépet mondani neki. De a goromba nyitány elkerülhetetlen. A brutalitás.

*

Felhördült a lift a visszhangos liftaknában, az automatikus kapcsoló itt, a hatodik emeleten is világosságot teremtett. Csattant a vasfonatú liftajtó. Az előszoba zárja két ritmusban kattogott, aztán valaki belépett.

*

Tóth Rózsi jött haza az éjszakai ügyeletből. Az Irodaház gépkocsija hozta, inspekció idején ez a telefonkezelőnek is kijár. Dobozában rózsaszín fény gyulladt, az ajtóüveg négyszöge átszűrte az előszobába. Lábujjhegy-surranás, a nagy, nehéz test küzdelme a föld vonzerejével. Ilyesmit gondolt a fiatalember, s kábulatában is fölnevetett. Rózsi teste foltyszerűen átúszott a katedrálüvegen. Áhá, a bíborpiros pongyoláját viseli - a fiatalember száraz torkát újra nevetés csiklandozta. Éjnek évadján, amikor tudja, hogy nincs tanúja ennek, bíborpiros pongyolába bújik. Bíborpiros szex.

Lábujjhegyen vándorló neszeit puffanás tépte ketté: megbotlott a kábeleken. A művészet első áldozata.

A fürdőszobából szokásos kotkodács. Rózsi, úgy is, mint a bíborvörös pongyola titkos viselője, toroköblítés címén fölveri az előszoba éjszakai csendjét. Öntudatos Odol-szertartás, amely ilyen vallásos kilengéshez vezet.

*

A nagy test elszíneződött feltja, akár egy lebegő szépia, befesti a katedrálüveg négyszögét, aztán továbbúszik, és utána csend, de az öreglány szobája még nyomja változatlanul a rózsaszínű fényt, adagolja, önti magából a hosszú előszobába, mint a titkos kábítószerek a szertelen álmokat.

*

Rózsi a kínos vándorlás után - mert a kábelek próbára tették az idegeit és a nehéz test egyensúlyérzékét - visszatért rózsaszín fénnel telitöltött szobájába. Úgy lépett be, mint egy fürdősóval illatosított, langyos vízbe. Kettőt fordított a záron, keményen, félreérthetetlenül. Hozzá aztán ne nyisson be valamelyik bizonytalan egzisztencia, pálinkától vagy bortól szétdúlt aggyal. Öt aztán ne rohanják meg az albérleti sors szörnyűségei! Hét év óta lakott Stáhlennél, tizenkét éve az Irodaház telefonkezelője. Gyűjti magának az éveket.

Szájüregében és garatjában a csípős *fluoritízzel* - ennek az íznek, ha behunyjuk a szemünket, zöld, víz alatti lebegése van - odaállt a toaletszekrény elé. Beigazította a mozgatható, embermagasságú tükört negyvenöt fokos szögben. Súlyos, fénytelen hajához kapkodva fölverte a tükör csendjét, szétzilálta a foncsor összefüggő nyugalmát. Ott állt bíborpiros pongyolájában, s a nagy testhez képest lapos mell súlyosan emelkedett a bársony alatt. Egy ideig így nézegette magát, biggyedő szájával vizsgálva széles arcát, semleges-szürke, domború szemét. A szemem szép, gondolta magát vigasztalva, mindig ezt gondolta, amikor a tükörbe nézett.

A szekrényhez ment, kitarta mindkét ajtaját: álmok és kapzsiságok raktára. Szemtől szemben állt a szentéllyel, amelybe őrajta kívül senki nem pillanthatott. Hűvös, nagy kezével szétválasztotta a lágyan összezárló pongyolákat, a hűvösen síkos kombinékat, az áttetsző hálóingeket. Elképzelte a vézna, alacsony, szőke fiatalembert, aránytalanul magas homlokát, arannyal pontozott, sötét szembogarát, s hallani vélte lázasan akadozó szavait, ahogy a telefonban vonalat kér tőle, majd mindig jobban és jobban fölbátorodik.

Tarkója alá feszített könyökkel feküdt a lapos ágyban, feszélyezett merevségben, mintha egy láthatatlan kukucskálón órá lesnének az albérlők, akikkel kénytelen a közös mennyezetet megosztani. A légynek van ilyen prizmás szeme, mint az albérlőknek. Hát nem csoda, hogy ilyenkor az egész emberiség figyel. Az egész porkoláb-emberiség.

De szíve a paplan alatt, a hálóing kellemes kreppgyűrődései alatt, zaklatottan jókedvű volt. Elképzelte - olyan ritkán történt ez vele - holnapi napját. Reggel nyolckor indul a *melódia*, fél ötkor a *Lant letevése*, aztán Jenőke, a buzeráns fodrász, megszületik a frizura: homloka fölött kis becsavart fürtök, a hajfixír csodás illata, majd átöltözés a tintakék nyakas jerseybe.

És este kilenckor a bisztróban: Dezső.

2

A Szalon, amely erkélyre nyíló ajtajával és két ablakával a lekopasztott parkra néz, feketén sötét volt, egyetlen fény sem csillan benne. Stáhlné jól záruló eszlingeni redőnyökkel védekezett minden kívülről várható zaj és túl korai világosság ellen, pedig álmát nem kellett óvnia, mert, bár hetvenéves elmúlt, jól aludt. Inkább az integritását védte, személyiségének azt a maradékát, amely az ötszobás lakásból erre az alapterületre szorult, a Szalon belvilágába. Igyekezett nem fölhígítani az eredeti berendezés harmóniáját, hogy legalább önmaga előtt ne tegye szánavmassá magát a túl élelmes alkalmazkodással. Ennek érdekében többrendbeli kényelmetlenséget is vállalt, mert szerette volna elhitetni magával, ilyen módon sikerül kizárni életéből az esetlegességet. Ezt azonban csak az álmokkal táplálkozó lénye hitte így. A Szalon parancsnokaként jól tudta, és ha nem tudta volna is, az események mindig figyelmeztették, az életet, ezt a túlbuzjángásra hajlamos sejtállományt nem lehet praktikus határok közé szorítani, mert éppen attól olyan, amilyen, hogy szembeszegül az eltervezett rend, logika, humánus és antihumánus parancsuralmával. Özvegy Stáhl Vilmosné, aki nem valami gyáros hitveseként vette birtokba immár negyedszázada ezt az ötszobás lakást, de egy neves cukrászmester alkonyi vigaszaként, azt is jól tudta, hogy elsősorban nem az emberi gonoszság, hanem az emberi viszonyok gonoszága határozza meg, ki, mikor, hogyan viselkedik, s hogy sikeresen szembeszegülni a rosszal nemcsak jellem - de szerencse dolga is.

Ennek az okosságnak köszönhetette, hogy a legutóbbi tizenkilenc év, amióta idegeneket fogadott lakásába - a meggyorsult időben teljes történelmi korszak! -, nemhogy eltávolította volna elveitől, de még inkább megvilágosodott benne, mit, miért kell vállalnia. Pedig ezekben az években a bizonytalanság nyomult be zárt világába. A hét rekeszben gyakran változtak az arcok, magatartások és szándékok. Születtek és meghaltak itt, a rekeszekben. Egyetlen szilárd pont maradt az egykori nagy lakásban: a Szalon.

*

Az özvegyet ezen a hajnalon sem az első fénysugár, hanem megszokott rend szerint a vekker ébresztette. Könnyen és kellemesen aludt, így a vekker ipari lármája nem kapaszkodott az agyába, mint valami kegyetlen horog, amely az alvás kellemes félhomályából az iszonyú világosságba rántja az embert.

Ám ezen a hajnalon jóval ébredése előtti időre állította óráját, negyed ötre. A szokottnál korábbi kelésre volt oka: hétre filmesek jönnek.

Az első zörgésre felült ágyában, és a mély feketeségben minden tétovázás nélkül eligazodott. Arany papucsába csúsztatva keskeny, ápolt lábát, egy belső iránytűt követve, keresgélés nélkül az ablakhoz ment, felhúzta az eszlingeni rolót. Az ablakon túl még minden fekete, de már nem kontúrta az a feketeség. A csillagtales ég alatt mégiscsak hígabb, ereztebb rétegekben

feküdt a tél eleji éjszaka, mint a szobában. Ide, a hatodik emeletre fák és díszbokrok közül kékesfehér dér világított, s ez oldotta az éjszaka tömör sötétjét lisztessötétté.

Az özvegy ritmikusan frissülő tekintete végigrepült a park fölött. Nézte, nézte, s társak nélkül a fél négyzetkilométer körzetben a maga birtokának gondolta a park zavartalan tömegét. Jól érezte magát, s ezt különös nyomatékkal az ébredés utáni pillanatokban tudta így megállapítani. Szervezete ép és friss, alkalmas az állandó készenlétre, amelyre biztonságát alapozza. Valamivel túl a hetvenen, alakja még mindig szép. Középtermetű ugyan, de az elosztás arányossága, a finom csontszerkezet, a váll, a medence és a gerinc szerkezeti egyensúlya sokáig őrzi még a harmóniát. Arcán sem rontott az idő. Homloka nyílt, meredek, az erős járomcsontokon hibátlanul feszül a bőr, az áll nem ráncosodik, a tokának nincs duplázódása. A sötétbarna szem mély izzása még csak kiemeli a finoman megtört orr mediterrán vonalát és a nem túl kicsi száj szellemes eredetiségét.

De a lábam, a lábam, annak fuccs! Az ember arcát sok minden megtartja: belső világ, humor-érzék, kozmetika, de a láb, márpedig nekem hatvan éven keresztül elismert lábam volt, a lábat még a vitalitás sem képes megtartani - értsd ezen mozgékony-ság, gimnasztika, masször -, ugyanis, édeseim, a láb, akár akarjátok, akár nem, megvékonyodik, inas lesz, ha fejetek tetejére álltok, akkor is, a láb önállósítja magát, szívecskéim, szóval, ez a szép láb is elvesztette finom párnázottságát, íveit, amitől a női láb női láb. Ettől eltekintve, mindenki láthatja, még nem is olyan régen isteni lábam volt. Még nem is olyan régen!

A harisnyahúzás pillanataiban mindennap elhangzik ez a kis belső háziimádság a képzelt házioltár előtt, a szép lábszár a magasba emelkedik, s mint egy sorompó, kettéválaszt két korszakot.

*

Végül is készülődni kell az új napra, amit még nem torzít el a megvalósulás! A változás reménye hajnali startpisztoly az özvegy változások nélküli életében. Várni valamire. A Szalon jó foglalat mindenféle várakozáshoz: rugalmasan táguló burkolata a légnemű reménynek! Ilyenkor, amikor lakói, a nyugodt vagy nyugtalan alvás méhviaszába dermedve, még képtelenek arra, hogy megzavarják, a teljes szabadság hullámain lebeg. S noha nem uralkodni vágyó természet, vagy legalábbis ez az érzés nem nőtt benne alaktalanná, ebben a félórán mindig belelapoz a lakók nyilvántartó könyvébe, amely a néhai cukrászmester irodájából származott ide. Az érdes vászonba kötött, zöldfekete csíkozású, vaskos könyv, amelynek kemény, vonalazott papírja a hosszú évek során csontsárgára színeződött, ilyen módon a megmaradás könyve. Ha belelapoz, orrát nemcsak a hervadó papír illata érinti meg, de elvonulnak előtte a még létező és már eltűnt emberek, akiket megismert, vagy nem tudott megismerni. Látja a hosszú menetet, látja az arcokat, amelyek furcsa mintaként behímzódtek napjaiba, szemeket lát, sokféle kifejezéssel, kezeket, amelyek ábrákat rajzolnak egy áttetsző háttérbe, elmúlt és élő hangokat hall, s a rejtélyes magnószalag visszajátszik mindenféle jelentéktelen mondatot. Ez a könyv a szellemidézés asztala, táncolnak rajta a képzelt poharak.

*

Fürdőszoba, túlságosan is hűvös tus, valaki a kedves lakók közül meglehetősen elhasználta a bojler meleg vizét éjnek évadján, de mindegy, a csípős ostorcsapások még csak figyelmeztetik kötelességére, reggel jönnek a filmesek, helyt kell állni.

- Gondolom, művész úr, ön ezért fedezte fel ezt a lakást. Vagyis az életközelség miatt. Itt, sajnos, sajnos, tálalva van önnek a neorealizmus. Vagy azon már túljutottunk? Mindenesetre sóhajtanom kell, művész úr, mármint a viszonyaink miatt. Mert olyanok vagyunk... tömeglakás a huszadik század második feléből, spirituszba eltéve... hogy úgy mondjam, a lakás-

viszonyok... Nem, ne értsen félre, nekem a rendszerrel semmi bajom... én, hogy félreértés ne essék, az elmúlt érában is dolgozó nő voltam, direktisze, ha hírből ismerni tetszik, a Pompadour (jelenleg Csokonai) Cukrászdnak, sőt, azelőtt egyszerű dolgozója, felszolgálónő, amíg a megboldogult Rudi úr, kérem, ő igazán a torták költője volt, egy Geraldly az édesiparban... mindig is azt mondta szegény megboldogult: a habosra vert cukor éppúgy formálható, mint a márvány. Szóval, amíg Rudi úr, megvallom, áldozok a lelki üdvéért, éspedig egyházi vonalon, mivel a megboldogult vallásos érzületű volt, de én sajnos, sajnos, már rég nem vagyok hívő... szóval, amíg Rudi úr, ahogy manapság mondani szokás, *ki nem emelt, és pozícióba nem helyezett...* „Te, Olgám - mondta, mert tegezett mindannyiunkat -, tedd csak le azt a tálcát, azt a kis csipkekötényt meg a főköttöt...” Megboldogult férjem, aki akkor még élete virágjában volt, könnyezett. Én nem. Az uram, az Assicurazioni Generali üzletkötője, nem volt egy dörzsölt ember. Nem tudta azt, amit én persze évek óta tudtam, abban hitt, amiben én nem, művész úr, vagyis abban a téveszmében élt, hogy a főnökök jóságosak. Neki ugyanis, már megbocsásson, nem mondhattam el, hogy Rudi úr évek óta... hogy úgy mondjam, követ a szerelmével... majdnem ideális szerelemmel, művész úr, a megboldogultat ugyanis, bocsásson meg, de francia regényeken nevelkedtem, az impotenciája erősen korlátozta.

Ekkor a fiatal filmrendező váratlanul megkérdezte, nem vállalna-e szerepet a készülő filmben. A rögtönzés sugallatának tiszteletére Fellini életműve tanította.

*

Mondhatta volna a filmesnek - és valójában ezért is kíváncszott ki belőle a múltjáról szóló vallomás -, mondhatta volna, de nem mondta: november huszonegyedikén nem kezdenek meg az ő lakásában a forgatást, ez a nap ugyanis a gyász és emlékezés napja. Ez a Rudi úr halálának évfordulója.

Ilyenkor az egykori Pompadour Cukrászda egykori hölgydolgozói, valaha egytől egyig gyönyörű nők, ma már matrónakorúak, év mint év találkozni szoktak egykori munkahelyükön, a különteremben. De semmi habos kávé, semmi kuglóf, semmi vaníliaillat, mint azt a szokványos képzelet hinné! Dupla fekete, rum, puncstorta. Enyhe rumillatú gyászmise.

*

Az özvegy visszatért a fürdőszobából. Bőre jólesően tüzelt, sápadt arcán kigyulladt két piros folt. Újra a tükör elé állt, nézte magát. Az önvizsgálat eredménye megnyugtatta. Most még csak a lelkiekkel kell rendbe jönni. Láta is már a hosszúkás fejű, hegyes szakállú öregurat, szemének vizeskék homályába pillantott. Bátran és humorral, mint Rudi úr életében szokta.

Nézd, Rudi, ugye megbocsátasz, hogy az emlékezést egy nappal elhalasztottuk. Kell a pénz, Rudi. És a dicsőség? Talán az is kell. De holnap, huszonkettedikén találkozunk. Addig is puszipom a rózsaszínű arcodat, a szép kecskeszakálladat, a nefelejcszemedet...

S ezután, hogy térdet hajtott a lelkiismeret-furdalás szentsége előtt, kitárta az ajtót, és az erkélyre lépett, hogy még egy pillantást vessen az ébredés előtti parkra. Megmarkolta a csillámosan hideg rácsot, megkapaszkodott a végtelenségben. Tenyerét égették a fagy kis szögecei. Áthajolt a korláton, mint aki repülni készül, az elkövetkező napot várta, szívének rendezett nyugalomával. És ekkor, pontosan ekkor, valami tompán puffant odalent a kövezeten, s a puffanásba sikoly hasított. Még jobban áthajolt a korláton, szíve belekalimpált a csendbe. Odalent, a hártvás anyagú barnaság alatt, az iszapos mélyben foltos anyagot látott, az anyag megvonaglott, aztán beleágyazódott a mozdulatlanságba.

Ez a tompa puffanás ébresztette, úgy is, mint a Sors kürtszava, Stáhlne amúgy is éberén alvó bérllőit. A volt úrilakás konyhájában, amely méreteinél fogva egy közepes vendéglőé is lehetett volna, az albérllők kávét, teát főztek, tejet forraltak, és közben részletesen megvitatták a puffanást. Egy házaspár, a szomszéd házból, egymás kezét fogva kilépett a hetedik emelet magasából.

Az ablakból kilépő pár a hideg mérlegelés serpenyőjébe került. Eddig nem ismert életüknek váratlan fényudvara lett. Zuhanó alakjuk elől felhúzódott az ismeretlenség, mint valami kortina, és hirtelen kiderült, az emberek nagyon is sokat tudnak róluk, olyan részleteket, amelyek szerencsésebb esetben szoba sem kerültek volna. Volt mindenük, ami a kényelmes élethez kell. Hát akkor? Miért? Mikor más rendes ember gürcöl a napi életért, nincs rendes lakása, fél a főnökétől, lenyeli a véleményét - akkor ezek mért hagyták itt a jó sorsukat? A közös konyhában, úgy látszik, mindent tudtak erről a két emberről: hogy a férfi vezető beosztású műszaki ember, hogy az asszony egy exportvállalat igazgatója, hogy lakásukat érdemeik elismeréseként kapták, hogy elszigetelték magukat, nem barátkoztak, hogy nyári szabadságukat külföldön töltötték.

Volt, aki fejből idézte a luxuslakás (két szoba, lakókonyha, távfűtés, forró víz, beépített szekrények, házi telefon) pontos alaprajzát. Ez az alaprajz, mint egy neoncsöves ábra, eddig a lélekben világított, titkos remények félhomályában, s most látható lett mindenki előtt. *Két és fél szoba, teljes kivilágításban.*

A kettős angyalként mélybe lépő házaspár, a kezdeti iszonyat után, már nem sok részvétet váltott ki. A közvélemény elkezd kombinálni, hogy aztán általánosítson, s ez éppúgy a felületen történik, akár a tudó nélküli egysejtűek lélegzése.

*

Hat óra tizenötök, amikor a filmgyár műszaki kocsija a ház elé állt, mint valami arany-szőnyeg, már vastag fűrészpör borította azt a helyet, ahol a házaspár vére a bazaltkockákra ömlött. A forgalom kora reggeli volt, a két ember halálsikolya régen fölszívódott, már Stáhlne fülében sem visszhangzott. Inkább csak illemből említette a fiatal filmrendezőnek, aki operatőrijével leült a Szalonban, hogy még egyszer megbeszélje a munka részleteit, vagyis azt, ami az özvegyre tartozik ebből. A mitologikus pár, akarva, nem akarva azzá vált, mitologikussá, s ott lebegett a fejek fölött, annyira, hogy a fiatal filmrendező többször is szoba hozta őket. Az ő gondolkodását az élénkítette, nem lehet-e a tragédiát a filmbe beépíteni?

Az özvegy viszont egészen mástól volt friss: saját létezésének tudatától. Szébb, mint az elmúlt években bármikor is. Vörösesbarna haja, mely eredeti szín, mint egy tömör ércsisak ült a koponyáján, magas, ráncatlan homloka fölött. S szemének mélybarna ragyogása is hibátlan. A filmesek megjelenése annyira feldobta, hogy észre sem vette, a hosszú előszobában kigyúló reflektorok súlyos rétegeket hámoznak le a régóta festetlen falakról, s hogy a mindinkább élesedő fény a pusztuló múltat emeli merítőhálójába.

Szívvel-lélekkel részt vett az előkészítésben, albérllői egyikét-másikat mint sajátos figurát beajánlotta statisztának. S hogyha segíthet valamit, ha előbbre viheti a művész urak munkáját - tért vissza a két hete elhangzott kérdésre -, hát persze ő maga is szívesen rendelkezésre áll.

Kávéval, aprósüteménnyel kínálta a filmrendezőt és operatőrijét, s bár ügyelt arra, nehogy túlnyüzögje az alkalmat, néhány kitűnő ötletet is tudott adni.

A segédrendező, egy tömzsi, raccsoló fiatalember, ezalatt számba vette az embereket, a szobákat, a tárgyakat, behatolt a közös konyhába, ahol a feketekávé illata már a köményleves szagával keveredett, s a korai reggelikészítőket a második, majd a harmadik hullám váltotta fel. A segédrendező, húsos, barna arcában kis golyószemével, ezeket az embereket úgy osztályozta, mint egy hullóház lakóit. A stáb tagjai között ő volt a tárgyilagos szem, aki egy virágkehelyben is meglátja a biológiai szerkezetet, a házasságban a lényeket, talán ezért nősült immár negyedszer, és mindig szerelmi eksztázisban. Ez az éles szem mindig elhomályosodott, hogyha személyes körben kellett vizsgáldnia. Ilyenkor meglágyultak a körvonalak, s a tornyok csúcsai legömbölyödtek; de a munkában nem ismert az érzékenységen belül elérzékenyülést. Az ember - a fölfedezők fajtájából való - ilyenkor kilép önmagából. És még mindig csak segédrendező.

*

Hét óra tizenötcor minden akadály elhárult. A fiatal filmrendező, szorongva bár, de úgy érezte, nekiláthat a munkának, amit annyiszor lerögzített jegyzetben, gondolatban s ami most mégis olyan légnemű. Ez lesz az első úgynevezett nagyfilmje, eddig csak etűdöket, vázlatokat, villanó látomásszilánkokat szorított a lencse belvilágába, de a szíve mindannyiszor figyelmeztette, ez még nem az igazi! A valóság, legyen bármilyen szimpla is, szinte követhetetlen. Éppen ezért vágyakozunk az elvonatkoztatás végtelenjébe! Van művész, aki ezt máshogy érzi? Az ember hajlamos arra, hogy irigyelje a dilettánsok farkasvakságát. De vigyázni kell arra, hogy ezt a belső bizonytalanságot senki ne vegye észre. Látható önbizalom nélkül, legyen bár filmrendező vagy költő az ember, nincs érvényesülés, nincs legenda, nincs siker. Találj ki magadnak egy félelmetes maszkot, s már az se baj, ha mögötte kihagy a szíved. Még az se baj, ha nincs is arcod mögötte.

A fiatal filmrendező ismerte ezt a törvényt.

*

A kamera alá sint fektettek, a rendező és az operatőr különböző szögekből bemérte a helyszínt, egy hosszú vándorlás útvonalát a hosszú előszobában, beleszámítva a romlás és pusztulás részleteit, az úgynevezett hiteles környezet egész kórtanát.

A konyha sorrendben elsőbbséget kapott. A nagy tűzhelybe már korán befűtöttek, a fazekakban borzongott a víz, egy foghíjas öregember krumplit hámozott, s egy kalauznő frissen vasalt egyenruhában kávéfőzött a gázon.

A tárgyilagos segédrendező továbbra is önállósítva magát, más-más részletek nyomába szegődött. Kopogtatás nélkül benyitott a különböző dobozokba, amelyek még nem szerepeltek jegyzeteiben, s ha valakit megzavart, erélyes udvariassággal bocsánatot kért. S közben ilyesmiket írt a jegyzetfüzetébe: a lakó krátergyűrődéses arca... kalács a sublódon...

Stáhlné albérlői már tudomásul vették a filmeseket, s mintha megszokták volna a fehéren őrzöngő fényeket is. A filmgyári naplóvezető, kis, bedagadt szemű fiatalasszony, gondosan aláhúzta könyvében ezt a két szót: *felvétel indul*.

- Ide még bekukkantunk - harsogott váratlan ötlettel a segédrendező, és sarkig nyitotta Tóth Rózsi ajtaját.

Stáhlné, aki mindenütt nyomukban volt, hogy szükség esetén rendelkezésre álljon, belekalimpált a levegőbe, de olyan tétován, mint aki tudja, egy ütemmel elkéssett.

Tóth Rózsi soha nem látott szobája, mint egy rugós fedelű ládika, hirtelen kipattant. A reflektorok hullámai puhán végiggurultak az ágyon, a széken, a kitárt szekrényen, a rossz lábú asztalon. Az idős lányt, aki a tükör előtt állt, már tápázkodva ugyan, de még a félig alvás kábulatában, az első rémület megbénította. Egy ütem késéssel mérte föl, mi történt valójában. A rendező, a segédrendező, hátában az egész segédlettel, megtorpant, majd visszavonult a hosszú előszobába. Tóth Rózsi ekkor ugratta ki mozdulatlanságából a felháborodás. Utánuk ment az előszobába, nem tudott lemondani, ha botrányjal jár is, a tiltakozásról.

- Hogy merészték ezt? - kérdezte torokhangon. Vastag, szeplős karjai kibuggyantak a japán pongyola ujjából. - Hogy merték ezt énvelem? - Stáhlnéhoz fordult. - Adósa maradtam én egy fillérrel is magának? Erkölcstelen életet élek? Micsoda... micsoda - képtelen volt befejezni a mondatot, ezt ismételte újra meg újra: - micsoda! - Végül megtalálta azt a két szót, amit keresett. - Kikérem magamnak! - kiabálta.

A fiatalabbja menthetetlenül elröhögte magát. Stáhlné hátrább lépett, és arra gondolt: ez a dög, ez a néember most meg fog ütni, belekap az arcomba, a hajamba! Ez a szörnyeteg antinő!

A fiatal filmrendező tanácstalanságában csak annyit érzett, hogy elharapózik benne a szégyenkezés, s már ő is üvölteni szeretett volna, hogy kikéri magának! Orrában érezte az idegen szobák ágyneműjének kipárologását. Gyerekkorában ugyanilyen lakásban élt, ugyanilyen dobozból mászott elő reggelenként anyja mellől, ugyanígy zúgott, vonított a rossz vízöblítő a közös klozettban. Kétségbeesés fogta el. Tóth Rózsi vastag karjai őt fenyegették. Milyen jogon tolakodott ide, milyen jogon nyit be idegen szobákba? Milyen művészet igazolja ezt? Milyen ars poetica?

Még visszahallotta Tóth Rózsi suta szavait, bár az ajtó már bezárult: van az embernek magán-élete is. Legjobb barátja és társa a művészetben, Som Dani operatőr, gyengéden az oldalába eresztette könyökét. Néhány mozdulattal jelezte, hogy kézi kamerával felvette az egészet. Dobozban az öreglány, az égis éró reklamációval. A filmrendező váratlan hálát érzett barátja iránt. Neki van igaza. Embervér kell ide, nem humánum. A művészet vérrel táplálkozik.

*

- Próba! csendet kérünk!

A hosszú előszobában meglódult mindenki, a zűrzavar helyén működni kezdett egy megtervezett folyamat izomzata. Az öregedő színésznő, aki a magányos asszonyt játssza a filmben, csigás haján fekete gyöngyszalma kalappal, elindult a hosszú előszobában, s hátában a surrogó kamera. Ezt a járást jól kidolgozták, itt a túlrészletezés kétségbeejtő erejének kell most hatnia, a céltalanság útja ez, láthatatlan gödröket kell kikerülni.

A fenyegetően magas falak között, kétoldalt az ajtók végtelen sorával, jól sikerült a vonulás. Mint a satu pofái, olyanok ezek a falak, gondolta az operatőr izgalommal és örömmel, mint a satu pofái, amelyek bármely pillanatban palacsintává lapíthatják ezt a bizarr kis nőt, fején a gyöngyszalma kalappal.

Gold Lajost amúgy is színes foltokkal teli félálmból ez a kiáltás ébresztette:

- Felvétel indul! Csapó! Tessék!

A katedrálüveg súlyos aranyban izzott. Az üveg kemény kis göbei, mint a kigyúlt mellbimbók. És mintha odakint, az ajtón túl trópusok kezdődnének, pálmafákkal, fodorkönnyű homokkal, ugyanakkor, amikor a másik oldalon, a filmnélkül, az udvari részen zuhog az eső. De az előszobába nyíló ajtón túl, ebben semmi kétség, ritmikusan növekvő és apadó kék hullámok,

végtelen napsütés, vonuló tevék, vagy még inkább, vonuló púpok. S valami édenien visszatérő keleti szöveg, torokhangon:

- Felvétel indul! Csapó! Tessék!

Gold Lajos kábult, köröző mozdulattal leakasztotta karóráját a faliszögről, közel vitte a szeméhez. A katedrálüvegen túl dühöngő trópusi fény, megriadt majmok rikácsolása, nem kétséges. Vizslató szemmel követi az acélkék mutatót: fél tíz. Fél tíz, ez igaz, de nem hagyja magát átverni, nyilván hogy *este fél tíz*, vagy *tegnap délelőtt fél tíz*, mert őt ma reggel kilencre várják a munkahelyén, ha nem is munka miatt, valami zűr van vele, fegyelmiszagú. Úgyhogy az már egészen biztos, az óra *tegnap* fél tízet mutat, de ha szerencséje van, huszonkilenc év előtti fél tízet, talán születése pillanatát. Szeme káprázva végigbotorkált egy nyitva hagyott folyóirat aláhúzott sorain.

A boldogság szokványos fogalma a magánéletre, a szerelem, család, barátság viszonyaira, különösen az előbbire korlátozódik.

Ezt én tegnap húztam alá, tehát ma tulajdonképpen tegnap van.

Visszafeküdt a hevederágyra, lehunyta szemét, és hallgatta az udvar zárt üregében sziszegő esőt. Fegyelmiszagú ügy, fegyelmiszagú ügy, de micsoda? Meg sem próbálta, hogy az értelemig hatoljon. Lehunyt szemhéján is átvilágított a lángra gyúlt trópus. Újra egy aláhúzott sor:

A szerelem fontosságát a boldogság szempontjából nem lehet elvitatni, hiszen ez a vonatkozás...

Tovább nem húztam alá. Hagyjuk kérem ezt a blablát, ezt a toroköblögetést a boldogságról. Hallottak még ilyet!?

Az egész testem olyan, mint egy lámpázott tojás. Mindenki megfigyelheti a gyomrom és a zsigereim működését. Követelem az albérlő jogait! Követelem a...

Megint a keleties üvöltés:

- Neked jó? - Nekem jó! - Tessék!

- Felvétel indul! - Csapó! - Tessék!

Most az a kényszerű érzése támadt, hogy túl a katedrálüvegen, a trópusi lángoláson keresztül, egyenes derékkal átvonul Hédi. Lágyéka körül sötétzöld levelekből füzér, kezében pici, kerek napernyő. Szép, hosszú lábfeje csillámos homokban gázol, a kvarcsezemek kis reflektorai visszajátszanak nagy tükrű, rózsaszínű lábkörmein, majd hibátlan bőrén, amint átmegy a hosszú folyosón. Tompora tömötten reng, játszanak az izmai. A válla egyenes, a melle tömör és rezzenékeny, s leomló haja mögül vissza-visszanéz.

Később ugyanez a Hédi, ugyanilyen tropikus meztelenségben, már ott ül villanykattogású írógépe mögött, az irodában. Főnöke pedig vastag orrcimpáit gyötörve fel-alá jár és diktál, valami rettenetesen rossz szöveggel gyötri Hédit.

- Neked jó? - Nekem jó! - Felvétel indul! - Csapó! - Tessék!

Beszélni kell Hédivel, rendbe kell tenni az életét, vagyis hát... rendbe kell tenni az életünket, Hédi!

Délig aludt, odakint már papírból ebédeltek a műszakiak.

Hédi hosszú lábszáran térdig érő fehér csizmában áthaladt a trópusi előszobán, műszörmével bélelt ballonkabátot viselt, és napernyő ezúttal nem volt nála. És valamivel magasabb, mint ahogy Gold Lajos álmaiban szerepel, s a bőre sem olyan hibátlan. Bohócos, fehér arcában

kerekre metszett, szürkészöld a szeme. Ez a szem a leghétköznapibb pillanatokban is nehezen magyarázható csodálkozást, önfeledt csodálkozást fejez ki. Ez az önfeledt csodálkozás, ki tagadhatná, lényének összefoglalása. Van, aki kacérságnak, kihívásnak tartja, hogy egy szem-bogár festékanyaga ilyen nyomatékos, leplezetlen álmélkodást képes kifejezni, s éppen ezért, gondolkodás nélkül felajánlja rövid vagy hosszú távú szerelmét. És van, akit zavar ez a tágra nyitott, kérdező tekintet, úgy érzi, válaszolni kell valamire, de nem tudja, mire.

Hédi kilépett a szobából, egy pillanatra visszanézett férje párnába zuhant arcára. Szegény kispám, gondolta őszinte sajnálkozással, és átment a reflektorfényes előszobán. A segédrendező, aki újra visszanyerte rugalmas aktivitását, a nőt aggály nélkül megszólította. Hogy nincs-e kedve, azaz volna-e kedve? Szeretné ezt a hosszú léptű nőt kizárólagos joggal megnyerni a produkciónak.

Egyáltalán nincs kedve, esik az eső, válaszolt Hédi, meg sem várva a kérdés másik felét. A segédrendező sajnálkozva nézett utána, és arra gondolt, ez a bolond nő nem tudja, mit dob el magától. A világhírt, a velencei fesztivál sztárdobogóját, a cannes-i plázsot vagy gyengébb esetben Karlovy Vary szénsavillatú sétányait.

*

A Bíró nemcsak kulcsra zárta ajtaját, finom kis Elzett-lakattal is fölszerelte. Ez ugyan furcsán hatott egy megosztott, de mégis összefüggő lakásban, ám ő nem látszott észrevenni saját tapintatlanságát, annyira az ügynek élt. Meg kell védenie a szobáját minden betolakodótól.

Még idejében sikerült elmenekülnie a filmesek elől, bár a kamerát, ezt az egyszemű szörnyet, amely háromnegyed fordulattal követte, képtelen volt elkerülni. A hátában is érezte Egyszemű fekete pillantását, de aprózó lépteivel gyorsan kigyalogolt hatósugarából.

Menekülés közben hosszú krombikabátja verte a bokáját, vagy inkább a bokája körül harangozott; a széles peremű, megroggyant kalap árnyékot vetett a fonnyadt kis arcra. Hóna alatt keményre tömött aktatáska. Tipegő léptekkel sietett az utcán.

Szokott helye volt a közeli bisztróban, amelyet a törzsvendégek Akváriumnak neveztek. A csupa üveg hely fényívó természetű, magába oldotta a szemközti nagy park vibrálását.

Asztala közel állt a bejáráshoz, hogy ügyfelei rövid úton elérhessék. A fémszerkezetű ajtó kattánására azonnal felfigyelt, fonnyadt kis arca megélénkült, minden belépőben a maga ügyfelét remélte. Előtte az asztalkán egymásra rétegezve a *dokumentáció*. Kivágott újság-szemelvények, elhervadt papírlapok, ítéletkivonatok, vallomásokról készült jegyzőkönyvmásolatok. És a Bíró kezében perújrafelvételi beadvány, az éjszaka dolgozta ki.

A műszakonként egymást váltó felszolgálók ismerték a Bíró aggályosan megtervezett programját, s hogy kérdés nélkül hozni kell a hosszú lére eresztett duplát, a pohár szódát, s hogy nem szabad fölösleges udvariaskodással zavarni.

*

A fémszerkezetű ajtó kattánása jelezte, hogy újabb ügyfél érkezett. Igaz, az ajtót a szél lökte be, mert a rugó meglazult, de a Bíró pontosan látni vélte, hogy neki jött ügyfele. Így hát félig felemelkedett helyéről, s mint valami kórus alakjai, a felszolgálók a háttérben előrehajoltak és figyeltek.

A Bíró pedig összezárt, ajak nélküli szája mögött, mintha ráгна valamit, belekezdett a szokásos monológba.

Én tisztában voltam azzal, uram, hogy ön keresni fog... és hogy meg is talál. Előbb-utóbb. És hogy itt fogadom az ügyfeleimet?... pillanatnyi lakásviszonyaim ugyanis... Nincsen ebben semmi különös, a jogtörténet kiváló jogászokat ismer, akik kávéházakban, sőt kocsmákban -

Mondatait ritkán fejezte be.

Késem, annyira tisztában voltam, hogy ön... vagyis hogy ön mégis felbukkan... az éjszaka folyamán már át is tanulmányoztam... érti, kérem, az iratait, az iratait! Az alapeljárás során... szóval, nyomatékos érveket hagytak figyelmen kívül... vagyis mindent kihagytak, ami az ön... az ön véltenségét bizonyítja... érti ezt, ugye? Kérni fogjuk tehát... ha megengedi... én már el is készítettem a beadványt...

Bár igyekezett elkerülni a feltűnést, mozdulatai megélénkültek, öt ujját egymáshoz szorítva magyarázott.

A földig érő üvegfalán elporlott a sűrű eső, a park kemény, barna vonalai meglágyultak a félhomályban.

Szóval perújítás. Perújítás, persze, az ön jóváhagyásával... csakis az ön jóváhagyásával. Erkölcsi és anyagi jóvátétel... rehabilitáció... rehabilitáció...

Szótárában ez volt a leggyakoribb szó, bár az ajka mögött, összezárt fogai mögött.

A fémszerkezetű ajtó újra kattant. Hátról vihogó női kórus. A kávéfőző krómtömegén sárgás-violás visszaverődése több neoncsőnek. Lassan eltelik a délelőtt, pedig a szódavíznek klóríze van. Ennek ellenére.

4

Idegéneknek tilos a bemenet. Telefonközpont.

Az Irodaház telefonközpontjában nincs ablak, a bankvállalat idejében sem volt, éles fényű rudak világítják meg, és levegőellátását rácsos szellőzőkészülék biztosítja. Köröskörül a falakon feketére érett a faburkolat, az épület reprezentatív helyiségeit még az alapító bankelnök jóvoltából ilyenekkel borították. Lehetne ez az 5x4-es szoba cellahatású is, nem kell nagy képzelőerő hozzá, de Tóth Rózsi éppen itt érzi a végtelenséget.

Idegéneknek tilos a bemenet. Telefonközpont.

Nincs rá ok vagy ürügy, hogy rányissanak, hacsak a gondnok nem, vagy a szerelő. Hangokkal érintkezik, fülhallgatón keresztül, és ő is a hangjával, a hangszálaival dolgozik. Hallása és szóalakító képessége tökéletessé vált az elmúlt tizenkét év alatt. Az ő hangregisztere mély és megnyugtató, képes a gyors bizalomteremtésre. Már mondtak neki olyasmit, persze telefonba: olyan sötét a hangja, mint egy árnyas gesztenyefasor. Szokványosabb képzelőerő gordonkához hasonlította, Chopin-etűdhöz a még szokványosabb. Amikor magát hallgatom, olyan, mintha esne az eső, mondta valamikor egy fiatal hang a telefonba. Megnyugtatóbb, mint két szem valeriana, így jellemezte egy másik.

A százötven mellékállomás piros villogásokkal jelzi a hívásokat, a bekapcsolódást, kikapcsolódást, és ez a csereforgalom gazdag, bonyolult, mint maga az élet. Ő maga teljesen személytelen. Ő a Hang. Belép a némileg megkopott faburkolatú előcsarnokba, csak a portás tudja, hogy ez a nagy testű nő, aki télen kopárzöld télikabátot, nyáron apró virágos műanyag ruhákat visel, ő maga a telefonközpont, a normál Á-hang, akihez igazodni lehet.

Változóak a műszakjai, ő azonban nem változik, legfeljebb a télikabátot váltja fel orkánnal, ha enyhül az időjárás. De ki figyel erre? A telefonokban ő az állandóság, a mérték és a mértékletesség, szövegei előírásosan pontosak.

Tóth Rózsi csak mosolyog, mégpedig nem minden szomorúság nélkül, amikor egy-egy zöldfülű feltárcsazza a házi központot (033), és randevút kér attól a hangtól, amely a testtől függetlenül, kizárólag elektromos rezgések útján, mindenféle illúziót képes elültetni az emberekben. Nem mintha nem érintenék meg ezek a próbálkozások. Élne is az alkalommal, de mindennél jobban fél a lelepleződéstől: a hangja és a megjelenése között túl nagy a távolság. Az Isten a torkába tett egy gyönyörű madarat.

*

Ma is, akárcsak máskor, leül a műszerasztal mögé, és egész idegrendszerével azonnal hozzákötődik. A kora reggeli sérelem kioldódott belőle, mintha soha nem is lett volna.

Előveszi kistükrét, hogy kipúderozza arcát. Mindig így ül a gép mögé, teljes készenlétben, elrendezve arcának, testének nyugalma. Összekötődik a világmindenséggel. Mind a tíz ujjával játszik a bonyolult klaviatúrán. Biztonságának tudata a tökéletes elrendezettségben rejlik. Csak semmi esetleges, semmi kihagyás! Tizenkét év alatt kiépítette a maga útjait, ösvényeit. Általában kiegyensúlyozottság, folyamatos szívélyesség. A legtöbb motívum ismétlődik, de azért ma is lesz egy-két nagyária. Igaz, a legfontosabb beszélgetések közvetlen vonalakon történnek - ezekből is van a házban vagy negyven -, de a kevésbé fontosak is elég érdekesek. Sőt, nemcsak érdekesek, olykor izgalmasak is tudnak lenni. Mert ebben a faburkolatú kazettában tizenkét évet kibírni, ami megfelel az átlagos életfogytiglaninak, harmadolást, jubileumi kegyelmet beleszámítva, nem lehet másképp, mint kitágítani az 5x4-es alapterületet, lehetőleg a végtelenig. A végtelen benne van ezekben a drótokban, a meggy-pirosan villogó gömbökben, az elektromos impulzusokban. Nincs kihagyás, nincs szünet, a műszerasztal szállítja a részleteket és az egészet, mint az emberi érrendszer a hígabb vagy sűrűbb vért. Senki sem tudja, nem is tudhatja meg, hogy Tóth Rózsi mindennap bekapcsolja a Világegyetemet, sőt, hogy Tóth Rózsi belepillant az emberi életek rejtett zugaiba, mint levélcenzor az idegen levelekbe, gyóntató a kegyelem reményében vagy közlésvágy kényszerében elmondott titkok fülledt labirintusába. Senki sem tudja, hogy Tóth Rózsi milyen hatalom ebben az épületben, s hogy rejtettségében van valami isteni sugárzás.

*

A vézna fiatalember, a ritkás szőke hajú, ugyancsak a telefon horgán akadt fenn. Kivétel, de mégiscsak kivétel, hogy Rózsi önvédő óvatossága ellenére szóba állt vele, s eljutottak odáig, hogy megbeszéltek egy találkozást. Kísérlet volt ez, az elmúlt évek során nem az egyetlen, de a görcsösen önbiztosító körülmények ellenére is vakmerő kísérlet. Teljes esztendeig figyelte a fiatalembert, a tenyerére helyezte, a szeme körzetébe emelte. Havi 1760 forinttal javadal-mazott munkája lehetővé tette, hogy a fonákjáról is figyelhesse az életet, kihallgatott telefon-beszélgetésekben. Szüksős fizetésének, elszigetelt életének ez volt a kiegészítése. A láthatatlan röppálya.

A fenti fiatalemberről, Horgos Dezsőről, aki az Irodaház archívumát vezette, meg kellett állapítania, józan életű, szűkszavú, ingyen telefont ritkán vesz igénybe, holott a lakásán nincs telefon. Drótélete egyértelmű, nőcskékkal még kagylón át sem hettyeg, elvált feleségének legfeljebb a nagy ünnepek előtt kíván minden jót, de röviden. Gyermekeit, Pityukát, Ceglédén nevelik atyai nagyszülők, ugyanezek karácsony, húsvét és augusztus 20-a táján személyesen is felhívják, hogy megtudakolják, megérkezett-e rendben a küldött élelmiszercsomag, és ugyanakkor beszámolnak Pityuka fejlődéséről.

Tóth Rózsi most már mindent, de mindent tud Horgos Dezsőről. Nincs ebben semmi felháborító, érdeklődése növekszik, ő maga döntő elhatározások előtt áll, s így az önvédelem igénye megköveteli a teljes tájékozottságot. Mindez nem érinti magatartásának erkölcsi szilárdságát. A közösség titkait mélyen megőrzi, nagyszemű, hézagos fogsora bezárt kapu. Amit tud, csak saját lelki háztartásában használja fel. Egy gombnyomással belép a beszélgetésekbe, lezárt lelkekbe hatol, érzelmek rejtekeit nyitogatja, arcán a gyönyörűség fénye.

*

Viszonylag zűrös délelőtt ez a mai, a hét vége mindig ilyen, zsúfolt, tajtékos. Minden vonal foglalt, mindenki siet, halaszthatatlan ügyek lökdösik egymást a kábelekben. Ilyenkor ő is hajlamos arra, hogy kiboruljon, bár csak belterjesen, saját indulatainak körpályáin, az ügyfél ebből nem érzékelhet semmit. A barna hang, már ami a burkolatát illeti, fényes, egyenletes. Teljes bevetéssel működteti az automatát, egyetlen beszélgetést sem hallgat ki, saját gondolataival foglalkozik. Dezsőre gondol, az akadozó szavú, szerény Dezsőre, akivel ma találkozik először. Ő mindent tud a fiatalemberről, az semmit nem tud róla. Ő a tenyerén sétáltatja, mint Gulliver a liliputiakat, annak csak ábrándjai, elképzelései vannak. Így a jó. Minden ezen múlik, ezen a találkozáson, a szembesítésen. *A végzetes találkozás.* Mint egy film címe. Mint egy krimi a televízióban. Nyugalma mögött félelem, lámpaláz, sőt rettegés. De ennek a próbának be kellett következnie, nem lehet bujkálni életfogytiglanig.

Férjet akarsz fogni, Rózsikám? Egy frászt! Olyan férfit szeretnék magamnak, aki egy ideig kitart az ember mellett. Nem mint azok a nős pókok, akik csak azért izgulnak, mert nyolcvan kiló fölött vagyok, de színházba, moziba, az aztán almás, hogy elvigyék az embert. Na és mondd, ha veszködöm a férfiak után! Attól még nem vagyok egy nimfomániás nő, mert szeretnék magamnak valakit. Ez a Dezső nem foglalt ember, ezt megpróbálom én lestoppolni magamnak. Majd meglátjuk. Ez a fiú nekem való valaki, mert van lelke is, én csak tudom. A lelkét szoktam figyelni.

5

A Központi Fotószolgálat egyik motoros futárja délután három órakor csöngetett Stáhl Vilmosné lépcsőházi ajtaján. A talpig bőrbe öltözött, sisakos fiatalember, akinek zubbonya deréktájon kifényesedett a súrlódó szolgálati oldaltáskától, némi zavarral, az egyszerűnek mondott emberek tapintatával kopogtatott a katedrálüvegen.

Gold Lajos lecsúszott az ágyról, és mezítláb ment ajtót nyitni. A fényes, fekete bőrruha eltakarta az egész ajtóbetétet, küszöbtől a szemöldökfáig, mintha egy bőrredőnyt eresztettek volna le. Gold új ember volt a Fotószolgálatnál, nem ismerte a futárt, aki testének teljes dinamizmusával ködszagú nedvességet sodort a szobába. Lehúzkodva báránybőrrel bélelt, kétujjas kesztyűjét, kemény fogású borítékot vett elő, s miután egy ellenőrző kérdéssel meggyőződött arról, hogy a címmel áll szemben, át is adta neki.

Gold átvette a kartonszerűen kemény borítékot, és tanácstalanul nézett a futárra. Már nem a kábulat tette bizonytalaná, csak az a kétágú gondolat, meg kellene kérdezni, óhajt-e még valamit - és ha nem óhajt semmit, talán borraivalót kellene átnyújtani neki. A futár azonban a többféle lehetőséget kínáló állapotban egyértelműen beszélt:

- Válasz nem lesz?

Persze, persze, válasz! És különben is, tessék csak helyet foglalni az elvtársnak, na igen, erre a hokedlira, ugyebár, mivel a szalongarnitúra, pillanatnyilag, hehe.

Mindez nem hangzott el, de a futár leült, s így ültében látszott csak, hogy milyen nagy termetű. Kigombolta bőrzubbonyát.

- Szíveskedjék a... - Gold zavartan kereste a szót, de megtalálta - a sisakot is... *a sisakot!* - S hogy enyhítse a szó marciális jellegét, mintegy idézőjeles hangsúllyal említette, s közben ügyetlenül tépni kezdte a borítékot.

A futár elnéző mosollyal szemlélte a rendetlen férfit, aki agyonmosott pizsamájában olyannak tűnt, mint egy váratlanul megnőtt kamasz, s a kamasz-képzetet az sem gyengítette, hogy sűrű, barna haja már őszesszürke volt, mint aki most lép a szobába egy fagyos reggelből, s a dér a hajára tapadt. Az arca amúgy fiatal, gondolhatná a futár, a szeme amúgy sötét és szomorú, mélységek és újabb mélységek vannak ebben a szemben. De a futár természetesen nem gondolkodik ezen egy pillanatig se, ő szorgos tekintettel, mint a figyelő kutya, a válaszra vár, komolyan, szinte elmerülten.

Gold Lajos még mindig a kemény borítékkal bajlódott, s csak most halásztta elő a meglepően nyamvadt papírszeletkét, amelyen balra dőlt női írással ez állt: *Mi van magával, maga bál-fácán? A főnök várta!! Dühöngött, mint egy víziló!!! Nem elég, hogy vízben hagyta a vállalatot, még el is marad? Orvosi igazolvány nélkül ne is jöjjön, maga öngyilkos izé! (Milyen állat is lesz öngyilkos, mondja?)*

Hogy milyen állat, Jolánka? Hát a bálna, az lesz öngyilkos, hogyha hinni lehet a tudományos ismeretterjesztő cikkeknek. A bálnák öngyilkossága egészen emberi. Egyszerűen nem mennek vissza a vízbe, szárazon maradnak, szárazon, Jolánka, képzelje csak! Ezek szerint én ilyen bálna volnék? Azt hiszem, igen, én ilyen bálna vagyok. Ez eddig világos. És az is világos, hogy a Közéletrovat vezetője várta sürgős kirúgatósi ügyben. Ezért kellett volna kilencre előállnia. Na, legalább ez is tisztázódott. Legalábbis...

Letette a borítékot, hosszan vakarta a tarkóját.

A pofája, mint egy srácé, de a haja mákos, gondolta a futár. S magában ezt kérdezte: Na, most mit sütsz ki, koma? Mert az ügyet egész alaposan ismerte. Nézte a pizsamás embert, elnézte, mint amikor az ember a tenyerébe vesz egy bogarat, és rájön, ez, csináljon bármit is, nem lehet más, csak bogár.

Gold Lajos tömör haja előredőlt a látszólagos töprengésben. Holott nem töprengett, mert tudta, nincs megoldás, innen is ugyanúgy kirúgják, mint előző helyeiről, sorozatban.

A futár maga mellé tette sisakját a földre. Kerek, barna paraszтарca volt, nyílt és jóakaratú.

- Talán, ha lett volna a lakásban telefonja az elvtársnak, hát biztos betelefonált volna.

A pizsamás ember sűrűn bólintott. Úgy, úgy. Ha volna telefon. Csak nehogy most kezdjen csörögni a dög, Stáhlne szalonjában. Az istenverte Szalonban. Csak nehogy.

- De így, betegen, mert látszik az elvtárson, hogy lázas... így nem mehet le az utcára, az automatába.

Gold Lajos szívében gyorsan elterjedt az önsajnálát. Bizony, hogy így nem mehet az automatába. És bizony, hogy lázas, és bizony, hogy elhagyatott! És nincsen ember a földön, aki hozna akár egy teát is, aki beadná a kanalas orvosságot. *Kanalas orvosság.* Ezen hosszan elgondolkodott. Sötétbarna, ánizsos szirupok íze. Kanalas orvosság a szájpadról, a garatban. Ka-na-las or-vos-ság!

- Ha volna valamire szüksége az elvtársnak, én nagyon szívesen.

Szüksége? De mennyire! Sok mindenre! Rengeteg mindenre! De vegyük sorra. Mire is? Mire is volna szükség? Na? Na?

- Hát bizony, a betegség, az csúnyán lerohanja az embert, pláne, ha nincs családja az embernek. Ha így van, mint az elvtárs, csak egymagában.

Bizony, hogy egymagában. Most minden hiány jelentkezik. Az apahiány. A testvérhiány. És a *feleség*hiány. Hát igen, a dög leléptette őt, mégpedig eléggé nem előkelően.

A futár kezdte érezni, hogy gyorsan rámelegszik a kemény bőrzubbony, s kibújt belőle.

És mi van a krokodilpáncél alatt! örvendezett Gold Lajos, uramisten, egy kockás ing, egy közönséges, kockás ing! Ez tehát a hüllőbőr alatt olyan ember, mint te meg én, talán még beszélgetni is lehet vele.

Előmászott a rojtos paplan alól, ahová nem a képmutatás, de az önsajnálát bújtatta, zokni nélküli lábára húzta a cipőjét, mozgása meggyorsult, szinte a némafilmek ritmusát vette fel.

- Főzök magának, kolléga, egy kávé, kell hogy igyon egy igazi kávé!

A futár nemcsak beidegződött szerénységgel tiltakozott, de meggyőződésből is. Az igaz, hogy a hivatali élet örvényeiben *rászoktatták* a kávéra, de minek? Neki a kávé nem életkérdés, nem is érti, hogy lehet annyira odalenni ezért a folyadékért. Ilyen állapotban az elvtárs pláne ne fárassza magát ilyesmivel. Bal kezét tiltakozása jeléül maga elé emelte. Ezt a kezét már kora fiatalságában, de még inkább a gyerekkorban, szétlapította a nehéz fizikai munka. A fölemelt bal kéz, Gold Lajos lobogó nyugtalanságának előterében, súlyos volt, agyagos, sötétbarna bőrkeményedéseivel majdnem jelképszerű. Ezt a kezét le kellene írni, mikrokamera részletező lencséje alá kellene helyezni. Ez a kéz, a maga sutaságában, a mellékalak keze. A Mellékalak, Mint Az Ember Történelmének Főalakja! Gold Lajos örök nosztalgiája, egy soha meg nem írandó monográfia tárgya és címe. Vágyálom, csupa kiemeléssel.

Ennek a Mellékalaknak én most egy prima kávé főzök!

- A kávé, kolléga, azt azért megisszuk! De bizony, hogy megisszuk!

Kiszálasodott frottírköpenyébe bújt.

- Meg kell kóstolnia az én kávémat! Sőt, kell hogy egy korty vodkát is nyeljünk hozzá!

Egy korty vodkát nyelni! A mondat olyan telten muzsikált, mint egy darázs az ablakközben, mint egy kiáltás a lépcsőház torkában, mint egy nem létező hajókürt a nem létező Dunáról.

Cipőjéből kitüremlett a bélés, nyomta a lábát, de ő ezzel most hogyan is törődött volna! Az emeletes szekrényhez ment (Stáhlne díjtalanul engedte át használatra), megrántotta az ajtót, amit papírékek rögzítettek, és kiemelt egy Wodka Wyborowa feliratú üveget. Magasba emelte, átjáratta az ablakból szüremelő fénnel, de semmi az égvilágon! Az utolsó cseppig üres. Egy gömbsüveg alakú csepp sincs benne.

- Ezt, sajnos, elpusztítottam, kollégám! Nyicsevo! Volt valaha - nincs.

- Nekem amúgy is, kérem, nem szabadott volna, mert én, mint tetszik látni, motoron vagyok - a futár feszélyezetten nyúlt a zubbonya után.

- Marad a kávé. Meg kell hogy várja. Nem sért meg azzal, hogy visszautasítja, remélem.

A széles szájú pasztillásüveg tele volt örölt kávéval.

- Ne tessék evvel fáradozni, de igazán ne! - tiltakozott a futár. - Az elvtárs betegsége meg a láza.

- Micsoda betegségem? Micsoda lázam? Micsoda micsoda? - a vendéglátás ősi öröme minden taktikát elsodort. Valaki betévedt a sátorba, eléje kell rakni mindent, ami van. Ki tudja, hány év kell megint, hogy újra rányisson valaki! - Ez a kávé, kollégám, teljes mértékben földobja az embert. Megteremti az életvitelhez szükséges arányokat. Ebben van a titka.

A főzöt teletömte örölt kávéval, összecsavarozta, és csak azután jutott eszébe, hogy kifejejtette a vizet. A szobában nem volt mosdó. Marad a fürdőszoba. A fürdőszoba, Hédi varázslatos illatszereivel!

- Egy pillanat, kollégám, egy kis pillanat!

Kilépett a hosszú előszobába, a reflektorfény arcon ütötte, mint egy tenyér. A sivatag, a vonuló tevék, Hédi hosszú lábfeje a homokban. Hédi hajnalpírszínű, nagy tükrű lábkörmei! Hédi ezüstsínű, nagy tükrű lábkörmei! - Tovább! tovább! - integetett a kamera mellől a rendező. - Menjen, jóember, ne álldigáljon, *marcher, marcher*, az Isten áldja meg! - Ez az ember *neki* lépett a képbe. Abban a szerencsejátékban, ami a modern filmezés, talált pénz ez az ember! - Ne álldigáljon, csak menjen, menjen, amerre elindult! - Gold Lajos e pillanatban nem is tudta, merre indult. A fürdőszoba mint ismeretlen égtáj. - És ne tegye a kezét az arca elé, vagy mit bánom én, tegye a kezét az arca elé, de mozogjon, mozogjon, uram, vegye tudomásul, hogy napidíjban csinálja!

Gold Lajos elindult a fénysugárban, és elérkezett a fürdőszobáig. Másfél deci vizet vételezett, s közben nagyot szippantott abból az izgató illatkeverékből, amely az emberi és kozmetikai illat-együttműködés csúcspontja volt, s amit Hédivel azonosított.

6

Szíveskedjék helyet foglalni.

Tudom, gondolom, most jön a soha nem tapasztalt fejmosás. Érdem szerint, Gold Lajos, te kiválasztott gyermeke a balekségnek. Ez szabja meg helyedet a történelemben is, hát szíveskedjél valóban helyet foglalni, hogyha már ennyire biztatnak.

Most már szemben is ül a Fotószolgálat személyzeti főnökével, miután kávéimádó természetének tiltakozása ellenére, nagy megalkuvással lenyelte a poshadt ízű kávé. Nem, ezt nem lett volna szabad.

Dohányzik az elvtárs?

Az elvtárs természetesen dohányzik, sőt, ha meg tetszik engedni, napi ötven cigarettával igyekszik a Tüdőrák című istenség rózsaszínű sejttrónusa elé.

Kimerültnek látszik az elvtárs...

Nagyon finom bemelegítés. Emberséges merítőháló. Hát igen, az is vagyok, kérem, kimerült. Huszonkilenc éve élek, tessék ezt fölbontani hónapokra, napokra, sőt, percekre. Mint köztudomású, a perc, akár a csepp, körte alakú, gömb alakú, teljes genetikai egység. Nem is szólva arról, kérem, hogy a perc, ellentétben az étellel, éppen mert a legtökéletesebb sűrítmény, a végtelenséggel azonosítható. Huszonkilenc évet még csak megéltem, de a következő percek elé nagy nyugtalansággal nézek.

A mai nemzedékek, ezt el kell ismerni, sok mindenen mentek keresztül.

Keresztül és azon is túl!

Az elvtárs adataiból látom.

Abból mindent!

Talán, ha megengedi, a tárgyra térnék.

*

Gold Lajos negyedéve működött a vállalatnál mint fotóriporter. Hajlama szerint, bár nyelvésznek készült, a természettudományokhoz vonzódott, és néhány fantáziateli képet csinált az állatkerti akváriumról. Lépésről lépésre eljutott az emlősökig, a majomketrecek unos-unt világában fölfedezte a mozdulatok és mozgások új lehetőségeit. Néhány majom kizárólag az ő kamerájának mutatta meg igazi arcát és egyben jellemét is. Csak a vállalati jóakarat, de egyben szokványos logika juthatott ezután arra a következtetésre, hogy Gold Lajosra immár rábízhatják az emberi világot is. Így jutott működése harmadik hónapjában a Közélet-rovatba. Az új beosztás nehezen megválaszolható kérdések elé állította. Megöröközni időszerű eseményeket, ez olykor elvi átértékeléssel kell hogy járjon, az örökkévaló és a pillanatnyi viszonyáról vallott nézetek szöges módosításával.

*

Tisztában van azzal az elvtárs, hogy ezzel a... hanyagsággal milyen, nem is elsősorban anyagi, milyen erkölcsi kárt okozott vállalatunknak?

A fogalmazás nagyon is jóakaratú. Hanyagság? A ködbe süllyedt időkben az egyetemen az ilyesmit szabotázsnek nevezték volna.

Mert az esemény, amiről ilyenformán nem tudtunk anyagot adni a sajtónak, a szimpozion, ez a nemzetközi esemény... Nagyon is leégetett minket az elvtárs.

Igaz, igaz, a mentegetőzésnek nincs helye. Akár kimondjuk, akár az ajkunk mögött makogunk, csak büntudatnak van helye.

Külföldi cserepartnereinknek nem tudtunk anyagot adni. Szerződést szegtünk. Amatőrök segítettek ki fotókkal.

Nem, ezt egy pillanatig sem tudom kivédeni. Kihagyásos ember vagyok. Sajnos. Nagyon is.

*

Lásd mindezt rézsútosan. Mert a nedves ködön keresztül rézsútos fényhasábok világítják meg a tájat. A budapesti gyors a maga vízszintes meghatározottságával lassan betolat a ferde képbe; a sínek vaskéken fénylenek. A dunántúli városka ismeretlen állomásán egyszerre minden meglódul, az örök mozdulatlanság viaszából emberek, tárgyak oldódnak ki, sietős léptek, futó alakok, az arcokon fürkésző kíváncsiság.

Gold Lajos pillantása lustán végigsöpör a sosem látott peronon, majd megakad az alacsony házak fölé szorult füst lebegő vonalzóján. Ez jut az eszébe: lapos. Nyűgös, teli van útilázzal, megveti magát a sok fölszerelése miatt. Úgy utazik, mint valami fej, holott éppen ez a sok költséges szerelék, a fotóriporter nyüzsgő készenléte a fejnélküliséggel szembesíti. Leltári értékek, pontosabban a vállalat értékeinek ingerült öre.

Az előbb a Balaton mellett haladhatott a vonat, a tavat nem látta, ám a nagy víz jelenlétét a kisugárzás jelzi. Nem, a tavat nem látta, csupán az útitársak beszélgetése alján, mint valami csillámos üledék, világított néhány szó, hogy egészen közel voltak hozzá.

A három és fél órás út unalma, végtelensége időmértékkel nem mérhető mennyiség. Ahogy elhagyták a Déli pályaudvart, elkezdte rángatni a társalanság, a nyugtalan keresés, bár nem vágyott útitársra. A kétnaposra tervezett szimpozion résztvevői sok-sok ilyen konferencia, kongresszus, fesztivál tűzkeresztségén estek át, a maguk fontosságát és a mások jelentéktelenségét pontosan ismerő emberek. Mindenki a maga kis társaságával: alkalmi együttesek, vitatársak, érdektársak, kollégák, szerelmi partnerek, az ideális szervezettségben jó előre összehangolt találkozások.

Gold Lajos elhaladt a fürkék előtt súlyos gondolataival és súlyos szerelékével, a készenléti táskában az érzékeny Exacta-géppel, külön táskában két optikával, s egy másikban a vaku-felszereléssel. Kis gúnnal és kis irigységgel leltározta az alkalmi szövetségeket, és szokása szerint megfogalmazta az összefoglaló mondatot is: Egy kicsiny, de nagylelkű állam vendégei vagyunk.

Ő pedig bukdácsol a folyosón, mint a közvélemény ugrásra kész, mindig friss és mindig éber tájékoztatója. Valójában itt kellene kezdenie működését, néhány nagyszerű privát felvétellel, amelyet aztán mélynyomású privát lapokban közölnének. Magánújságokat a magánembereknek!

Gold Lajos nekidőlt a folyosó műanyaggal borított falának, amely olyan csendesesen remegett, mint az ideges gyomor. Te, kedves útitársam, mindent a fonákjáról nézel! mondta magának csitítólag. Ez itt mind csupa tudós, mind csupa nagyszerű férfi és nő, s abban az istentől távol eső városban, ahová most törjük magunkat, mit is szolgálnak? A tudomány egyetemességét. Szimpozionuk nem egyéb, mint nagyszerű közlekedőedény, amelyben szabadon áramlik a véleménycsere. Olyan vagy, mint egy foghíjas öregember, irigy és rosszhiszemű. Szokjál le róla, vagy kopj le!

*

Október végi idő, itt már a fények is eltűntek. Szürkésfekete sínek, duzzadt, barna talpfák, majd betontalpak, tele olajfolttal. A fürkék föllangyosodott levegőjében cigarettafüst, kölni-illat. A fény eltűnt, de a ferdeség megmaradt. Ferde arcok, különös szimmetria rendjében. És végül is, ez a dolgok rendje, a vonat befut. Most már ő maga is ott áll a nagy téren, amelyet vasfekete bazaltkockák fednek. Egész törzsét féloldalasra húzza a szerelék. A szimpozion vendégeinek többsége eltűnik a félhomályban. Van, aki taxin, van, aki autóbuszon távozott, és most már se taxi, se autóbusz. A tér kiüresedett.

Ő is elindul, gyalog. Ám alig megy néhány lépést, találkozik egy konflissal. Nagy csontú, magas ló, koponyaszerű, nyújtott fejjel, sötét szemében ugyanaz a félhomály, amely színültig tölti az állomást és a teret. A kocsis arca szürkésfehér, s ezt a tömör keménykalap még csak kiemeli. Kezében hosszú ostor. A kocsis lámpásában, tekintettel a nappali félhomályra, sárga kérdőjelek. A kocsis kissé hátradől, meghúzza a gyeplőket, lassít, a ló két mellső lába, mint két sátorkaró, a megtorpanásban a levegőbe kapál.

Mire a nemrég megnyílt, építőanyagok és festékek nyers illatait árasztó szállodához érnek, az ügyesebbek, a gyakorlottabbak már a szobakulcsot csörgetik, étterembe indulnak, megszervezik a közös asztalokat. S mire ő kerül a portáspult elé, az is nyilvánvaló, valamennyi szoba foglalt. Kétségbeesetten markolja egész jegykészletét, amely a Rendező Fél jóvoltából szobát és napi háromszori étkezést biztosít, mintha már a kommunizmusban élnénk. A portás, egy vakítóan fehér mandzsettás fiatalember, csak fénymázás haját rázza, itt bizonyára valami félreértés adódik, mivel a létszám betelt, a meghívottak elfoglalták helyüket. Telt ház.

Ez már, ki tagadná, a súlytalanság állapota. Valaki gyengéden, puhán oldalba löki. Pufók kis ember áll mellette, az arca húsos és borotvátalan. Apró szeme, mint valami szilánk, kékes-feketén csillog. Kerek álla minden törés nélkül folytatja azt a kört, amit az arc s a homlok már háromnegyed részig megrajzolt. - Dobjon be valamit! - suttogja puhán, telten, gyermeki jóakarattal. Gold Lajos csak a harmadik suttogásra fejt meg a tanács értelmét, de akkor gyors világosság támad benne. Bal keze összemarkol a zsebében néhány tízforintost, és sután a lámpaláztól a kellemes portásifjú kezébe nyomja. Attól tart, a másik kéz görcsös ellenkezése megállítja ezt a mozdulatát. Ám a másik kéz nyílt gyengédséggel nyúl a pénz után. Sem a szándékot, sem önmagát nem dugdossa. A portás mutatójja belelapoz a vendégekönyvbe, homlokán előlegezett derű. Lám, megnyugodtál, Gold Lajos újra összegező mondatot fogalmaz, kiemelkedtél az elutasítás rossz halmazállapotából, és megnyugodtál. Embertárs lettél.

- Volna itt valami, valami... Kellemes, utcára nyíló, de a fürdőszoba közös. Úgy érte, a másik szobával közös. Persze, a használó fél a másik ajtót mindig lezárhatja.

Közös fürdőszoba? Rafinált élvezet. Na és! Ki jött ide fürdőzni, paskolni a meleg hullámokban, élvezni a fürdőső szivacsos habját, szénsav-csillagait?

Mellette a pufók ember, húsos arcán a jóvátétel fénye.

Te vagy a jótevőm, átvittél száraz lábbal a Vörös-tengeren! ennyit mond Gold Lajos mosolya. S már kezében a kulcs, indulhat teljes szerelékével a lifthez. A háromszoros tükörben háromszorosan megkínzott, de ugyanakkor háromszorosan egyértelmű arc. Az első akadályt vettük.

A 207-es valóban utcára, sőt, térre nyílik. A téren ideiglenes dobogó, zászlókkal, girlandokkal földíszítve. A hangszórók indulókat sugároznak a ködben, aztán beat-zenét, majd Dunajevszkij-keringőt, végül Aradszky-számokat: többet egymás után... A meglevő lemezkészlettel üdvözlök a szimpozionra érkezett vendégeket.

Gold Lajos lerakja táskáit, mégpedig a másik ágyra, mert a szoba kétágyas. A portás megnyugtatta, a másik ágyra nem irányít senkit. Hacsak nem óhajt mégis valakit. He-he.

Végül a jegykomplexum. A belépők, az étkezési jegyek, a fényezett papírra nyomott, elegáns meghívók. Kirakja őket a paplanra, pasziánsz, nem kétséges.

Odakint érckupola alatt ércinduló. A hulló köd háttérében, a képzelt hegygerinc fölött délutáni fény. A párás ablaküvegen koromszemecskék gördülnek lefelé, tömör, fekete könnyek. Aludni! Szükségessé válik az üzem részleges kikapcsolása. Mohazöld ruhájában végigdől a hófehér huzatba foglalt fényes paplanon, cipőjét szokása szerint pedánsan kilógatja. Ez a mennyezet nem olyan göcsörtös, mint az otthoni. Ennélfogva a tűnődés mechanizmusa is megváltozik. Itt nem lehet követni a plafon rovátkáit, végtelen képzettársításokat rakva egymás mellé. Itt gondolkodás nélkül aludni kell. Liftaknába esni.

*

Igen, ha ennek a jóakarátú személyzeti embernek elmondhatná a lefokozó és megszegyenítő igazságot.

Már a start is, kedves elvtárs, az is szerencsétlen volt. Én bizony jóval a díszelőadás megérkezése után ébredtem. Ennek, a továbbiakat tekintve, nincs jelentősége, mert az én feladatom a szünetben kezdődött volna. Az ingyembüfé közönsége, ez az első témám, persze nem ilyen aláírással. Így tehát nem látok semmi kivetnivalót abban, hogy bekapcsolódtak a fékező-rakéták, mielőtt újra a légkörbe érek. Ne tessék mosolyogni az űr-hasonlaton. A kozmikus közgondolkodás már a házmesterlakásokban is otthonos, ebben látom én demokratikus közérzetünk azonossági jelét. Szóval, hogy a fékezőrakéta... De azért a rám sötétedett szobában,

ahogy hirtelen felébredtem, nagyon bizonytalanul éreztem magam. Nem tudtam, hol vagyok, hány óra. De az ablakon túl a világosság és az Aradszky-szám. Megtaláltam a tájékozódási pontot. Valamennyi villanyt meggyújtottam a szobában, vagyis a tér fényes megvilágításához képest sikerült félhomályt teremtenem. A nadrágom olyan gyűrött, mint a lelkem. Lélek és nadrág, tetszik ezt érteni? A nadrág, mint a lélek látható része. Mint kiküldött fotóriporternek, volt valami érzésem arról, hogy lemaradok az eseményről. Ez a gondolat azonnal lábra állított, meghúzkodtam a zakómat és a nadrágomat, a műszálas szövetnél, tapasztalatból tudom, ez fölér egy vasalással. És tessék elhinni, a toalett-tükör egészen megnyugtató. Amint tetszik látni, ez az öltöny ma sem nagyon gyűrött. Nem.

*

Ez mind rendben, elvtárs, de ettől én még mindig nem értem meg, hogyan követhetett el ekkora...

Hanyagságot...

Minősíthetetlen kötelességmulasztást.

A fogalmazás élesedik, és ez teljesen jogos. A minősíthetetlen kötelességmulasztás még így is gyengéd kifejezés.

Azt hiszem, túl sokat időzünk, ha nem haragszik, a lényegtelennél, az olyan részleteknél, amelyek... amelyek külsőségek. Megérkezés. Szálloda. Aradszky. Ez nem világít a mélybe.

A személyzeti főnök, szemben elődeivel, súlyt helyezett arra, hogy tisztán lássa a lelki hátteret, az indítékot. Még a háború előtt mélypszichológiát hallgatott egy nyári táborozáson, ez azonban az ő titka maradt.

A pszichológiai motívum, elvtárs.

Ám ettől a szemben ülő még csak jobban összehúzta magát, mint az állatvilág sajátos példánya, aki támadástól fél. A főnök felfigyelt és lazított.

Hát csak folytassa, kérem, kedve szerint.

Kedvem szerint? Kedvem szerint most például sakkozni szeretnék... De úgy érezte, tartozik az őszinte válasszal.

Megvallom, mire a színházhoz értem - és a színházat megtalálni sem valami gyönyörűség abban a homlokig érő ködben -, szóval, már jöttek kifelé az emberek a díszelőadásról. Hangozások voltak, jókedvűek, mert, szóval várta őket a terített asztal, mindegyik asztalon névjegy, szegfű, ilyesmi. Szóval, a vacsora.

Váratlanul felállt.

- Nincs pszichológiai motívum, kérem. A felvételeket megcsináltam, a filmeket kazettába csuktam, a kazettákat az orkánom zsebébe tettem.

Elszántan, teljes belső vállalással mondta a hazugságot.

- Az orkán valahol elmaradt tőlem. Lekopott, na! És benne a tekercsek. Hanyagság, nemtörődomség, ahogy ön jellemezte, nem is tiltakozom. Az ember nézzon szembe... Mivel? micsodával néz ő most szembe?

Ezzel véget is ért volna a beszélgetés közöttük. Teljes beismerés. Az érdemi rész lezárult, de a személyzeti főnök érzett némi nyugtalanságot. Érdemben minden tisztázódott, az érdemen túl semmi. A jegyzőkönyv mondatai készen állnak, de utána - vészes szóhiány. A négy filmtekercs, a kétnapos szimpozion teljes anyaga - oda. Erre nincs mentség, még akkor sem, ha a

lélektani háttér sok mindent megmagyaráz. De a lélektani háttér hiánya, a homály, a begubózás fölér a teljes bizonytalansággal.

Akkor nincs más hátra, időnk van, beszéljessünk most mint emberek. Rágyújt?

Rágyújt.

*

A széles, ráncos homlok mögött atyai kérdések.

Mért nem vagy őszinte, fiam? Talán segíthetnék a továbbiakban! Mért vagy képtelen arra, hogy kitárulj a másik ember előtt? Azt hiszed, nem ismerem az életrajzodat? Naná, hogy ismerem! Tudom, hogy ez a huszonkilenc év, ez tele van, hogy is mondjam, zúrral. Nincs szakmád, fiam, ez faktum. Mért maradtál ki az egyetemről az utolsó évben? Jó, tudom, gyermeked született, elmentél pénzt keresni. Három év alatt kilenc munkahely, ez sok, fiam, ez túlságosan is sok.

*

Nincs veszve semmi, elvtárs, maga fiatal ember, rendbe kell szedni a dolgokat. Maga nem elég határozott, úgy látom. És ez a baj. Az akarat. Vagyis a hiánya.

Mindenre bólint, mindenre azt mondja, ez igaz, ez így van. Nem lehet tudni, hogy azért teszi-e, mert túl akar jutni a dolgon, vagy mert átérzi a tények és a beszélgetés komolyságát. A személyzeti főnök afelé hajlik, hogy ez utóbbiról van szó. Nem, nem holmi önelégültségből gondolja ezt, de bízik lélektani terepismeretében. Érdemes hát további időt és figyelmet áldozni erre.

A személyzeti főnök lelki vetítövásznán megjelenik egy bejegyzésrubrikában: Anyja neve Gold Ilona. ANYJA NEVE GOLD ILONA. Vagyis, tehát, ez a szegény fiú törvénytelen - nagyon fontos motívum! -, azazhogy házasságon kívül született. Ki tudja, milyen mélységekbe lehetne leereszkedni, ha most alaposan kikérdezhethné erről. Igen, ha most a sorsáról beszélgetnének, nyíltan, őszintén és természetes emberséggel. Talán még sor kerül erre, erre sor kell hogy kerüljön. ANYJA NEVE GOLD ILONA.

Hosszan vizsgálgatja a fiatalembert, már nagyon jól ismeri az arcát, a lelki térképen szaporodnak a bejelölések. Pszichológia nélkül az ember vak és süket. De itt most nagyon óvatosnak, nagyon tapintatosnak kell lenni. Induljunk el messziről, járjuk körül a dolgot.

Igen, maga még fiatal ember, még minden kijavítható. Talán, ha azzal kezdené az elvtárs, mondjuk névváltoztatás! Minek ez az izé... ez a német név magának?

Gold Lajos lágyan elmosolyodik. Ez a lélek furcsa derűje. Anyjára gondol, akinek arcára nem emlékszik. Az elmúlt évek alatt, amikor szorult a hurok, többen jutottak a döntő következtetéshez: változtassa meg a nevét. Vagyis bújjon ki a nevéből, mint egy elrongyolódott ruhából. Már tudja is, mit javasol majd a jóindulatú férfi az asztal másik oldalán.

Arany. Arany Lajos. Van csengése, ugye? Jó név, történelmi név, de nem védett.

Eddig tizennégyen ajánlották ezt a nevet. Az emberi jóakarat és a képzelet lehetőségeinek teljes összecsendülése.

Arany Lajos. Ezzel el lehet indulni. Igazam van, vagy nincs igazam? Arany Lajos.

Anyjáról csak egy rossz igazolványképe maradt, a kifakult, homályos képen két barna folt a szeme. Az asszony nyilván örökké úton van, és ha valahol igazoltatják, ezt a fényképet veszi ki a retikülből.

Látom, gondolkodik rajta. Nekem véletlenül van ehhez érzékem. Arany Lajos.

*

Többször is megpróbálta, hogy azt a szállodai éjszakát és a másnapi menekülést összeállítsa magában, de nem sikerült megnyugtató sorrendben felidézni a történetet. Mégis, mi az, ami ebben a helyzetben megnyugtató lehetne? A megszerkesztett diadal. Nem talál ki diadalt magának, legfeljebb behunyja a szemét, és nem gondol semmire. Most azonban újra meg újra hallja a kérdést:

Fiatalember, Gold Lajos, Arany Lajos, fiam, hát hogyan is történt? Mi volt azokkal a tekerccsekkel?

Talán kezdjük azzal, Arany Lajos, hogy te ott álltál a színház előtt, amikor kifelé tódultak az emberek, és azonnal fölmentetted magad. Semmi büntudat. Amit elmulasztottál, majd behozod.

Ottmaradtam, kérem tisztelettel, a sűrűn méltatott klasszicista színházépület előtt; a bazalt-kövek horpadásaiban feketén csillogó víztócsák és magány. S mivel a tömeg többségét azonos rendeltetésű szelvényekkel látták el, az áramlás erőteljesen megindult az új szálloda új étterme felé, mert a vacsoraszelvényt ott lehet beváltani.

*

Az áramlat sodrába kerülve, a többségre bízta magát, arra a tömegre, amelynek határozott célja vidám lendületet adott a lapos sötétségbe burkolt utcákon vonuló processzióknak. A gyomornedvek jókedvű támadása szinte vallásos közösséggé formálta a sötét tócsákat kerülgető embereket. Egynemű energiák mozgatták a tudatot: minél előbb asztalnál ülni, enni, falni, jóllakni! Ennélfogva Gold Lajos is megadta magát, s a másfél kilométeres gyalogmenetben úgy érezte, ő is részese annak a mozgalomnak, amelynek bevallott célja a kivilágított étterem. Orra már ismerősként üdvözölte a festékek és építési anyagok nyers illatát. A nehéz, rugókra szerelt kétszárnyú ajtó cincogva muzsikált, ahogy pillanatonként nyílt és zárult.

*

Mire beértem az étterembe, elvtárs, egyetlen szabad asztalt sem találtam. Megfogalmaztam magamnak a szituációt: ez a te formád, te balek, egy orrhossznyira mindig lemaradsz. Mégis, ahogy álldogáltam, mint egy megkövült hülye, valaki integet nekem, egy széles arcú, telivér nő, tömör, sűrű haja, mint a mattfekete pamut. Én nők jeladásában mindig a gondviselés egyezményes jelét véltem látni, s most sem volt okom, hogy ezt az integetést másként értelmezsem. Ha ez csapda, én szívesen belesétálok, ha ez hurok, készséggel belédugom a fejem, Nem tudok védekezni ellene, nem is akarok... Az arc széles, mongol csontú, az áll egyenes vonalú, a szem rése szűken metszett. A mélyfekete nylonruha dekoltázsában malájbarna bőr, a vállból kibuggyanó karok meztelen tömörsége.

Mikor az asztalhoz értem, már tudtam, az integetés nem nekem szólt, de a mögöttem álló, égővörös férfinak. A nem létező úristen s az egyezményes jeleket produkáló gondviselés megajándékozott egy sajátos tévedéssel. De a nő mattfekete pamuthajára még mindig vissza kellett néznem.

*

Amikor mindez az emlékezés függőnye mögött megfogalmazódik, finom berregéssel megszólal a személyzeti főnök telefonja. A hivatali ember puhán és diszkréten füléhez emeli a hallgatót, és dűnnyögve vagy talán motyogva mond valamit a kagylóba, s a félhangokból arra lehet következtetni, kettőjük dialógusába belépett a családi élet. A főnök lágy mozdulattal visszateszi a zöld kagylót a zöld ebonit villára, és szavait engesztelő mosollyal körülrajzolva ennyit mond:

- Talán holnap... Talán folytassuk holnap... Még sok mindent meg kell tárgyalnunk, igaz?... Akkor, ha megfelel, délután négykor.

Nagyon jó, délután négykor. Minden a legjobb. Délután négykor vagy éjfél után kettőkor, az időpontnak semmi jelentősége. Ezen a helyzeten belül az idő határai végtelenek, kérem.

7

Tóth Rózsi tintakék jerseyruhában, alatta fűzős harisnyakötő és mellnövesztő melltartó - állítólag francia, de lehet, hogy keletnémet produktum. Hajának tömör csigái olyan fényesek, mintha most hullottak volna le az esztergapadról. Krémpúderillat, fodrászillat.

Valamivel előbb érkezett, még tíz perc hiányzott a kilenchez. Az esti Akvárium merőben más, mint a napközi. Minden asztalt tömören körülültek, s a többség sört ivott. Rózsi csokoládékrémet rendelt, de éppen csak belekanalazott, alaposan megbánta. Túl édes, émelyítő, sok a liszt benne, gondolta ingerülten, ám ez a várakozásnak szólt és nem a cukrászipari terméknek. Szerencsére időben kattant a fémfoglatatú ajtó, belépett a fiatalember. Mintha kivilágították volna az életet, olyan érzés fogta el. Ott áll Dezső az ajtóban, véznán, félszegen lép, fejét előrebuktatva, mint aki beleszagol az élet rejtelmesebb felébe.

Az előbb még olyan gondolatokkal gyötrődött Rózsi: a legokosabb fölkelni és menni. Dezső sohasem látta őt, csak a hangját ismeri. De most, hogy a fiatalember eljött, ostobának, kishitűnek érezte magát. Egész nap görgette maga előtt az órákat, félórákat, másodperceket. És most itt a fiú!

Tóth Rózsi félmagasra emelte kezét, amely nem volt elég nőies, de ezzel az elegáns félmagassal nagyon finom mozdulatot produkált. „Én magát majd fölismerem” - mondta sejtelmesen a telefonba, és Dezső kis döbbenettel tapasztalta, hogy valaki, a terem másik sarkában, valóban fölismerte. Egy félmagasra emelt női kéz, rövid csukló, párnás ujjak.

A visszavonulás lehetősége rövid életű gondolatként áthúzott az agyán. Arca, a nagy arca, a fényes loknik alatt, kis mosolyra húzódott. Nincs visszaút. Menni kell.

Az ilyen zsákbamacska jellegű találkozások mindig félszegek. A bemutatkozás önmagában is a félszezség teteje. Elkezdődik egy dialógus, teljesen a vakvilágba, anélkül hogy tudná az ember, mit várhat a másiktól.

Horgos Dezső már csak pusztá udvariasságból is ugyancsak csokoládékrémet rendelt. Rózsi figyelmeztetni akarta, de nem sikerült, s így az előbbi jóézés újra dühbe csapott át, csak hogy azt titkolni kellett. Kétszeres, háromszoros feszültség.

Hozták a krémet, megpúpozták a poharat. A fiatalember túlméretezett érdeklődéssel nekifogott az evésnek. Kis, mozgékony arcán teljes elragadtatás.

Rózsi nem tudta megállni szó nélkül.

- Igazán ízlik magának?

Horgos megérezte a gúnyos ellenvéleményt. Vékony ajka széthúzódott, látni lehetett sárgás egérfogait.

- Hát... ez van - nevetgélt, és tovább falt.

Csak zabálj, kis hülye, édes és ez a fontos. Ez neked, úgy látszik, elég.

Horgos fényesre nyalta az ajkát, s hogy mondjon valamit, megjegyezte:

- Színcsokoládé.

Színcsokoládé a hülye kis agyad! Tiszta zabpehely ez és csokoládépótló, a kakaóbab héjából. Milyen nyamvadt kis fiúcska, rosszul táplált és vérszegény.

Mindez védekezés volt. Bármilyen nyamvadt is ez a Dezső, vele szemben mintha ő is fölényben volna. Ha magának nevelhetné, a keze alá! Meg kell próbálni, Rózsikám!

*

Jó félórájába került, amíg sikerült az irattárost kimozdítania abból az elfoglaltságból, amibe a krémevés szorította. Eljutottak a következő stációhoz is: konyakot ittak, bár a fiatalember többször hangsúlyozta, nem barátja az alkoholnak. A keskeny, vérszegény arc mégiscsak kipirult. Rózsi az asztalra fektette fehérre sikált, puha kezét, hogy a fiatalemberé rátévedhessen. Háromnegyed tízkor az önkéntes fegyelem jegyében gyérültek a vendégek. A közeli zárórára figyelmeztetett, hogy a megüresedett asztalokra rakták a székeket, lábbal fölfelé. Tíz órakor majd kattant a zárban a kulcs, és a csupa üveg bisztróba teljes kivilágításban, mint a balladabeli siratóasszonyok, belépnek a takarítónők.

- Mindjárt kidobnak minket - szólalt meg némi tűnődés után kis reménykedéssel Dezső.

- Sajnálja?

- Hát igen. Jó meleg van itt - valójában nem tudta, mit kezdjen a telefonosnővel, képtelen volt összeegyeztetni a dédelgetett hangot és a valóság naturalizmusát. A sokhónapos álmodozás, mint befektetés, egyszerre követelni kezdte jogait. Te nem ezt a nőt ígérted nekem, telefon! De hogy lehet a képzeletet egyeztetni azzal, ami egyáltalában nem képzelet?

- És csak a meleget sajnálja?

- Hát... nemcsak a meleget. Az ember elüldögél, és az jó. És jól elbeszélgettünk.

- Siet? Nem várja otthon senki. - Rózsi jelezni akarta, hogy mindent tud róla. - Abba a hideg szobájába hazasietni! És holnap szabad szombatunk lesz.

Ernyedt, örömtelen helyeslés.

- Ja. Szabad szombatunk.

- Lehet aludni délig.

- Hát lehet, éppen lehet.

Innen még el kellene menni valahová, vendéglőbe, tarka abroszos asztal mellé, de ennek a kis nyomorultnak nincs pénze, vagyis van neki, de titkolja. Ezt csak sejti Rózsi, mert pénzdolgokról nem beszél, telefonba se. Mondhatná neki, nézze, Dezső, ne törődjön sehová, van itt nálam ötszáz, mire tartogassam? De hát ez a rohadt női büszkeség! Addig nem is lesz egyenjogúság, amíg egy nő nyíltan nem támogathat egy férfit, ha az illető nyomorult rászorul.

*

Átvágtak a mélyfekete parkon, ahol a kavicssal szórt keskeny sétaút úgy világított, mint egy vékony nylonfonál. Rózsi kétszer is hozzáértette kezét a férfiéhoz, ám Dezső kesztyűt viselt. A nemrég még langyos föld puhán gőzölgött. Teljesen furcsa képzettársítás során Dezsőnek eszébe jutott a gyerekkora, a hatemeletes ház, amelynek egyik földszinti lakásában nevelkedett, és végül a mosókonyha lúgos gőze, melyből - végre, kiderült! - ez az egész gondolatsor kisarjadzott.

Odanyomom neki a kezemet, ennek a nyiszlettnak, és ez semmit se érez. Elszokott a nőktől, vagy éppen nem is szokott hozzájuk soha. Rá kell ébreszteni. De mire kell ráébreszteni? Van ebben ébresztenivaló?

A vendéglő fénygömbjei körül apró hó-muslicák lebegnek.

A marha még azt se tudja, hogy neki kell itt előremenni, hogy itt ez az udvariasság.

A belépő köves padozatán összegyűlik a cipőtalpról leolvadó mocskos víz. Hideg tócsák, fekete lyukak.

De most, ahogy lesegíti róla az új, fekete kabátot, mintha a hátához ért volna. A jerseyruha készséggel közvetíti a vélt simogatást. Rózsi teljes arcközelben a férfira néz, kicsit le kell pillantani rá. Dezső valamivel alacsonyabb nála. Újabb vendégek jönnek, az alig másfél méter hosszú ruhatári pult előtt kis tolongás keletkezik. Bentről zongora és suttagó énekhang. A nő Dezsőre néz, érzése biztató, jó estét ígér magának.

- Hallja ezt a hangot? Olyan, mint Aradszkyé. Imádom Aradszkyt. Maga is? Biztos, hogy maga is.

A telefonba sosem nyilatkozott Aradszkyról.

Bevonulnak a legömbölyített fények közé. Egyelőre egy másik párhoz társítják őket. Kölcsönös bizalmatlansággal vizsgálják egymást. Csöndes, sziszegő utálat mindkét részről. Ilyen körülmények között, pláne, hogy az asztaltársak javában zabálnak, nehéz lesz megszervezni a közeledést. Az asztaltársak csirkecsontot szopogatnak. Hogy akadna meg a torkukon!

8

Gold Lajos rakétasebességgel távozott a személyzeti főnök irodájából, egyenesen kizuhant a Körútra a háromórás beszélgetés után. Büntudatban nincs hiány, már jelezte, nem akarja tisztára mosni magát, pláne, hogy ilyen megértéssel találkozik. A megértés lefegyverzi az embert, ennél fogva sokkal kártékonyabb, mint a rosszindulat. Az ilyen jóakarat, bár nem célja, fölér egy friss, mézgás légyfogóval. Ezután, ha van még benne szikrányi becsület, el kell ítélnie magát: minősíthetetlen hanyagságát. A rohanó időben, amelyet az atomfizika forradalma és a fontoskodás még csak siettet, a belső okok kifejtése hosszadalmas volna, nincs is rá szükség. Lehet mondani sok mindent, de a tények a szőrödbbe csimpaszkodnak, Lajos! A tekercsek nemlétezése túlmutat az egyszerű hiányon.

A Körúton úgy-ahogy sikerült megszabadulnia a permanens büntudattól, a nőket és ezen belül a nők fenekét nézte. Igen, elhagyta a tömör órák börtönét. Érez bizonyos meghatottságot, ez nem kétséges. Hogy valaki ilyen folyamatosan foglalkozik a sorsával, és kész arra, hogy holnap is ugyanezt csinálja, olyan dolog, amit nem lehet csak úgy elhelyezni valahol. Nem is próbálkozik most ezzel. A több napos eső után enyhén párás az idő, az ég és a föld puha gőzei lassan egymásba kapcsolódnak.

Amikor a közeli étterem bokszában ül, és lenyel egy fél gint, majd megint egy felet, már tudja, s beleborzong, nem a személyzeti főnöktől akart megszabadulni, hanem az emlékeztéstől, amely pörére vetkőzteti, és mindenféle lehetetlen dologgal szembesíti.

A szimpozium résztvevői bár mohón, de mégiscsak meggondoltan fogyasztották vacsorájukat. Kicsit elhúzódtott a dolog. Vacsorajegyét nem váltotta be, mikor végre, vagy másfél óra után, az egyik asztalnál jutott neki hely. Megivott egy üveg bort saját költségére, éhgyomorral, és még most is szilárd a meggyőződése, hogy nem az ital szállt a fejébe. Ő maga - és ezt csak saját, belső használatra szokta mondani - nem iszákos, nem iszik tehát csakis az alkohol, vagyis a

bódulat kedvéért. Nála az ivás kitölt valamit, és ez a valami a semmi. Más ember így próbálja eloldani magát a földtől, neki az alkohol megteremti az anyagi világot. Pontosan látja a körvonalakat, legalábbis ezt képzei. A gyakorlat is bizonyítja, amennyire az ilyesmi ellenőrizhető, hogy Gold Lajos ítélőképessége, sőt, önérzete, ebben az állapotban normálisnak mondható.

*

Kettőemeletkétszázhet. Végül is ide kell visszatérni, a kinnal megszerzett szobába, amelynek mennyezetét pillanatonként kettészeli a szállodai fényreklám. Igaz, a függönyt el lehet húzni az ablak elé, de valószínű, hogy az éles fény, mint egy jó zsilettpenge, a függönyt is szét-szabdálja.

Szóval, a *kétszázhetes*, amely a hosszú folyosó rejtett világításában valahol a túlsó falnál megtalálható. Az ember lépteit puhán gördíti a keskeny szőnyeg, zörgő gépeken, a manu-faktúra ritmusában szőtték baranyai lányok, délszaki barnák, közel a jugoszláv határhoz. S ahogy az ember lépked, lágy zizegés hallatszik a szőnyeg alatti mélyből, éneket is hallani, érzelmes szláv tenor fényezi az alt hangok sűrű világát.

Kettőemeletkétszázhet. A másik ágy gazdátlan, ahogy a portás ígérte is. A korrupció és az adott szó megbízható összefüggése.

Kettőemeletkétszázhet, ritmus és rím ebben a groteszk balladában.

Becsukta maga után a szürkére mázolt ajtót, és megnézte a karóráját, igen. Sorok egy soha meg nem születő jegyzőkönyvből.

Jobboldalt keskeny tapétaajtó, a fürdőszobába nyílik, ezüstszürke mintája teljesen azonos a fal ezüstszürkéjével.

Fürdőszoba, meleg tus, mint egy tömör oszlop a hideg világban. Kemény sugarak dörömbölnek a kád zománcán, puha gőz tölti ki az éles szögleteket, délszaki gőz. Gold Lajosban, aki eddig lekicsinylő mosollyal gondolt a *szobaplusz-fürdőszoba* nevű vágyálomra, mert ennek *potyázás-a-nép-üdvéért* gőze volt, most hedonista gátlástalansággal áldotta a borostás, kövér emberkét, aki a korrupció mezőnyére irányította, a szállodaportást, aki e mezőnyben él, és minden törvénytelen, ami elősegíti a jólétet. Bár egy másik szállodaportás később mindent megtett, hogy átirányítsa innen egy másik üdvösségi szférába, a harmadik emeletre.

*

Tudja, elvtárs, az éjszakai portás hozzászokott a furcsán inspirált vendégekhez, akik éjfél után, pirkadat előtt végre hazavergődnek, átbukdácsolva a forgóajtó boszorkánykerekén. Az ilyen éjszakai portás a süket és néptelen hallban, az erezett cseresznyefa pult mögött, hátában a szobák kulcsrekeszeivel, különös szemmel nézi a magányosan hazatérő madarat. Márpedig ki tagadhatja, hogy én, a magam részéről, szóló madár vagyok, magányos madár.

Kettőemeletkétszázhet. Csontos keze hátranyúl a keményfa dugóval nehezített kulcsért.

- Jól tetszik szórakozni? - kérdezi, hangjában kis lefokozó együttérzéssel.

- Félelmetes jól. - Ismerem a fölösleges párbeszédnek lélektanát, szeretnék mielőbb túladni a töltelékszavakon. A portás a maga vállalat-székebe óhajt ültetni, ez teljesen világos. Különb is ennek a portásnak túlságosan jelképes a pofája, halálarca van a derék fiúnak. Öreg életművészek szerint ilyenkor a halál pusztára előzékenységből egy-két órára átveszi az inspekciót. - Kettőemeletkétszázhet - mondom én neki, mert nincs kedvem a világűr-morzéhoz.

De a portás minden ok nélkül felizgul, biztosan lemérhető a növekvő vércukra. Most már világos, hogy nem üres cseveltyt akart lebonyolítani velem, feladata van, ilyenkor is, éjfél után háromnegyed egykor. Hát tessék, nyilatkozz!

- Mert a szomszédja, tisztelt uram... kérelemmel fordul önhöz. Nem volna hajlandó cserére? Az említett szomszéd, *kettőemeletkétszáznyolc*, fontos munkatársát várja ide reggelre, tulajdonképpen a szobát neki rezerváltuk, de egy fatális tévedés... Jó volna, uram, ha ők egymás mellett... tekintve, hogy a munka természete. A kollégám hibát követett el, amikor önnek adta a szobát. Már csak azért, mert a munka természete uram.

Értelmes ez a portás a kihegyesedett arcával. Állkapocscsontja állandóan mozog, mintha rázna valamit.

- Itt volna önnek, önnek... - féloldalt a rekeszek felé fordult - a *háromszázhárom*! Gyönyörű egy szoba, és külön fürdőszobával, ezt táviratilag szokták megrendelni. És a munka természete.

*

- Inkább maradok a magamében. Szimpatikus kis szoba, megszoktam. És tudja, én a szokások rabja vagyok, generalisszimusz!

- A professzor úr, vagyis az ön szomszédja, a kettőszáznyolcas, már aludni tért, de a lelkemre kötötte. Mi ezt a szobát már két héttel ezelőtt odaígértük neki. A közvetlen munkatársa... tessék ebből érteni, uram, tudós ember, ragaszkodik a munkatársához. Nekünk meg bajunk lesz, ha nem. Én beígértem a professzor úrnak, lebonyolítjuk. Majd én átköltöztetem a szerkesztő urat.

Lebonyolítják az aranyosak.

- Nem vagyok szerkesztő.

A portás vékony felsőteste átbillen a pulton, mint aki startot vesz, hogy kiússzon a dermedt fotelek, asztalkák és géznyakú hamutartók közé.

- Viszem a cuccot, uram, önnek szívesen. A professzor úr a rendezőséghez tartozik, tessék ezt belekalkulálni.

- Nem, nem.

Tudja, elvtárs, nekem nem kenyerem a dacoskodás. Még az se, ami az igazság érdekében való. Nekem agresszivitásszaga van az ilyesminek, de hogy is mondjam... voltak már önnek megérzései?

*

- Nekem tesz szívességet, tisztelt uram.

- Nem, nem, nem.

Halálpofáján kis mosoly.

- A professzor úr munkatársa, beszéljünk egy az egyben, egy fiatal hölgy. Ők már nagyon összetanultak, uram. És most tessék elképzelni, a hölgy a harmadikon. És a munka természete, uram...

- Ha ilyen potens a professzor úr, majd fölgyalogol.

- De a közös fürdőszoba, kedves uram, a közös átjáró, a diszkrécio - beveti a titkos fegyvert -, a professzor úr, ugyebár, nős, és a társadalmi helyzete.

*

Tudja elvtárs, nekem akkor lett fontos a szobám, ez a ronda, hosszú odú, a nyugtalan fényekkel, minden a világon! Maradok; halál-édesapám! Maradok, édes egy szívem, tudományos munkatárs!

*

A keskeny tapétaajtó, a közös fürdőszoba, ahová innen is, onnan is szabad a belépés - de még milyen szabad! -, s aki éppen használja, a másik ajtóban megfordíthatja a kulcsot - ha akarja -, jó kitalálás! Okos gazdálkodás hellyel, morállal, tudományos étellel, meggyász.

Úristenatyám! Egyedüllét, részesíts forró zuhanyodban! Nyisd meg előttem az üdvözülés összkomfortját! Keríts be puha gőzeiddel! Ámen. És megint, ámen.

Levetkőzött, százhetvenöt centiméter csupa csont, egyenes váll, a hosszú, szőrös láb, izom és izomköteg. Ifikorában úszott, magasugrott, bordáinak erős rostélya átüt a bőrön. Szőrös vadállat!

Ott állt a jól fűtött szobában, de szokatlanul sápadt volt. Szemében a barna mögött hideg kékség. Ott állt a megismételt teremtés pillanatában. Alulról, a bárból a zene erős lökései, az ablaküveg hullámokban rezonált.

Még ide, ebbe a jóérzésbe is nyomon követte a portás szőke halálpofája.

Még a halál is korrupt? „Tönkre tetszik tenni, uram, nem volt jogunk ezt a szobát önnek adni.”

Annál inkább, halál szaki! Megteremtjük a jogalapot.

A fürdőszoba és szemközt a másik ajtó. Tudja, elvtárs, a másik ajtó mint lélektani háttér. Megfigyelte már, hogy egy ajtó mennyi mindenre képes?

A víz először hideg, majd langyos, de alig két perc múltán az áhított forróság. Forró víz-oszlopok.

Van-e a másik zárban kulcs, vagy nincs? Ki tudja? Az ő nemzedékétől idegen a francia bohózatok világa. Vagy talán mégsem idegen?

Az éjszakában forró vízsugarak dörömbölnek. Alulról a bár dinamikus hullámai. És a rezonáló ablakok.

A másik ajtó kinyílik. Áhá, pizsamában a professzor úr. A tudomány, amúgy negligésében. Két szűkös dolgozat több kötetnyi terjedelemben méltatott szerzője. Ahá, a szerző! Kábultan, bedagadt szemmel, a professzor úr. Gold Lajos füstsárga bőrét a forró víz ostromozza. Sűrű a pára a fürdőszobában.

A belépő, a professzor, képtelen visszafordulni. Nem kétséges, a bátorság nem ostromolja szívét. A pizsama szára húsos combjára hurkolódik, az egész ember sokkal kövérebb így, mint nappali öltözékben. A pódiumon, értekezleteken mindig sötét ruhában szokott megjelenni.

- Hát maga az a szomszéd, kispám? - Gold Lajos kilép a kádból, és a derekára tekeri a frottírtörülközőt.

- És maga?... maga mit keres itt?

A professzor, negyvenéves létére már budapesti egyetem rendes nyilvános tanára, kérdése azonban az alapfokú szeminárium színvonalán mozog.

Tudja, elvtárs, behúzhattam volna neki, de mégsem húztam be neki, pedig, ismétlem, elvtárs, behúzhattam volna neki.

- Előadást tartok, professzorkám, ezen a ti népünnepélyeteken. Előadásom címe, ha érdekel: *A tekintély erotikus kisugárzása, avagy hogyan ütötte le Csávoly András professzor úr a csodálatos nőt egy nimolista kezéről.*

Nem tudom, elvtárs, talán mégis behúztam neki egyet. Mentségem csak az érdekeltségben lehet.

9

Szóval, kiszabadultál a jóakarát markából? Fizetett, és újra kilépett a Körútra, csak hogy jól tudjuk, nem léphetünk kétszer ugyanannak a folyónak a vizébe. Az esti Körút egészen más, mint a késő délutáni. Az esti Körút fénybogár-természetű. Ami a nappali világításban szecceszíó, gipszangyal, a fények mosdató sugarában márvány és valódi angyal.

Gold Lajos fehérrel föleresztett, zöldeskék sugarban halad, sodortatja magát. A késő őszi este szokatlanul enyhe, az emberek nem sietnek, sétálósan járnak, s ő is úgy érzi, rábízhatja magát ösztöneire. Itt született, ebben a városban, anyagismerete teljes, és ez most körülveszi, megvédi. Az Oktogonnál valaki megállítja.

- *Servus* - mondja az idegen, a sziszegő hangot ellágyítva. Az alacsony ember sötét szeme vizes fényű, bizonytalan, lobogó. Cigány, mégpedig népzeneész, véli Gold Lajos. Olyan utcában volt gyerek, ahol sok cigány lakott, ez az ember tehát a gyerekkorból lépett elő, ha jól megnézi, egész biztos, hogy a gyerekkorából. Megállnak a villanyújság fényében.

- Szervusz - viszonozza -, hogy megvagy? - szorongatja a zenész puha mócsingkezét.

- Baj van. Nagy baj! - a szívére mutat. - *Trombózis. Trombózis* - mondja most, s mintha a villanyújság is azt vetítené.

Gold Lajos majdnem fölnevet, nem gúnyból, inkább együttérzésből. A szívét facsarja a szó-újítás. Végül is mindnyájunknak mi jut? Trombózis, édes népzeneízem. A lehető legtrombózusabb sors, drágám!

- Én is roma, te is roma - mondja mozdulatlan ajakkal az idegen. Az arca jól táplált, szeme aggodalmasan fénylik. - Le kellett tenni a muzsikát. A szívem nem engedi. Mondom, hogy trombózis! - ebben már van valami türelmetlen sürgetés. - Ha ki tudnál segíteni valamivel, pajtás. Nagy a család.

Belenyúl a zsebébe, összemarkolja papírpénzét. Nem, ez az idegen muzsikos nem a gyerekkorból jött elő, ez egyszerűen rokonául fogadta. Trombózustárs. Átadja a pénzt, és azon tűnődik, hogyan is váljon el tőle, de a megrokkant népzeneész ezt is megoldja. Búcsú nélkül kioldódik a jelenetből. Gold Lajos utánanéz, látja, megint megállított valakit. Ilyen társskereső volna a trombózis?

Te is roma, elvtárs, én is roma, ez a helyzet. Ezt meg lehet érteni, nemde?

10

Amíg a csillapíthatatlan étvágyú asztalszomszédok itt ülnek, az igazi beszélgetés almás. Rózsi ezt jól sejtette. Lélek és lélek közeledése. Végre tizenegy után a jóllakottság s talán a csömör arra kényszerítette az asztaltársakat, hogy szedjék a betyárbútort. Mennek a francba, a jó félhomályos francba, hálisten! gondolta Rózsi. Belső szövegei rövidek, tárgyilagosak. Éjfélkor záróra, marad ötven törekeny percük.

A lány pecsétgyűrűjével megkocogtatta a poharat. Újabb konyakot rendelt. A pincér bólintott, és közben eltakarította a szennyes edényt. Fonákjára fordította az asztalterítőt, s úgy helyezte el kis ünnepélyességgel a két pohárkát.

- Végre! - sóhajtott Rózsi a férfira sandítva. De a fiatalember nem csatlakozott a sóhajhoz. Sovány kis arca mozdulatlan. Fölhajtották az újabb konyakot. Rózsi megmarkolta a férfi kezét. Tőle várta volna ezt, de mindegy. Az ilyen kis férget vezetni kell.

- Dezsőke, Dezsőke... jól érzi magát?

- Jól.

- De nagyon jól?

- Elégge - a hangsúly egyszintű, s ha nem is unott, de unalmas, sőt, kibírhatatlan.

- De igazán, úgy igazából igazán?

- Mondom...

Közel az éjfélhez ősi kerítő mosollyal asztalukhoz ódalgott a hegedűs. Dezső feszengett, és furcsán mosolygott.

- Na mit játsszon nekünk? - kérdezte Rózsi, és arra gondolt, ennek a műtyürke pasasnak olyan most a pofája, mintha székrekedése volna. - Mi a nótája, Dezsőke?

- Nekem... nekem nincs nótám. De igazán. Sose volt. Botfűlű vagyok. Ebből volt a legtöbb bajom az iskolában is.

Nahát, végre, két folytatólagos mondat. Rózsi már ezért is hálás. Koccintottak, aztán a nő újabb konyakot kért. Végül a zenésznek átadott húsz forintot.

- Nincs nótája, na! - megint két konyak. - Engedje meg, Dezső... máma az én vendégem. Kedves évforduló ez nekem.

Nincs semmi évforduló, de valamit kell mondani. És jó is, hogy mondta, mert a fiatalember a keze után nyúlt, és a szájához emelte. Az első kézcsók, villanyfűzér a plafonon, fénybe borul az egész város, a Citadella fölött bengálitűz!

Újra koccintottak és ittak. Rózsi kellemes zsibbadást érzett, szalagok hurkolták karját a törzséhez, és a mennyezetről is puha selyemszalagok ereszkedtek alá. Szalagok között a boldogságba.

- Látja, én megmondom magának, Dezsőke, én nagyon, de nagyon bírom magát.

Most még azt kellene mondani, és ez igaz is, nehogy azt higgye, ő csak olyan szimplán, egyszerűen ügyfelekkel ismerkedik.

- Pedig eszi őket a fene! Valami bujaság... Azt mondják, van a hangomban valami... érzékiség. Általában ilyesmit mondanak. Maga mit gondol, Dezsőke?

Most kell hogy válaszoljon ez a kis hülye, mert különben fölzabál a szégyen, zuhanok egy liftaknába!

- Én is így gondolom.

Rózsi mindkét kezével megragadja a fiatalember hideg kezét.

- Nem tud egy kicsit... hogy is mondjam, egy kicsit többet, jobbat? Ilyen gyáva, Dezsőke?

- Hát én elégge, én bizony elégge - a fiatalember inkább bután, mint önismerettel, vérszegényen nevetgél.

Még egy konyakot, de ez az utolsó lesz. Annyira az utolsó, hogy a pincér a végén kettővel többet számol.

- Mondtam, hogy én fizetek! - zokogni, üvölni szeretne. - Nekem ez nagyon kedves évforduló.

A villanyok kettőt hunyorítanak, a záróra előjele.

*

De az utcán, a párával telített éjszakában, amely puhán úsztatja az árnyékokat, Horgos Dezső váratlanul megérezte a mellette haladó nagy test melegét. Belékapaszkodott, mint egy gyámoltalan gyerek, bár tudta jól, ez a nő nem kell neki. Sok mindenki kellene, de ez soha. Ettől fél. Ez kiszívja, mint egy velős csontot. Vékony szálú, gyérülő haja Rózsi pirosan lángoló arcához ért. A nő most már tudatosan lerohanta. Erősen duzzadó száját rászorította a férfi vékony ajkára, műmelle belapult a szorítástól. Dezső csak a rászakadó forróságot érezte.

- Pubi! - suttogta Rózsi, mert a szerelem pillanataiban minden férfit így szólított. *Magamba szívom, lenyelem, mint egy tablettát.* - Édes vagy, Pubi! - Egy idetelepített nyírfa csontváza bizonytalan árnyékot dobott rájuk. Mellettük egy rendőr majdnem fölnevetett. - Pubi! Majd én megtanítalak! Majd én kioktatlak! - váratlanul úgy érezte, a fiatalember szabadulni akar. Ha szárnya volna, most elröpülne. - Vár otthon a mama, Pubi?

- Nem vár senki.

- Persze hogy nem. Tudok én mindent!

Te nagy, te hatalmas tehén. A megkínzott fiatalember megadta magát. Rózsi belékarolt és vitte. Aztán kezének biztos intésével megállított egy taxit. Elveszik az ártatlanságomat, így fogalmazta volna Dezső, némi humor birtokában.

*

Három artista iszonyatos mutatványa, gúla a parkett fölött. Harmadrendű szám, látni, hogy félnek. A feszülő bőr alatt izmok görcse, lüktetése, síkporos tenyerek a porral kevert fényben. Ismétlődő rettegés: vajon sikerül-e? Körös-körül közönyös szemek.

Rózsi a fiatalemberbe kapaszkodik, úgy figyel. Nagy testével szorosan hozzásimul, ropogatja a kezét. Soha nem melegszik föl a keze, vérszegény, gyengécske. *De amúgy egész jól csókoltál, minibogaram, avval a halálvékony száddal!*

- Mondjon már valamit, az Isten megáldja, Pubi! Beszéljen. Ne üljön itt ilyen némán.

A vézna ember maga elé tette konyakospoharát, szeme alja megráncolódott a gyötrődéstől, mert nem tudott semmit se mondani.

- Egy vicc! - szinte fölkiáltott. - Eszembe jutott egy vicc!

- Nem vicc, Pubi, semmi vicc! Más nem jut az eszébe? Amire egy férfi gondol egy nő mellett, egy olyan nő mellett, aki... nem ért engem?

Azok a szalagok, amelyek már a kisvendéglőben leereszkedtek a mennyezetről, azok a sokszínű műanyag liánok most majd összekötik őket, egymáshoz hurkolják a testüket.

Az artistanő elvétette partnere síkporos tenyerét, és csak görcsös reflexei mentették meg, hogy hasra ne vágódjék. De a kudarcot többen észrevették, néhányan vihogtak. Mit is tegyenek?

- Ne viccet, Pubi, engem a vicc halálosan nem érdekel. Mondjon már nekem valami nem viccet - kis föleszmélés -, valami jót, izgalmasat! Komolyat.

Dezső szemében nincs köd, nincs távolság, csak üresség.

*

Három világszám lement, egy eleven fókát is behurcoltak, az állat bőrének simasága visszaverte a fényeket. Mintha vastag zsírhullámok gyűrűznének az aszfaltszürke bőr alatt. Dezső ebben a fókában a menekülést vélte látni, műfigyelmével a fénykörbe foglalt állatra tapadt. Rózsi már nem haragudott, de nem is dühöngött, sírás kúszott fölfelé a torkán, konokul, lassan. Az egész kis vacak ember olyan, mint egy villamoson felejtett izé. Mint egy ittfelejtett tárgy. A műanyag szalagok, amelyekről az előbb még azt remélte volna, hogy szorosan összehurkolják őket, visszasodródtak a mennyezetre, sőt, mintha egy keményen suhogó ventilátor az utcára söpörné az egészet.

Végre, a nonstop szünni nem akaró érdekességében, kis csend. Csak pillanatnyi, amíg a cigarettafüst indái alól fölmorajlik a beszélgetés.

- Én mindent, de mindent tudok magáról, Pubi, mindent, de mindent.

Hiába jön azonnal a kutya-szám, hiába száguldanak hegyes fejű spitzek a köldökig vetkőzött idomárnő erélyes beintéseire, Dezső Rózsihoz fordul, a kutyák elsuhognak mellette egyszer, kétszer, háromszor, ő azonban nyugtalanságával a nőre tapad.

- Mit lehet rólam tudni? Már úgy, hogy mindent? Mi az, hogy mindent? És mi az a minden? - találkozásuk óta először van éle és jellege annak, amit mond. Vékony arcbőre kipirosodik, egészen a szeme aljáig.

Rózsi belülről nevet, sőt kacag, áhá, Pubi, áhá. Te is félsz, te is kiizzadsz egy ilyen vacak kis célzástól!

- Nekem nincs titkom, semmi, de semmi az égvilágon! Én úgy, ahogy vagyok, nekem nincs!

- Nincs is, Pubi.

- Hát akkor? Akkor minek ez a?

Besétál szépen a fogóba. A begazolt kis egérke!

- Maga, ez tuti, rendes életű ember, ez tisztázva van. Én aztán tudom, én aztán igazán tudom.

A kutyák fölfutnak egy gyönggyel, girlanddal ékesített, húszfokos lépcsőn, istenien sikerül nekik. *Voilà*. Taps. Még egyszer taps. A kutyusok mokkacukor-jutalomban részesülnek. *Voici*. Kutyusok farkcsóválása. Az idomárnő köldöke, mint egy kisebb kráter.

- Mi az, hogy maga tudja?... Már megbocsásson, de mit tudhat maga? - a férfi törzse kétharmad fordulattal Rózsi mellé kerül. Arc az arc mellett.

A nő rózsapiros, egész teste egészséges hőt párologtat. A vérkeringés tökéletesen rendben.

- Szóval, én *mindent* tudok magáról, Pubi, MINDENT.

Dezső úgy dühöng, mint egy felnőtt. De ellenkezni nincs lehetőség. Rózsi mosolya. Rózsi rózsapírja. Rózsi fölénye.

- Maga miniszamár. Maga drága kis miniszamár. Nincs szó itt semmi rosszról. Gondolja végig. Például a maga főnöke, az irattár vezetője! A maga tisztelt főnöke - Rózsi döbbenettel figyeli önmagát, beszél, akarata ellenére, képtelen ellenállni a benne dörömbölő szavaknak - kétszer is, két ízben is, na, ki akarta rúgani magát. És mi az ok? Hogy kussol, és mindenki átlép magán.

A férfi arcán nyílt rémület. Tenyere, amelyet még mindig ott felejtett a nő kezében, csupa lucsok, s ritkuló hajszálai között síkos nedvesség. Meg kell dögleni.

- Én is hallgattam, amikor a maga tisztelt főnöke a nagyfőnökkel eszmecsereelt. Tudja, milyenek ezek? - most már azt se mondja, hogy Pubi, mert a bántani akarás sodrába került. Agresszív és dühödt. - Évek óta hallgatom a süket dumájukat! Figyelem a kurválkodásukat. Ahogy vízbe fojtánák a másikat. És ahogy vízbe is fojtják a másikat, ez tuti. Ők nem tudják, ők semmit se tudnak arról, hogy én... HOGY ÉN! Nekem ez itt - vaskos mutatójával megcélozza saját homlokát -, ez itt belül magnó. Itt minden föl van véve.

Belefárad a produkcióba, liheg, s már nagyon bánja, hogy ennyire kiadta magát. De kell, igenis kell, hogy ez a nyeszlett érezze a hatalmát.

- A számon persze lakat, soha, senki, semmit nem tud erről. Tőlem soha, semmit. Csak maga. Csakis maga miatt. Maga egy tiszta életű férfi, én ezt tudom. Én meg akarlak erőszakolni, Pubi!

- Pillanat - szól a fiatalember, és máris emelkedik -, pillanat! - mint egy földrengés, mint egy rosszullet, mint egy villámcsapás. - Pillanat!

- Rád jött a pisilés, Pubi? - a nagy testből bugyborékol a kacagás. - Rád jött?

Pubi gyámoltalanul bólint, és rohan kifelé.

- *La bella Tangolita* - jelenti be a fénykör közepén a frakkos műsorbemondó. Három hullámban érkezik *La bella Tangolita*. Először a parfümillat, aztán a ruhasuhogás, s végül szikrázó fényben ő maga. Ő, saját maga.

Rózsi úgy érzi, megnyerte a csatát. Ernyedt izmokkal a parketta felé fordul, lazít, elengedi magát. A szokott kasztanyetta, a fekete csipkelegyező, a csatos arany cipellők. A szám lemegy, lanyha taps, a művésznő szemmel láthatóan közel áll a nyugdíjhoz. Kicsit túl sokáig pisil a Pubi, persze, egész este visszatartotta.

Nonstop, nonstop. Két mozgásművész némajátéka. Szital a púder a reflektorfényben. Két nőies fiatalember, combjukon, fenekükön feszül a trikónadrág. Néhányan teljes arccal behajolnak a produkcióba.

Kicsit nagyon is túl sokáig pisil a kis idétlen. *Csak nem lett rosszul nekem odakint?* Bármilyen ócska dolog, utána kell nézni.

Rózsi kimegy az előcsarnokba, háta még fölfogja a dübörgő tapsot, a két meleg jellegű művész továbbra is a porondon marad. Odakint a ruhatárosnő ujjai közé csíptetve nyújtogatja a számot.

A fiatalember távozott. És a számot itthagyt a hölgynek.

A két meleg jellegű művészt odabent viharosan ünneplik. Bravó! Hoch! Nemzetközi siker. Rózsi, retiküljét a melléhez szorítva, újabb konyakot rendel. Az egyik fiatalember sikkesen meghajlik, koloratúrária következik. A figyelem még mindig növekvőben.

11

Az egykor Pompadour, jelenleg Csokonai Cukrászda oldaltermében ugyanaz a kellemes félhomály terjeng, mint huszonöt-harminc évvel ezelőtt. A falikarok luxusbeműveltsége változatlan. A sötétpiros bársonnyal kárpitozott ülőgarnitúrák, a barokk aranykeretbe foglalt tükrök is megtartották régi formájukat. A helyiség gyökeres átépítése, a korszerű bisztrójelleg kialakítása csak a következő öt éves vállalati tervben szerepel, de erről az itt gyülekező hölgyeknek nincs még tudomása.

Egymás után érkeztek az oldalterembe a volt főszolgálat kisasszonyok, a ház egykori szépei. A fából faragott s aranyát már hullató biedermeier falióra pontosan öt órát mutatott; igaz, hogy húsz év óta mindig ugyanennyit, de most valóban öt óra volt. Az örök idő és a pillanatnyi összecsendült.

Rudi úr néhai cukrászdájából hat kisasszony van még életben vagy egyáltalában föllehetően Budapesten. Ezek az évfordulóra mindig eljönnek. Sajátos liturgia résztvevői.

Öt óra két perckor lépett be Stáhl Vilmosné, azzal a méltósággal, ahogy magát saját házi mozijában látta, ábrándjai vetítövásznán. Törékeny nippfigura, de telt melle még ma is uralodik, és rozsdabarna haját sem bontja sávokra az öregedés. Délben elbúcsúzott a filmesektől - igen szívélyes búcsú volt -, fél napot csúsztak a munkájukkal, aztán fodrász, pedikűr. Tömör haján tompán fénylett a rögzítő. Illata is a régi Chanel.

A többi öt nő már ott ült a sötétpiros plüsskereveten. Egyenes háttal ültek, kissé mereven, látni való, frizurájuk is teljesen friss, de semmi fodrászillat, semmi műcsillogás. Stáhlné érkezésével helyreállt a régi áramkör. Halkan üdvözölték, ezt a halkságot még a csipkefőköttő és kötényke sikkes viseletével egy időben gyakorolták be. A ház stílusának megfelelően megtanultak halkan dühöngeni, örülni, elfogadni és elutasítani, ahogy a helyzet megkívánta.

Most már teljes a létszám, s így a megidézett szellem, néhai Rudi úr, megjelenhet körükben.

Az öt közül háromnak platinaezüst a haja. Az öt közül három özvegy.

Két miniszoknyás lányka szolgálta ki őket. Metszett kristálypoharak a vitrinben őrzött készletből, ezüstragyogású vizespoharak, karcsú kis porcelán kancsók.

Mayerné, a néhai Lici, arca elé emelte keskeny, aranszeplős kezét. Kézfát, finom tiltakozás.

- Nem rumot, édesem! Képzeljétek, áttértem a ginre. A fejlődés lehetősége mindhalálig fennáll. Valamennyien erőt merítettek ebből a bölcséleti igazságból: Lici hetvenkét éves korában váratlanul áttért a ginre. Ugyanilyen mehökkentő volt, amikor - néhány éve - az ánizsról a rumra tért át.

Az első gyászévekben a Rókus-kápolnában is áldoztak Rudi úr emlékének, de aztán, talán egy belső demokratikus meggondolás hatására, vagy talán csak a lazuló gyász miatt, sorra elmaradoztak onnan. Az élet kiválasztó és rendező ereje végtelen. Gedeonné a Nőszövetségben lett igen hasznos aktív, Csitár Jolán - az egyetlen, aki nem ment férjhez - az önkéntes véradoznál tevékenykedik, az említett Mayerné Lici, aki áttért a ginre, kereskedelmi vonalon tanácsai összekötő, akárcsak egészségügyi vonalon Stáhlné.

Megmaradt a régi helyszín, az oldalterem a faligertyákkal, a félhomállyal, ez egymagában is némi templomi környezet.

Most, hogy már ott ültek valamennyien a sötétpiros kereveten, mintegy az emlékek sürgönydrótján, gondos szemmel vizsgálták egymást. A feszültséget, amely olyan régi, mint ismerettségük - versenytársak izgalma, titkos irigység -, ma is magukban érezték. Az ilyen együttlétek csak arra jók, hogy titokban ellenőrizzék, nem romlottak-e jobban az időben, mint a másik, és arra, hogy igazi gondolataikat elrejtse. Az igazság az, hogy nagyon is eltávolodtak saját múltjuktól, attól a vaníliaillatú világtól, amelyben egyenes derékmal és valamennyire szabadon hagyott mellel lépkedtek a márványasztalok között, vízszintesen maguk elé tartva a ragyogó alpakka tálcát. A néhai Rudi urat - valaha nemzetközileg is nagy név a szakmában, számos aranykoszorú kitüntetettje! -, ezt a nyak nélküli férfiút szívük mélyében most is ugyanúgy gyűlölték, mint az életben, a különbség csak a fokozatokban volt. Mind a hat nő és a holtak és

a távollevők! - mind, mind, különböző korszakokban, a főnök ágyába kényszerültek: ez hagyományos kötelesség volt. Kolbenheimné Maca, a legfiatalabb közöttük, a cukrász utolsó szeretője, még ma sem tudja megbocsátani magának, hogy éppen két nappal az államosítás előtt bújt a nyaknélküli ágyába. Pech, sőt történelmi pech, de jellemző a gyanútlanúságára, az ártatlan szívére, sőt, az alkalmazotti kiszolgáltatottságra.

Koccintottak, elzengett a kristálypoharak muzsikája.

- Érdekes, hogy te milyen jól tartod magad - fordult váratlanul Kolbenheimné Stáhlné felé. A fogalmazás, a hang, mintegy intonálta a rejtett ingerültséget.

Stáhlné érdesen válaszolt, és egyszerre valamennyiüknek.

- Dolgozom, van célja az életnek, nem pletykákkal házalok.

A valaha tündérszép Gedeonné, a híres szőke, aki ma már egy fáradt molylepkét idéz, meglepő energiával kapcsolódott a dialógusba.

- Könnyű neked. A kis gnóm - nem így szokták nevezni - *rólad* gondoskodott.

- Micsoda kis gnóm?

Életében csak úgy hívták maguk között, de igen bizalmasan, egyezményes titoktartással: Csupasegg. Egy mosogatólány, akit pohártörés miatt kidobott, s őszintén szólva nem is tartozott az egyezményesek közé, az arcába nyomta egyszer: - Csupasegg úr, maga ne kalapot hordjon a fején, hanem gatyát! - úgyis kirúgták, nem volt veszténivalója.

- Rád hagyott egy lakást!

Stáhlné lassan fölemelkedett a helyéről.

- Mit csodálkozol? Mit meresztgeted a szemed? Egy lakást. Egy úri lakást! Nem is a férjed, hanem ő.

Kolbenheimné gyöngéden oldalba lökte a molylepkét.

- Eltartanak téged az ágyrajáráid. Kiszívod őket, mint a poloska. Te aztán nem vagy rászorulva a nyomorult nyugdíjra, mint mi!

Elvileg egyetértettek ugyan ezzel a szókimondással, de sértette őket a szembesítés szűkös jelenükkel, az öregséggel, a nyugdíjjal.

- Minden lyukban egy ember. Nekünk az emlékét hagyta, neked egy lakást. Az undorító állat. Emlékeztek, lányok, amikor izgatott volt, mindig elcsorrant a nyála!

Két-három ápolat, eres kéz nyúlt Gedeonné felé. Várható volt a teljes szakítás, hogy Stáhlné azonnal itt hagyja őket. De mégis, a molylepke megelőzte. Vékonyan és szomorúan, ejtett vállal kiment.

Stáhl Vilmosné igyekezett megőrizni fegyelmét, sőt előkelőségét. Visszaült a helyére.

- Nem értem - szólt eltűnődve, mintegy saját szavai után nézve -, ez a Viola...

- Nem Viola, Lola - igazította helyre a tévedést valamelyikük.

- Vagyis ez a Lola, már ahogy én emlékszem rá, mindig olyan halk volt, olyan disztíngvált, olyan szőke - és megismételte, mint egy jellemtulajdonságot: - olyan szőke.

- Kórházba megy, sürgős operáció - suttogott egy hang illedelmes halksággal a plüsskerevet végéről.

- De akkor is, nem értem, hogyhogy pont énvelem. Aki annyi jót tettem neki. A fizetés-emelését hányszor intéztem el Rudi úrnál - sírás környékezte.

Az előbbi suttogó hang kitartott a magáénál.

- Sürgős beutalóval küldik. Nem akarom részletezni, de értitek! Sürgős beutaló. És műtét.

12

Gold Lajos napkelte előtt váratlanul felébredt. Az ég alacsony volt, iszapszerű. Nem értette, mi kényszerítheti arra, hogy kiugorjon az ágyból, mint az olyan emberek szokták, akiknek életelve a frissesség, azaz önmaguk megerőszkolása.

A hosszú előszobában még tömör a sötét, a villanyórák szorgalmasan kattognak. Nem akart villanyt gyújtani, és így csak tapogatózva jutott a fürdőszobába. A bizalmas kis égő megtelt tejfehér fénnel, millió gázcsecske izzott benne. Arra gondolt, jó volna itt maradni, a kivilágított; fürdősoillatú helyiségben, amely Hédit is ezzel a meleg fénnel fogja körül, langyos víztől párolgó testét, amikor végigvereti magát a csípős vízsugarakkal. Ez a jó illat, a bőrnek, a szappannak, a fürdősonak illata, ez az övé, ittfogták a falak, a frottírlapedők és törülközők.

Jókedvű dühvel dörgölte magát, sárgásbarna bőrén piros foltok gyúltak ki. A hosszú előszobában megfeszült izmai újra ellazultak.

Az ajtók mögött emberek, vízszintes tetszhalálban, leterítve a hajnal előtti mély alvástól, a mindenségben úszva és a semmiben, kioldódva a nehézkes földi anyagból, és súlyosabban, mint a rög. Agyán áthúzott a gondolat, egész idegrendszerét megborzongatta, hogy most akadálytalanul benyithatna a szomszédos ajtón, térdével betaszíthatná azt a másik koporsó-fődetet, és már Hédi közelében lenne, leülne mellé az ágyra, kezébe venné az arcát, mint egy tükröt, mint egy virágot. Még sose hallotta beszélni, a hangját elfüggönyözték a vékony falak, a dübörgő vízvezetékek, az egymás mellé épülő láрмаoszlopok, nem is tudja, milyen a beszéde, az is lehet, hogy dadog, mert attól, hogy valaki jó alakú és könnyű léptű, attól még dadoghat is.

A sötét lépcsőház, ez a visszhangos kürtő, hat emeleten lefelé valójában a hosszú előszoba folytatása. Tétovázott, megnyomja-e a villanyautomata gombját, de maga is megijedt, mint a tetten ért gyújtogató, hogy az éjszakai lépcsőház egyszerre kivilágosodik, és a lépcsők sárkánytaréja visszanyeri eredeti jelentését. Hallotta, vagy még inkább hallani vélte a falakon keresztül az emberek lélegzését, fűjtatását, a horkoló, hörgő vagy csöndesen sziszegő alvást. Egyetlen lélegzetvétel szakadozott ritmusa ez, egy ágas-bogas tüdő küzdelme a levegőért.

Mikor a félemeletre ért - vándorlása a fekete kürtőben hosszabbnak tűnt, mint amilyen volt valójában -, meghallotta az első tudatos zajt, az alvás partitúráján túl az emberi cselekvés hangját: a házmester most nyitott kaput. A papucs elcsoszsanó hangjára figyelt, s már sietett a kapu felé. Kifeszítette a vaskeretű, üvegezett kapuszárnyat, és menekülésszerűen az utcára zuhant, visszavonhatatlanul az idegen közegbe, amely nem óvta falakkal, nem kerítette körül az alvás neszeivel. Idekint még nem hígult az éjszaka, sőt, barna szőröcsomókban lógott a lámpák körül. A széles utca kiszámíthatatlanul nyitott volt és üres, a fények bizonytalanul lebegtek az irány nélküiségben. Néhány perccel múlt öt óra. Valaki nehéz léptekkel jött mögötte. Nem mert hátranézni, de a tarkóján érezte a léptek közeledését. Mikor egy vonalba értek, egyszerre súrolta arcát a megszólítás és a dohányszagú lehelet.

- Bedöglött az öngyújtóm, szomszéd, ha volna egy kis tüze.

Az idegen ajkán ottragadt a tartalékolt cigaretta. Gold Lajos sokáig keresgélt a zsebében, míg végre megtalálta a gyufát. A kis láng meglobbant a frissen borotvált, ráncos arcon. Az idegen nikotinszomjasan megszívta cigarettáját, majd ujját a sapkájához emelve, az izzó kis gömbbel továbbhaladt.

A levegőnek ilyenkor sajátos, kora hajnali szaga van. Tavasszal, nyáron, ha kedvező a szél, erdőszag gurul végig a házak teknőjében. Ősszel, télen a levegő füstköd-csomagolásban érkezik: most széndioxidszagú, elutazásszagú, vonatszagú. Meglóbálta képzeletbeli táskáját, utazunk, elutazunk. Újra utaznál, te marha? Nem volt elég neked az az egy fegyelmi? Igen, utazom, de Olaszországba vagy Franciaországba. Az egészen más, ott nem kell riportot csinálni bizonyos fejekről, tehát a fegyelmi is elmarad.

Így jutott a Déli vasúthoz. A bogárzöld üvegdobozban néhány utas keringett felgyorsult mozgással. A jegyet lassan adják, nagyon lassan, nem is lehet kívánni, míg a lakkos körmök között megjelenik a nyílásban a jegy. Aki légszomj közben dönti el, hogy utazik, annak jegyre sincs szüksége. Eszébe sem jutott, hogy reggel fél kilenckor jelentkeznie kell a rovatvezetőnél. Elutazni, ez egyben a minőség megjelölése is, olyan varázsgömb, amely magába foglalja tér és idő elemeit, plusz álom és remény, plusz időtlenség és végtelen. Elutazni, az annyi, mint kilépni saját viszonyainkból, szakítani a megszokottal. Az ismert és dühödtségig unt arcok eltűnnek egy vizeskék oldatban. A védekező reflexek szerepe megszűnik, s ezzel rengeteg erő válik szabaddá. Az óriási kapcsolókarok szó nélkül kikapcsolnak.

Lángos. Nyúlós téstának és bugyborékoló olajnak sistergő egyesülése. Arany- és kékesbarna gömbök a forró, égett szagú zsiradék felszínén.

De én, a magam részéről, nem bírom a lángosszagot. Apám gyerekkoromban egyszer elvitt magával a sertésvágóhídra. Két kapubálvány, két kőbe faragott sertés. Ott sütötték a lángosokat. A lepények szivacsosan úsztak a zsír tetején. Sokat megettünk, már nemcsak a lángost haraptuk, az égett zsírszagot is. Utána beteg voltam napokig, magas láz, harminckilenc-öt.

Sosem sirattam el apámat, a háború utolsó napjaiban ölte meg egy szilánk. Alacsony, erős csontú ember volt, rozsdabarna haja nem őszült, olyan tömör haja volt, hogy ledobta magáról az őszülést. Naponta hetvenöt cigaretta. Úgy sétált át a halálba, de szó szerint, a szájában egy cigarettacsikk.

- Parancsol egy lángost?

- Parancsolok.

- Parancsol még egyet?

- Még egyet nem.

A lángos olyan, mint egy medúza az emlékek mélyvizében. Klórszagú vécé, a vízöblítő tömör kotyogása. Nem, Lajos, a lángos túl nagy erőpróba.

*

Jegy nélkül utazni egyesek szerint boldog kötetlenség, mások szerint a szorongás kiterjesztése. Egyesek szerint enyhe társadalmon kívülség, mások szerint minta a jövő társadalmából.

Budafok táján a Chateau de Loire látomását imitáló álkastély. A kalauz valahol közeledik. Nagytétény táján a sertéshizlaló szagdzsungele és égig érő rőfögés. A kalauz valahol közeledik. Vékony fűzfák, szétzilált akácok, bombahorpadások. A mélyedésekben megdermedt pocsolyák. Bakterház jellegű házak, kerti törpék és csonttá dermedt lugasok. Szögesdrót kerítések, dérszőgek és jégrácsok. Amint lassít a vonat, innen le kell lépni. Nem biztos, hogy

szilárd talajt ér az ember lába, de le kell lépni, mert valahol közeledik a kalauz. Gold Lajos nem tartozik az önfelszabadítók közé, ő rettegve szabadul meg gátlásaitól.

Le is lép, és azonnal a krátterszürke sárba. A bonyolult állomáson többféle elágazás sínei. Ott áll a szürkésbarna dagasztóban, a teljes határozatlanság egyértelmű nyugalmában. Valaki hevesen megérinti a karját. A gyomra újból fölháborog. Istenem, közben végigzúdult a világon a háború, végigzúdult a béke, elpusztult sok millió ember, és engem még mindig az a rohadt vágóhídi lángos buzerál? Vagy talán az apám békétlen szelleme?

*

- Na végre! na végre! Már úgyszólván napok óta lesem itt az író urat - szól alulról egy hang, mert alacsony ember mondja -, de én tudtam, hogy jön, mert ígérete volt rá, határozott ígéret. Nahát, én mindennap kigyalogoltam ide, maga elé, kedves író úr.

Tudván tudta, hogy egyszer csak megérkezik.

Az ember kicsi, legfeljebb százhatvan centiméter, az arca gyűrött és ugyanakkor kortalan. Orkáncabátot visel, svájcisapkája alól duzzadtan kitüremlik feketeszürke haja.

Gold Lajos eleinte abban reménykedett, hogy a beléje kapaszkodó, irányító erőszak szépen elirányítja a mélyebb tócsák között, de erről szó sem volt. Mindig nagyobb és nagyobb sárba gázoltak, s hiába siettek, az alacsony köd utolérte őket.

- Otthon jó meleg. Alaposan bedurrantottam. Én aztán nem spórolok a fűtőanyaggal, spóroljon a hajdermékű! Még csak ez a kis part, aztán egyenesen vagyunk.

A kis ember aránytalanul nagy keze a karjába kapaszkodott, nem engedte el egy pillanatra sem. Nem lehet tiltakozni. *De mi a tiltakozás, Lajos? Az ellenkező meggyőződés. Nekem pedig nincs ellenkező meggyőződése.*

*

A part, amit szó szerint meg kellett mászni, löszös volt, sima, nem létező karfák után kapkodtak. De az akarat, különösen, ha az egy idegené, komoly tényező lehet. Rejtelmes erő, a másik ember ereje.

Mikor a dombtetőre értek, már az arcuk is sárpettyek himlőjével volt teli. Az idegen rövid vonalat rajzolt a ködbe.

- A tuszkulánium!

Volt ebben idézőjeles humor, de még inkább büszkeség. A Fárosz. A Fényoszlop. A révbe jutás tömör mondata. Több mint célba érkezés - hatalom, ennek a kis embernek hatalma.

A köd bizonytalan hullámaiban ott állt szilárdan a ház. Sátortetős, ablakain félig leeresztett eszlingeni redőnyökkel. A kertben papírburkolatú rózsafák és egy csonttá merevedett, öreg szőlőlugas röntgenfelvétele.

- Helyben.

Az apró embert külön erővel ruházta föl, hogy érintkezésbe került a vasvázás drótkapuvál. Kezében a kulcs több mint kulcs, varázssvessző. Majdnem fehér szivárványhártyájában kis fényszikrák.

A hideg előszoba félig-meddig lomtár. Székely faragásos keretben megvakult tükör, saját kéz barkácsolta agancsfogas, azon fél tucat kalap, másik fogas, de ez már vascső szerkezetű, megavasodott, nehéz szagú kabátokkal, két kosárfonatú savballon vagy demizson, rogyant rafia asztalka, kilyukadt nádszékek. Nyomasztó leltár a vizeletszínű ködben.

Nagyszoba vagy nappali szoba, sok hamutartó, köztük állványos hamutartó is. Vegyes bútorok, pokróccal letakart, kétszemélyes heverő, az ovális ebédlőasztalra szerelve miniatűr satu, a falon nagy méretű olajnyomat, II. Rákóczi Ferenc, a Mányoki-festmény másolata. És keserű, kiűzhetetlen cigarettaszag, amit a megkövesedett hamu árasztott magából. De a leltár még hiányos.

Az apró termetű férfi a maga közegébe érve mind biztosabb lett. Hangjában a jóindulat és rendelkező erély nem volt szétválasztható.

- Valamit falunk legelőszőr, enélkül nincs. Ismerkedés a gyomron keresztül, ez világos. Evéssel kezdeni, evéssel befejezni, ez is világos. Amióta csak forgalomban vagyok, nagy sikerem volt ezzel.

Felgyorsult reflexei azt mutatták, végre itt az az ember, akire napok, hetek, talán évek óta várakozik.

- A masszív kaja, szerény, de annál jelentéktelenebb véleményem szerint, az az igazi. Reggel, délben, este a masszív kaja.

A masszív akarat. Vendégét lenyomta a heverőre, és ezután egy fluórozott üvegajtó mögül lehetett hallani. Forró ételszag nyomakodott befelé, a hagymás, paprikás hús szaga mintegy magába gyúrta az áporodott hideget. A kis férfiú valahol az ajtón túl, sőt, több ajtón túl, teljes kapacitással működött. Kávéházi alpakka tálcán (Bristol Szálló) máris hozta a gulyást. Gyorsan és határozottan osztott a mély merőkanállal. Ezüstözött evőeszközöket (Hungária Szálló) rakott a viaszosvászon terítőre. Gyönyörű, nagy méretű porcelán só- és paprikatartó került az asztalközépre. A terítés koreográfiáját a vendégszeretet sietős szívélyessége ütemezte, szüntelen csoszogás, tipegés, kopogás, jövésmenés.

Frissen sült kenyér szaga, perzselt búzaszemek illata, bibliai nagy karéjok! Tessék fogyasztani, író úr, jó étvágyat, tessék csak. Most kellene végre kibökní, eldadogní, hogy ez tévedés lesz, most, az első kanálmerítés előtt, mielőtt kifényesedik az ember álla, mielőtt szakállborostáin ragyogní kezdenek a sötétpiros zsírbugyók. De ki tudja, talán nem is történt tévedés, talán az ismeretlen jóvátétel szólította ehhez az asztalhoz! Ki tudja, lehet, hogy a sors találta föl ezt a támadóan csípős gulyást, elmulasztott reggelik, ebédek és vacsorák helyett?

A házigazda, saját kínáltjaként, mohón és zihálva evett. Úgy beszélt eközben, hogy nem emelte ki arcát az ételgőzből, sőt, maga elé tartotta ezt a gőzt, mint egy forrasztópajzsot.

- Már a múlt hétre vártam az író urat, sőt, megmondom kerek perec, még az azelőtti hétre, ahogy tetszett ígérni a levelében.

Ígértem volt. Ígértem vala.

Zsírgyöngyök kis tükrei az ajka fölött.

- Csak fogyasszon, író úr, fogyasszon, magára fér, van itt bőven, saját főztöm. Főzve van, hát egyen! Minden hajnalban, az igazat megmondva, nekiálltam megfőzni a gulyást, hetek óta evvel várom az író urat, mert ez komplett ennivaló, ebben benne van minden.

Főzve van.

Minden, ami kell a magyarnak. Gold Lajos gyomra két ritmusban tiltakozott. Az első kimondottan szeizmikus: kisebb remegésekből állt össze. A második lelki természetű, tehát rosszabb, mert nem lehet védekezni ellene. Az érzékeny gyomor és az erkölcsi világrendszer egyeztetése a legjobb esetben is tökéletes gyomorfekélyt okoz.

- Volt nekem egy író, amikor még menő voltam, na, mondjuk úgy, a személyi kultuszban, az írt rólam egy könyvet, de ötvenhat után zúzdába küldték. Pedig én mondom, nem volt az rossz könyv, igen, túl sok volt benne bizonyos személyek emlegetése, ilyen-olyan idézet, de hát mégis arra tanított: szeresd barátom a munkát! És hogy az ilyesmit, mármint a szorgalmat satöbbi, az ükapjától származtatja az ember.

Bort töltött, hipermangánszínű, híg folyadékot.

- Saját, megihatja bátran.

Láthatatlan, képzeletbeli szőlőhegy felé úszott a karja, szőlőkarók mértani hadrendjét osztotta ketté, miközben mohón beleivott a saját borba. A kakukkos óra dermedt famadara, úgy tűnt, érdeklődéssel figyelte ezt a bensőséges pillanatot.

- A könyv amúgy nem volt rossz, én mondom, benne volt a pelenkás korom, a patak, a kékfestők, a kallómalom, minden. Úgy mondtam, diktáltam a szöveget annak a bizonyos írónak, mert neki fogalma se volt hozzá, mi fán terem a melódia. Belátom, most más van műsoron. Nincs személyi kultusz. Én talán visszasírom? Más kell? Jó, akkor az író úr azt a mást fogja megírni. Nem igaz? Majd én mondom.

- *Toalet?* - kérdezte elferdült szájjal a háynyi készülő Gold Lajos. Utolérték a sertésvágóhíd lángosai, ott keringtek az arca körül, forrón, sisteregve, mint kis napok.

- Látja, író úr, azokat a világos foltokat a falon? Ugrott minden okirat, semmi hiúság, édesapám, beraktam őket a sublótba. Ötvenhatban Kossuth-díjra voltam jelölve. Tudja, hány ezer forint ugrott? De hol van az már? Rugalmasnak kell lenni.

- *Toalet?* - nyöszörgött újra Gold Lajos, összeszorított ajakkal, hogy dacoljon a rettenetes zsigerekkel.

A sarokban egy futballautomata állt, lapján kétszer tizenegy bábu, oldalán a megfelelő fogantyúk. Az egésztest hamvas por fedte.

- Hol lehet itt, kérem?... - Gold Lajosnak megint össze kellett zárni az ajkát, s közben maga is rádöbbsent a kérdés ostobaságára. Háynyi mindenütt lehet, a kérdés csupán az, hogy illik-e, vagy hogy ajánlatos-e?

- Legfelső határ a csillagos ég! Akkor az volt a nagy dolog, író úr, az volt a hamuka, az ötszáz százalék. Most megírjuk arról is az igazat, az lesz a szenzáció. Nekem hárman köszöriülték a késeimet, mindent előkészítettek a kezem alá; ha értekezletre mentem, reprezentációra, a gépemre vigyáztak; befogták az új munkát satöbbi, hát megvolt a százalék. Ment úgy is volt, ez az igazság, a művezetői kalickámban egyszerre csak csöng a telefon, és gyerünk, Holdonner elvtárs, egykettő a Férihegyre, mert fogadni kell a ghanai béketanács titkárát, vagy valamelyik gyűlésen kiverni a huppot a laza munkafegyelem miatt, vagy hogy példának okáért meg kell jelenni a Parlamentben, mivel ott éppen sztahanovistákat tüntetnek ki, és jó, ha ott én is megjelenek. Hát megjelentem és részt vettem. Így állt az újságokban. Az öltözőszekrényemben a munkaoverall mellett elő volt készítve a szilvakék kétsoros, búgra vasalva, egyik héjból ki, a másikba bele, ennyi az egész. Beletanultam én, író úr.

A szekrényhez lépett, mozdulatait lelassította az az ünnepélyesség, amit a múltból megidézett, s bár a kétszárnyas ajtó kenetlenül sikongott, mikor kiemelte az ünnepi öltönyt, hogy a beszivárgó, ritkás fényben felmutassa, újból átélte önmaga egykori fontosságát, mintegy régi dicsősége gyújtópontjába került. Ebben a pillanatban újra együtt voltak, főrangú és címere.

- Hát igen, ez volt a szilvakék kétsoros - a jelen időben létező öltönyt múlt időben mondta, balladai múltban -, ez volt szolgálatban, ha szólt a trombita. Egy fogadáson azt mondta nekem az Öreg: „Elfér ezen a ruhán egypár kitüntetés.” Tessék elhinni, író úr, sok irigyem volt emiatt, mert az újságírók mindjárt fölírták a szavakat, és másnap ezek a szavak benne voltak az újságban.

Megkavarta a bőrösödő gulyáslevest, kihalászott belőle néhány krumplikockát és sötétbarna húscafatot.

- Aztán itt van, író úr, amikor önátvevő lettem. A saját magam meósa, író úr! Az ugyanolyan, mintha maga írna kritikát a saját könyvéről. A nagy umbulda, író úr! Jól mondom?

Végighányini az asztalt, teljes hosszában. De most fokozatosan, a hiányérzet fokozatos döbbenetével arra a megállapításra jutott, hogy elmúlt a hányingere. Kiüresedett, ürülés nélkül. Vértelen arccal bámult maga elé.

- Persze mindennek megvan a maga ára. Engem ötvenhatban az Öreg - tetszik érteni, kire gondolok - nagy szíve miatt majdnem kinyiffantottak. Merthogy azon a bizonyos fogadáson azt mondta, amit mondott. Na de, életben maradtam, csak mint művezetőnek nyomtak a seggembe propellert. Mikor aztán jött a konszolidáció, hát értem is jöttek, gyere vissza a helyedre, a beosztásodba. De én ezt nem fogadtam el. Majd megmutatom én nektek mint egyszerű brigádtag, hogy méltó vagyok. Hát én güriztem egy ideig; de az idegeim bementék az unalmast. Nekem az események szétverték az idegeimet. Aztán jött a kényszernyugdíj. Azt hiszi, bánom? Van énnekem tennivalóm. És most itt lesz a könyv.

Gold Lajost leverte a felismerés, hogy még a hányinger is elhagyta. Ilyen a passzív lélek öntörvénye.

- De maga hozzá se nyúlt, író úr, én figyelem.

A merőkanál újra a zsíros levesbe kavart. Talán most, gondolta reménykedve a dermedt vendég, és a szájába erőltetett egy kanállal a hűlő gulyásból.

- A végén tetszik kérdezni, író úr? - a házigazda tudatában most ütődött le a megfelelő billentyű. - Itt, a konyha mellett, bal kéz felől. Csak nyugodtan, és a vederben van víz, mert nekünk, ugye, vízvezetékünk, az még nincs.

Az egyéni szükséglet felismerése és a községgazdálkodás bírálata menthetetlenül összekapcsolódott a házigazda közéleti szenvedélyében.

- Kérem, már elmúlt - nyögdécselt egy különös impotencia zavarában Gold Lajos -, már nem kell, köszönöm szépen, de már igazán nem.

13

Mohazöld ruhájában újra a belkereskedelmi kölcsönágyon. Ismét a támaszpont szilárd talaján. Azzal a megszorítással, hogy cipőjét szokása szerint az ágyon kívül lógatta.

Az udvari ablakon túl szétszakadoztak az esőfelhők, s most nehéz rongyok függtek a láthatáron. Ő maga inkább a mennyezet rovátkáit figyelte, a repedések végtelen évgyűrűit, amelyek körbe-körbe futtatták képzeletét, előre-hátra az időben. Öklét tarkója alá feszítve, lábát kilógatva a világmindenségbe, tömör jeleneteket látott. Ezek a jelenetek, akarva, nem akarva, egy erőszakos dramaturgia szeszélyes csoportosításában következtek egymás után. Mindig azok a pillanatok kerültek áram alá, amelyek az adott pillanatban a legjobban felzaklatták.

*

Az elmúlt két nap szembesíti a tehetetlenséggel. Holdonner, mint az várható volt, rákényszerítette akarátát. Fölviszi a manzárdszobába, amit erre a célra kínosan kitatarozott. Még egy mosdót is rendbe tett, lehet okádni, író úr. - Itt fog dolgozni az író úr, ezen az asztalon. - Holdonner ismeri azokat a titkokat, amelyek alkotásra kényszerítik a múzsától kevésbé támogatott alkotókat is. Az asztal háromlábú, a negyediket néhány téglapótolja, íróasztal mülábbal. Hát nem elragadó az ilyesmi? Holdonner - akár az irodalmi élet szervezője is lehetett volna egy bizonyos időszakban - most szépen bemondja a napirendet. - Reggelire kiadós kaja (gulyás csipetkével), délben kiadós ebéd (a gulyás maradéka csipetkével), estére kiadós vacsora (hagymás rántotta) és meló, író úr, egész nap meló, határ a csillagos ég, tessék bedobni azt a tehetséget, író úr, nem sajnálni az erőfeszítést! Megcsináljuk közösen, író úr. Én majd mondom a szöveget, és az író úr szépen eligazítja a nyelvtant. Mindent mutyiba. Az előző író tökhülye volt az élethez, minden tudását az újságból meg a szemináriumtól vette, de lelkesedésből megtanult bánni az esztergapaddal meg a gyalupaddal, no, nem lett volna abból egy karéj kenyere se, de amit kellett, azt szó szerint lejegyezte, ahogy bemondtam, és lássa, meglett a könyv. Díjat kapott érte, még ma is viseli.

*

Tessék elhinni, elvtárs, az a bizonyos Holdonner igazi írónak kincsesbánya. Ahogy azt a nyolc évet (1948-1956) a fonákjára fordította, ahogy a kamukát *visszarealizálta*, anélkül hogy mentegetné magát, az már tehetség, mégpedig írói tehetség. Cinizmusban jó közepes magasságokat vesz, magasugrás helyből, európai átlag. Szóval, elvtárs, én belátom, nem volt elég erő bennem, hogy megmondjam, nem én vagyok az ő írója, nem velem levelezett, nem engem várt gulyással satöbbi, satöbbi.

Az az ember úgy tartott engem, mint egy ketrecbe csalogatott állatot, nemcsak fizikailag volt a börtönőröm, de megújuló ötleteivel is. Talán még mulattam is volna rajta, csak a hányinger elmaradása zavart állandóan. Kérem, elvtárs, ez a Holdonner röhögve emlékezett a fénynapokra, hogy a hadügyminiszter, már a személyi kultuszban, egy híradószázadot akart elnevezni róla. „Tudja, mennyi dohányt kapnánk ezért a sztoriért, mondjuk Amerikában? Legalább annyit, mint a Sztálin lánya!” Talán nem is a gyávaság, a humorérzékem foglya voltam. Nem hiszi, elvtárs? Jó, térjünk át a realitásokra. Való igaz, hogy egész életemben ez a szó hiányzott legjobban: a *nem*. Legalább húsz *nem* hiányzik ahhoz, hogy a halálos ágyamon azt mondhassam, viszonylag igyekeztem megfelelni az átlagpolgár becsületének.

14

És most Márta lép a szobába, elég gyakran meglátogatja, pedig semmi kényszerítő eszközt nem használ, hogy idehívja. Az igazság az, hogy az olyan egyetemi szerelem, mint ami az övék volt, úgy terjed, mint bizonyos növények szaporító pitypangja, ravasz kis ejtőernyők útján.

Márta most is olyan, mint amikor először találkozott vele, vékonyan szőke, gyors mozgású és hajlékony, de a melle kereken emelkedő, túlnő alakja arányán, és éppen a női test háztartásának ez a kellemes rendbontása emeli ki a szimplán vékonyak közül. A szeme szürkés-kék, de egészen világos fokozatban, annyira, hogy képes teljesen kifakulni. Az együtt töltött három év olyan eseménytelen, mint ő maga. Csakhogy az Isten se ismeri itt ki magát, talán mégsem volt olyan eseménytelen.

Vékony vagy, finom csontú, szépen jársz, sovány vagy, mint a lényegre redukált felismerés. És ez a te világító szemed ebben a borús időben olyan, mint akkor, a félhomályt tartalékoló egyetemi folyosókon. Most már hajlamos vagyok hinni, hogy nem is te jöttél szembe velem, hanem a szemed. Ahogy napról napra támadóbb lett a pillantásod. És a melled kemény rezgése is a szemeddel került kapcsolatba. Milyen vakmerően tudsz az ember arcába nézni!

A belkereskedelmi kölcsönágyon heverve mohazöld ruhájában, arra gondolt, nem kétséges, Márta egyik fontos erénye a tartása. Megjelent előtte ez a két szó: Sétáló margaréta. Igen, egy időben te is az voltál, Márta, mint minden érdekes nő az életemben. Sétáló margaréta. (Holott nem kétséges, sosem szerette, gondolni is csak akkor gondol rá, amikor erőszakosan betolakszik gondolataiba, vagyis erőszakosan megjelenik. A belépője mindig érdekes, mert szeszélyes.)

Nem kétséges, Mártának abban van az ereje, hogy jelentéktelen. Ezt meg kell magyarázni. A jelentéktelen, vagyis a nem jelentős több figyelmet követel magának, úgyszólván ki kell vonni a semmiből, tudni kell észrevenni, és így lesz fontossá.

*

Amikor először levetköztette, kellemes meghökkenéssel tapasztalta, ennek a sovány nőnek nem ütnek át a csontjai a bőrén, és hogy a bőre, amely kellemesen fahéjszínű, világít a félhomályban.

A mennyezet gyűrődéseit figyelve, a porló vakolat elefántráncait, szükségét érezte a további védekezésnek. Csakhogy, kedvesem, a portyázó szemed ellenére, kellemes, nagy melled dacára, az ágyban nem voltál túl szórakoztató. Ezután kihúzta tarkója alól az öklét, és helyreigazította magát. Ez talán nem egészen pontos fogalmazás. Akkor hát milyen is volt? Nem könnyű a múltat, legyen az bár csak közelmúlt, felépíteni a jelenben. A múlt jelen is, nem kétséges, mert a jelenünket múlttal is etetjük. De hát akkor milyen volt igazán? És mért nem lehet őt pontosan ideidézni?

*

- Nem furcsa magának, Márta, hogy itt ülünk ezen a padon, és nézzük, hogy egész Buda füstöl? És hogy ebben a füstben legalábbis emberi életek gomolyognak?

- Hát, furcsának csak azért furcsa, mert tudom, hogy maga nem velem akart ezen a padon ülni.

- Minden padonülésnek megvan a maga előtörténete.

- Maga, én ezt jól tudom, Sárihoz akart csapódni. Nem is csodálom, szép, telt lány, olyan, mint egy intézmény. Sötét szoknya, világos blúz, sötét haj, világos arc, ibolyakék szem. És az a híre, hogy a szerelemben försztklassz.

- Nem tudom, mire céloz. Sári a cseremis birtokos u-ragról ír szakdolgozatot, és evvel nagyon fölizgatott.

- Haha. Akkor a maga szexualitásának tudományos a töltése. Majd megette a szemével. De a nő háromszorosan foglalt, Lala. Jól mondom? Lala.

*

Márta másodéves, én harmadéves. Ő magyar-történelem, én bolgár-magyar szakos. Zárójelenben mondom, eredetileg magyar-francia szakra jelentkeztem, de hatvan közül csak néhányat vettek föl abban az évben. És, zárójelen kívül, én ezt a Mártát két éven át észre se vettem.

*

A kitárulkozás pillanatai. Mindig beljebb hatolni egy ember titkaiba, kényelmetlen. És minek?

- Nézd, ha már eljutottunk idáig, az anyám szörnyeteg. De olyan szörnyeteg, aki gondoskodik rólam, és azokat a tulajdonságaimat igyekszik kifejleszteni, amiktől én viszketni kezdek.

- És ezek micsodák?

- Ezek: erőszakosság, rámenősség, élelmesség. Tulajdonképpen egy szóban is kifejezhetők. Apám szolgálati úton halt meg, lezuhant a gépük. Nem tudom, hogy olyan nagyszerű ember volt-e, mint amilyen - keresi a szót - az utóélete. A halottak privilégiuma, hogy nemcsak a szakálluk meg a körmük nő még egy ideig, hanem a moráljuk is, és a végén már a hozzátartozó sem tudja elválasztani bennük a halál utáni szakállt az igazítól. Sokkal több a jelentős halott, mint a jelentős élő. Igaz, a halottak többen vannak - vékony, fehér bőrén vörös foltok lökődnek ki, mintegy az izgatottság kiütései.

- És az anyád azt akarja, hogy ebből élj? Most és mindörökké?

- Nem így, ilyen egyszerűen. Hogy ismerjem a jogaimat; és követeljem, ami szerint jár nekem. Ezt szeretné.

- És a kötelességek?

- Vannak azok is, de most hagyjuk.

- Nagyon kiadtad magad?

- Eléggé. Ahhoz képest, hogy te túlságosan objektív vagy, és kívülről figyelsz. Én ezt nem szeretem.

- Ne légy ilyen tudatos. Háttha nem is szörnyeteg az anyád, csak anya. Így, ilyen szimplán.

- Nem tudom, most semmit se tudok.

Ellágyul, zavarában megható lesz, egyszerre megérezem vékony szökeségének lírai tartalmát. Puha, fényjátszó hajának meleg szaga van, telített női hajsza: mintha langyos szél fújna belőle. Sajnálattal, hangsúlyozom, hogy csakis sajnálattal, de megcsókolom, kétszer, pedig Sárira gondolok, erre a sokritmusú nőre, aki most egész biztosan ugyanígy csókolózik valakivel egy másik padon, tudom is, hogy kivel, évfolyamtársam az illető, szépen lecsatolta az orrom előtt a leányt!

Ennek itt puhán szétnyílik a szája, langyos az ajka, a lehelete, szétolvad, beleolvad az emberbe. Aztán nyugodtan, nyíltan az arcomba néz, a szemében már semmi homály.

- Elég jó a szájad - mondja tárgyilagosan.

Az anyád istenit, te is ilyen vagy? Hát milyen vagy te egyáltalán?

*

Nézze, kérem, elvtárs, tudom, hogy ön egy fikció, de mégis elmondom önnek, már csak azért is, hogy ne ő vegye át tőlem a szót. Mert ő kizárólag úgy mondaná el a dolgot, ahogy ő látta, márpedig ő nem látja jól, hiányzik belőle a *hogyszívják*. Igen, ez a megfelelő kifejezés, elvtárs. Az egészről tulajdonképpen nincs mit beszélni. A közös élmények, az igen! D. professzorért mind a ketten rajongtunk, ez rossz kifejezés, tudom, de jobb nem jut az eszembe. Mert ő is tökéletlen isten volt, de isten, és aztán ő is meghalt, a ráknak jelenleg az istenek sem tudnak ellenállni. A múltkor például láttam az utcán, esett az eső, vállával kicsit szétfeszítette a házakat, mindig így volt, a folyosót is szétfeszítette, mindent. Azt hinné, elvtárs, hogy kapkodva adta elő a tárgyát, nekünk is úgy tűnt, igaz, Márta? Itt állsz, beleszólhatsz! Hogy érzékeltessem, elvtárs, az előadásmódja olyan volt, mint amikor egy helyiséget be akarnak mutatni, mondjuk filmen, s a terem pontjait külön-külön bevilágítják, és egyszerre világos lesz az egész. Így volt ez, Márta? Most ciripelj, amikor szükség van rá! Tetszik látni? Egyszerre fölszívódott, mint köd a napsütésben. Nincs sehol. Mindig is ilyen volt, ilyen következtelen, hogy is mondjam, ilyen szeszélyes, de nem róla akarok beszélni. Ön fölszólított, világítsak meg egy-két homályos dolgot, tessék, megteszem.

Szóval, ez már tavasz vége volt, vizsgaidőszak. Azon a napon volt a Zeneakadémián a Liszt-zongoraverseny döntője. Semmi különösebb kapcsolatam a zenéhez, nem vagyok zeneértő, a zene nem az úgynevezett lelkemre, szépérzékre, ilyesmimre hat, hanem az idegrendszeremre. Bartók, az igen, visszafordított reflektor, bevilágít az őserdőbe. Kodály, ne haragudjon, meg sem közelíti. Nagy pedagógus, zeneszerzőnek is elég nagy. De mindig úgy emlegetik őket, mint két azonos fényű ikercsillagot, és ez nem igaz. Az egyik zseni, a másik, mondom, korszakos ember, de hol van pokoljáró barátjától? Szerintem vannak olyan emberek, akiknek protekciójuk van az utókornál. De nem untatom én ezzel?

Annak a késő tavaszi estének már több mint négy éve. Két gyors ütemű eső után az aszfalt túsfényű volt, nagy fényhólyagok úszkáltak rajta. Ezek a fényhólyagok, anyaguk természete szerint, a szűk utcákban nekiverődtek a kapualjak tömör homályának, és megsemmisültek. Mártát ezen az estén Gold Lajos nyírfaszerűnek látta. Mint egy fiatal nyírfa, aki besétál a városba, de nem a parkba, a fővárosi kertészet jóvoltából, hanem egy szabályos bérházba, ahol a megfelelő rubrikába, hogy leányneve, azt kell beírnia, bár a házmester tiltakozik: nyírfa, és még egyszer, nyírfa.

Sok ismerőssel sodródtak össze a szünetben, a nagy csillárok fénye és a dörömbölő zene összekocant a szívükben. A szünet még nagyobb dolog, mint a koncert, már a fölhevült tömeg miatt is, amely fizikailag sugározza a zenei élményt, és ugyanakkor önmagát is sugározza, férfiszagot, nőszagot, mindenféle kelmék, szövetek szagát, és külön a nők karjának, vállának fényeit - rengeteg lux! -, Lajos ezt így magyarázta, amint lassan haladtak a túsfényű szalagon, és a nő vékony karja indaként a karjába fonódott.

- A lényeg az - mondta Márta az állóbüfé pultja mellett, ahol rumos teát ittak, és szendvicset ettek -, hogy tizenegy óra előtt érjünk haza. A házmester miatt.

A fiatalember felkapta arcát, meglepődött, sőt megdöbbsent, mert világéletében nehezen döntött, de rémület és ugyanakkor megkönnyebbülés fogta el, amikor mások határoztak helyette.

- Együtt akarok aludni veled - Márta a tárgyilagos közlés hangján mondta ezt -, de akkor taxin kell hazamennünk, mert nem érünk oda kapuzárásig. Van nálam pénz taxira.

Csak hogy nem volt taxi, és így Budára gyalog mentek, át a Lánchídon, amelyet kétszer is végigvert selyemseprűjével a friss eső. A házmester, ahogy a házmesterek szokták, röviddel kapuzárás után az agyvérzegénység kábulatában állt előttük, s az összedagadt szemrészéből némileg kifeszült a szemgolyója, amikor beengedte őket.

Márta szobájába az anya szobáján keresztül lehetett bejutni. Hűvös testük folyosót nyitott a langyos sötétben. Gold Lajos kívülről látta magukat, a bizarr vonulást lábujjhegyen, kevés híja volt, hogy fölnevetett.

Márta szobája tűzfalra nyílt. A tűzfalba több kisebb és nagyobb ablakot vágott az emberi szükség, építési engedély nélkül, olyan elemien, ahogy a szabadulás vágya működik.

- Nem gyújtok villanyt, Lala.

Híg félhomály töltötte meg a szobát.

- Várj csak - újabb istenkísértés -, van az anyám szobájában unicum.

Pizsamakabátja a hasa közepéig ért, s ahogyan hosszú léptekkel jött-ment, lábszára fahéj-színűen világított.

Gold Lajos furesálkodva ivott az unicumból, és furesálkodva zárta karjába a forró-hűvöset váltogató testet. A lány haja rázúdult, mint az eső, a bódulatnak selyemtapintása volt, a mennyezetről is selyemfonalak függtek alá, lassan sátor lett az egészből. Hátuk mögött, az ablakon túl, kifakultak a tűzfalba vágott okkersárga lemezek, és legalább öt percig teljes volt az éjszaka. És ezután lassan, fokozatosan szivárogni kezdett a világosság. Az ablakkeretnek, a falmezőknek, a néhány bútornak szűkös, praktikus értelme lett. Az ajtóban fakókék hálóingét mellén összefogva ott állt a lány anyja. Rövidre nyírt haja, amelyet sávokra osztott az őszülés, az alvásban összekócolódott. A széles arcban fekete szeme mozdulatlanul figyelt. A fiatalember ebben a pillanatban az ágy mélyebb régióiba vágyott, mélytengeri paplanok alá, víz alatti matracok és rugók elrajzoltan lebegő világába.

Márta fölült az ágyban, meztelen törzsét az éles világosságba emelte. Az anya a szótlan megjelenés után szótlanságba távozott, az ajtó csöndesen becsukódott.

- És én most hogy megyek ki innen? - Gold Lajos a csőbe húzottak dühét érezte magában.

- Sehogy - Márta derűvel szemlélte a kapkodó fiatalembert, hangjában gúny, játékoság -, most itt maradsz, édesem, örökre. Az etetésedről majd gondoskodom - a férfi elé állt, fahéj-színű mellét a szájához érintette. Micsoda furcsa kétszólamúság, gondolta Lajos, és engedelmeskedve a helyzetnek, megcsókolta a lány langyos, sima bőrét. - Itt maradsz, ameddig akarsz - Márta hangja komoly volt, sötét hegedűhang, minden ellenpont nélkül. - Illetőleg mehatsz, amikor akarsz - kezét a fiú tarkójára fonta -, de most azt akarom, hogy az anyám tudja, mialatt a fogát mossa, mialatt körömkefével dörzsöli az ujjait, mi ketten egész éjjel szeretkeztünk, az ő lakásában, az ő oltárai alatt. - A teljes reggeli fényben szeme kivilágosodott. - Azt akarom, hogy szeress.

Gold Lajos az ágy szélén ült, mellének erős szörzetén megcsillant a reggeli nap.

- Elmegyek - mondta -, mégis elmegyek.

Márta vidáman járt fel-alá, hosszú léptei átszelték a szobát. Arcán jókedvű, csúfondáros nevetés.

- Elmennél, de nem mersz keresztülmenni az ő szobáján. Ez a csapda, édesem.

A fiatalember nadrágjába gyűrte ingét, gyötrelmét ebbe a mozdulatba szorítva.

- Nem vagyok eszköz, hogy velem állj bosszút rajta.

Kihajtotta fehér gallérját a zakóra, ujjaival fésülködött. Márta mosolya még hegyesebb lett: na, ugye, nem mersz kimenni a fürdőszobába, mosdani! De váratlanul megkomolyodott. Meghatottság úszott a szemében.

- Te már őszülsz - mondta csendesesen.

- Igen, jó ezt idejében elkezdni.

- Én is őszülök, de a hajam szőke, és emiatt nem látni. Neked szerencséd van, a fekete haj nem titkolja. Szeretnék teljesen fehér hajú lenni és tízezer éves - hirtelen megrázta a sírás, de olyan erővel, hogy a fiatalemberben az a képtelen érzés támadt, azonnal kettétörik derékban. S most már, mint a légszomja, rátört az érzés, menekülni kell! Gyávaság? Linkség? Szükségszerűség. De azért a formaérv! Nem lehet szó nélkül csinálni.

- Szervusz, köszönök mindent - ennyit mondott az ajtóban, és mert nem volt meggyőződve, hogy ez most az igazi szöveg, még folytatta: -, szervusz, kicsim, nagyon jó voltál. Nagyon jó voltál. - Igen, azt hiszem, végképp tudta, a szöveg teljesen alkalmatlan.

Az előszobában arcának reflex nélküli szigorával eléje állt az anya.

*

Nézze, elvtárs, ha ön nem volna fikció, ha nem a plafon ráncaiból gyúrnám össze magát, akkor én ezt a témát lenyelném, mint a kalmopirint. Végre is, van férfiszemérem, vagy hogy fejezzem ki, sőt, szerintem az igazi szemérem teljességgel hímnemű. De így, hogy ön tulajdonképpen nincsen, egész nyugodtan közölhetem önnel is, amit Márta anyja velem közölt, miszerint a lánya egy szajha, és már kéthónapos állapotos, így hát jobb, ha most szépen hallgatagon olajra lépek, mert a lányán már úgyse tud segíteni, de engem szívből sajnálna.

És mit tesz ilyenkor a korrekt úriember, aki én vagyok? Azt feleltem az idős nőnek: „Elnézést, de tessék a szavait megválogatni, *annak a gyermeknek én vagyok az apja, vagyis az tőlem lesz eredendő.*”

Azt tetszett egyszer kérdezni, mért hagytam ott a végzős év előtt az egyetemet? Dolgozni mentem, hogy eltarthassam a majdani Gold Lajost, aki éppen a napokban lesz hároméves, és akit én ilyenkor, a születésnapján, mint névadója meglátogatok.

Ön azt állítja, hogy nem a gyerek miatt maradtam ki? Így mondja Márta is. Félelmetes kis nő volna, ha tudna érdekelni, mert örökké azt akarta rám bizonyítani, hogy engem egyformán föl lehet használni a jóra meg a rosszra. Egyetlen célja: leértékelni az embert, mint a bővít kiárúsítás előtt. Szétcibálni az önbizalmat. Egy ilyen nyamvadt kis nő! Esküszöm, azt hittem akkor reggel, hogy kettétörik a sírástól. Egy ilyen kis jelentéktelenség! Épp hogy csinos formában a semmi. Neki ugyan az a nézete önmagáról, ő határozott, ő modern, ő szabad. Én meg ilyen vagyok. Először is, az a gyerek, az a csecsemő, teljes egy éven keresztül, amíg gyakorlatilag az apja voltam, tehát a karomon hordoztam, pelenkáztam, hintőporoztam, a kis Gold Lajos, elvtárs, az teljesen az enyém volt. Akár hiszi, akár nem, mi ugyanabban a burokból élünk ketten. A kis fickó meglepően intelligensnek bizonyult, és nagyon elszórakoztatott. Mert ugye, Márta elvégezte természetszerűleg az egyetemet, kész helye volt egy újságnál mint belső munkatárs, és amilyen nyamvadt és jelentéktelen, mert állítom, hogy az, és engem a legtávolabbról is hidegen hagy - nem mondom, kívánok neki minden jót! -, szóval amilyen szintelen kis légy, annyira primán megszervezte a maga saját kis életét. És az anyjával, kéz a kézben, ellenem meg a gyerek ellen. A vége az lett, hogy a kis Gold Lajostól is megfosztottak, kirúgtak a lakásból, mert kinek kellett a fél rekamié a huzatosabb részen? Egy új pasasnak. Szóval, ok és okozat, tetszik érteni, elvtárs. De én nem bánom, nekem megérte.

*

A sötétség csordulásig töltötte a szobát. Gold Lajos, lábát a világűrbe lógatva és emlékeitől is megszabadulóban, átúszott a nagy és általános estébe. Szemhéja könnyedén ráfeküdt a szem körüli horpadásra, már nem volt a megidézés állapotában, lelki szervezetéből kioldódtak a múlt és közelmúlt különösségei. Eltávozott Holdonner is, és elment Márta is, aki még visszaintett ugyan, s ennyit mondott, de a kétszólamúság játéka nélkül: „Elismerem, Lala, eléggé rohadt voltam, kiadtalak az anyámnak.”

Ennyi azért kellett, Márta, kösz!

Lebegett volna tovább a könnyű elégtételben, de a katedrálüvegen túl lökészerűen kivilágosodott az előszoba, ha nem is olyan platinaizzásban, mint a filmesek reflektoraitól. A hosszú előszobában egy kihagyásos szív működés minden izgatottságával dörömbölni kezdett a fény. Gold Lajos méltatlankodva lecsúszott az ágyról. Micsoda erőszak áldozata lesz újra? Szabad az embert kizavarni nehezen megszerzett nyugalmaiból? Van fogalmuk ezeknek a személyes szabadságról?

Most már az ő ajtaján kopogtattak, majd benyitott Stáhlné, kifehérült arccal, egész testében remegve, ő, aki ebben a lakásban a nyugalmat és az állandóságot képviseli.

- Lajos, kérem... - Miért szólítja őt Lajosnak? Sokhónapos kapcsolatuk alatt a lakbérfizetés történelmi szertartásán kívül semmi emberi érintkezésük nem volt. S a lakbérfizetést legkevésbé sem lehet emberi kapcsolatnak nevezni.

Stáhlné megragadta mindkét kezét, és azonnal vonszolni kezdte kifelé.

- A Bíró hörög. A szobájában hörög. - Szörnyű hangutánzó szó. - Arra kérem önt, hogy mint férfi és mint lakótárs, legyen szíves. Hörög.

15

Súlyos napok voltak ezek a Bíró életében. A szabadulni nem tudás iszapos napjai. Az utolsó esztendő szüntelen munkában telt, igazán nem kímélte magát: hiteles dokumentumok és saját emlékei alapján több perújrafelvételi kérelmet dolgozott ki, pusztán lelkiismerete szavára, mert ezeket sem hivatalból, sem egyénileg nem kezdeményezték. Persze, a Bírót ismerve, nagyon természetes, hogy az ötvenes évek ügyeiről van szó, mondjuk ki nyíltan, *egykori hivatali ügyeiről*. Az évek lávatömege több rétegben maga alá temeti a tényeket, ez igaz, de az ő emlékezete, a szünet nélküli kényszer hatása alatt, jól működik, sőt, félelmetesen. Az ilyen aktív emlékezet túlságosan is fárasztó, a teljes idegrendszert és a teljes fizikumot foglalkoztatja egy időben.

Eleinte az éjszakák állították egy furcsa emelvény elé, amelyen senki sem látható, később már fényes nappal is maguk elé idézték felülvizsgálói, mondjuk meg kertelés nélkül: rég elföldelt emberek. Ezek pillanatig sem tagadták, hogy csontjaikról leolvadt a hús, és ami alkalmas volt bennük mint szerves anyag a gyors átalakulásra, már vegyileg teljesen átalakult. Ennek ellenére ezek a volt vádlottak, de most bírák, nem holmi szellemalakként viselkedtek, nem gyökérlárc mögül beszéltek, s a hangjuk nem sipított bedőlt kéményekből. Inkább csak szárazon zizegtek, mint a megsárgult újságpapírok. Legtöbbszörre nem titkolták furcsa szokásaikat. Megtörtént például, hogy izgatottan az ajtóhoz siettek: nincs-e kulcsra zárva? Vagy - noha volt előttük cigaretta bőven - könyörögtek társuknak egy-egy gyors slukkért, a bíró megfigyelése szerint valósággal elbódulva az izgatottságtól. Nem létező arcukon gyakori volt a két-háromnapos szakáll, bár hosszú éveket tölthettek már alvásnál mélyebb nemlétezésben, fejük a mellükre csuklott a csillapíthatatlan álmoságtól. Olykor megtörtént, hogy elsuhant a falsíkon egy keskeny fény, ezt hosszított nyakkal, teljes odafordulással bámulták, és volt, aki felkiáltott, hogy mióta nem látott nőt! Nem, lehetetlen volt folyamatosan tárgyalni velük, igényeik terjedelmét fölmérni, valami tisztességes apellációs rendet teremteni. Meg kell mondanivaló, egyik-másik elég gyerekesen viselkedett. A Bíró úgy érezte gyakran, a szoba közepén megnyílik a padló, s ha nem ügyel a lépteire, egykettő a mélybe zuhanhat, kékesrózsaszínű lúgkősziklák közé.

Volt köztük olyan is, aki nem akart dohányozni, és a falsíkon átvonuló nőkre sem figyelt, aki szinte vérszomjasan, bár hűvös aggyal, csak a maga elégtételét követelte. Az ilyenfajta rendkívül logikusan kérdezett, nem hagyott egyetlen rést sem a kérdések között, nem volt kibúvó, mellébeszélés.

Kérem, én csak egy második vagy harmadik kerék voltam. Én soha, de soha nem kezdeményeztem törvénysértést.

Nagy peremű kalapja alatt, aprózott léptekkel haladva a közömbös utcán, válaszolt az emelvényen álló valakinek, aki mintha nem akarta volna meghallani a védekezést, újra és újra ugyanazt kérdezte.

Hogy lássa, uram, az előéletemet. Én, kérem tisztelettel, mint volt Horthy-bíró indultam a demokráciában, nagyon messziről jöttem, kisember voltam, és itt, ebben a rendszerben elnézték a múltamat és befogadtak. Én egész életemben megszoktam a feltétlen engedelmességet. A bennem élő jogrend főpillére az engedelmség. Állítom és hangsúlyozom, nálam ez nem dresszúra eredménye, nekem a feltétlen engedelmség nélkül hiányos lett volna a világ. Én sosem voltam, példának okáért, tanácsvezető, én csak egy csavar voltam.

Amióta nyugdíjba vonult, és ebbe a szobába költözött, kinyílt előtte emlékeinek tárnávilága; kinyílt egy ólommal, aszbeszttel, betonnal bélelt, súlyos ajtó.

Csak azt az egyetlen embert várta napról napra, azt a furcsa egyént, akinek arcában minden élet kihuny, amikor másodfokon is helybenhagyták az életfogytiglani ítéletet. Ettől az embertől remélte fölmentését. Róla magyarázott a pulpitus mögött álló valakinek leggyakrabban.

Tisztelettel, ha ön jogi személy, akkor tudnia kell, másodfokon a bíróság kész anyag alapján ítél. Teljesen lezárt anyag alapján. Az volt a ritka eset, ha elővezették a vádlottat személyesen. De az a furcsa egyén, akit a gyakorlat ellenére mégis odaállítottak, azt mondta, pusztuljon ki a családom, és még abban az évben, tisztelettel, a fiamat motorbaleset érte, és kész, a feleségem pedig fehérvérűségben hunyt el. Nekem, tisztelettel, valóban kipusztult a családom.

A szünet nélküli védekezést, amelyet a kívülálló egy zavart öregember mormogásának vélhetett, a pulpitus mögött nem óhajtották tudomásul venni. S a pulpitus mögött állónak annál is inkább könnyű volt a dolga, mert nem kötődött helyszínhez, még kevésbé halmazállapothoz.

Én szavazóbíró voltam, tisztelettel, kerék a gépezetben, és másodfokon.

Hány embert segített elsüllyeszteni, szavazóbíró?

Valamikor vallási alapon álltam, tisztelettel, nálam a gyónás szentsége, a szép és bűvös misztérium, amikor magam maradtam az Istennel, amikor a családi szentélyből egy tisztább és igazabb szentélybe léphettem, egész erkölcsi valómat fejezte ki, teljes világomat. Ebbe a szférába emelkedtem bírói munkám során is, de tudtam, mindig felsőbb utasításra cselekszem, ellenállhatatlan parancsnak engedelmeskedem, és azt is tudtam, nem sértek törvényt, nem sértek semmi rendet, mert az Isten és az állam egyezményes kapcsolatban vannak. Ma már azt is mondhatnám, ateista vagyok, mert igyekeztem átélni az isteni jog helyett a szocialista jogot, minden erőmmel igyekeztem megfelelni az újabb eskünek és bizalomnak. Megtagadtam az Istent, és ő is megtagadott engem.

Egy biciklista elütötte, pillanatra jeges sötétség tapasztotta le a szemét, vékony jéglemez szorult a szembogarára, de a késszürke jéglemezen keresztül látta, az ember, aki elütötte, fölője hajol, csak hogy ennek ugyanolyan a szeme, mint a másodfokon elővezetettnek, és így első szavaival az egykori átok fogamatját nyugtázta:

a családom, tisztelettel, valóban kipusztult.

*

A Bíró napjait nemcsak választ követelő kérdések nehezítették, de azt is tudta, bármit válaszol, nem old meg semmit, és jogászai erőfeszítései csak arra jók, hogy a teljes elsüllyedés ellen védekezzék. Felismerte, szembe kell néznie volt főnökével, az egykori tanácselnökkel, vádat kell emelnie ellene, hogy magáról végleg elháríthassa a vádat.

- Mindenki saját magáért felel - ilyeneket mondott az arcnélküli a pulpitus mögül.

Ez igaz, tisztelt elitét, vagyis rehabilitált, de vannak fokozatok. És én, ha önöknek nincs kifogása ellene, arra törekszem, hogy pontosan meghatározzam a magam helyét és a rám eső felelősséget. Enélkül még meghalni sem tudnék. Szeretnék legalább nyugodtan meghalni.

- Ahhoz mindenkinek joga van, hogy kiharcolja a nyugodt halált. De létezik-e nyugodt halál? Ön tapasztalt ember, valaha szavazóbíró, látott-e már olyasvalakit, akinek utolsó pillanatig sikerült szilárdan megőrizni elveit? Találkozott-e olyasvalakivel, aki a jövő elégtétel reményében nyugalommal várta volna a halált? De hiszen ez ellenkeznék az alapvető emberi természettel! Nincs olyan elvi szilárdság, önfegyelem, amely megbékéltetné az embert az igaztalan halállal. Ezt én mondom önnek.

16

A Bíró ajtaja nem nyílt azonnal, mert szokása szerint, amint hazaért, kulcsra zárta. Stáhlne és a fiatal ember először kopogtatott, majd ököllel csapkodták a katedrálüveget helyettesítő furnérlemezt. Végül ott állt a Bíró a küszöbön, töppedt alakjával, kucsmagomba fejével, arcán a titkolhatatlan félelemmel. Ez a félelem arcának természete lett, belegyűrődött a szem és a száj körüli zugokba. Stáhlne zavarában sokáig kereste a megfelelő szavakat. A Bíró él, rosszullétnek nyoma sincs, itt valami nehezen minősíthető félreértés történt. De hát ő tisztán hallotta a hörgést! És most sehol semmi. Ez annál is inkább zavarta, mert természete ellenkezett minden vénasszonyos rémlátással, és egyébként is arra törekedett, hogy ne zavarja lakói függetlenségét, s legalább a függetlenség látszatát biztosítsa.

- Bocsánatot kérünk - a szavak lassan, töredezetten követték egymást -, valami félreértés történt, mert az volt az érzésünk - kis hézag a mondat közepén -, mintha talán rosszul volna, Bíró úr. És ezért bátorkodtunk bekopogni.

A Bíró mozgékony arcán úgy rendeződtek a ráncok, hogy most már szöges bizalmatlanságot fejeztek ki. Apró szemével a szavak mögötti valódi értelmet kereste. Lesállásból válaszolt, szárazon, elutasítóan.

- Nem, kérem, nem vagyok rosszul.

A főbérlnővel semmi kapcsolata, érintkezésük a lakbér átadására és átvételére szorítkozott. Annál különösebb, hogy ez most tanú jelenlétében felzörgeti. Úgy állt a küszöbön, hogy eltakarja a belátást szobájába. Minden behatolás ellen védekezni kell. Az ellenség módszerei sokfélék, és még nem ismerte ki valamennyit. A főbérlnő talán volt főnöke, a tanácselnök megbízásából van itt, hogy jelentést küldjön állapotáról, előkészületeiről.

- Akkor még egyszer bocsánatot kérünk - Stáhlne nehezen talált vissza a társalgási rutinhoz, zavara nem oszlott el egészen, de most már sértette a Bíró érdes gyanakvása. Mikor az ajtó becsukódott mögöttük, a főbérlnő fürge lett a felháborodástól, s mint szagot lelt kiskutya, körülfutkározta sérelmét.

- Megfigyelte, kérem? Látta ezt az agresszivitást? Hogy mire képes egy ilyen - latolgatta nyelvén a szót, majd kimondta -, egy ilyen félhülye! Mert az. És van benne valami félelmetes. Ilyen emberekkel kell egy fedél alatt élnem! Az embert idősebb korára a sorsa teljesen kiszolgáltatja. Valamilyen módon meg kell szabadulnom tőle!

- Szót sem érdemel, nagyságos asszony.

- De ön is hallotta, hogy hörgött.

- Hallottam, természetesen.

Mintha nyílnék az ajtó, fény öntötte el a hosszú előszobát, s az Enyhülés Angyala vonult rajta végig, meztelen felsőtesttel, kemény, rezzenő mellei édesen csilingeltek.

- Ön megértő ember - Stáhlné első ízben, mióta nála lakott, szemügyre vette a fiatalembert, ismerkedett arcával, amely érdekesen sárgásbarna, s külön megnézte sötétbarna szemét. És ez a tömör, őszülő, fekete haj! Mire az álláig jutott a vizsgálódásban, megjegyezte: - Szakállt növeszt? Azt hiszem, jól áll majd önnek a szakáll.

Gold Lajos nem értette a jóslatos célzást, miféle szakállról van szó?

- Megkínálhatom egy teával? - kérdezte növekvő hálával Stáhlné. A tea mint szó, mint muzsika, árnyékosan sötét, szelíden megnyugtató. - Kitűnő Lipton-teát főzök - előreindult, a Szalon ajtajához.

- Ha nem haragszik, teát nem kérek. Ez az egyetlen ital, amely, hogy is mondjam, idegen nekem.

- Csodálom. A legkulturáltabb ital. De kaphat rumot is.

Ez a szó kinyitott egy ajtót a lelki folyosón. Szegfüillatú, fűszerszigeti nők vonultak be. Szemük lámpásai tükrösen úsztak a félsötét előszobában.

- Rumot, azt inkább. De az igazság kedvéért meg kell mondanom, nagyságos asszony, a vodka még közelebb áll hozzám.

- Rum - mosolygott Stáhlné.

- Kérem.

Megnyílt előttük a Szalon, amelynek ápolt légkörében a bútorszövetek fanyarul kellemes illata sejtelmes és megfoghatatlan kölniszaggal, kávéillattal s a mézes padlóviasz illatával vegyült. Igen, a mézes padlóviasz méhek fűtjeit csalhatná ide.

- Annyira nem ismerjük egymást, de mennyire nem! - az asszonyban, miközben kiszolgálta vendégét, erősödött a magány szomorúsága. - Itt élünk, közös tető alatt, de nem tudunk egymásról semmit. Élet, halál, öröm, fájdalom - utánanézett a szavaknak, őszintén meghatódott.

Gold Lajos máshová figyelt: napsütötte folyosón járt, az egész csak olyan, mint egy palló. Szemköztről Hédi jött, de minél közelebb értek egymáshoz, annál inkább Márta lett belőle.

Stáhlné nem zavarta meg saját csendjét, még mindig a visszhangos szavakra figyelt, majd amikor mégis megszólalt, csak azért mondott valamit, hogy ne legyen a szótlanság udvariatlanul hosszú.

- Tulajdonképpen olyan magányos az ember, mint a fűszál - Stáhlné irodalmi emlékekből választotta ki ezt a kétségbevonhatatlanul tetszetős megállapítást.

- Mint a fűszál - ismételte Gold Lajos, föl sem fogva a szavak értelmét. - Pontosan, mint a fűszál, ahogy mondani tetszik.

- Az otthon melege - a főbérlő nő sóhajba csomagolta szavait -, ezt szeretném nyújtani a lakóimnak, de az emberek többsége, sajnos, fáj a szívem, nem igényli, így értse, ahogy mondom. Közelebb kellene jutnunk egymáshoz. Higgye el, uram, nagy gond ez nekem, én már arra is gondoltam - az ötlet bevilágította az arcát -, egyszer összejöhetnénk itt nálam, a Szalonban - ideges kis nevetés -, ahogy ma divatos, egy kis bulira. - A fiatalember eltűnődve bólintott, tekintetében eluralkodott a kígyószürke messzeség. - Volna is rá alkalom, nagyon kitűnő alkalom - Stáhlné ábrándozása továbbkeringett a maga légtérében -, a szomszédai, a nyomdászék lakást kaptak, mégpedig a lágymányosi lakótelepen. Képzelje, uram, tizenhárom évi albérlet után, bár nálam, ezt ön is tanúsíthatja, az albérlet fölé egy főbérlettel, de mégis,

tizenhárom év után, másfél szoba összkomfort, távfűtés, meleg víz - sóhajcsomagolás -, éjjel-nappal meleg víz - lehalkította hangját -, a férfi régi pártember - élénk, színező felhang -, de nagyon rendes, és negyvenéves korára mindenkinek kijár...

- A nyomdászék? - Gold Lajos a keskeny pallóról bogárzöld tisztásra ért; itt mindenkinek kitisztították a cipőjét, és beszórták a haját folyékony hajfényesítővel. - A nyomdászék?

- Az ön szobaszomszédja! Gondoltam, talán összeismerkedtek.

- Hédi elköltözik? Hédi főbérő lesz?

- Milyen Hédi, kedves uram?

- Biztos a film! Karriert csinált a filmnél. Az ilyen nőt gyorsan azonosítják önmagával. Amilyen tünemény!

Stáhlné furcsálkodva nézte a fiatalembert, kis gyanakvással is, nem tudott mit válaszolni. Micsoda Hédi? És micsoda tünemény? Visszatért a magáéhoz: - Mit szól az ötletemhez, uram? Ők a jövő héten költöznek, magunk közt szólva, kölcsönbútorokkal, úgy éreztem, nekem kötelességem átmenetileg kisegíteni őket. Ami az övék, az csak a rengeteg papír. A férfi évek óta hazahozza a nyomdából a próbaíveket. Jaj, próbaívek! Nem tudom, tetszett-e már ilyesmit látni? A könyv kinyomtatott lapjai, de még nincsenek oldal szerint szétvágva és összefűzve. De ő ezeket olvassa mázsaszámra! Minden szabad idejében! Regények, útirajzok, tudományos könyvek! - Töltött, és rágyújtott. - Szóval, ha most, szombat este, hogy végigmondjam, rendeznék nekik egy kis búcsúbulit? Azt hiszem, ez kitűnő alkalom lenne, hogy a lakótársak találkozzanak. És a szombat este, nem tudom, önnek is ez a véleménye? nagyon alkalmas az ilyesmire.

17

A Bíró, mint rendesen, most sem vett tudomást a százhusz lépcsőről, amelyet lefelé kellett megtennie, hiszen fölfelé is csak gyalog mászta meg őket, a liftet nemcsak takarékoságból, de elvből sem vette igénybe. Kilépett a kapun, a vibráló, puha nedvesség letompította a közvilágítás éleit. Mindez közömbös volt neki, olyan fölösleges részlet, amit a ceruzája legszívesebben áthúzott volna, mint a lektoré a terjengős írásokat. A természet élménye nem adott neki semmit most sem, azelőtt sem. Ahogy jött-ment az utcán, abban volt valami nagyvonalúan kihagyásos, s hogy csak egyszer került egy bicikli alá életében, az a szerencsének és a jó véletlennek volt köszönhető.

Útjának célja az ügyvédi munkaközösség, ahol egykori főnöke mint vezetőember működik. Évek óta, nyugdíjba lépése óta nem találkozott vele, de most az események odáig fejlődtek, hogy nem halogathatta tovább a nem kellemes, de szükséges látogatást. Tudatában két támpont szerepelt: a lakása, ahonnan elindult, és a munkaközösség, ahová meg kell érkeznie. Szokása szerint nem ült villamosra vagy autóbuszra, a gyalogléptek ritmusa nagyon alkalmas arra, hogy összekapcsolja a gondolatokat ritmusával. Már teljesen besötétedett, amikor az erősen kivilágított irodához ért. A vékony muszlinfüggönyök mögött jól lehetett látni a kuckókra felosztott iroda tevékeny életét.

A Bíró belépett az egyik rekeszbe, és volt főnöke nevét említette. Közölték vele: a vezető kartárs beteg, a lakásán tartózkodik. A Bíró összezárt, apró fogai mögött csöndesen vihogott, fölkészült ő erre is. A helyzet tehát módosul, irány a volt tanácselnök lakása. Ismeri a lakást, annak idején több bizalmas iratot kellett oda vinnie, olyan okmányokat, melyeket nem bízhattak kézbesítőre. Pest környéki ház, nagy kerttel, legjobb lesz helyiérdekű vasúton

megközelíteni, fogalmazott magában. Ez régi beidegződés volt nála, mindent hivatalos pontossággal lerögzíteni, és elhelyezni a memóriatérben.

Beült a HÉV egyik kocsiába, azzal a nem titkolható örömmel, hogy most határozottan és következetesen viselkedik. A megfelelő állomásnál lelépett a villamosról, s mert apró szemű eső hullott, kifeszítette esernyőjét, és elindult a sötét fasorban. A háta mögött kétoldalt összezárultak a jegenyék, magas koronájukban szünet nélkül sziszegő esővel meg széllel. Az lesz ott, az az egyemeletes ház, néhány ablaka még világos, gondolta a Bíró, anélkül hogy külön jelentőséget tulajdonítana a tájékozódásnak. Vitte a fasor, a fák egyiktől a másikig lökték, cipője alatt zsírosan reccsent a talaj. Rácsos díszkapuhoz ért; a kapu mögött tömör sötétség. Hiába keresett csengőt, a fémtányér sehol. Végigtapogatta a vasdárdákat, ernyőjét leeresztette, az eső szünet nélkül hullott, de ezt most nem vette tudomásul. A Haidekker-drótháló közvetlenül a díszkapu mellett hiányos volt, csak annyira, hogy egy kutya könnyen átférjen a nyíláson. A Bíró azonnal fölfedezte ezt, és testét meggörbítve, majd hasra feküdve, bekúszott a kertbe. Egyenes, vizes fű vette körül, arca meghidegedett. Ez is jó, gondolta a Bíró, miközben tenyerével itatta vizes nadrágiát, elképzelhetetlen, hogy a vád képviselőjét - jelen esetben őt - tárt kapuval, zeneszóval, díszküldöttséggel várják.

Főlegyenedett, és a szennyes homályban a ház fekete tömege felé indult. Két karját maga elé nyújtva, a holdkórosok tétova biztonságával ment előre. A fák és a bokrok visszaléptek a háttérbe, hogy mögötte azonnal összezáruljanak.

A Bíró zöldfekete víztükör állította meg, egyelőre megállapíthatatlan térfogatban. Valaki szorgalmasan köpködött mellette: a gyér szakállú Neptunus. Foghíjas szájából bugyborékol a zöldfekete víz. *Vízből lettünk, vízzé lesziünk.* A Bíró megértően elmosolyodott, fölnezett a mitológiai öregúrra. - Sose komolyodsz meg? - kérdezte tőle valami gunyoros rokonszenvvel. - *Pök, pök, pök* - felelte az öreg -, *pök, pök, pök.* - A Bíró egy pillanatra megfélemedezett a tanácselnökről, és próbálta utánacsínálni Neptunusnak: - *Pök, pök, pök.* - Hiába, neki nem megy, ez nem az igazi, ismerjük el. Neptunus háromágú szigonyával felszúrt néhány papírdarabot, szeméthalacsint, és szakmai fontoskodással továbbra is köpködte a zöldfekete vizet. - *Pök, pök, pök.* - Az igazságszolgáltatásban rengeteg mitológiai alakkal találkozott a Bíró mint jelképpel és művészi alkotással, de egyik sem köpködött ilyen szorgalmasan, nemhogy zöldfekete vizet, ami külön teljesítmény. Maga is elcsodálkozva figyelte humora emelkedő szintjét.

Elindult, hogy megkerülje a vizet, amely finom idegrezzenésekkel gyűrűzött a medencében. Az út, ki tudja, lehet, hogy nagyon hosszú lesz, talán fárasztó is. Nem lehet kiszámítani a fogadtatás akadályrendszerének állomásait. Az eső megcsöndesedett, lágy volt, permetszerű. Körbe-körbe járt, de a víz, lehet, hogy éppen ezért, nem akart véget érni. A medence foglalata csupa faragott kő, amely az évek során kizöldült, kimohásodott. Itt-ott lépcsők vezettek a medencébe. Ez a tanácselnök ordas trükkje, így akar becsalogatni a maga veszélyes birodalmába, ahol aztán, ezt jól tudjuk, pincék, rácsok, lábbilincsek és vattatők várják az embert. A töppedt arc némi világosságot hintett az esős homályba.

Mélyvíz! Csak úszóknak! 2 m, 20 cm.

Ez a szöveg állt az oszlopra erősített zománctáblán. Fehér alap, zöldfekete betűk.

A Bíró azonban minden furfang ellen fölfegyverezte a maga ellenfurfangja. Így akarsz te engem visszafordulásra kényszeríteni? Ismerem, édesem, a trükkjeidet, *a lélektani struktúrádat.* Nagy, belső vihoggással, leleplező kívülállással, újra elolvasta a fehér zománclapra égetett, zöldfekete figyelmeztetést, mélyvíz, csak úszóknak satöbbi. *Nem, édesem, én már gyermekkoromban, a soproni gimnáziumban, eminens úszó voltam. Mire való a mélyvíz, elvtársak* - fogalmazta tőle idegen humorral -, *hogy átússzuk, az anyja jóistenit!*

Letette a medence kőperemére kalapját és esernyőjét, aztán szabályos startmozdulattal elfeküdt a vashideg vízben. Néhány feszített karcsapással úszni kezdett, és túlságosan is hamar elérte a másik part kőszegélyét. Kimászott, a magas föbe állt, megrázta egész testét, kutya módon. Karjával egy másik vasoszlopba ütközött, s mert volt már gyakorlata, fölnézett, és azonnal olvasni kezdte a zománc tábla szövegét:

Sekélyvíz 1 m, 10 cm.

A félhomály a benne felragyogó vízcseppekkel olyan volt, mint a szörzet, amelyben fönnakad az eső.

- Pök, pök, pök - ez vajon megint Neptunus? Nem, a cipője köpte a vizet.

Mélyvíz és sekélyvíz, ezek a te határaid. Megszedted magad, könnyön és sóhajon gazdagodtál, én ezt pontosan tudom. Mint az ügyvédi munkaközösség embere, rehabilitáltattad azokat, akiket te ítélteél el. Jó, jó, mi ítélteünk el, de a te beintésedre, mi, akik lehajtottuk a fejünket, belefúrtuk a pofánkat a parkettába, és bólogattunk. De te gazdag lettél, édesapám, értelmi szerző, édesapám, neked nem a hosszú éjszakák jutottak, hanem az, hogy szépen megtollasodj! Erről most majd elbeszélgetünk, mert ha nem tudnád, a kidolgozott vádirat itt a mellényzsebemben. És nem ázott el, kicsikém, beleolvasom a nagy, rózsaszínű pofádba!

Néhány kínos tüsszögés megrázta vékony testét, ám ő csak derűsen legyintett. Mélyvíz, sekélyvíz, nagyon ócska kis trükkök ezek, volt tanácselnök elvtárs! S mert újra megrázta a tüsszögés, újra csak legyintett. *Sebaj, volt kegyelmes elvtársam, tüsszögök, na és? De nem sétáltam bele a csőbe, érted ezt? És mellényzsebemben a dokument. A dokument, édesapám!*

*

A kékfekete sötétség még néhány értékkel sűrűsödött. Újra megkerülte a medencét, amelyet az imént teljes ruházatban átúszott, megtalálta kalapját és esernyőjét. Íme hát az ember győzelme a természet ravasz viszonyai felett.

Folytatta útját az egyenes fűben. A zöldfekete víz már a hátában volt, érezte, de csak az idegeivel, ahogy távolodik tőle. Most meredeken emelkedett a talaj, olykor kapaszkodnia kellett. Fűves hegyoldal, a fűszálak itt rövidebbek és még keményebbek. *Bármilyen kerülőútra csalogatsz, nem tudsz kifárasztani, édesapám!*

Az ügy érdekében ernyőjét is igénybe vette a kapaszkodásban. Végül a rézsú tetejére ért, itt valamivel világosabb minden. Egyszerre fák, bokrok vették körül, egy suhogó ciprus az arcát érintette. A háttérben három feszes, szigorú fenyő. Ahá, kezdődik az igazoltatás, gondolta minden rémület nélkül. Ez itt a kapuórség. Persze, ha most őszintén megvallja nekik, mi a célja, egyszerűen nem engedik be. Vékonyra szorította hangját, s már már fejhangon kiabálta, némi éneklő modulációval: *Lottót tessék, nyerő számaim vannak, lottót parancsoljanak, pénteken a húzás, lottót méltóztassanak!* - ma szerda van, jó, hogy bementa a pénteket, már a hitelesség miatt -, lottót a nyugalmazott huszártizedestől - így szokta ezt mondani a félbolond öregasszony az Akváriumban, nyugalmazott huszártizedesnek nevezte önmagát, és ki az a humortalan ember, aki ilyenkor nem számolja le a háromharmincat!

A trükk nem látszott rossznak, bizonyíték: az agresszív ciprus, nem lévén vásárlási szándéka, némileg hátrált. Ám a három kapuőrfenyő szorosan a helyén maradt. De a Bírónak is srófra jár az esze! A melódiát még gyerekkorában tanulta - *kést, ollót, kerti ollót köszörülők!* -, jókedvűen, a teljes dallam birtokában fújta a szöveget, majd azonnal átváltott egy másikra: *Esti a hírlap, hírlap az esti, a békekölcsön teljes sorsolása, hírlap az esti, esti a hírlap* - nevetés markolta zsigereit, mert pompásan utánacsínálta a huszártizedes vénasszonynak, aki kora délután már ezzel a szöveggel szokta árulni a tíz rongyos újságot, amit a bódés átad neki

bizományba. Nem kétséges, a ciprus, lombjain gyöngynáthával, a fenyők mögé húzódott. A fenyők azonban, mint minden igazi őrség, mozdulatlanok. *Na jó, ti a földbe vagytok gyökerelve, de én nem, édeseim!* Kezében az ernyővel, fején a nagy peremű kalappal, kis pocakjával a földön araszolva, kúszni kezdett, hogy megkerülje őket. Erre időt kell szánni, nem is kevés időt. Földhöz tapadó életünk nagy türelembefektetést kíván, de a biztonság szinte garantáltan egyedülálló.

Talán órákig mászott így a földön, talán évekig, mondhatni a füvek alatt, mindenesetre a kemény fűszálak között, míg ezt a veszélyt is a háta mögött hagyta. Bugyborékoló hangok értek a füléhez, arcát langyos pára érintette, újabb medence, kőfoglatban, és az egész fölött kusza, pamutszerű gőz. Vonzódott a meleghez, lábujjából elindult a könnyű remegés, amely már a törzsét rázta hideglelősen. Tenyerével megkapaszkodott egy síkos vasoszlopban, s lassan, kihagyó tornászrutinnal, de mégis lábra állt. Az oszlop tetején zománc tábla - áhá, a szokásos rejtjelek! -, fehér alapon zöldfekete betűk, egyetlen mondat:

Gyermekmedence 0,80 cm.

A gyermekemet én jóra neveltem, szívébe becsületet oltottam, tanításaimat életem mindig igazolta, legalábbis, vagyis hogy is mondjam, úgy-ahogy, az Isten verje meg!

A Bíró fennhangon olvassa a szöveget: - Gyermekmedence - és megpróbálja elénekelni. A sok e-hangzó a magyar nyelv átka. Most már így próbálkozik: - Gyermökmedönce - így sokkal jobb, de még nem a tökéletes. A monotónia, igen, a monotónia. Hogy milyen ravasz fogásai vannak a volt tanácselnöknek! Most ezzel a szóval akarja őt egyrészt kifárasztani, majd ellágyítani. Így szeretné elhárítani magáról a felelősségre vonást, elpusztítani az ő véréből a hemoglobint, vagyis kivéreztetni az embert. Most már azért is, vállalva a magánhangzók szörnyű egyhangúságát, folytatja, amit elkezdett. Be akarja csalni ebbe a gőzbe, hogy aztán az orsójára tekerje. Nos, némi ravaszságért ő sem megy a szomszédba. Kiszabadította magát a gyermekmedence szálalás gözeiből, megtörölte veritékes arcát, s egy terméskövekből kirakott úton elindult a ház felé. De vajon hová tűnt a ház? Mert ez is a fondorlatok közé tartozik, a ház eltüntetése. Hogy mindezt kivédje, egész filozófiai rendszert dolgozott ki. „Az értelmi szerzővel kapcsolatos álláspont többirányú kimunkálása, figyelembe véve az ellentámadás irányát” - ez a szöveg került a dossziéra, amelyben évek óta gyűjtötte a vád anyagát. Tisztában volt azzal, hogy az emelvényen hasonló dossziékat őriznek - őellene. Éppen ezért, pusztán a maga tisztázása miatt, alaposan fölkészült erre az útra. - *Pök, pök, pök* - megint Neptunus? Több Neptunus működik ebben a trükk sorozatban, vagy - alig mert erre a lehetőségre gondolni - valami rossz kerülővel visszajutott volna az előbbi köpködőhöz.

De itt a zöldfekete sötétség már kékesszürke. Egy bugyorral mégiscsak följebb került. Aki köpködött, nem Neptunus volt, hanem két óriási kőbéka. Széles pofájukból bugyogott a víz. Nem jól brekegtek, írkokok, nyugalmazott ügyészségi figurák. Békafeneke, békasegge - ezt mondta nekik, mintegy nyelvet öltve főnöküknek.

A békák a háta mögött maradtak, de útját mégsem folytathatta; meghökkentő szerkezet állította meg. Függőleges és merőleges csővasak építménye. A volt tanácselnök védelmi rendszerének újabb meglepetése. És persze, a szokásos zománc tábla, fehér alapon zöldfekete betűkkel:

A hintát kizárólag gyermekek használhatják!

Ezen újra csak mosolyogni kell, mégpedig nagyon gúnyosan. Neki tehát, aki nyilvánvaló, hogy már nem gyermek, tilos a hintát használnia, a hangsúly természetesen a tilosra esik és a tilalom egész rendszerére, amely, mert kívül rekeszti a gyermekek állítólagos jogaiból, a levegőmegvonásig terjedhet. Ismeri, ó, nagyon ismeri volt főnöke logikáját. Kizárólag gyerme-

keknek - érzik, kérem, a fogalmazás többértelműségét? Nincs rögzítve életkor, semmi, s hogy ki a gyermek, ki tekintendő annak, teljesen önkényes mérlegelés dolga. Vagyis, ha akarom, egy nyolcvanéves aggastyán is elfogadható a hinta jogos használójának (lásd: második gyermekkor), de egy tizenkét éves kisfiú ellen is eljárás indítható, azzal a megokolással, hogy fejlettségét tekintve már nem számít gyermeknek. Igen ám, de a hinta használata vagy nemhasználata sorsdöntő lehet a ház felé vezető úton. Ha tehát a tábla megtiltja a használatot, kötelessége a tilalmat az igazság és jogrend érdekében semmisnek tekinteni. Így nagyon is érthető, hogy természetesen ráül a deszkaülőkére, és kezével a láncba kapaszkodva, ellöki magát a talaj kötöttségeitől. Így ni. Ruhája már nem a bőrére, az inaira, a csontjaira tapad, miközben lábujjaiból égő fázás indul a testében fölfelé, de már azt is érzi, elszabadult a földtől, arca, mintha különválnék, fölrepül a fák vékony lombjai közé, s utánarepül a törzse, majd az egyik lába, aztán a másik lába, végül, valószínűtlen magasságban, újra egyesül valamennyi testrésze. Emelkedés, zuhanás. Emelkedés: a fák koronái fölött kilátás a mindenségbe. Zuhanás? Szóra sem érdemes, mert a következő pillanat már újra emelkedés. Emelkedés, zuhanás, emelkedés, zuhanás. Gyönyörű ritmika.

Meggyilkolt felebarátaim - honnan ez a protestáns emelkedettség? -, semmi aggály, visszaperlem arcotokat, a semmitől, visszaperlem neveteket, névtelen halottak, lesz exhumálás és dísztemetés, és lesz különcikk az újságokban, kedves elfelejtett halottak! És tisztelt élők, akik ugyancsak szerepeltek ebben a dossziében, ha még nem került volna sor rá, hát most megtörténik, amire olyan hosszú ideig várachoztok: teljes erkölcsi és anyagi elégtétel, mégpedig mindem fifikát kizárva, a magam nyugalma miatt. Emelkedés, *zuhanás, zuhanás*. Még mindig zuhanás. Zuhanás egy másodpercig, két másodpercig, öt éven át, tíz éven át, zuhanás a születéstől egészen a halálig, megfordított házakkal, fakoronákkal, visszafelé hömpölygő folyamokkal! Csak most nem elájulni, nem befolyásoltatni elhatározásomat az agyvérzegénységtől! Mert a próbák sorozatának, a volt tanácselnök védelmi rendszerének ez a végső láncszeme. Nem ordítani, nem zokogni, nem nyüszíteni, nem mocorogni, eggyé válni a laskára ázott, összetapadt falevelekkel! hasonlítani a földön kúszó vastag gyökerekkel! Nem elárulni magad! Nem idecsődíteni a fenyőőrséget! *Fenyőőrség*.

Éles, lyukasztó fények, az arca közepét keresik. Csak a szemet lehunyni, csak a szemet megmenteni. De a fény átsugárzik a vékony szemhéjon. Vacog a törékeny test, szeizmikus hideglelés.

Éles, égető fények, lézersugarak, szétolvasztják az arcomat, a csontjaim cseppfolyóssá lesznek, édes Istenem!

18

Ugyanezen az estén Gold Lajos már nyolc óra felé ledőlt a belkereskedelmi ágyra, szokása szerint a laza készenlét állapotában, mert ruháját még nem vetette le, viszont a lábát pedánsan kilógatta, ugyancsak szokása szerint, a teljes és megismerhető világűrbe. Mártával már régen befejeződött minden számadása, részéről a teljes érdektelenség, sőt enyhe izé, micsoda unalom! De a nő, amilyen rámenős a maga lírai szőkesége mögött, újra és újra jelentkezik, csökönyösen nőnemű, különösen az ilyen végtelen térfogatú estéken, melyeknek igazi mérőónja a lélek. S a legcsattanósabbnak szánt érv, hogy ő sose játszotta meg magát, s amit gondol, azt sose titkolja, szerelmi viszonyaiból sem csinált titkot, a fiatalemberből ellenkező indulatot csíhol. *Mindig nyíltan és őszintén? Na és? Ezzel együtt is komplett kurva vagy, az őszinteségeddel, a miegyebeddél* - válaszol neki, bár pillanatra megfordul a fejében, mint ellenérv ez is harmatgyenge.

Meg kell mondani őszintén, felesége első őszinteségi rohama elég megsemmisítően hatott a tapasztalatlan Gold Lajosra, és azt is meg kell mondani, hogy ez megmaradt örök sérelemnek. A molett egyetemi tanárról van szó, nem kétséges, és arról az időszakról, amikor a kis Gold Lajos éppen hogy levált anyja meleg, sima melléről. Ugyanilyen késő őszi volt az idő. Nem is bánja most, hogy az agresszív kísértet menetrendszerűen megérkezett. Akkor elmulasztotta, most legalább az arcába mondhatja, hogy az a bizonyos bejelentése az egyetemi tanárról nem őszinteség volt, hanem tiszta embertelenség. *De édesem, túl vagyunk rajta. Csak éppen a képedbe akarom mondani, választhattál volna elragadóbb férfit is magadnak, férfiasabb férfit, kevésbé pacalszerűt és kevésbé karrieristát. Hangsúly az utóbbin.*

A nő csupasz felsőtestét a ritkás fénybe emelte, melle gyengéd fénnel világított. - Tudnod kell, Lala - hangzott a múltból az a bizonyos szöveg -, lefeküdtem valakivel. Megesküdtem, nem hazudok neked. - Jobb lett volna megcáfolni, ilyesmire nem esküdött meg soha, és akkor talán a vallomás is elmarad. - Izgatón okos az agya, olyan, mint egy transzformátor. - Gold Lajos agyán áthúzott a furcsa kérdés: milyen is egy transzformátor, amelyik izgató, és az illető férfi agya hogyan is viszonylik hozzá?

Mártát mindez nem érintette. A novemberi este rezzenő anyagából volt a köpenye, negyedesőcseppek csillogtak benne. Gold Lajos, nem tudni, miért, szükségesnek érezte, hogy visszatérjen a professzorhoz.

- Ha tudni akarod, ezt a professzort én mint fotóriporter, ha nem is ebben a minőségemben, elküldtem a jó mamája kínjába, úgy ahogy volt, negligésben.

Ezen a ponton, amikor látnivaló, a nő válaszra készül, éles csengetés verte szét a nagy lakás egyébként ájult csendjét. *Mi közöm hozzá?* A férfi hátat fordított az egésznek, az erőszakos lármának éppúgy, mint az arcátlan kísértőnek. Az elválasztó falat bámulta ezután, bár tudta, Hédi nincs mögötte, sőt, az imént távozott Márta alakjában. Odakint léptek, növekvő zaj, a forgalom hegyomlásos növekedése, majd izgatott kopogtatás a katedrálüvegen. Éppen az ő ajtaján, a mindenségit!

- Nincs bezárva. Lehet.

Ismét Stáhlne, csontra sápadt arccal, maga a rémület, pánik, lihegő üldözöttség.

- Bocsásson meg, de most megint segítenie kell.

Gold Lajos lassan felállt, szerette volna kifejezni szkeptikus világszemléletét és azt a nézetét, hogy a segítség, amit úgy nevezünk, a legtöbb esetben szónoki formula.

- Az én előérzetem, látja! Mégis megtörtént a baj! A Bírót most hozták haza. Eszméletlen.

Egy taxisofőr és a strand éjjeliőrének karján ott függött a vézna kis öregember, krisztusi félrebillenéssel.

- Nem hagyta, hogy mentőt hívjunk, de aztán szépen becsukódott a szerencsétlen - magyarázta az éjjeliőr, inkább a sofőrnek, mint a házbelieknek. - Talán éhes, vagy ilyesmi.

S mivel kulcsot nem találtak nála, Stáhlne irgalomért könyörgő arccal fordult férfias albérlőjéhez.

- Talán, ha maga befogadná, amíg előkerítem a másodpéldányt - az asszony csupa aggodalom és remény.

- Mi sem természetesebb!

- Talán orvost is kellene hívni - tűnődött Stáhlné, miután az öregembert lefektették a belkereskedelmi ágyra. Senki sem válaszolt, ő sem folytatta, mert arra gondolt, a taxit amúgy is neki kell kifizetnie, az orvos is rá maradna.

Az éjjeliőr továbbra is a gépkocsivezetőnek magyarázta, mintegy kommentálva az eseményt.

- Átfázni átfázott, nyakig ment a vízbe, és ebből aztán kitelik egy kiadós tüdőgyulladás - vékonyan nevetett -, ha tegnap jön, nem talál vizet, de máma csurig töltöttük a medencéket, hogy aztán megcsináljuk a téli rendet.

Téli rend! Ércetőkön hűvös, halványpiros napfény, tisztára söpört, végtelen járdák, előkészített hólapátok a pinceraktárakban, előre kinyomtatott felhívások járványügyben. Gold Lajos utánanézett a két szigorú és annyira összeillő szónak. Északias szigor és vonzás körébe kerül az ember.

Az öregember gyorsan, szabálytalanul lélegzett, nem volt egészen öntudatánál. A sofőr meg az éjjeliőr, elnyerve fizetségét, hangos csattogások között távozott, s amikor a fiatalember az ágy mellé térdelt, hogy kifűzze a Bíró cipőjét, és megszabadítsa testére gőzölt ruhájától, Stáhlné eloldotta magát ettől a bárkától. Finoman kiment, lábujjhegyen.

A Bíró olykor-olykor felnyöszörgött, mint egy állat, szavak gurultak ki hézagos fogai közül, de nem formálódtak mondatokká. A fiatalember is, mintegy beletörődve a helyzetbe, amely olyan tömör, mint egy talapzat, elbóbiskolt a széken, s amikor megbillenő önsúlyától felriadva rögzítette helyzetét, elcsodálkozott az öregember jelenlétén. Kíváncsi jóindulattal figyelte az arcát, és arra gondolt, hányszor is találkozott vele a lépcsőházban, az előszobában, de nem maradt meg az emlékezetében, valójában ez az ember is, mint annyi más, arc nélküli volt. Az ébrenlétek kis hézagai után mély alvások következtek, és végül arra ébredt, az öregember előtte áll, s rázza a vállát. Időközben, úgy látszik, felöltözött, megborotválkozott, rendbe szedte magát.

- Csak nem beteg? - kérdezte, s töppedt kis arcát széthúzta valami kétértelmű mosoly. - Nem akartam álmában zavarni, de most, hogy felébredt, beszédem lenne önnel. Kérem, ha módjában áll, látogasson meg a szobámban.

*

- Mivelhogy ön belelátott a dolgaimba, vagyis hogy *azokba* a dolgokba - a gyűrött arc közelkerült Gold Lajoshoz -, és mivelhogy van bennem bizalom ön iránt - rémült, önbiztosító hangsúly -, én föltételezem, hogy nincs kapcsolatban *ővele*, hogy nem az embere *neki*... Maga tudja, kire gondolok. - Hosszú, töprengő szünet. - Szükségem van egy tisztességes emberre, aki majd mellettem tanúskodik. Nem tudom, jól cselekszem-e, de én önt választottam. Tegyük fel, hogy legközelebb sikerül neki, érti, ugye, hogy mi sikerül?, és engem valami ingyentemetésen elkaparnak, akkor... hát erre az esetre gondoskodnom kell olyan személyről, aki ismeri a szabatos tényeket, aki tud a bizonyítékaimról. Várjon csak.

A szobában, amely még a fiatalemberénél is kisebb volt, közlekedési útvonalak, láthatatlan pályák tömegét ismerte az öregember. Úgy járkált itt a szűkös négy fal között, mint a végtelenben. - Várjon csak - mondta újra tipegő bolyongásaiban, miközben lehasalt a padlóra, hosszúkás koponyáján összekuszálódtak maradék hajszálai, és a heverő alól egy bádogdobozt húzott elő. Felállt, nadrágját gondosan leporolta, asztal híján az ágyra helyezte az egykori angolkekszes dobozt, mégpedig ünnepélyesen.

Odakint az előszobában megszáporodtak a zajok, kezdődött a reggeli vonulás.

- Hagyjuk lezajlani. Addig beszéljünk másról, ugyanis nem lehet tudni, hogy - a Bíró az ajtóhoz ment, és megfordította a kulcsot. - Elővigyázatosság mindenekelőtt. Ezt én megtanultam. Azt hiszem, ön még eléggé fiatal ember - tapogató pillantása elárulta, ő is most ismerkedik a fiatalember arcával. - Nekem azonban, aki már nem vagyok az, rendelkezésemre áll az élet tapasztalata. Mintha ezer évet éltem volna.

A reggeli vonulás nem akart véget érni. A Bíró továbbra is arra kényszerült, hogy másról beszéljen.

- Szokott reggelizni? - s nehogy ez meghívásnak tűnjék, azonnal hozzátette: - mert én nem. Egészségtelen. És különben is. - Furcsa elmerültségében vissza akarta tenni a dobozt a heverő alá, de sikerült visszatalálnia az előbbi gondolathoz. - Persze ezt önnek akarom megmutatni! - Újra az előszoba felé lesett. - Ki kell várni az időt. Ha ők ilyenek, én olyanabb vagyok. Persze csak önvédelemből, ezt megérti.

Sokáig kellett várnia, amíg a munkába menők kisebb-nagyobb zajai kihúzódtak az előszobából. A fegyverszünet csendje. És most az öregember mozgékonyabb volt, mint valaha.

- Nos, akkor - szemében némi zűrzavar, szinte a boldogság állapota - tessék talán helyet foglalni - széket húzott a fekhely közelébe, ám Gold Lajos kezdettől fogva ült, csakhogy egy másik széken. - Tessék helyet foglalni - sürgette a Bíró, anélkül hogy ránézett volna.

- Nos, akkor. Ön, azt hiszem, jól gondolom, sok mindent tud rólam. Keresztül-kasul ismeri, ha nem tévedek, az egész múltamat vagy legalábbis a múltam egy részét - s mert erre válasz nem érkezett, türelmetlenül hozzáfűzte -, az ilyesmi - fejhangvihogás - átszivárog a falakon. Nos, akkor. Amint tudja, én bíró voltam, de csak szavazóbíró, és másodfokon. Ezt ők, az ellenségeim szándékosan eltitkolják, hogy fölnagyítsák az én felelősségemet. Szóval, nem előadóbíró, aki az ügyet interpretálja, megfogalmazza, és egyidejűleg meghatározza a dolgokat. Nem tanácselnök, aki előre tudja az ítéletet... de tessék talán mégiscsak leülni! - kezében az angolkekszes dobozzal, amelyen a Westminster apátság, a Szent Pál-székesegyház, a Tower és a Piccadilly Circus képe volt látható, föl-alá járt a szobában, de úgy, hogy érezni lehetett, csak ezen a terepen is száz és száz kilométer van már mögötte. - Én az egész életemet törvényszéken éltem le, és megszoktam: szolgálni az ügyet. Mindig a többséggel szavaztam, de kérem - újabb nyüsztő nevetés -, az utolsó években volt különvéleményem. Ők ezt talán sejtették, ki tudja! de a szavazat számított. Összegezve azt lehet mondani, engedelmeskedtem, de volt különvéleményem. - Kiemelt néhány megcímzett borítékot. - Ezekbe zártam a vétómat, nem egészen szabály szerint. - Fejét kiemelve sovány vállai közül, hosszabb gyaloglásba kezdett. - Nem tudom, uram, van-e jogom ilyen részletekbe menően fárasztani? De mért nem foglal helyet? - Faltól falig járt. - Nekünk, bírának, még a Rákosi-időkben is lett volna jogunk, hogy a különvéleményünket borítékba tegyük, és ott, a tanácsnál letétbe helyezzük, egy perújítás esetére. A soha be nem következő perújítás esetére - újabb gyerekes vihogás. - No, de én a többséggel szavaztam, és így csak otthon tettem borítékba a vétót - sovány kis testét olyan nevetés rázta meg, amely diadalmasnak volt mondható. - Ők nem tudják, hogy én azért, mindenesetre, megírom a különvéleményemet, de nem náluk helyezem letétbe. Náluk? Életveszély! - Ujjai közé csippentett néhány borítékot. - Tessék, ezekben van az én lelkiismeretem. De közben, persze, velük szavaztam.

Elfáradt, leült az ágy szélére, térde reszketett.

- Ezt szerettem volna önnel tudatni mint esetleges mentő tanúval.

Miután mindezt elmondta, valami révületben, fontosnak vélt ügye ködös burkolatában, lassan megnyugodott, a lélegzése is elrendeződött. Lassan kiemelte arcát a ködből, szeméből kitisztult a homály. Mint aki partra kapaszkodik, megmarkolta az ágy szélét, és teljes köznapi szigorral a fiatalemberhez fordult.

- Ön hogy került ide? Mit óhajt itt, az én lakosztályomban? Kulcsa volna ehhez az ajtóhoz? Hát még most sem biztosíthatom saját személyiségem zavartalanságát? Tessék innen azonnal távozni! Tessék kiűriteni a szobát, mert magánlaksértésért - hosszú szünet - meg miegyébért - mosoly futott az arcára, majd hangosan fölnevetett -, jól adom, mi? És maga komolyan vette? Reggelizett már, fiatalember? Megkínálhatom egy kétszersülttel?

Gold Lajos nem is annyira udvariasságból, mint inkább szórakozott tűnődésében rágni kezdte a fölajánlott kétszersültet. Most azonban már arra gondolt, vannak olyan termékek, amelyek attól ropogósak, hogy az idő, sőt a történelem érleli őket, ennél fogva már csak ezek alapján is rekonstruálhatók a múlt étkezési viszonyainak bizonyos vonatkozásai.

19

Az egykori lakás küszöbén, mint egy életszakasz kezdő és záró vonalán. Az érkezés furcsa, szórt fénye hullik rá, mint ama zeneakadémiai hangverseny után. De ugyanakkor sorompó is ez a küszöb. A gyengéd, de csalárd feleség emléke. A megcsalatás keserű szájíze. A nem nagyon dicső érkezés és az eléggé dicstelen távozás.

Mint minden elmenés, ez is súlyosabb volt, akár a küszöb reményteli átlépése. Amikor kitették a szűrét, Gold Lajos tudatában az a közhelyszerű felismerés erősödött, hogy az emberi viszonylatok túlságosan is bonyolultak.

Elmenni innen, és soha vissza nem térni, vagyis visszatérni, de csak ifjú Gold Lajos születésnapján. Ez a képzelt apa joga és kötelessége!

Átlépte hát újra a küszöböt. A régi színhely, a régi szagokkal.

Az öreg bejárónő nyitott ajtót, proletárszíve megkönyörült a hosszasan csöngető fiatal-emberen.

- Az elvtársnők nincsenek idehaza - állt eléje, s közben sikerült nagy lábával beletalálnia papucsába. - A fiatal elvtársnő, ahogy tetszik tudni - a bejárónő ismerte Gold Lajost, még férji státusából, és ezért kereste a szavakat -, ahogy azt tetszik tudni, a mai szent napon férjhez ment - régi, rossz beidegzések hatására fogalmazott így: a mai szent napon. Márta anyja, ezt el kell ismerni, konoksággal oktatta a vallás és a feudalizmus áfiumával elbódított asszonyt, ne hívja őt nagyságos asszonynak, még kevésbé a lányát nagyságos kisasszonynak, és a vő elvtársat se nagyságos úrnak. A takarítónő mégis a vő elvtársat szólította legtovább nagyságos úrnak, inkább jóindulatú humora sugallatára, mint meggyőződésből, hogy valamivel megkülönböztesse ezt az eleve félreállított embert. - A fiatal elvtársnő két hete elköltözött, vagyis a párjához költözött - folytatta lassú nyelésekkel -, az öreg nagysága szerint ilyen férj való neki, vagyis az idősebb elvtársnő szerint. Ha be tetszik jönni, de a gyerek sincs itthon, főzhetnek kávé a nagyságos úrnak. Hideg van, itt a tél, akarjuk, nem akarjuk, ez itt van nekünk.

Gold Lajos azonnal elfogadta a meghívást. Bele akart szagolni a levegőbe, a két hete elköltözött, vagyis *odaköltözött* - hova költözött? - Márta illatait akarja kiszippantani azokból a falzugokból, amelyeket csak ő ismer igazán. Nem mintha ezek az illatok túlságosan is izgatnák, erről nincs szó, csakis a játékos próba kedvéért, hogy felidézze azokat a hónapokat,

amikor a hűvösen átforrósodó testet magához ölelte, miközben a tűzfalon kialudtak az okkersárga négyszögek.

A bejárónő csakhamar hozta a feketét. Az idősebb elvtársnő elzárva tartotta ugyan a kávé, de a bejárónőtől mégis elzárhatatlanul.

Letette a csészét, és kedvetlenül vizsgálta a fiatalembert. - Maga közben eléggé megöszült - jegyezte meg, nem tapintatlanságból, de a folytatólagos sajnálat miatt.

- Meg bizony! Nagyon jól látja, Kati néni. Én az ilyesmit alaposan szoktam csinálni, és most még csak az elején tartunk - a fiatalember nagy élvezettel szűrte a kávé, hogy aztán arról kérdezze az öregasszonyt, ami csakugyan érdekli: - És hová költözött a volt nejem? Nem haragszik. Kati néni, hogy közben hangosan szűrök?

- Az egyetemi tanárhoz. Annak rendesen berendezett lakása van. Hívtak, hogy náluk is takarítsak, de nem tudtam őket beosztani.

- Az a tanár... kicsi, kövér?

- Nem sovány. - Kati néni jobbagylelke nem engedte a tiszteletlen fogalmazást. - Van rajta hús bőven, de még nincs benne a korban. Meg kell mondani, jól jár vele a fiatal elvtársnő. Mert nagy lakás, kocsi, pénz se hiányzik, és - annyira lehalkította a hangját, hogy ebben már valami középkori félelem szorult - különvált az idősebb elvtársnőtől - észrevette Gold Lajos arcán a biztatást -, megszabadul tőle.

- Hát igen, az öreglány eléggé tűzrevaló.

A bejárónő nem felelt, már úgysí túllépett az alkalmi lázadás szélső határain.

- Az idősebb elvtársnő - Gold Lajos úgy érezte, humora teljében van - tulajdonképpen az ördög anyaszentegyháza, csontváztorony, kígyószemekkel, így igaz, Kati néni. Ha ő nincs, Márta meg én még ma is kéz a kézben. - *Fűvel-fával lefeküdt, te szerencsétlen!* A bejárónő mozdulatlan arca mögött ilyen mozgékony gondolat fogalmazódott. - Márta, mint maga is tudja, eléggé ragaszkodott hozzám - a fiatalember sárgásbarna, délies arcát ellágyította a tünődés -, azt hiszem, ha szerencsésebbek az életkörülményeink, ideális feleség válik belőle. - *Az öreganyád térdkalácsa, te hülye!* A lélek újabb dinamikus közbeszólása az összezárt fogak mögött. - Ifjú Gold Lajos? - kérdezte váratlanul az adoptáló.

- A kicsikére tetszik érteni?

- A fiamat gondolom, Kati néni.

- Az már, megmondhatom, nagyságos úr, az új apja után lesz elnevezve. Ez a terv.

- Mi az, hogy az új apja után? Az apja én vagyok. A régi meg az új.

- Tetszik tudni, az új elvtárs után.

- Álljon meg a menet, Kati néni! Ahhoz az én egyszemélyes engedélyem kell.

- Az elvtársnő akarja.

- A vén?

- A fiatal, nagyságos úr.

- És most hol tartózkodik a fiam? Mert említette, hogy idehaza nincs.

- A lakodalomban. A különteremben, amit lefoglaltak.

- És hol az a különterem?

- Nem szabad megmondani.
- Csak nekem nem?
- Csak magának nem, nagyságos úr.

Gold Lajos nyugodtan és határozottan felállt, hogy bemenjen egykori anyósa szobájába, a telefonhoz.

- Végighívom a vendéglőket, és egykettő megtudom.
- Sok lesz a számla. Az idősebb elvtársnő majd azt hiszi, hogy talán én telefonálgatok.
- Legfeljebb megüti a guta. Szép halál. Elegáns, testhezálló halála lesz. Én írom majd a nekrológot. Tudja, Kati néni, hogy mi az a nekrológ? A gonoszság, a szőszegés, a becsstelenség átértékelése, vagyis, az ittmaradottak álhumánus és álnagylelkű gesztusa, vagyis megkönynyebbült, de kenetteljes búcsú a néhaitól, aki, szerencsére, volt szíves örökre eltűnni a balfenéken.

Ennyi érthetetlen szöveg megrémítette az öreg bejárónőt. Összeharapott szájából eddig elképzelhetetlen mondat tört elő:

- De hát nem a maga gyereke!
- Honnan tudja?
- Mindenki tudja.
- Az én gyerekem. Ha egybeveti őket, a vonásaink azonosak. Úgy örül, és úgy dühöng, mint én.

Kati néni elsírta magát, a száncsalom megrázta egész létezését.

- Lehet, hogy magának van igaza, nagyságos úr.
- Jó. Nem nyúlok a telefonhoz. Utálok a botrányt. De legyen szíves megmondani nekik, halálomig ifjú Gold Lajos marad a gyermek - pontos akart lenni, és azért kiigazította saját magát -, a nagykorúságáig legalább. És addigra, ezt elárulhatom magának, Kati néni, olyan mértékben magamhoz kötöm, hogy soha nem mond le a nevééről.

Ezek a szavak már nem a bejárónőnek szóltak; a mennyezet egy bizonyos pontjára írta, arra a helyre, amelyet Márta föltétlenül megkeres, hogy üzenetét elolvassa.

Az elégtétel körülfogta, mint egy jó kabát, s bár ömlött az eső, őt ez a burkolat teljesen megvédte. Észre sem vette az eső hosszú szálai közt villódzó fényeket, fogalmazta a maga igazát, és nem figyelt arra sem, hogy a járókelők utánafordulnak. A mai nap tagadhatatlanul eredményes. A macskanyelvdobozt, amit ifjú Gold Lajosnak szánt, nem tudta átadni, de annyit máris bebizonyított, hogy minden hatalom nélkül, pusztán saját nevére támaszkodva, képes a fennmaradásra.

20

Ebben a novemberi időben, amely főként füst-, köd- és esőkeveréket tartalmaz, az éjszaka csekély átmenettel változik nappallá, talán annyi történik mindössze, hogy a sötétség némileg megsápad. Ez Gold Lajos esetében eléggé tragikus, mert ő hajlamos arra, hogy nagyvonalúan kezelje a napszakokat, és ne vegyen tudomást, mondjuk, az éjszaka elmúltáról és még kevésbé a munkanap kezdetéről. Most is arra ébredt, hogy a faliszögön függő karórája fél tízet jelez, s egyeztetve az udvar emelkedő szürkességét a mutatók állásával, majdnem biztos volt abban,

hogy délelőtt fél tízet. Újra lekészt arról, hogy bemenjen a Fotószolgálathoz, és munkát kérjen, amíg amúgy is döntenek sorsáról. Neki drasztikus ébresztő kell, ezt tudja magáról, éles napsütés, kontinentális szélvihar vagy legalább egy elektromos ébresztőóra, amely addig berreg, amíg kitűzi a fehér zászlót, és megadja magát az új nap várható következményeinek.

Később sem a maga jószántából ébredt, nyílt az ajtó, és valójában ez az esemény kényszerítette, hogy kimozduljon a félálom bizonytalan, de boldogító halmazállapotából.

*

- Szia, öregfiú! - ez Márta. Hess, éjszakai tünemény, imbolygó lidérc, miegymás, hess ízibe! - Szia, öregfiú! - ez a valódi Márta, ciklámenszínű anorákján vízgyöngyök, világosszőke, puha hajában ugyancsak vízgyöngyök, az egész nő friss, kipihent, és a mosdószappan egyértelműen tiszta illatát sodorja a szobába. Ez az erkölcsösen üde szappanillat most az egészséges társadalom jelenléte a fülledt, félhomályos albérleti lyukban, amely nem is szoba, de a rossz alvás folytatása! - Ne fáraszd magad - a keskeny, határozott kéz, röplabda-kéz! visszanyomja az ágyra, és milyen erővel! - Pihenj, öregfiú.

- Már megkértelek, ne hívj öregfiúnak.

- Miért? Öregfiú, az magyarul idősebb fiú. És te már idősebb fiú vagy, de még fiú.

- A nyelvi érzékenység, Márta! Képzeld el. Van hattyú, ez gyönyörű, nem? És van bütykös hattyú. Ezen röhögni kell. Egyetlen jelzón múlik.

- Ó, ó! - ciklámenízű csók a fiatalember homlokán. - Akkor vissza az egész. Nem akarlak én bántani. Te szakállt növesztesz?

- Fölényes vagy. Persze, a jól sikerült nászéjszaka!

Márta ott ült az ágy szélén, és világos arca olyan ismerős, mint a kezdet kezdetén. Az Enyhülés Angyala átvonul a szobán. Békesség, csend, gyantaszag.

- Szép vagy, Márta, szépecske.

- A szakáll, az osztályon felüli.

- Micsoda szakáll? Megsimogathatom a nyakadat?

- Tessék, itt a nyakam - odanyújtja a nyakát, az arcát, a felsőtestét.

A férfi nagy, sötét keze fölmászik rajta, a bolyhosan színtelen hajszálakig: ez itt végtelenül gyengéd világ, a tarkó fölötti hajszálak pihés világa.

A fiatalember lassan fölemelkedik, szeme a nő állával egy vonalba kerül, ujjai még mindig a pihék között. A nő hűvös álla a férfi arcát érinti.

- Ronda kis odú ez, kijelenthetem.

- Tudnál jobbat?

- Tudnék.

- Az én lehetőségeim között?

- Tudnék.

- Hallgatlak. Ciripelj.

- Egy kicsit jobban oda kellene figyelni, Lala, az életre, úgy értem. Az ember, ha nem veszded rossz néven, saját magáért is, na, egy kis százalék erejéig, de mégis felelős. Mit bámulsz, mint egy békaember?

- Fölbuktam a víz alól. Ciripelj tovább.
- Nem kell elhülyéskedni. Ez nem hegyibeszéd. Rendet kell csinálni az életedben, mert én mondom, öregfiú...
- Elsüllyedek, mint egy lyukas fazék - a férfi mohón figyel, várja a cáfolatot.
- Ezt akartam mondani. A hasonlataid mindig célba találnak.
- Na látod, ezek a jó hasonlatok tartanak a víz felett. Mint a parafa öv. Miért jöttél? A gyerek nevét nem adom. Nagyon jól tudom, hogy a tudós férfiú küldött.
- Engem nem lehet küldeni, de az is piszok munka lenne, hogy a szeszélyed miatt, mert igenis, ez a cselekvésed egyetlen zónája - Gold Lajos szeme élénken csillant: áhá, a tudós férfi stílusa! -, igenis, hogy egy vacak szeszély miatt éveken át ezt a pocsek nevet cipelje.
- Megváltoztatom a nevem, Arany Lajos leszek. A közóhajnak megfelelően. Bár az apám és két ikertestvérem ezen a néven fut mint híres telepátikus fenomén. Jelenleg a Bali-szigeteken.
- Ne hülyéskedj.
- Te vagy komolytalan, Márta.
- Nem akarok durva lenni, de az a gyerek nem tőled van.
- Látod, ez az, amiben egy idő óta kezdek kételkedni.
- Ne röhögtesz, Lala, nem bírják a rekeszizmaim. Nagyon jól tudod, én nem titkoltam semmit, nem vagyok század eleji nő. Amikor mi összekerültünk, jó, legyünk pontosak, amikor először lefeküdtünk, én már állapotos voltam.

A férfi teljesen kiegyenesedik, nagy, sötét keze Márta egyenes vállát érinti.

- Vesd le magadról ezt a nyavalyát, csupa eső vagy. - Megszagolja a ciklámenszínű anorákot. - Jó esőszagod van, avarral és benzinnel kevert esőszagod - lassan kihámozza volt feleségét az anorákból. - Szép ez a ruhád, milyen szín ez, méregzöld?

Márta megrázza magát, s az esőcseppek, mint a higanygolyók, kigurulnak a hajából. Tört másodpercig ezek az izgatott kis gömböcskék vibrálnak a felhőszürke szobában.

- Le akarsz vetkőztetni, Lala?
- Több mérföldes esőszagod van, városi és falusi, egyszerre, egy időben. Kontinentális.
- Nem ismerem ezt az esőkombinációt. Te most gyengíteni akarsz.
- Gold Lajos vagy Arany Lajos. Válassz. Illetve, válasszatok. Mit mondott tudóska? Meddig mehetsz el az engedményben? Tudod, hogy én a szállodában, ahová, most már világos, te voltál szíves *akkor* öhozzá megérkezni, éppen az érkezésed előtt, egy búbájosan regényes szituációban, seggbe rúgtam tudóskát? Fölfedte lelke titkát? - ez a drága, esőszagú Márta most elröhögi magát. - Na, neved, édesem, ennyi elégtétel nekem is jár.
- Tudóska fordítva mesélte.
- És te hittél neki? Egyemáshoz viszonyítva a két férfiút? Tudóskát és engem? Neki hiszel? Ilyen halálosan beleestél?
- Én tudóskát nem szeretem túl halálosan.
- Akkor minek ez az egész? Anyád rendezte, igaz? Anyád nagyra és szépre vágyó lelke, hozzáadva néhai édesapádat is, aki a légítársaság kitűnő italaitól elpilledve, úgy halt például, hogy közben, az átbillenés meteorpillanatában, némileg szabadnak érezte magát,

már ami az anyádtól való függőséget illeti. Ide figyelj, Márta, *meteorpillanat*, szerzői estem címe; ettől az egy szótól ünnepezt szerző lehetnék az egyetemi színpadon! Jó, tudóskát nem szereted, ezt reméltem is. De hát akkor, kit szeretsz? Ciripelj.

- Téged. Mindig téged.

- Ügyes fordulat.

- Téged, te ökör, téged, te süket fajdkakas. Tudod, mit csinál veled ez a szakáll? Vissza-menőleg is hitelesít. Állítom, ennek a jövődöbeli szakállnak a reményében vittelek szobára, vagyis anyám lakásába.

- Micsoda szakáll, te kis hülyecske? - a férfi végigsimít az állán. - Kicsit szőrös vagyok, ennyi az egész.

- Nem tudsz erről a hatalomról, ami a tied? Nézz a tükörbe, ember! Gyönyörű, középkori szakáll.

- Nincs tükröm, és nem is lesz. Te vagy a tükröm, az utcán egy zöld-sárga pocsolya, az a tükröm.

Márta kilép vadzöld ruhájából, ott áll a novemberi félsötétben világító felsőtestével.

- Szakállad van, te szent, te ösztönös csodalény, aki illúziókkal táplálkozol, de nem ragadod üstökön a szerencsédet, a szakálladat! - retiküljéhez megy, és előveszi ovális kezitükrét.

Gold Lajos kétheti gondos nemborotválkozás után szemtől szemben áll olló nem látta, kékesfekete szakállával. Ez nem őszül.

- Ettől estem beléd, ettől fogom már a szent házasság tizenkettedik órájában megcsalni tudóskát - kattant a szoros melltartó, és lehullik az enciánkék nadrág -, szeretlek, te süket fajdkakasom. Emelj fel, ahogy szoktál!

A fiatalember, akinek szakállához festői emlékek társulnak, fölkapja Mártát, olyan könnyen, izmainak olyan természetes eleganciájával, amit a közönyös emberiség föl sem tételezne róla.

- Figyelmeztetlek, ez nem tudatos szakáll, ez úgy nőtt, mint a dudva meg a szomorúság, ezt nem én terveztem, ez a lélek flórája. Nehogy valami távolabbi dolgokra következtess!

Márta a férfi karjaiban lebeg, szép, kagylósra mintázott szemhéját szorosan a szemére zárja, és közben attól fél, hogy szerelme a földre ejti. Ez a félelem azonban röpkén távozik.

- Szeress! - súgja az örök instrukciót; mintha elővigyázatosságát odakint felejtette volna.

- Jó, persze, szeretlek. De azért nem árt, ha még egyszer megmondom, a gyerek neve marad.

- Bánom is én! Maradjon!

- Nem mondom, ha úgy látom, hogy akadályozza az előbbre jutását, majd gondolkodom a dolgon. Azt hiszem, egyelőre, óvodai szinten nem lesz komplikáció.

Lassan a félsötét átfordult teljes sötétbe. A nedvesen csillámló este alig hallható zizegéssel egymáshoz csomagolta őket. Csak éjféltajt ült fel Gold Lajos csodálkozással. Hédi könnyű léptei futottak végig a cimbalomhúrokon.

- Én, az igazat megvallva, Márta, mostanában azt hittem, hogy te vagy Hédi. De nem lehetsz ő, mert itt vagy a kezemben.

Nő van nála. Amíg én nagy hülyén soha, senkit nem viszek be magamhoz, ez a strici nőkkal szórakozik. És ha szólok az öregasszonynak? Annak még nem volt egy jó szava hozzám, csak a pénzt veszi el. Megjátssza az úrinőt, pedig épp hogy bárcája nem volt.

Tóth Rózi egész éjszaka Gold Lajos ajtaját leste. Még délután, távozáskor látta, amikor jött a nő - az ajtóban találkoztak -, és most is hallani véli a hangját a szobából.

Hajnalkor fáradtan, meggyötörten ment a fürdőszobába. Korán kezdő, hosszú, süket nap lesz, az Irodaház többségének szabad szombat, ilyenkor nincs forgalom, mintha kútba ejtenék az embert. A beidegződés mozdulatai. Bádoghangú kotkodácsolás a fürdőszobában, visszhangos toroköblítés. Odol-liturgia.

A hideg víz józanító tárgyilagossággal hat rá, ám a dühe mégsem csökken. Valaki többször is lenyomja a fürdőszoba kilincsét. - Várjon! Nem látja, hogy foglalt? - És este beülni Stáhlnéhoz a Szalonba, a búcsúbulira. Jó pofát vágni az egészhez, nyelni a sok hazugságot, mint a makarónit. *Engem nem azért szült az anyám, hogy mindig hazugsággal etessenek, az idegenek hazugságaival. De hát minek is szült az anyám?* Majdnem elsírja magát, száraz, belső zokogás rázza. A legutóbbi kudarc, az a szörnyű eset, amikor Horgos Dezső meglépett mellőle. A foka és a kutyák, *la bella Tangelita* a nyugdíjazás küszöbén, meg a két buzi. Taps. Hoch! Hurrá! Hogy volt! Rózsaszínű púderszemcsék a reflektorfényben és a kopár ruhatárban a gúnyos ruhatársnő.

Ilyenkor mindig visszazuhan a múltba, abba az időbe, amikor anyját beszállították a szülő-kórházba. Ő már tizenhat éves volt, ott állt az udvarra néző ablaknál, szégyen égette, hogy az anyja ilyen szemérmetlen, öregkorára elmegy gyereket szülni. És akkor valaki hozta a hírt, fiú született *volna*, de nem született, mert anya és fiú belehalt a nemszületésbe. „Anyja és öccse meghalt - közli egy hang. - Anyja és öccse meghalt.” Még most is hallja a nevetést belülről, a szörnyű, visszhangos nevetést; még most is érzi a lúgos örömet, amely egyszerre éget és simogat. Megkapta a magáét a szemérmetlen, belehalt, nem jön többé haza, nem hozza magával az eleven sípládát, a rugdalózó, vörös húsdarabot, a szégyent.

*

Az egész éjszakai lesben állást vitte magával a telefonszobába. *Idegeneknek tilos a* - satöbbi, tudjuk. Fel kell robbantani az egész emberiséget. Ő aztán ismeri ezt az emberiségnek nevezett tisztelt társaságot! A robbanás szétdobálja őket, aztán visszahullik egy láb, egy szétnyílt tenyér, nagyot koppan egy fej. Hát így. Volt hozzám valaki is jó ebben a gonosz életben? Mért nem voltak szép szüleim? Magas, karcsú szüleim? Mért nem örököltém selymes haját tőlük és ibolyakék szemét? Minek csináltak, ha csak ez telt belőlük? Nem, a hideg víz nem térítette magához, düheit ideköltöztette a műszerasztal mögé. De ahogy leült a székre, a horgolt párnára - hiába, a reflexek rémuralma! -, mégis elővette púderkészletét, és kikente az arcát.

Váratlanul, minden nesz nélkül nyílt a kárpitozott ajtó. Rózi keze azonnal a levegőbe kalimpált: *Idegeneknek tilos a* -. A belépő házbeli volt, sőt, kebelbeli, az irodaház gondnoka, olyan ember, akinek vastag, egybeszabott alakját szerelők, árukiadók, leltározók kíséretében itt is, ott is látni lehetett a házban.

A gondnok, szabad szombat lévén, nem viselte szokott, fakultkék munkaköpenyét, olyan volt rozsdabarna sportöltönyében, mint egy idegen. Ugyanazt az idegenséget érezte húsos arcába ágyazott mozdulatlan szeme. Hivatásbeli fürgeségét is mintha visszafogta volna, lassan, elgondolkodva lépett Rózi munkasztalához. A nő, szokása szerint, megelőzte a köszönésben. A gondnok széket húzott maga alá, de nem volt benne semmi joviális. Nem sokat

bajlódott a bevezetéssel, pontosan tudta, mi a célja, és hogy minden kerülőutat mellőzhet. Rózsi az évek során túlságosan is sokat találkozott vele, semhogy ne érezte volna, itt most valami más következik, mint a szokásos.

- Baj van itt, kartársnő - a gondnok azonnal a lényegre foglalta össze; rózsaszínű arca egy árnyalattal megsötétedett. Rózsit ideges nevetés fogta el: bármennyire is szeretné, képtelen lesz uralkodni magán. Még nem tudott semmit az említett baj természetéről, de gyakori rémlátásaiban ilyen tömönddal nyitott rá a Megnevezhetetlen, az idegrendszer indáiból szabaduló gonosz. - Megmondom magának, hogy ne érje meglepetés, elsején felmondunk magának.

Egyszerre öt gomb kezdett pirosan izzani a műszertáblán, és az elektromos szerkezet erős kattogásba fogott. Tóth Rózsi fölvette a kagylót, keze a gombok fölé úszott. A gondnok keresztbe rakta vastag lábát, húsos combja nőiesen kifeszült, és várt. Csak akkor emelte ki nagy fejét gömbölyű vállából, amikor Rózsi, nyilván döbbenetében, azt mondta a hívó félnek: - Hogy nekem elsején felmondanak?

Lefutottak a telefonügyek, helyreállt a csend, s ami ezt szinte aláhúzta, erősödött az elektromos kattogás.

- Nem tudtam kimosni magát, kartársnő. Annyit elértem, hogy ne legyen belőle fegyelmi. Ha szépen belenyugszik, simán elbúcsúzunk egymástól.

Újabb két hívás.

- De miért, Csilik elvtárs?

Felizzó gombok, kattogások.

A gondnok lassan, ráérősen felállt. Persze, ezt is meg kell mondani, hogy miért. Ez jogos.

- Maga rendszeresen lehallgatta a telefonokat - más hangon, de ugyanő: „Anyja és öccse meghalt, anyja és öccse meghalt.”

- Ez hazugság.

- Bizonyítékunk van rá. („Anyja és öccse meghalt.”)

- Engem néha maga is megkért, Csilik elvtárs, hogy hallgassam ki ennek és annak a dolgozónak a beszélgetését, és jelentsem.

- Az hivatalból történt, a felsőbbbség tudtával. („Anyja és öccse meghalt.”)

- De hivatalon kívül én soha - bátortalanul -, én soha.

- Felfigyeltek a kattogásra, ahogy maga belépett a vonalba, kartársnő. („Anyja és öccse meghalt.”)

- Nem igaz! - Tóth Rózsi otthagya a műszerasztalt. - Nem igaz! - a hangja megbicsaklott. - Ez tiszta hazugság!

- Kár kiabálnia, evvel csak rontja a dolgot. Ilyenkor hallgatni kell.

- Az a kis rohadt, tudom én, az súgott be, az a kis nyomorult, a Horgos Dezső.

- Nem ismerem. Nyugodjon meg, és ne csináljon botrányt, mert az csak magának lesz rossz.

- Nehogy azt higgye, hogy maguk engemet csak úgy kinyírhatnak!... én az igazgató úr dolgait is tudom, én a maga dolgait is tudom. Maguk nem fognak velem kibánni.

- Azt ajánlom, ne járassa a száját.

- Lebuktatom magukat, mind az egész bandát! - karok, lábak, fejek hullanak a magasból. „Anyja és öccse meghalt.”

Stáhlne ezen a délutánon úgy érezte, és joggal, hogy új korszak kezdődik életében. Megszűnik a gépies adásvétel-kapcsolat közte és lakói között, s most, hogy az egyiknek sikerül kirepülnie, nem haragot, nem irigységet hagy maga után. Talán most bizonyossággá lesz bennük - az asszony, visszaérezve kántortanító édesapja stílusát, néha ilyen emelkedetten fogalmazott -, igen, most lesz bizonyossággá bennük, hogy lakásadójukban a tartózkodás nem holmi üzleti hidegség, de sokkal inkább tapintat, az emberek magánügyeinek tisztelete.

Körüljárta a Szalont, huszonöt esztendő az életéből. Íme, az intarziás diófa sublót, öt sor fiókkal. Ez az ő levéltára, archívuma. Fényképek, iratok, nyugták, levelek, bizonyítékok és ellenbizonyítékok. Évek óta nem meri ezt a mélyvilágot megbolygatni, most azonban érzi magát olyan erősnek, hogy újra beleolvasson a sok itt maradt iratba. Vagy harminc, kartonra kasírozott kép Rudi úrról. Nem igaz, hogy iszonyodik az emléktől. Rudi úr a szakmája hercege volt, rövid karú és rövid lábú Habsburgja ennek a hivatásnak. Marcipán koporsóban nyugszik, cukorhab a szemfedője, különben is Stáhlne fizeti a családi mauzóleum karbantartását. Ennyiben a fölmenők, az orosz krémtorták, a nápolyi fánkok mestereinek emlékét is ápolja.

A sublód egyik fiókja olyan anyagot őriz, amelyet soha, senki nem kérne számon a főbérő asszonyon; egykori albérlők itt maradt írásait. Ez aztán a veszedelmes szféra! Ehhez kell aztán nyugodt lelkiismeret. Sötét szörnyvilág. Az emberi sors csödjének írásos bizonyítékai. *Vallomások arról, miért kell elsüllyednünk szilárd talajon.*

Stáhlne ezen a szombat délutánon elég erősnek érezte magát, hogy kíváncsiságát kiszolgálja, és több időt töltött olvasással, mint amennyit eleve rászánt.

*

Részletek az itt maradt iratokból, feljegyzésekből: egy majdani várostörténeti és szociológiai gyűjtemény anyagához.

Mi, albérlők, a szocializmusban is többszörösen kizsákmányoltak vagyunk. (Stáhlne: sosem fizetett bért, egy év két hónappal adósom maradt, úgy tűnt el.)

A főbérő egy finom úriasszony, állítólag francia kölnije van. (Stáhlne: fogalmam sincs, ki volt ez az ember.)

Csak a nő, csak a nő, csak a nő! Az egész lakás alkalmas rá - hosszú folyosó, kis szobák, hogy berendezzük itt, ha megkapjuk a hatósági engedélyt, az első szocialista kuplerájt. (Stáhlne: ez a piszok fráter sikkasztott a gyermek-tejkonyhán, a rendőrség is itt járt miatta, a végén disszidált.)

Laktam, tehát voltam. (Ezt a filmesek kiírták, állítólag mondják is a filmben.)

Amióta élek - harminc éve ragasztónő vagyok a dobozgyárban -, nem volt otthonom. Na bumm! (Ezt egy levél hátára írta, a levélben arról értesítik, hogy az öccse mint francia idegenlégiós Indokínában hősi halált halt.)

Mikor oldjátok meg, világ okosai, hogy mindenkinek jusson egy lyuk, amit az ember, mint a hörcsög gabonaszemekkel, megtölthet télire, mikor a hó tökéleg ér, legalább a saját álmaival? Mikor fagyasztjátok be a hadidohányt, a cinkosoknak jutó dugsegélyeket, hogy a dolgozó csimpánzok is lakáshoz jussanak! Na, ti okosok. (Stáhlne: Kegyes csalás, a Jóisten elnézi nekem; egyszer az Ország Világ című lapnak ebből csináltam békeszöveget, az imperialistáknak címezve.)

Drága Szépasszony! Önnek alkata van. Háromszor kopogtatok, tizenegy után. Jó lesz? (Stáhlne: Ezt nekem írta egy volt pékmester, aztán gyorsan elköltözött, mert feleségül vette egy guri-guri készítő özvegyi jogon működő hitvesét.)

Számlák, szerelmes levelek, rendőrségi és tanácsi idézések, részletes kórházi zárójelentés. Verstöredék: *Két ibolya állt az utcán, Az egyik Te, a másik én, Két ibolya állt az utcán, Az egyik árnyék, a másik fény.* Stáhlne, aki mozgalmas életében nem jutott hozzá, hogy versekkel foglalkozzon, most sem tudta megítélni a verstöredék minőségét.

Egy másik fiók zsúfolásig tele inflációs pénzzel, adópengővel, lejárt lottócédulákkal. Már régóta latolgatja, hogy az egészret tűzre kell dobni, de még várakozik. Mire? És egyáltalán, kinek tartogatja ezt a sok vacakot? A sublót olyan, mint egy rosszul beiszapolt akna, amelyből néha furcsa hangok, sikolyok, szellemalakok törnek elő.

*

Még egy utolsó szemle a délután lilásszürke félhomályában. Komoly méltóságú bútorok, nemes porcelánból készült Ámor és Psziché violás ragyogása, aszúbarna olajfestmény, IV. Henrik francia király, a zöld gavallér, vadászzekében és tollas főveggel, a német iparművészet humoros remeke porcelánból, öregúr a bilin, arcán a székrekedés kínja, a vitrinben a céhmesterek élénkkéjét sugárzó ófrancia uzsonnakészlet, tojánhéjvékony, áttetsző, IV. Henrik mellett felső ipariskolai oklevél a falon, mert az özvegy egykor varrónőnek készült - mindez és még mennyi minden!

Stáhlne a kapcsolóhoz nyúl, a szobát előnti a csillár gyöngyfehérje, a falikarok, állólámpák, rejtett kis gömbök tojássárgája. A szemlének ez a csúcsa. Előveszi a francia uzsonnagarnitúrát, italokat készít a zsúrasztalkára, zörgő hártypapírokból sokféle aprósüteményt, fraise-t csomagol ki, gyors, ügyes mozdulatokkal ringlisdobozokat bont, és színes, kis műanyag lándzsákat készít melljük, a nagy kávéfőző lombikja fényesen ragyog - hát lehet, kedves lakótársak, tessék csak befáradni, átlépni a küszöböt, amely nem lesz soha többé választóvonal! Az uzsonnaasztal közepén elhelyez egy kartonlapot, szép, rondírásos szöveggel:

Közös fedél alatt élünk.

*

Furcsa volt látni az ismert és mégis ismeretlen arcokat az asztal mellett, évek óta nem kerültek ilyen közel egymáshoz. Feszélyezettségüket lassan levedlették, és mohón egyeztették magukban a hosszú együttlakás alatt kialakult előítéleteket a friss tapasztalattal. Eleinte hatan voltak, este nyolc felé már tizenegyen, beleértve a búcsúztatott személyeket, a kéziszedőt és feleségét. Nem kétséges, itt elkerülhetetlen a dogmák és előítéletek átértékelése. Vizsgálták egymást ismerős-ismeretlenül, mint a katonák leszerelés után, amikor először találkoznak civilben.

Sötétzöld brokátruhájában úgy járt közöttük Stáhlne, mint gyámolítottjai között, szándéktalan méltósággal, elegáns figyelemmel és jóakarattal. Ő maga is most ismerkedett lakóival, annyi év meg annyi hónap után!

Ettek, ittak, míg végül a *Távozó* szólásra emelkedett, hogy felköszöntse a főbérlo asszonyt és a kedves lakótársakat, akiktől néhány nap múlva örökre elválik. A kéziszedő, átlagosnál magasabb, kövér ember, hajából csak kétoldalt maradt meg egy-egy vörhenyes csimbók, enyhe, kellemes szédületet érzett, már eddig is meglehetősen sokat ivott, s mert élete nagy részében antialkoholista volt, az elfogyasztott szesz forgási sebessége most megnövekedett.

Ebben az ünnepi pillanatban lépett be Gold Lajos. A főbérő asszony őszintén megörült neki, karosszékhez vezette, és telitöltötte poharát.

- Ez az a bizonyos lakótársunk - súgta, közel hajolva a fiatalember arcához -, aki önálló főbérleti lakáshoz jutott. De igazán megérdemli! Az ön szobaszomszédja, látásból talán ismerik egymást.

- És a felesége?

- Az a kis asszonyka, mellette.

A kerekded holdarcú asszony sötét áfonyaszeme szónokló férjén, puha keze a férfi nagy, májfoltos kezén.

- Én nem órá gondoltam - makacskodott Gold Lajos -, hanem Hédire.

- Micsoda Hédire?

- Hédire, aki mellettem lakik. Éjfélkor jár haza.

Stáhlne nem akart élesen cáfolni, ezért elnézően válaszolt.

- Azt hiszem, ez tévedés lesz. Itt, nálam legalábbis, Hédi nevű nő nem lakik. Ha jól tudom.

A fiatalember sokértelműen mosolygott. *Ha jól tudod. De nem jól tudod, édesanyám.*

A kéziszedő Stáhlne emberséges, tartózkodó lényét elemezte éppen, kiemelve, hogy ebben a házban nincs feudális albérő-viszony, tilalmak sorozata, jogok nélkül.

Gold Lajos hátradőlt a karosszékben. Ezek itt nem tudnak Hédiről, aki minden éjfélkor végigcimbalmozik a csendes előszobán, jókedvűen az elfogyasztott, vagyis lenyelt vodkától - mert vodkát iszik a dög! -, külön kis hangversenyt rendezve a fürdőszobában. Ezek nem ismerik az élet lényeges dolgait.

A kéziszedő, aki beszéd közben is gyakran nyúlt poharához, váratlanul úgy érezte, itt áll leleplezetten, pőrén, és mindenki tudja, hogy rózsaszínű habbal eteti a maradékat, és hogy tapintata inkább felháborító, mint vigasztaló. Maga sem vette észre, hogy a következő kérdéssel eltér a pohárköszöntők szabályos menetétől, és olyasmit mond, amit nem gondolt meg előre.

- Maguk most sárgán irigyek énrám, ugye? Mert *én* kiszabadulok innen, és a magam ura leszek, ugye? Légy szíves, Gizi, engedj beszélni, ne rugdoss a lábamat!

- Nagyon hamar becsíp - a holdarcú asszony szétguruló áfonyaszemekkel mentegetőzött. - Szegénykém olyan boldog, hogy nem tudja, mit kezdjen vele! És higgyék meg, nem szokott inni, most pedig csak nyeli, nyeli! - gyermeki teltséggel elsírta magát, melléből buzogott a zokogás.

- Mert kérem, én azt nem állítom, hogy itt érvényben volna a feudális albérőtartás, ezt én nem állítom. De azért, kedves lakótársak, de azért!

- Vigye ki, fiatalasszony, mosdassa meg - tanácsolta Stáhlne, döbenten és sértődés nélkül. Aki annyit tapasztalt életében, az tudja, az ünnep járuléka olykor ünneprontás.

- Tessék elhinni, hogy az örömtől, csakis az örömtől! - a kéziszedő felesége szipogva magyarázkodott. - Nem olyan ember ő, aki másokat sértegetsen. Az öröm elvette a józan eszét, meg az, hogy iszik, már órák óta!

- Mert világos, és ez az őszinte emberi reflex, hogy önök most, lakótársaim, mélyen el vannak keseredve. Az volna embertelen, ha nem így volna.

A rémült kis asszonynak végül sikerült kicipelnie férjét a Szalonból. Stáhlne még utánuk is szólt:

- És aztán, ha lehült kissé, várjuk magukat.

Az embereknek tetszett ez a nyugodt, igazságosztó hang. Igyekeztek is kifejezni jóérzésüket, már csak azért is, hogy leplezzék a bennük gomolygó sérelmet. - Nagyságos asszony! - kezdte az egyik. - Elvtársnő! - így egy másik. S most, hogy a kéziszedőt a fürdőszobába vitte a felesége, igyekeztek túljutni a pohárköszöntő mellbe lökő igazságain, és mindnyájan arra törekedtek, hogy eltüntessék, ami megtörtént, mint a bűvész a nyulat. - Ez egy igazi közösség, nagyságos asszony - mondta valaki gyenge meggyőződéssel a hirtelen csöndben.

A fiatalember maga elé nézett, a könnyű köd, a szívderítő elszigeteltség szinte boldoggá tette. Hallotta a lakótársak szavait, válaszolt is egyik-másik kérdésére, anélkül hogy a maga ködpáholyát elhagyta volna. Akkor ez tiszta sor, mosolygott továbbra is magában, ezek itt nem tudnak semmit, fogalmuk sincs Hédiről; a cseles kis nő átverte őket, ez a Hédi, vagyis Márta, mert a kettő, most már semmi kétség, pontosan behelyettesíthető, *most már*, de ő, Gold Lajos, volt olyan szíves jóval előbb megsejteni, hogy *a két nő egy nő*, nem is kell hozzá nyomozó fantázia, csak kevés lélektani érzékenység.

Ült a ködpáholya öblös mélyében, mosolygott. Stáhlne gyakran visszatér hozzá, töltött neki. Tetszett neki a fiatalember borongó mosolya, a sötétbarna arc és a csillámos, tömör haj harmóniája.

Az idő múlásával erősödött az emberekben a meggyőződés, hogy az ünnepeltek, az összejövetel alanyai és ürügyei, nem jönnek vissza körükbe. Ettől még kötetlenebb lett a hangulat. Stáhlne idejét látta, hogy szervírozza a csodát: az őszibarackbólét, darabos őszibarackokkal, barackpálinka-öntettel, meggyújtva az egészet, hogy a szirupos gyümölcsben édesült alkohol a plafonig csapjon! Igen, ezzel a tűzijátékkal tartozik még szeretett lakóinak, az egy fedél alatt élők közösségének. És tartozik vele saját magának, az emberszeretetnek, a biztonságnak, amivel sorsa megajándékozta. Csupa hálát és nyugalmat érez abban a belső háztartásban, melyben a szív, a tüdő, az idegrendszer, az erek hálózata - és még annyi föl-sorolható - olyan példásan együttműködik. Ez az egyensúly ad neki erőt, hogy fölülkerekedjék a válságos pillanatokon, hogy a leomló rémületben is a talpán maradjon. A távozókat ezzel a higgadt emberséggel küldte a fürdőszobába, hiszen tudja, önálló lakáshoz jutni, kimenekülni innen, igenis, nagy pillanat. Mert az önvizsgálat szigorú perceiben, a hajnal előtti ébredés félórájában megfogalmazta magának is: amit ezeknek az embereknek nyújtani képes, nem egyéb, mint - három lépés előre, három vissza - kalitka, ketrec. Néha hallani vélte összezáruló zümmögésüket, az öröm, a fájdalom, a marakodás és a kék egygyé simuló muzsikáját.

Szóval, elérkezett a pillanat.

Zárt, finom mosoly az arcán, elnézést kér, de őt most néhány percre a konyhába szólítja kötelessége. A kedves társaság nyilván sejtí, ez valami meglepetés előjátéka. Mindezt azonban olyan személytelenül fejezi ki, hogy ne zavarja az együttlét folyamatosságát, s az egész mintegy a dolgok mögött történjék, jelzésszerűen, akár egy távoli napsütés.

Az emberek ettől még szabadabbak.

*

Gold Lajos továbbra is kötetlennek érezte magát ködpáholyában. Felhatalmazva Stáhlne biztatásától, áttért az önkiszolgálásra, és időnként, bár nem mohó ritmusban, telitöltötte poharát. Közben szabályos párbeszédbe bonyolódott Mártával, közölve, hogy tudja, milyen kapcsolat van közte és Hédi között. Sötét szemében a messzibe nézés kígyószürkéje. Olykor a

távoli nő felé emelte poharát, szevasz, *na látod, nem vagyok én kicsinyes, a kis Gold Lajost átadtam nektek, visszavettem a nevemet, teljesítve óhajotok. Az egyetlen örökséget, amivel hozzájárulhattam volna a jövőjéhez, kérsédre, szívem, visszavontam. Vagyok én egy gavallér, vagy nem vagyok én egy gavallér?*

A Szalonban mindenki természetesen viselkedett, ittak, társalogtak, de volt, aki végre kiszabadulva a helyszín bűvös hurokjából, elérkezettnek látta az időt, hogy tárgyilagosan szemügyre vegye a mitologikus Szalont, s alaposan megnézzé magának a Zöld Lovagot, Ámort és Pszichét és a bilin ülő, székrekedéses porosz urat. Így a jövés-menés ritmusa teljesen megfelelt az ittlevők felszabadult állapotának.

Gold Lajos maga is kiemelkedett ködpáholyából, de csak azért, mert mindkét térde enyhén szúrt a zsibbadástól. Megkezdte tárgy nélküli körútját a szabálytalan és éppen ezért izgalmasan kiképzett szobában. A gyöngyház berakásos sublódhoz ért, ott lehorgonyzott, bár minden előzetes terv nélkül. Ösztönösen turkáló természet lévén - antikváriumban három-négy órát is elidőzött, anélkül hogy megfordult volna a fejében, itt vásárolni is kellene -, benyúlt *az öt sor fiók harmadikjába*, az úgynevezett levéltárba vagy archívumba. Hosszú ujjával azonnal kiemelt egy izgalmasan sárguló papírt, és közel vitte a szeméhez. A szöveget többször is elolvasta, mégpedig valódi gyönyörűséggel.

Mindenütt ajtók és ajtók, az ajtók mögött szobák, dobozok, a dobozokban emberi mozgás, emberi élet, rovarvándorlás, elrendezésben az emberi világ.

Áhá, ühüm, öm, öm, öm - Gold Lajos elégedetten hunyorgott, hűmmögött, miközben gombhíjas, de hófehér inge alatt a mellét vakarta. Ez az eléggé kulturálatlan szokás néha lerohanta, nem tehetett róla. *Mit írnék vajon én, hogy gazdagabbá tegyem az idős nő gyűjteményét?* Mert továbblapozgatva a papírhervadást tároló mélyekben - elsüllyedt erdők lélegeznek bennük! -, rokonszenve még csak erősödött a gyűjtemény névtelenjei iránt.

Nekünk ezek a dobozok, legyenek bármilyen szűkösek is (4x2,8), ezek a dobozok nekünk szaporodásunk vagy nemszaporodásunk, életünk és halálunk tartományai.

Az, az! Amilyen igaza van Albérlő-Anonymusnak! Hiszen Márta is, ha nem volna olyan hajlékonyan és mulatságosan ravasz, az együtt töltött huszonkét óra gyönyörűségének emlékére megajándékozhatná őt egy valódi utóddal (szaporodásunk vagy nemszaporodásunk, életünk és halálunk tartományai), egy olyan gyerekkel, akit még neki sem lenne képe aztán eltagadni tőle. De a ravasz kis nő éjfélkor érkezik, vodkamámoreban - némber, nőember! -, végigcimbalmozik az előszobán, és a fürdőszobában minden meleg vizet elfogyaszt a bojlerből, és tőle, éppen tőle nem akar folytatást.

Újra a ködpáholyban ült, és készségesen nevetett valami friss viccen, és bólintott egy kérdésre: szimultán oda nem figyelés.

*

A kis társaságot, amelyből, mint a gyors számbavételkor kiderült, csak Tóth Rózsi és a Bíró hiányzott, minden oldottsága ellenére az a gondolat foglalkoztatta, vajon milyen meglepetést készít nekik lakásadónőjük, akit, mit tagadjuk, ők is ezen az estén fedeztek fel maguknak. Gold Lajos a maga ködpáholyában ugyancsak Stáhlnéval foglalkozott, de egészen más viszonylatban. Az a felemelő, hogy egykori lakóinak írásos hagyatékát gyűjti! - *a harmadik fiók felülről* életünk történetét rejti vagy legalábbis életünk történetének fontos adalékait, melyeket a szorgos irodalmár vagy szociológus cédulázó rendszerbe foglalhat. Hát ő, Gold Lajos - akinek ágyából csak nemrég távozott Márta, és talán mindörökre! -, ő milyen iratot felejtene itt a harmadik-fiók-felülről-gyűjteményben? Mit szólna a következőkhöz, asszo-

nyom? „*Márta, édesem* - kezdte fogalmazni a hátrahagyandó levelet -, *Márta, te gyöngyházba foglalt örületed, végzet asszonya* - mély áramlású mosoly járta át, egész szervezete részt vett ebben a külsőleg szelíd, valójában izzó mosolyban. - *Gondolhatod, te kis ökör, jelentős életem elhanyagolható része, milyen egyedül maradtam, amikor a névváltoztatáshoz hozzájáruló nyilatkozatommal együtt, mint egy gyors nevetés, kihúztál a szobámból. Egyszerre kikapcsolták az agyamból és a szívemből a közvilágítást*” - eddig jutott a fogalmazásban, amikor a nyíló szárnyas ajtóval egy időben forró vaníliaillat és benne keveredő, édeskés gázzzag ömlött a Szalonba. A szagok ellentmondó elővédje után jött Stáhlne a bőléstállal, amelyet az asztal közepére helyezett, és két ügyes gyufalánggal égig lobogtatott, mágikus gyönyörűséggel. Nyomában ámulat és öröm - ki választhatná szét a kettőt? Ámulat, öröm és hála, az egyen-jóság érzései. A háziasszony mindenkinek adott a forró italból, a fátyolkék lángok a vendégek tányérkáiban folytatták lobogásukat. És miután mindezt gyorsan, ügyesen lebonyolította, és jó étvágyat kívánt a kedves lakótársaknak, néhány magyarázó szó közben a telefonhoz ment. - A házfelügyelőt hívom, mert azt hiszem, kicsit szivárogozik a gáz. A tárcsa kattogásai, Stáhlne elnézést kérő, finom bejelentése, és kész. Valaki a forró bőlé szűrőcsölése közben a levegőbe szippantott, és megállapította, de inkább csak udvariasságból, hogy csakugyan érezni gázzagot. De ettől eltekintve a bőlé, hálósan szakadozott kék lángjaival gyermeki örömet váltott ki, a Szalon megtelt naiv felkiáltásokkal. Stáhlne most már fél szemmel az előszobát figyelte, várva a házfelügyelőt, aki, szerencsére, járatos víz- és gázszerelésben. Figyelmét annál is inkább megoszthatta, mert látta, vendégei jól érzik magukat, az egész este sikeresnek mondható. A házfelügyelő nem is késett, Stáhlne annál gavallérosabb főbérő, semhogy megvárakoztatná. S míg a konyhában a szivárgás okát kereste, az özvegy végre már bekapcsolódhatott a közös szórakozásba. - Lesz még repeta - biztatta a szűrőcsölőket. Mint végsőre, a házmester is kopogtatott, s ez, lévén házmester és valaha továbbszolgáló altiszt, túl erélyesre sikerült. Gold Lajos, aki mind ez ideig a hagyatéklevelet fogalmazta, kizökkent munkájából.

- Hát megvolnánk - mondta a házfelügyelő -, a gázt használaton kívül kell helyezni, no de, majd korán reggel kihívjuk a Műveket - az égő szesztől illatos levegőbe szagolt, és most már csak az volt az óhaja, hogy a párákban rezgő alkohol sátra alá jusson, és része legyen a részeltetésben.

Stáhlne szíve - előérzet vagy egyszerű nyugtalanság - furcsán elszorult, és telitöltött egy bőléstányérkát. - Sebaj - ezt a vigaszt a lakótársaknak szánta -, majd begyűjtjük a tűzhelyet. - Valaki bátorítóan fölnevetett. - Nagyon jó lesz, ebben a nedves időben az egész lakás felmelegszik tőle. - Az nagyon katonás lesz - vélekedett a házmester is, mintegy a társaság fölé magasodva, saját árnyékának megnagyobbodott méreteiben, lassan kortyolgatva a forró italt. - Hanem - belekezdett egy új mondatba, de olyan késleltető módon, hogy közben újból megtölthessék a poharát, és a darabos őszibarackból is részesüljön. A gyümölcs reccsenve szétvált erős fogai között. - Hanem - kezdett bele újból, mire Gold Lajos kihajolt ködpáholyából, és ingerülten rászólt: - Hanem? Mondja már, uram!

A házfelügyelő végzett a harmadik adaggal, és jó okkal csak ezután mondta el a magáét, de most már röviden, hatásági tömörséggel.

- A mérnöki hivatal éppen máma értesítette a Házkezelési Igazgatóságot, hogy ezt az épületet záros határidőn belül lebontják. Tudják a tisztelt lakók, hogy a nyár végén itt a bauxitbeton miatt mintavétel történt. Hát ez az eredmény. Az épület életveszélyes.

Hangja rideg volt, szinte haragos, mint aki elhárít minden szemrehányást, és eleve elhatárolja magát a tragikus tényről, de a siránkozástól is.

- Ezt? Csak ezt akarta nekünk elmondani, uram? - Gold Lajos visszaereszkedett a ködpáhollyba, hogy folytassa a hagyatéklevével fogalmazását.

Stáhlne bal keze a melle vonaláig emelkedett, majd, mintha váratlanul kettétörték volna, visszahullott az ölére. A házmester szétnézett az embereken, akik most pirosak voltak és szótlanok. Ismeri őket utcáról, lépcsőházból, liftet, kapunyitást ritkán szoktak igénybe venni, inkább lopakodnak, mint járnak, nehéz megjegyezni a hajuk színét, talán nincs is a hajuknak színe, a hangjuk sem hallható, ideiglenes a létezésük, bár a bejelentő-lapjuk állandó. És mégis elfogta a rémület, ezek most megrohanják, leteperik, a mellére taposnak, és kiszorítják belőle a levegőt! Szó nélkül hátrált kifelé. A lépcsőház hűvös levegője felszikkasztotta arcáról az izzadságot, de még a lakásában is érezte a rémületet.

Stáhlne nem szólt semmit, és nem is próbálták nyugtatni. Ekkor nyílt az ajtó, és holdarcú felesége kíséretében belépett a már teljesen kijózanodott kéziszedő. Mint rutinos asztaltársasági szónok és mint olyan ember, aki szeretné jóvátenni baklövését, azonnal helyére ment, megemelte a félig telt poharat, hogy folytassa pohárköszöntőjét. Beszélni kezdett, megállíthatatlanul.

- Nem akarok itt sokat szónokolni önöknek. Ürítem poharamat a kis közösségre, kedves lakótársaimra, hogy ilyen egyetértésben, örömben, egy emberként, még soká, de soká maradjanak együtt, mondhatnám így is, lakótársak: hogy együtt éljenek Stáhlne asszony védőszárnyai alatt.

Megtörölte homlokát, körülnézett, és azt remélte, most felizzik a hangulat, megszorítják a kezét, mert íme, ő megfogalmazza a legfontosabbat, és kimondja, hogy nem ő a győztes, kit a sorsa megajándékozott a másfél szobájával, hanem az itt maradók a győzelem, akik íme, ilyen szépen egymásra találtak. - Kölcsönös megbecsülés, jóakarát - ismételte többször is.

Foltosam kivörösödött, mozdulatlan arcok, teljes némaság. Csak Gold Lajosnak volt némi szövege.

- Menjen már, uram, ha nem veszi rossz néven, szíveskedjék elvonulni a jó másfél szobás francba innen!

Stáhlne a karosszék fájába fogózva, földöntúli mosollyal figyelt, de nem szólalt meg. Valaki, ideges nő, elkiáltotta magát: - A mami meghalt! - Többen a pulzusát fogták, valaki, két melle közé csúsztatva, vizes ruhát tett a szíve fölé. Nem, Stáhlne nem halt meg, a világ halt meg benne.

23

Villanyóra-kattanások, elektromos kisülések darazsai, rakétabödülésű liftzuhanás, cipősarkak üvegharangjai a lépcsőház katlanjában, kenetlenül cirpelő ajtók, arany pókháló a sárga villanygömbök körül, mondattorzók visszhangos bukdácsolása. Aztán a csend nehéz, olvasztott gumija. Félhomály-székesegyház, gótikus rémálmok, izzadtan ölelkező párocskák, ágyba vizelő kisgyerek; az éjszaka bizonytalan statikája. Alvás altatókkal, csillapítókkal, vegyi álmóanyag anyaméhben, részegek a lépcsőházban, éjszakai állott szagok, fölfelé kapaszkodó lépcsők sárkányfogai. Ezüstmadarak a tetők fölött. Enyhülés, izmok, zsigerek oldódása. Lélegzők közös ritmusa.

Gold Lajos, lábát a világűrbe lógatva, egész éjszaka a dokumentumokat fogalmazza. Éjfélkor elmaradnak a könnyű léptek, elmarad a zuhany sikoltozása a fürdőkádban, nincsen Hédi. Persze, a leleplezés súlya, hogy ő és Márta tulajdonképpen, izé, vagyis tulajdonképpen. Ezt a

varázslatot már nem lehet fönntartani. Lebontják a házat, a hosszú előszobát is lebontják, a romokat megtámadja a növényi vegetáció, birtokba veszik az izmos liánok és páfrányok húsos osztagai. *A hosszú előszobát pedig, Márta, lásd be, nincs más megoldás, kitolják a végtelenbe, legalábbis a sztratoszférába. Esetleg kilövik rakétával, mint egy űrállomást. A hosszú előszoba, falaiban a koporsó alakú ajtókkal mint űrállomás. Mit szólsz ehhez, drágám? Spóroltam a vallomással, de szeretlek, bizony, és irgalmatlanul. Ez világos és közérthető, nemde? Az aztékok kitaláltak egy kaktuszból főtt kivonatot, amely feloldja a gátlásokat. Hát most én is ezt szedem újabban, mit szólsz, drágám, Márta, szépem, okosom. Mikor látlak?*

Végül elhatározta, hogy fölemeli lassan szemhéját, és ezzel még a jóvátehetetlent is megkockáztatja, vagyis az ébrenlét veszélyes állapotába kerül. A szobában ugyanis volt valaki.

A futár volt az, a Fotószolgálattól, sisakban, bőrnadrágban, bőrzekében, fénylő vizesen, mert odakint sötétben zuhogott. Mint a gyermek ébredését, olyan tapintattal figyelte a tápáskodó Gold Lajost. Maga is átérezte az eszmélés nehézségeit.

- Levél? - kérdezte a fiatalember, gyűrött állapotához képest szokatlanul mély, karcolatlan hangon.

- Nincs levél, kérem - a futár, aki eddig az ajtó előterében állt, beljebb lépett.

- Üzenet?

- Az sincs - erőt vett magán, és elhatározta, hogy megmagyarázza jelenlétét -, erre volt dolgom, gondoltam, megnézem az elvtársat, hogy áll a betegséggel, és - természetes szerénysége megakasztotta, de aztán kimondta - hogy nincs-e szüksége valamire.

Gold Lajos lecsúszott az ágyról.

- Ezért jött?

- Hát igenis, ezért.

- Egy kávé iszik, prima kávé! Persze, persze, maga nem él vele.

- Az igazat szólva - hányszor mondta, most is megismételte -, mit találnak jót abban? És már nemcsak az iskolázottak, parasztasszonyok is isszák. A falumban, elvtárs.

Néhány szót beszéltek a bányavidéki községről, amely beiszapolt tárnák fölött kígyózik. De Gold Lajost ez a jóindulat nyugtalanította. Nem tudta elhelyezni.

- Csak ezért? Csak magától?

- Motoron járok, bele tudom szorítani. Még mindig lázas tetszik lenni?

- Öszintén szólva...

- Látszik a szemében. Arra pedig vigyázni kell. Ezt a szobát nem fűtik?

- Ezt a szobát, mondjuk ki férfiasan, nem fűtik, hanem lebontják. Ez is cselekvés.

- Lebontják?

- Úgy bizony. Rossz lábakon áll.

- Viccelni tetszik.

- Lebontják, öregem, szigorúan. Minket pedig kilőnek a világűrbe.

- Mondom, hogy viccel, elvtárs.

- Halálkomolyan.
- Hát szóval...
- Ez így van. Kávét nem kíván, vodkám nincs, de ha volna, akkor sem inná, mert motoron jár. Szóval - hosszú lélegzetvétel -, levél nincs?
- Nincs.
- Nem is lesz?
- Lesz.
- Búcsúlevél?
- Hát - két száraz nyelés -, sajnos.
- Fegyelmivel? Anélkül?
- Anélkül.
- Kösz. Nagyon rendes. Ne főzzek mégis egy kávét?

*

A hűvös arc, amely képes hirtelen átforrósodni, szorosan az arcához tapadt. Kezüket, mint két gyökér, egymásba kapcsolódik. Márta puhán fénylő haja mellette, a párnán, mint különös, víz alatti tenyészet.

Csendes félálmban csak fokról fokra veszi tudomásul, hogy Márta belép a szobába, mozdulatai alig karcolnak néhány rovátkát a viaszos csendbe, violázó anorákját leteszi az egyetlen székre, kibújik a ruhájából, pattan a melltartó, a cipő koppan, és már szorosan mellette fekszik. Nem is mondja hangosan, csak magában kérdezi: *Hát újra eljöttél, Márta? Te, úgy látszik, nekem mondtál igent a központi házasságkötő teremben, tudóska oldalán, miközben magnóról játszották a nászindulót.*

Hajnalfelé csendesen, inkább suttogva beszélnek, mint akik titkot cserélnek, mint akik nem is titkot cserélnek, mint akik közlik egymással a legtermészetesebb dolgokat, és megnyitják azt a tartalmi világot, amelyet eddig a gátlások merevgörce húzott össze, mint egy cipzár.

- Nincs lakásod, a munkahelyedről ki vagy rúgva - Márta keserű szavai tiszta leheletével együtt érik a fülét.
- Lakást majd kiutálnak, és ki vagyok rúgva, ez a pontos helyzet. Utálod tudóskát?
- Utálni nem utálok - a mondat két mély, bensőséges lélegzet közé szorul -, magamat is alig, ne félj, nincs önkritika.
- Ne is legyen. Akinek ilyen teste van! Világít a bőröd.
- A vámmentes hülyéskedés ideje lejárt.
- Még azt se? Akkor minek az egész?
- El akarod pusztítani magad, Lala? Van az öngyilkosságnak rokonszenvesebb formája is.
- Fölcsaptál jótevőmnek?

Nincs válasz. A csend két mélységesen mély sóhaj közt olyan végtelen, mint a kilátás egy kopár síkságra.

Suttogás a fülkagylónak, langyos lehelet.

- Nem vagyok kurva, szívem.
 - Mondtam, hogy az vagy?
 - Az vagyok, de tulajdonképpen nem vagyok az.
 - Mit akarsz tőlem? Meg akarsz menteni? Napi három dupla, egy karéj kenyér, tíz deka főzőkolbász és néhány csikk, ennyivel évekig kibírom.
 - És körülbelül ennyit is adsz az emberiségnek. Kivel dacolsz? Velem ne dacolj.
 - Állatokat szeretnék fotózni, azokat elvették tőlem, rám szabadították a békaemberfejű emberiséget. Ők látják a kárát. Az állatok, és hozzáteszem, bármilyen elkoptatott paradoxon is, a vadállatok szelíd báját, a ragadozók szemének violás gyengédségét akartam meglesni és produkálni, az önfenntartás ártatlan egyértelműségét. Hát nem. Nem engedik. Fényképeznek menő fejeket.
- Márta, szokása szerint meztelen felsőtesttel, melleinek tömören kerek ikernapjaival felül a belkereskedelmi heverőágyon. A jobb mell meg a bal mell, tűnődik közben Gold Lajos, két víz alatti reflektor, nem kétséges.
- Ide figyelj, te süket! - a volt feleség indulatos és bensőséges, s a férfi már tudja, ez a két mell most argumentum, a bőrnek, az izmoknak, a sejteknek, a hormonoknak érvelése és olyan erő, mint a pénzmapatkányoknak a mósuszillat. - Szóval, van egy barátom, biológus, ez a Nemzeti Múzeumnak állatokat gyűjt, kitömní való állatokat, vagyis természeti csodákat, amelyek már nem is életre, hanem kitömésre érdemesek. Ha valaki fontosabb lesz saját magánál, vagyis példa lesz belőle, akkor ki kell tömní, ez világos, vagy nem? Süketfajdom!
 - Azt hiszem, lassan én is ilyen példa leszek. Kitömní való.
 - Humorodnál vagy, szívem.
 - Annál, mert szeretsz.
 - Mondtam?
 - Ölelted. - Magas partok között úszik a csend. - És mi van avval a barátoddal?
 - Tavasszal újabb gyűjtőútra indul, Afrikába. Azt hiszem, ha nagyon megkérem, elvisz fotósna.
 - A szeretőd volt?
 - Kicsinyes kérdés, számár kérdés.
 - Igaz, egyetlenem.
 - Egyetlened!
 - Az, az!
 - Ha nagyon megkérem, elvisz Guineába.
 - Meztelen nők közé?
 - Meztelen nők közé. Ha egyáltalán kapsz szerződést és útlevelet.
- Merev, elszánt kopogtatás az ajtón.

Stáhlne nyit be. Néhány óra alatt arca a lényegre redukálódott, egy öregasszony csontra fagyott, szép halálarca. Tudomást sem vesz a nőről, aki fedetlen felsőtesttel, mellének tömör derűjével ül az ágyon. Szavai egyritmusúak ziháló lélegzetével, nem is a szája mondja, de egész összeomló szervezete:

- Képzeld, uram, csakis minket bontanak le, *a hatodik emeletet*, mert minket, csak minket nem bír el a bauxitbeton. Mi vagyunk a túlsúly. Az éjjel a házmaster ezt irgalomból elhallgatta. Ehhez mit szól?

Választ nem is vár, magas hangon fölnevet, sarkon fordul, ekkor látják, mezítelen lábát férfikalucsniba bújította.

Budapest, 1968. június - 1969. augusztus

NYITOTT HÁZ

„...a keresztény irodalom »szép« alakjai közül a legbefejezettebb Don Quijote. De ő csak azért szép, mert nevetséges... Az olvasóban részvét támad a kicsúfolt és önmaga értékét nem ismerő szépség iránt, és máris rokonszenv ébred benne. Éppen az a titka a humornak, hogy részvétet kelt.”

Dosztojevszkij egyik leveléből (1868)

1. Veszlovits Anna

Mindkét kezében egy-egy tömött szatyorral Veszlovits Anna belépett a külső körúti gipszstukkós ház homályos kapualjába. Az épület történelmi hetven esztendejét átvészelte egy kovácsoltvas keretbe illesztett kapualji nagytükör, majdnem megvakulva az időtől, az eseményektől s a valaha volt arcoktól, amelyek mintha a foncsorába égtek volna. Szokása szerint végigvizsgálta magát tetőtől talpig, mint aki színpadra készül, nyilvánosság elé. Olyan vagyok most ebben a tükörben, mint egy mozaikból összeállított kép, amit a bűnügyi laboratóriumban különböző bemondások alapján a feltételezett gyilkosról készítenek, országos körözés céljára. Ez az önjellemzés ma keserűbb volt a szokásosnál; fárasztó napja zárult, kis dühítő részeredmények jegyében.

Ott állt szemközt tükörbeli önmagával. Vállát lefelé húzta a súlyos szatyor. Rötesbarna, súlyos haja, amelyet a nyakszirtjén kontyba tűzött, a rossz megvilágításban elvesztette vörhenyes fényeit. Az erős járomcsont árnyékában szinte eltűnt ferde metszésű, sötét szeme. Nem volt kicsi, törékeny, s most mégis szánalmasnak látta magát. Unta nyakba záruló fekete pulóverjét, fekete kordbársony nadrágját, amely térdén, fenekén megkopott, műszőrmével bélelt rövid bőrkabátját. És egyszerre szégyellni kezdte most már tört fényű lakkcipőjének majdnem férfiméretét. Maholnap itt a tavasz, jön a nagy kivilágítás, és ő itt jár ebben a szerelésben, mint egy mulatságos madár.

Az elkeseredett vizsgálódás után nekiindult volna a három emelet lépcsőinek - liftkulcsát otthon felejtette, s két hónapja a liftpénzzel is tartozott -, amikor váratlanul elébe került Sorg, a kulcsosemler, aki három egymással kapcsolatos bérház házfelügyelői teendőit látta el. Az ő megjelenése mindig együtt járt a váratlansággal, s ezért tökéletesen megfelelt egy hatósági személy lélektani normáinak, már ami a rajtaütést illeti.

- Annácska - szólította meg, inkább joviálisan, mint idézőjeles fenntartással -, máma megint *elkísérletezték* a zárjukat bizonyos egyének, mert azok, kérem, mindenféle kulcsokkal próbálkoznak. Én azt nem tudom megjavítani, de komolyan mondom, ki kell cserélni az egész miskulanciát. Azonkívül - s ez már a szertartás egy része - a nagyfőnöktől egy távirat.

A főnök, az egykori nagylakás (öröklakás) vidéken élő tulajdonosa, egy hetvenhét éves aggasztán, aki több mint kétszáz kilométeres távolságból táviratilag közli parancsait, észrevételeit, intézkedéseit. A címzett sajátosképpen mindig Veszlovits Anna volt: őt tekintette (talán vonzó neve alapján, mert ismerni nem ismerte) helyi megbízottjának.

Anna elhadart néhány föltétlenül szükséges szót a kifizetendő liftpénzről, a helyreállítandó zárról, és talán az élet egyéb megoldandó problémáiról is valamit, s a liftbe lépve, mert az végül is megnyílt neki, mutatójával fölbontotta a táviratot. A szöveg a következő volt:

HALLOM A KONYHÁBAN KIÉGETTÉK AZ ASZTALT. ÉS HOGY HAJNALIG ÁLL A RICSAJ! A TÖBBIT SZEMÉLYESEN. KERESZTÉNYI.

A lift vizeletsárga tükre nem mutatott jobbat, mint az arányaiban lenyűgöző kapualji, a kovácsoltvas keretben. Az idő szorgalmas legyei ezt is teleköpködték apró fekete pörsenésekkel. De itt az arc mégis közelebb van; a nyeregben kissé lapos orr, a mélyen ülő szem összezárt, metszett sötétje, s ebben valami fürkésző kíváncsiság.

„A többit személyesen. Keresztényi.” Szinte hetenként érkezik távirat ezzel az utóirattal. Az idős lakástulajdonos, az idő homályában élő aggastyán, akit a lakók közül még soha senki sem látott, nem mulasztja el, hogy állandó ittlétét jelezze. A fontosabb ügyek vitelét s a lakás leltári állagának időszakos ellenőrzését egy ügyvédre bízta. Viszont a tulajdonos szubjektív üzeneteinek antennája Veszélovits Anna. A táviratok szerepe fontos. Néha megtörténik, de inkább éjfél tájt, amikor a sokfelől jött emberek, ha nem is közösséggé, de szorosabb társasággá kovácsolódnak; igen, megesik, hogy az egyik beavatott előveszi egy fiókból a gondosan megőrzött táviratokat, és fölolvass belőlük egy-egy tömondatot. Ilyenkor az érintettekben az a hittel-rettegéssel teli érzés támad, hogy egy számukra láthatatlan, de mégis létező hatalom függvényei vagyunk.

*

Mikor a lakásajtóhoz ért - a zár valóban, ezt azonnal tapasztalta, hasznavehetetlen, az egész lakás tárva-nyitva -, telt ház hangjai fogadták. A négyszobás nagy lakást - egy divatos fogászprofesszor rendelője volt valaha - az elmúlt harmadfél évtized során a célszerűség vagy az éppen érvényes lakásrendeletek megkerülése jegyében többször is átalakították. Csupán néhány beépített tárgy - mint Keresztényi bácsi, a jelenlegi tulajdonos nevezte: *műtárgy* - maradt a helyén. Ezek közé tartozott a volt várószobában elhelyezett márvány szökőkút, amelynek megrepedt kávéjában közös buli esetén a fölhalmozódott szennyes poharakat szokták elmosogatni. Épségben maradt még a volt kezelőszobában egy halványkék csempékkel borított, úgynevezett műtősarok, hozzá tartozó halványkék arabeszkmintás fajanszmosdó, valamint néhány vezeték és csatlakozó krómcsillogású csökevénye. A fogorvoslás muzeális házikápolnája. Ebbe az impozáns szalonba nyílt egykor, fénykorában - a tapétaajtókat azóta elfalazták - két szerényebb nagyságú vendégszoba. Ezek a régi világban bentlakást biztosítottak az olyan előkelő betegeknek, akik foghíjas szájjal nem óhajtottak megjelenni a nyilvánosság előtt, s a kezelés végéig ennek a sajátos manrézának önkéntes foglyai maradtak. S volt még itt egy padlóhoz rögzített, egykor elektromos szerkezettel forgatható, süllyeszthető, rézsútosan, sőt vízszintesen dönthető fogorvosi szék, vagy inkább: műtőapparátus, de most már minden értékesíthető tartozékától megfosztva. És, amit talán elsőnek kellett volna említeni: egy kecses, egy gyönyörűen csiszolt velencei tükör.

A szalont egy műszeripari nagyüzem bérelte ki három nélkülözhetetlen, vidéki illetőségű szakmunkása számára, s mivel ezek nagyrészt éjszakai műszakban, exportmunkán dolgoztak, kéthetenként pedig szombat-vasárnapra hazatértek családjukhoz, a tágas szoba gyakran állt az ittlakók és a szünet nélkül jövő-menő vendégek rendelkezésére.

Veszélovits Anna ide lépett be egyenesen. Egy törékenyen karcsú empire széken elhelyezte tömött szatyrait. A kinyitott vaságyakon, a drótozott lábú foteleken, sőt a padlón, egy közepén kikopott, nagyméretű perzsaszőnyegen, mindenütt emberek, különböző korú férfiak és nők. Magát újra fölmérve és leltározva a velencei tükör hibátlan foncsorában, a környezet egy kiragadott, zsúfolt részletének közegében Anna minden este úgy érezte, ő ezt a pillanatot valaha régen, a hazaérkezésnek ezt a varázslatát, szinte egy álomtartomány szférájában átélté már.

Egy apró, vékony, szellemszerűen áttetsző öregasszony tipegett eléje. Fekete, ezüstvirágos selyemruha, a fonnyadt nyak alatt apró gyöngyökből kirakott, uszonyszerű melltű. Kékesfehér, vattapehely haját szálanként átvilágították a szeszélyesen elhelyezett lámpák. Könnyű, száraz, növényyszerű kezével megérintette Anna keze fejét; egy pillanatig rajta tartotta.

- Hol a *téád*, édesem - így mondta: *téád* -, a társaság *téát* kíván. És a kredencben sehol sem talállok.

Veszelovits Annának úgy tetszett, valahonnan ismeri ezt a zizegő öregasszonyt is, akinek halk szavai finom reccsenésekkel muzsikálnak, mint egy kopott tű alól, használt lemezről. Tea, tea, persze, tea! Tegnap vagy tegnapelőtt, vagy a múlt héten volt még egy egész csomag abból a gyengéd illatú, zöld jázminből, de vajon, vajon, vajon?... Érkezett, igen, egy ázsiai herceg, kecsesen törékeny, pergamenbőrű, és hozott, inkább ázsiai szíve sugallatára, mintsem férfinódolatból, egy tündöklő dobozban némi jázminéát.

Az öregasszony összegyűrt kis arcában olajosan fénylett gömbölyű, lilásbarna szeme, a zavarba ejtő fiatalság teljes sugárkészségével.

- Nincsen *téa*? Akkor, gondolom, talán hoztál egy kis csokoládét. Persze tejsokoládét. Tudod, én azt szeretem.

- Csokoládé, az lesz valahol - kezdte bontogatni az egyik tömött szatyrot, és talált benne egy doboz bonbont. Hogy került hozzá? Mikor? Azonnal átadta; sárgára száradt vékony ujjak nyúltak a doboz felé, bal mutatóujján gyűrű ragyogott. De Anna már közben másra figyelt.

Somos Lukács műszaki rajzoló és amatőr alapon Britten-dalénekes, egy zömök, pirospozsgás, szalmaszőke fiatalember, a ház barátja, tenorba ívelő mellhangján éppen a következőket mondta, magyarázta, nyilatkozta ki - és a közfigyelem következtében a zsongás hirtelen elapadt:

- Kommunában kellene élni végre! Teljes közösség a szó igazi értelmében. Apró hálófűlkék, könyörgők, ha csak mód van rá, egyszemélyesek; közös konyha mindenki számára, gépesítve, elektrifikálva, kommunagyűlésen elhatározva étrend, közösségi megmozdulások, központi vitatémák. Ehhez természetesen egy társalgó, amely mindenkié, eszmecsere-központ. Így aztán, mert az anyagi alap erre mindenkit rákényszerítene, kialakulna egy eszmei-közösségi tudatrendszer. Vagyis hogy az ösztönök rémuralmát felváltaná egy átgondolt és most már reflexszé vált emberség szépen beidegzett működése.

Anna mellől már elszállt a pityangfejű öregasszony, lebegő távozása közben is mohón szopogatva a túl édes bonbonokat, és ő magára maradt Somos Lukács fals mondataival, amelyeket különböző állásokból átvilágítottak a tapasztalati tények. Ez az ember hétszer állt a törvény előtt hirtelen indulatból elkövetett erőszak miatt. Egy-egy félreértett szótól, mozdulattól fellobbant, mint parázs az oxigéntől. Inzultált vécénénikék, közértárosok, pirosra pofozott pincérek és szélhámos menedzserek; egy hosszú szárú szegfű, egy tripla szirmú rózsza, egy kisasszonytermetű dália! - arcon és kézen csókolt, fél tédről tisztelt virágárus-lányok, cigányasszonyok - idegen halottak, akiket utolsó útjukra kísért: mindezek két sorban állva üdvözölték Somos Lukácsot, a kommunaalapítót, a közösségi gondolat dómépítőjét. Akinek fényt fuvolázó szavai után Anna úgy nézett fáradtan, kiüresedett lélekkel, mint az eloszló cigarettafüstre. Elmúlt volna a kezdeti jó varázslat?

*

Az egykori négy szobában jelenleg kilencen laktak, ennyien szerepeltek állandó bejelentéssel a házfelügyelő lakókönyvében. De az ideiglenesen itt éjszakázók, átutazók, más itt rekedtek földuzzasztották ezt a számot. Nem is szólva azokról, akik csak jöttek és mentek: leültek félórára, órára, beszélgettek, dohányoztak, kávé vagy teát kortyolgattak, és azután kiléptek az

ajtón, hogy egyszer majd újra jöjjenek, vagy - és ez sem volt ritka - eltűnjenek örökre. Ám ahogy az áradat megduzzasztja a folyót, majd elvonul, de otthagyja hordalékanyagát a medren kívül, a soha vissza nem térő alkalmi vendégek is itt hagyták emléküket, ideiglenes létezésük nyomait. Esetleg itt felejtett tárgyak alakjában. Ezek olykor már megközelítették egy kisebb vasúti állomás ilyen természetű forgalmát. A feledékenység e bűnjeleit a szalon műtárgyain helyezték el egy bizonyos ideig, legtöbbjük hasznavehetetlen kacat volt, majd egy váratlan rendcsinálási roham keretében - élén Veszélovits Annával - elégették a nagy cserépkályhában. A legfurcsább tárgy, amely itt maradt, egy légmentesen lezárt, fatalapzatra erősített, nagy üveghenger volt; benne tiszta, áttetsző folyadékban egy barnásrózsás, formásan két részre osztott húsáralag. A talapzat finom kis rézcímkéjén ívelt, dőlt betűs felirat: Anyám szíve, 1938. Ezt a leletet már csak babonából sem merték elégetni. Sokáig ottmaradt, míg valaki ellopta.

*

Veszélovits Anna, miután Goór Jánosnak, egy óriási öregembernek - monumentális rom, így nevezték - átadott egy nehezen beszerezhető, asztma elleni gyógyszert - az öreg egy tollfosztó üzemben, negyvenévi munka árán jutott a nehézlégzéshez -, szatyraival kivonult a konyhába. A több részes és több emeletes szekrény, amelyben a bennlakók, sőt az alkalmi látogatók élelmiszereiket tárolták, maga is a polgárosodás műemléke volt, noha már Keresztényi úr jóvoltából került a lakásba. Az egyik oldalajtót kitarva, Veszélovits Anna rakosgatni kezdte szatyrából a holmikat: lencsét, cukrot, lecsókolbászt, barackízt, ecetes uborkát, darált kávét - nem, tea az nincsen, és az a bizonyos jázmintea? a herceg ajándéka? Volt, volt, valamikor. Tavaly, tegnapelőtt, holnap? Az egyik polcon két céduláskát talált, két alkalmi cetlit. Az egyik: „*A kaffát megfőztük, egészségedre megittuk, hétvégén visszatesszük. Kösz. Csók. Gigi.*” Kicsoda is az a Gigi? A másikon: „*Olajat visszahoztam, makrélahal elvéve, visszahozásig. Azt a szép, szív alakú szádat! Gergely.*” Gergely az egyik melós a szalonból, műszeripari csoportvezető. A papírszeletkéket összegyűrte, és eldobta. Akkor vette csak észre, hogy a gáztűzhelyen óriási palacsintasütés folyik. Az ellenkezője, hogy a konyhában éppen nem történik semmi, azonnal föltűnt volna neki, de ez a gyöngyös sistergés, a palacsintakorongok művészi földobása és elkapása, az egész bűvészmutatvány, amely megszínesíti a fáradt estét a megszürkült, magas plafon alatt, csak késve jutott el a tudatáig. Akkor is csak a gyomrába hasító, most már elviselhetetlen éhség miatt. Abbahagyta a kirakodást, és a tányérra tornyozott forró, illatosra sült tésztakorongokból két ujja közé csippentett egyet, megsózta, megpaprikázta, és a szájába lógatta. S közben ennyit mondott bocsánatkérően: - Pardon! - mosolygott megpörzsölt ajakkal - állati éhes vagyok! - A két palacsintasütő lány hangosan nevetett - mindkettő erős, barbár, fiatal -, összesen harminc palacsintát sütöttek. Feszés, fiatal arcuk fényes és piros volt a zsíros páráktól, a várható nagy zabálás előlegezett örömetől.

2. Kilátással egy régi szobára

Veszélovits Anna szobája az udvarra nyílt, nem a körútra, mint a többi három. Ennek köszönhetően nem érintette a közúti forgalom zaklatott lármája, s minthogy itt, a kétszárnyas ablak alatt már megszűnt a körfolyosó, a szoba a maga elszigeteltségében nyugalmasnak volt mondható. Saját jószántából osztotta meg egy másik nővel, név szerint Angi Verával, aki egy központi kórház belgyógyászatán vezető ápolónőként dolgozott. Közel öt éve laktak együtt, s ami nagy szó, az összezártág minden dühítő érzése nélkül. Anna támadó őszintesége, amely elsősorban az önfeltárás szinte gátlástalan szabadságán, mások szerint *szabadosságán* alapult, a szobatársnő zárkózott lényét is fölnyitotta. Így egymás életének különös részleteiben eléggé járatosak voltak, és ez megkönnyítette együttlétüket, nem volt szükségük tapintatosan kerülő utakra.

Angi Vera éppen tíz évvel volt idősebb Veszelovits Annánál, karácsonykor töltötte be negyvenhetedik évét. Ennek megünneplésében, az évszám különösebb hangsúlyozása nélkül, a *nyitott ház* egész közössége osztozott. Beleértve az állandókat és az alkalmiakat, az éppen érkezetteket és az éppen távozni készülőket. Vera még mindig gyönyörű, mondta Veszelovits Anna, évről évre figyelem, de ez a nő nem romlik semmit. Valóban, *nagy színre lépése óta* - ahogy ezt Vera fogalmazta egyszer önmagáról, teljes öngúnnal -, a sorsdöntő 1948-as év óta, amikor a kis segédápolónőt kiemelték alárendelt helyzetéből, és bátorító tervekkel pártiskolára küldték, alakja megtartotta szívós vékonyságát. Szögletesen szerkesztett keskeny arcát ugyanaz a minőségű súlyos haj fogta most is körül, mint régen, csakhogy az sötétszőkéből ezüstszőkébe fordult, valami sajátos, belső platinaragyogással. Ezt a különbséget Veszelovits Anna viszonyítani, sőt bizonyítani is tudta, mert egyszer átkutatván szobatársnője kombinált szekrényét - saját bútora volt -, egy régi hajfűrtőt talált. A szemérmesen elrejtett haj puha szálú, rejtett hullámosságú és tompán fényes, mint ami a maga külön életét éli, és olyan illatot lehelt magából, mint a tengeri növények. Anna tenyerén tartotta ezt a világító hajtincset, és elképzelte, hogy beszélgetni tudna vele. Ha ebben a pillanatban Vera belép a szobába, nem éri bántalomként a kétfelé kitárt szekrényajtó és Anna tenyerén a fehérneműk alól előszedett haj. Társnőjének kíváncsisága tiszta volt, önzetlen és jóhiszemű, neki mindent tudnia kellett arról, akit az eszével és a szívével befogadott. Szeretett lábujjhegyen járni bizonyos néptelen folyosókon, váratlanul benyitni egy szobába, amelyben remélhetően nincsen senki, hallgatni a csönd percegését, beleolvasni idegen levelekbe, megkóstolni olyan befőtteket, jó cukrossá aszott gyümölcsízeket, amelyeket télre, ünnepre, betegségre tartogattak. És ez az állandó emberszerető tájékozottsága tette lehetővé, hogy azokon is segíthessen, akik túlságosan szemérmesek ahhoz, hogy szóljanak, kérjenek, panaszkodjanak, elmondják amúgy is megfogalmazhatatlan szorongásaikat.

Ezen az estén, miután betelt zajjal, dumával, füsttel, palacsintával, korán, még tíz óra előtt - ahogy ő fogalmazta - *kivonta magát a forgalomból*, a társaságból, amely ezen az estén képtelen volt betelni a kommuna eszméjével, mint a végre megtalált úttal: lázasan, sőt mámorosan gondoltak az együttélésnek erre a varázslatos lehetőségére, erre a nonstop emberségre, amely állandóan üzemben tartja az egymáson segítest, szándékot és megvalósulást: a soha-nem-egyedülét!

A másik rekamié, Veráé, gondosan beágyazva, még bontatlanul sima az erős öltésekkel díszített, bronzragyogású, súlyos terítő. Rövid, kékesbarna szempillája alól Veszelovits Anna egy lassú tekintettel végigseperte a gazdátlan fekhelyet; nyilván ügyeletes, gondolta kis csalódással, mert ha menekült is a *nyitott ház* lármás közösségétől, vele jólesett volna még beszélgetni, kötetlenül, csöndesen bele az éjszakába, mert ez az elmúlt szerdai nap olyan sivár volt, olyan hiábavaló! Előszedni a keményen vibráló, szinte foszforeszkáló ötleteket, gondolatokat, reményeket. „Vágyom *valakire*, érted, egy megfogalmazható *valakire*, akihez gondolatban is vissza lehet menni - és csupa linkóci alak. Egyszer-kétszer lefektetnének, és kész” - mondta a múltkor Verának. Cél, értelem, tartalom: nulla. Tiszta közhely, hogy mi, nők többszörösen ki vagyunk szolgáltatva, hát igen, de az igazságot még a közhely sem képes gyengíteni.

*

A néhai fogászprofesszor, aki a hazaszivárgott hírek szerint Melbourne-ben, egy sztomatológus száműzött érzelmes szívével, tökéletesen lemásolta otthoni rendelőjét, beleértve a fogadószoza márvány szökőkútját is, úgy látszik, egész életében a tükörök rabja volt. Anna mai szobájának falába is beépített egyet, nem számolva azzal, hogy az idők múlásával a foncsor éppúgy hervad, töpped, pusztul, mint az ember. S hogy ezzel a tükörmementővel, hacsak le

nem takarjuk terítővel, szövettel, textíliával, mint a zsidók a kötelező gyásznapi idején, kénytelenek vagyunk napról napra a legváratlanabb órákban is szembetalálni magunkat. A tükrök közül - kivétel a szalonbeli, amely, mint említés történt róla, mind a mai napig megőrizte tündöklően szép felületét - ez volt a legzsarolóbb, a legkegyetlenebb. Még Anna szép meztelenségét is, bőrének sápadtbarna egyöntetűségét, a nem kis mellek rezzenékeny plasztikáját s a ráncatlan, lapos hasat és benne a köldök mandulamagját, pörsenésekkel szórta tele. A két szobatársnő egy végtelenen lázadó pillanatban elhatározta: darabokra zúzzák a halálnak ezt a fekete foltos röntgenjét! És aztán vállalják Keresztényi bácsi minden bosszúját!

Veszélovits Anna ezen a kietlen estén, késleltetve a vetkőzést, a szalon zajaira is félig odafigyelve, magára maradt a megvakult tükörrel. Nemcsak a jelen volt benne, egész elmúlt élete. És örökké visszatérően az a lapos, rótvölgyi majorsági épület, a hideg márciusi ég alatt. Ötven méterre tárva-nyitva az osztrák határ! A kép élességét az elmúlt majdnem húsz év sem csorbította. Emberekkel telezsúfolt szoba, a földre terített szalmazsákon egymásnak háttal apja és anyja az alvás önkívületében. Az anya horkol és fűjtat, mint rendesen, az apa süppedt szája körül alig emelkedik a laza, cirokszálú bajusz. Csupa csontszöglet és gödör ez az arc; az öszvörös, csavaros szemöldök alatt nagy rovátkált szemhéj, mint valami zárófedél. Veszélovits Mihály, egykori sörgyári címeresökör-hajtó, majd a gépesítés után kocsikísérő a sofőr mellett, feleségével és tizenhat éves lányával Nyugatra indul. „Miért, apukám?” „Azt én nem tudom. *Lehet.*” Az idevalósi posztógyári ember hajnalban viszi át a társaságot a Gyöngyöspatak mellett a szabadságba. Addig alvás. Körös-körül hortyogó, lihegő, összegubancolódott emberi testek. Kisüstiszagú, fokhagymaszagú pára az alvók fölött.

*

Mindig és mindig magát látja, amint ügyesen, mint egy kiegyenesedő fűszál, mint egy helyből pattanó artista, nesz nélkül föláll. Tömött, vörösesbarna haja két ütemben meglendül tarkója mögött, kimegy az udvarra, a kerítés retesze drótosan csikorog, és indul a lúdhúrral benőtt ösvényen visszafelé. Szívében a szökevény bizsergő, csiklandó örömeivel. Nem érzi árulásnak, hogy elhagyja szüleit.

Apja csakhamar egy svájci kolostorban lesz udvaros, söprögető ember, három öszvér gondozója is, de már tíz éve halott. Anyja ugyanott mindenestül megbízható, jó cseléd. Egyszer nekiült egy hosszú levélnek, de aztán, hiába a hazai sürgetés, többé már nem írt soha.

*

Nyílik lassan az ajtó, föleszmél a súlyos félálomból. A szempillák szitáló sűrűje mögül látja, ahogy az ajtó éle fölhasítja a mozdulatlanságot. Vera, gondolja örömmel. Összezárul a szeme, alhat nyugodtan.

Nagy, sötét test, az ágya elé térdeplő férfi Somos Lukács. Párás tenyerét Anna kézfejére csúsztatja.

- Nem kell megijedni, Anna édes, csak én vagyok, Lukács.

A föléje hajló arc izzik, a lehelet langyosan alkoholos.

- Hogy bír maga ilyen tömegben élni? Nincs egy magányos pillanata! - jajdul a férfi; az arca fényes a könnyektől. S mint aki önmagát magyarázza: - Amit a kommunáról mondtam, vissza az egész, nem érvényes!

- Nagyon megkérem, Lukács, ne tömjön a filozófiájával, hagyjon aludni. Menjen csak vissza a szalonba, még maradt közönsége.

Anna gyerekes nyöszörgéssel a falnak fordul. Lukács még motyog valamit a mindenkit megillető csöndről, de öneki a fülében már anyja pőfékelő alvása, és szemhéja mögött apja mint öszvérkirály, háttérben apácakkal.

*

Már majdnem világosodik, a tél végi szennyes sötétségben már szétbizseregtek a fényes kis pontok, a kigyulladó villanyok, amikor Angi Vera hazaérkezik, de korántsem lopakodva, lábujjhegyen, sőt, mint aki szándékkal zajt csap, hogy felébressze barátnőjét. Esőkabátja zsiros sziszegéssel az egyik karosszékbe hullik, s rengeteg hajával jószagú hűvösséget ráz szét a szobában. Anna - ez rendes szokása - duzzogva ébred, mint a fölriasztott gyerekek.

- Ne haragudj - mondja Vera meghatóan rekedtes hangján, és melléje ül, az ágyra. - Muszáj elmondani. És most, azonnal.

Anna föltápászkodik, két tenyerével megtámasztja hátradülő törzsét. Irigységgel rokon előérzet járja át a szívét. Ez most valami beszámoló lesz egy váratlan boldogságról, kiérezni a hangütésből.

- Először neked akarok beszélni róla!

Az ablakra rongyszínű homály tapad, hajnali eső dörömböl az udvar kőkatlanában.

- Képzeld, az este találkoztam vele, és mostanáig beszélgettünk. Huszonhét év után. Azt hittem, hogy gyűlöl. De nem. Egyetlen napig sem gyűlölt.

Anna tudja, a személyes névmást kivel kell azonosítani. Vele. Angi Vera magántörténetének tragikus és felejthetetlen alakja, a volt pártiskolai tanár, André István, az idétlen hősszerelmes, aki éppen a személyi kultusz küszöbén családját, mindenét otthagyva egy illegális szerelemben óhajtott megdicsőülni. Csakhogy a karrierre készülő Vera, még ott a pártiskolán, felső tanácsra és sugallatra, pillanatok alatt cserbenhagyta szerelmesét, kiadta, elárulta, és a tanár pillanatok alatt seggbe rúgatott. Mint akit kiűztek a rendből, és elátkoznak. Veszelovits Anna ezt a tömör szöveget tárolta magában a boldogtalan idillről, gúnyosan kilúgozva a lényegét, de azért együttérzéssel is.

- Alig változott, képzeld! Nem tapad rajta egy deka fölösleges hús! És a szemében ugyanaz az izzás, egy-pontra-figyelés. - Észre sem vette, hogy a leírása milyen regényes.

Anna is látta a férfit: a sovány arcot, a vékony nyakból előugró ádámcsutkát, a lecsüngő szőke bajuszt - hivatalnokian pedáns, szerény külsejét. Látta, holott sosem találkoztak. Ismerte a mindig és mindig visszatérő leírásból: - Ő az után az eset után visszament a családjához, mert a pártillem erre kényszerítette. De nem bírta. Azt mondja, mindig engem látott.

- Azt hiszem, most tisztázódott minden. Tudod, évekig segédmunkás volt Kőbányán, de végre újra tanít, gimnáziumban. - Hosszú ujjával átfonta térdét, arca kivilágosodott. - Képzeld. Ötvenéves. Nem fantasztikus? És tudod, mit mondott nekem? Ne vedd nagyizolánsnak, de azt mondta, szó szerint: én még mindig gyönyörű vagyok. A vezeklés konzervált, válaszoltam neki. A büntudat. Főzök egy kávét? - kiáltott föl világosan, és választ sem várva bekapcsolta az elektromos főzőlapot. - És most, látod, minden elrendeződik. Mit szólsz?

- Esz a penész.

- Ez csak természetes, te drága nagyszájú! Én is irigylem magamat. De azért félek is. Lehetetlen, hogy a dolgok ilyen egyszerűen... hogy csak így! Több mint huszonöt év után. - S mint aki másról akar beszélni, egy másik hangnemben folytatta. - Várj csak. A postadobozban találtam egy neked szóló levelet. - Az esőkabát egyik zsebéből előkerült a boríték, ajánlott

levél, jobb felső sarkát kék kereszt díszítette, és franciául címezték. - Nincs jobb dolgom, mint hajnalban postadobozban kotorászni, nem gondolod? - átadta. - Örökké várok egy levelet.

Veszlovits Anna fejénél meggyújtotta a kis gömbizzót, és mutatójával föltépte a hártáborítékot. Közelebb vitte a papírt az izzó kis gömbhöz. Elég rossz francia kiejtéssel, de fennhangon olvasta a szöveget. *„Kedves Mademoiselle, szomorú szívvel értesítjük, hogy édesanyja, miután hitünk előírása szerint magához vette a szentséget, az Úrban megbékélve, csöndesen elhunyt. Midőn ezt kötelességünknek eleget téve közöljük Önnel...”*

Angi Vera, noha nem értette a szöveget, átölelte Veszlovits Annát, és magához szorította. Érezte társnője hideglelős remegését.

- Sírd ki magad nyugodtan - mondta szelíd, mutáló leányhangján. - Ki kell nyitni a szelepet. Ezt mint barátod mondom, és nem mint egészségügyi dolgozó.

3. „Élete legszebb pillanata!”

Veszlovits Anna általában délelőtt fél tízkor, de inkább tízkor ébredt. A fényszegény udvar irgalmasan ébresztgette, még nagy nyárban is, mintha halhólyagon keresztül szűrődne a fény. Szép, kagylószerű szemhéjaira leereszkedett a derengés, csöndes madár. Hajnal előtt törvényszerűen lerázta magáról a könnyű paplant. Telt melleinek, ágyékának kétívű rajzolatával, világoskék hálóingében olyan volt, mint egy jól kifejlett kamaszlány. A már említett nyugós nyöszörgésekkel, az ébredésnek még ilyen szelíd kényszere ellen is tiltakozva, ajkát összezárva, majd szétnyitva megadta magát. Végül is, ki tudja, mennyi türelmi időt engedélyezve magának, föltápászkodott.

Egy káprázó pillantás az ébresztőóra - általában elfelejtette csöngetésre állítani -, és lassan, hitetlenkedve leolvasta: háromnegyed tíz. Kidörgölte szeméből a zsibbadt gyönyörűséget, a rekamié szélére ült, mint egy végtelen víz partjára. Angi Vera, aki szinte csak az imént jött haza boldogságával, már nem volt sehol. Fekhelye elrendezve, leterítve az egyenletes öltésekkel díszített bronzragyogású, súlyos terítővel. Az udvar mélyében valaki szőnyeget porolt: „klopfolják a szőnyeget!” - micsoda anakronizmus ez a huszadik század harmadik harmadában, a hold-repülés, a szputnyikok és kémibolygók, sőt az elemi porszívó készülékek dicsőséges idejében! De a lakás, mint egy csodálatosan fölhangolt, sőt *ellenhangolt hangszer*, a maga telített csöndjével most mélyen hallgatott. Ami nem azt bizonyította, hogy az itt lakók már a szorgos tevékenykedés, a pótolhatatlan munka igáját húzzák. Az itt lakók nagy része még összegörbödve várakozik: - ébredni vagy nem ébredni - vagy kitárt karokkal, zuhanó-repülésben az alvás légkörében lebeg.

Ebben a természetes vákuumban, a senki földje varázslatos világában Anna minden akadály nélkül használhatta a fürdőszobát. A gázkazán éles kis lángfogai körös-körül föllobogtak, és pillanatok múlva forró víz ömlött a hibás szórással működő - de működő! - kézizuhanyból. Bolyhos, kék frottírköpenyében - alatta pucér illatosság - kivonult végre a konyhába, hogy kávé főzzön magának. Az eszméletbe lépés legszebb percei! Veszlovits Anna széttekint saját alvó társadalma fölött, szépen, telten, piros ajakkal és tisztára öblített szájjal, édesen, gömbölyűen ásít. Várja a kávé. De nincsen egyedül.

A konyhában Lipton-teáját forrázza éppen, és vajás pirítós kenyerét készíti utánoszthatatlan műgonddal November úr, a Tintának becézett kávéterem és bisztró főpincére, aki ma esti műszakos lévén, hódolhat a maga készítette reggeli szertartásos örömeinek. November úr, egy neves cukrászcsalád sarja, génjeiben az édességvágy és vendéglátás szolgálatát örökölte.

Hatvanadik évét már betöltötte, de elhatározása szerint addig szolgál ebben a hivatásban, amely tüdejének oxigén, amíg félkézről arcul nem veri a halál.

Évtizedes szokásához híven, nyugodt, kiegyenlített mozdulatokkal készítette reggelijét, szívében azzal a reménnyel, hogy most, azonnal, egy félóra múlva, bármikor, kék frottírköpenyében beléphet Anna, még az álom pírjával az arcán! Kora reggel óta készülődött erre. Igen, belép ez a szép nő, mellének tömör halmain összefogva az immár szálasra mosott kék frottírköpenyt, sima, teli ajkán holdas mosollyal. S akkor ő - ez a műszaktól függően időnként megismétlődik - nagyon szerényen, nagyon tartózkodóan, de följánlhat egy csésze Lipton-teát és egy szeletke szőkére pirított vajas kenyeret. Ami ismételhető is, mert Anna elemien egészséges, gyermekien őszinte és elragadó barbársággal követelőző! November úr mindezt, mint egy figyelemre méltó érzelmi motívumot, mélyen a szívében őrzi. Gyönyörködve figyeli a jó étvágyú nő minden gátlástól szabad táplálkozását, a kóstoló kíváncsiságtól a falánkságnak nem nevezhető kiteljesedésig. Ettől a szem tükre fényes lesz, és megszépül az arc. A főpincér távolról irányított, tapintatos szerelme ezekben az érzéki részletekben találja meg a maga gyönyörű jutalmát.

*

- Kérem, kedves Anna - mondta ezen a szürke reggelen, bár mozgékony szemmel a nő pongyolakivágását fürkészsze -, a Tinta, mármint a munkahelyem ebben a hónapban ünnepli főnállása hetvenötödik évfordulóját, beleszámítva természetesen a Lavendel kávéterem szép éveit. Ebből az alkalomból - kissé közelebb húzta a székét Annáéhoz - szeretnénk mi, régi dolgozók, ahogy ma mondják, törzstagok, egy gyönyörű csoportképet magunknak. Emléknek, dekorációnak, kitüntetésnek. Mi természetesen az ön vállalatára gondoltunk - a többes szám mögött ott rejtett az egyes szám személyes hódolata, egy elképzelt vérvörös rózsacsokor. - Tudnának számunkra helyet biztosítani a kapacitásukban? - November úr, ami a szocializmus őszinte elfogadását illeti, már régóta magába oldotta a korszerű nyelvrontás legdúsabb fordulatait.

- És milyen nagyságrendben képzelet ezt, kedves Rezső? - kérdezte hajlékony stílusazonosulással Anna, inkább magát mulattatva, és már nyúlt is a harmadik vajas pirítás után. A polcon fölfedezett egy kis üveg mézet. Ki tudja, kié? A méz ikráiban nyári fény ragyogott.

„Élete legszebb pillanata!”

Roráriusz, engedélyezett fotóriporter vállalkozása ezt a sűrítésében költői jeligét viselte, részint a kapu melletti aranybetűs üvegtáblán, részint a dombornyomásos levélpapírokon. Ő maga, ami műtermét, irodáját, sőt lakását illeti, egy szecessziós toronysisak, leegyszerűsítve: egy bádogkupola alatt talált regényes támaszpontot fenti jeligéhez. A kupola ónfoglalatú gótikus ablakaiból - már-már madártávlát - feketére égett cseréptetőkre, bizarr tornyocskákra, palával foltozott kúpcserepekre lehetett látni, fölfedezetlen, mert fölfedezhetetlen, budapesti intim remekművekre; kémények sisakrostélyaira s az örökös füst lebegő hálóján keresztül a Margit-híd tompaszögére.

A kupolát Roráriusz mester 1956 októberében, az események zajlása közben, a közigazgatási vákuum egy kedvező pillanatában foglalta el, kiüzve onnan néhány patkós orrú denevércsaládot, de minden lelkiismeret-furdalás nélkül. Az említett kupola birtokbavétele (hét méter átmérőjű, szabályos kör) élete legcsodálatosabb találatának bizonyult. Sőt, az ehhez kapcsolódó első gesztusa is, amelyet, minden locska számítást kizárva, embersége, jó szíve sugallt. Az történt ugyanis, hogy a legválságosabb napokban elbújtatott egy üldözött családot, a férfi kolléga volt, vezető személyiségek házifotósa, nem is annyira jó szakember, mint inkább megbízhatóságban szilárd. Az ágyúverte, géppisztoly szabdalta Margit-hídon találkozott össze

a szerencsétlen menekülőkkal - hátukon a házuk, de fotókamera semmi! -, és ő egy nagylelkű, mély lélegzeten belül azonnal följánlotta a kupolát! Itt vészelték át a fenyegetettség napjait, a bombabiztosnak nem mondható kupolában, Roráriusz bohókásan kiterjesztett védőszárnyai alatt.

Az akkor negyvenéves, angolszász szikárságú, mérföldes léptű férfi, arcán hetyke kis bajusszal, háta mögött egy néhai aktfotó-műteremmel, sőt, egy kiadós kitelepítéssel (a kitelepítők igazságosan elosztották maguk között a különös vállalat fényképes bűnjeleit), igen, ez a laza erkölcsűnek jellemzett, bizonytalan személyiség e napokban, teljes humorérzékének birtokában is, de bátran viselkedett.

*

Veszlovits Anna, aki Roráriusz tanítványaként elsajátította a szakma legfontosabb titkait, általában délfelé futott be a kupolába. Főnöke elfogadta ezt a késői érkezést; Annára korábban nem számíthat, ennek élettani és életviteli okai vannak. Ő maga, aki hajnali ötkor támolgott a feketefőző készülékhez, mélyen megértette a későn kelőket, sőt irigyelte azt az energiát, amellyel kiváltságukat védelmezik. Ezért úgy osztotta be a munkát, hogy a reggeli, kora délelőtti feladatokat ő maga vállalta: egy-egy díszesebb esküvőt a központi házasságkötőben, egy-egy templomi keresztelőt, valamint például olyan kora reggel megörökítendő jelenetet, mint amikor az ifjú pár, nászútra indulva, a vonatablaktól integet az itt maradóknak.

*

Ezen a tél végi napon Anna megkínzottan érkezett, egy zaklatott éjszaka előzményeivel a csontjaiban. Történt ugyanis, hogy este, teázás és lángosevés közben - eléggé tele ház volt - benyitott két, szemre is azonnal fölismerhető anyagmozgató, két óriás: érszorító, heveder, teljes szerelés - és betámogatott egy hamuszürke férfit. „Van itt telefon?” - kérdezte az egyik. „Ezt az embert itt találtuk, a lépcsőházban. Ki kellene hívni a mentőket.” Telefon van, természetesen, de a múlt héten, mert huzamosan nem adott vonalat, valaki a földhöz csapta. Ettől kezdve a telefon csak akkor működött, amikor éppen akart. És most nem akart. A félájult embert egy karosszékre igazították, s ő hálás erőfeszítéssel nézett a segítőkre. A két anyagmozgató ezután sietve távozott. „Csak egy kicsit kifújom magam” - mondta akadozva az erejét vesztett ember. Furcsán, régiesen fogalmazott. „Nagy hálával vagyok önök iránt.”

Az emberek lassan elszivárogtak, s így a már beszélni is képtelen idegen Annára maradt. Végül éjfél után, amikor a mentők megérkeztek, már a hullaszállítóknak adták át a stafétabotot.

- Nézze, édesegy! - Roráriusz, ebben az évben ünnepli hatvanadik születésnapját, és ennél-fogva egyre gyengédebb és atyaiabb - van itt magának, édesegy, néhány fontos tétel. De Anna képtelen volt azonnal átváltani.

- Képzelse, mester - mondta -, az éjjel egy öregember a kezemből átsétált a túlvilágra. Ebből a két kezemből, mester!

- Maguknál, édesegy, az ajtó még mindig tárva, ugye? Éjjel, nappal - Roráriusz inkább megállapította ezt, mint kérdezte. Finoman évődött, de minden gúny nélkül. - Akkor ne is csodálkozzon, könyörgök, ha olykor-olykor egy hullajelölt is bekopogtat. - Kis hatásszünet. - No és legalább meggyónt magának? És a várható örökség?

*

Az élesszürke fényekkel megtűzdelt hózáporos fény dermesztő volt és kísérteties. Veszeloovits Annát a szívéig átjárta a hideg. A bádogsisak alatt, az állandó villanyfűtés ellenére (csak ezt engedélyezték, tűzrendészeti okokból) a hőmérséklet alig érte el a húsz fokot. Anna, amint belépett ebbe a kör alakú, tölcserű helységbe, és dermedt ujjaival a narancspirosan izzó villanykályhához közeledett, azonnal tudta, nagyon kell vigyáznia a szavaira, mert rájött az *éleslátás*. Amint a maga gunyoros szavával ezt megfogalmazta. Láta szánalmasságában a *manézszt*, a tölcserűfalakra ragasztott felnagyított fotókkal. A püspöklila pléddel leterített vaságy és a mester hollókékra festett bajuszkája most külön felkiáltójelekkel megmutatta magát. Előkelően csúcsos koponyáján a mester új parókát viselt, az öszülés szép mellékfényeivel. A szobában egyébként szétáradt a spirituszfűző páráival vegyülő töltött káposzta tömör szaga.

Ez az a pillanat, amikor érezve sorsa lehetetlenségét, itt kellene hagynia mindent. Ehelyett, első keserűségét lenyelve, elmondta az öregembert, aki tegnap éjszaka a két karjából átsétált a halálba. S ezzel a lázadás szándéka is veszített erejéből. Komoly arccal kell hallgatnia főnöke elmélkedéseit a szakma szépségeiről, az örökkévalóság iránti igény magasrendű kielégítéséről, mert az elmúló, az illanékony megrögzítése, tehát kötődés a halhatatlansághoz, mindenkinek elidegeníthetetlen állampolgári joga.

*

- Szóval, édesegy, majd küldök én magának egy tisztességes lakatost, és ezzel megszabadítom az olykor-olykor betévedő hullajelöltektől. Egyébként - és átadott néhány megrendelést - ezek a címek *vannak*.

De az éleslátás, kérem szépen, ez csak nem akar elmúlni, kérem szépen! AZ ÉLESLÁTÁS, SAJNOS!

Több napos, mosatlan tányérok a padlón, homállyal szőtt poharak, kiürült gyógyszeresfiolák satöbbi. A püspöklila takaró alól a maga kedves, zománcos kékjében kilátszik az éjjeliedény ártatlan naiv füle, ugyanis a bádogsisak szinte teljesen nélkülözi a komfortot, ideértve az anyagcseréhez szükséges leelemibbet. Kitartó diaréja idején a mester egy ötödik emeleti lakó ilyen irányú vendégszeretetére szorult. Viszonzásképpen gyönyörű színes felvételeket készített az említett főbérlő unokáiról.

- És az illetménye, kérem! - ma volt ugyanis a fizetés napja. Roráriusz előkelő, hosszúkás borítékban nyújtotta át a pénzt.

Az illetménynek nevezett fizetés általában nem volt csekély, fix és százalék - a laza elszámolás szerint megközelítette a háromezeröttszázat. Roráriusz mester a mérsékelt kizsákmányolók közé tartozott.

- No és mennyit vonhatok le az előlegeiből? - kérdezte még szelíden, inkább stíluszisztetéből, tisztában volt vele, a kérdés finoman semmitmondó.

Anna idegesen ellépett a villanykályhától.

- Ha lehet, egy vasat se, mester! Különleges kiadásaim vannak.

- Á, á! Gondolhattam volna!

- Cipelem ezt a rohadtul súlyos riporteruccot, az állványt, a villanófényt, a szerelést! Művelem a művészetet, mindenféle disznóólban, elveim ellenére - elnémult.

Tehát mégiscsak az éleslátás. Mégiscsak a lázadás.

A mester már eleve hátrált, és most védekező reflexei még csak megszorodtak. Lehet itt valamit is elszámolni? Visszakövetelni? Annának nemcsak a munkája, a lénye is kell. Ahogy belép ide az az édes gyermek, minden délből egy új sztorival, egy új kitalációval!... Tündökletes!

- Szeretném egy kissé tehermentesíteni - mondta ezért gyorsan, teljes szívvel. Mert teljesen igaz a dögnehéz apparátus, satöbbi, satöbbi. - Szereztem is magának, édesegy, egy asszisztentst. Alkalmi munkaerő, de elsőrangúnak ígérkezik.

Annát első hallásra feldühítette, hogy újra a nyakába sóznak valakit, akivel aztán elkínlódhat. Igaz, az évek folyamán mindig volt úgynevezett asszisztense, a vigéckedéssel egybekötött munkához kellett is a segítség. Kiszaglászni az eseményeket, rászógni az emberekre különböző kiadós sorozatokat, kezelni a megrendelőkönyveket, fölvenni előleget, miegyéb.

- Alkalmi munkaerő?

- Azt mondja, őszig marad, mert akkor elkezdődik neki valami. Egyetem, ösztöndíj, mittudomén! Hogy közelebbről informáljam: ez egy igen értékes valaki. Jó szülők gyermeke, az apja egy nagyüzemben *anyagröntgenes*. Maga tudja, hogy az micsoda? Én nem. Viszont a fiú, aki elvégzett egy szakközépiskolát, elment egyszerű lakatosnak egy gyógyszertárba. De komplexumos. Bűn terheli a lelkét, ahogy ezt fogalmazni szokták. Szóval magának elmondom, de csak úgy suttyomban:

suttyomban, suba alatt, sub fátyol, ködök mögül elővirágoztatva, szószátyárul sziszegve, gyönyörrel gyöngyöztetve, szájtól szájig, fültől fülig, homlokközelben, édesmindegy!

Stikában!

- Szóval, közlöm magával, ez a fiú, kivárandó az egyetemi fölvételt, amelytől egyszer már eltanácsolták, mint lakatossegéd dolgozott abban a bizonyos gyógyszertárban, és ott követte el A BŰNT!

Vagyis, miközben két kollégája, két úgynevezett karbantartó lakatos szakmabelije javíthatott egy savvezetékkel, amit mentesíteni kell a nyomás alól - maga érti ezt? -, ő nem tudva, hogy dolgoznak rajta, vagy szórakozottságból, az is lehet, hogy viccből, elhúzta a tolózárát, és a sósav, mint a sugár, kiömlött az egyik fiatalember arcára. És teljesen lehámozta a szerencsétlen fiú bőrét. Magának van vizuális fantáziája, képzelje el, a meztelen hús, vérvörös álarc!

Szóval ez a fiú kapott valami szigorú megrovást, mert a szándékosságot nem tudták rábizonyítani, és a kollégája sem követelt semmit, de ő:

elment magától, nem tudott ott maradni.

Maga érti? Én nem értem.

Szóval, róla van szó. Egy bűntudatos.

Anna megszigorodott. Nem akart érteni semmit. Egyszer egy ilyen alkalmi segítő egy táskával aprópénzzel odébbállt. Egy másik meg - igaz, hogy idegbajos - leszúrással fenyegette. Ez legjobb esetben leönti savval.

Leült a billegő lábú kisasztalhoz, hogy átnézze a címeket. Körülötte a töltött káposzta szaga egyre erjedőbben támadt. Megszólalt a csöngő. Kint megrántottak egy madzagot, és idebent megbillent egy bronz kisharang. Roráriusz megigazította fején a parókát, és mutatóujjával végigcirógatta hollókék bajuszát. Csak ezután ment ajtót nyitni, maga elé engedte az érkezőt, a jelzett fiatalembert, aki olyan tétován lépett a kupola alá, mint aki valami láthatatlan erőszaknak engedelmeskedik.

A fiú magas, vékony, kicsit hajlott hátú. Tanácstalan szelídségével azonnal leszerelte Anna bizalmatlanságát. Csontos, hosszúkás, elrajzolt arca majdnem gyermeki. A sokdioptriás, fémkeretű szemüveg mögül is üdén sugárzott meglepően tiszta, ibolyakék szeme; az állcsúcson sötétszőke sörte, amely félig már szakállnak indult.

Anna egy pillantással fölmerre magának a fiút. Öltözéke farmernadrág, sárga műbőr zeke, fekete, nyakas pulóver; minden ruhadarab a lehető legviseltesebb. De hát ez divat, stílus, egyéniség.

- Én már Emil barátunkkal megbeszéltem mindent - mondta a mester, és körbejárta a fiatalembert, mint egy tárgyat -, és annyit máris tud, amennyit a kezdet kezdetén tudnia kell. Egyébként is a maga gyengéd, finom kezére bízom. A maga személyisége, édes Anna, már egymagában is pedagógiai ráhatás.

Anna továbbra is a fiút figyelte, s döbbenet látni, hogy az arcára hirtelen kifehéredik, a szemét lehunyja, mint aki szédül. Az a rémült érzése támadt, a fiatalember pillanatok alatt elájul.

De ugyanakkor a maga pontosan célzó ösztönével rátalált a megoldásra.

- Mester, nem kínálná meg a barátunkat egy tányér töltött káposztával? - kérdezte erélyesen, és választ sem várva, egy függönnyel takart polcra elővette a hirtelen elrejtett, még mindig forró lábast. Tálalt, gyorsan, határozottan, mégis nőies otthonossággal, majd kezénél fogva egy székre ültette a fiatalembert.

- Tessék ezt megkóstolni, a mester nagyszerű szakács. Roráriusz csontig sápadt; az eldugott étel előkerülése szíven ütötte, és az is, hogy Anna őt, őt nagyszerű szakácsnak mondta! Majd egy emberséges felismerés fényében arra gondolt, Anna megint megtalálta az igazi megoldást. S talán éppen ebben a megengesztelt percben, mint egy olcsó jelképeket alkalmazó leírásban, az ónfoglalatú gótikus ablakokban átvilágítva a hó ezüst lemezkéit, főlszikrázott a nap.

A fiatalember nem esett neki mindjárt az ételnek. Körülnézett, mint aki elcsodálkozik, aztán lassan enni kezdett. Anna leplezetlenül nézte, a hosszú, csontos kézben milyen fegyellemmel működik a kés, a villa, s hogy a fej nem hajlik előre evés közben, a mohóság nem uralkodik el az arcon, a száj körül. Ebben az evésben, a nyilvánvaló éhség ellenére, volt valami visszatartott, emberien szemérmes, minden részvéttel és kíváncsisággal szemben. Anna arra gondolt, hol is kezdődik az éhhalál küszöbe? Amikor kemény vasak kalapálnak az ember fülében? Ő már érzett ilyesmit.

A fiú hosszan evett, inkább tűnődve, mint táplálkozva.

4. Emil szelíd és kérlelhetetlen mosolya

Két hete dolgoztak már együtt. Emil hosszú, inas lépteivel a legtöbbször megelőzte, majd szája körül bocsánatkérő mosollyal mindig lassított, és bevárta a nőt. Volt olyan nap, amikor hét-nyolc órán át együtt tartotta őket a munka. A fiú keveset beszélt, magáról alig, s ez zavarta Annát, a maga önfeltáró, sőt önkiadó gyakorlatában. Leginkább azonban a fiatalember látszólagos szelídsége ejtette gondolkodóba. Szelídség ez valóban vagy érdektelenség? Gyermeki mosolya mögött érzése szerint van egy másik mosolya is. Így aztán nem alakult ki közöttük sem barátság, sem olyan vidám vagy álvidám munkatársi viszony, amely az ilyen egymásrautaltságban elég gyakori.

*

Ezen a dühöngő, tél végi napon - északi szél, laza hózáporok csontig hatoló rohamai - egy különös megrendelésnek kellett eleget tenniük. (Ez utóbbi mondatrész - eleget tenni - a mester kedves fordulata.)

- Kérem, Anna - mondta -, ez egy nagy megrendelés, fontos ügy, szánjanak rá annyi időt, amennyi kell - így indította útnak őket. - A különbözetet elszámoljuk. Viselem.

Vidorka Z. Aurél festőművészt kellett fölkeresniük otthonában, hetvenötödik születésnapja alkalmából. Csak nehezen találtak rá a kapualji lakónévsorban, mert - emeletszám azonosítva - Zelikovits Andor neve szerepelt a megfelelő helyen. A házmesterné fölvilágosította őket, ez Vidorka művész úr polgári neve, és hogy a művész úr bizonyosan szerénységből, vagy inkább azért, hogy távol tartsa a tolakodókat, nem írja ki a híresebbik nevét. A házmesterné maga is átvette a hetvenötödik születésnap, az *ünnepi ciklus* emelkedett hangulatát. Nem tudta elhallgatni - bár a művész diszkrécióra intette -, hogy Vidorka úr magas kormánykitüntetésben részesült, egy küldöttség éppen a mai napon nyújtotta át a lakásán, és ezenkívül is csak úgy érik egymást a dísztáviratok, a virágkosarak, de egy-két küldöttség várható lesz még, ki tudja, már honnan is! - A pátriája külön nagyon készül őt ünnepelni - mondta az asszony választékosan.

- És hol született a művész úr? - kérdezte Anna elháríthatatlan kíváncsisággal.

- A Nefelejts utcában - felelt a házmesterné, külön hangsúlyozva az utcanév távoli egzotikumát.

Fölvitte őket liften a negyedik emeletre, előzékenyen csöngetett, mert ahogy megint csak választékosan fejezte ki magát: szereti személyesen prezentálni a művész úr kedves látogatóit.

- Biztosan a sajtótól tetszenek lenni - mondta még várakozás közben. - A művész úr igen-igen szerény ember. Csak azt ne kérjék tőle, hogy saját magáról beszéljen. Azt nagyon nem szereti - és almamosollyal átadta őket a házigazdának.

Az előszobában, amely félhomályos volt, hosszú, végtelenbe vesző, de finoman ánizsillatú, ott állt előttük Vidorka Z. Aurél (Anna kasmírköntöst, piros szattyánpapucst és kazah sabeszdeklit tippelt gondolatban) - ott állt a maga valóságában, egy hórihorgas aggastyán-kamasz, izmos lábára feszülő farmerben, keresztcsíkos ingpulóverben, kerek, jól formált koponyáján avittas svájcisapkával. Zománcpiros arcából előrerúgtató erős, csont-nyergű orra, vizeskék szeme, lényének lendületes aktivitása előbb útjukat állta, majd befelé terelte őket egy odol-szagú, ablaktalan fürdőszobán keresztül a hodályszerű műterembe, amely a hamuszürkén didergő Angelika-kertre nyílt.

- Tea, kávé, viszki? - kérdezte széttárt nagy kezeinek teljes karmesteri lendületével. - Kakaó, rum, elesdé? - egészítette ki foghíjasan röhögő, vastag faunajakkal. - Szíveskedjenek fotelba, puffra, díványra - csücsörítő ajak - délutáni álmaim színhelyére! Tegyék le végre a feneküket, könyörgök, tisztelettel!

Körös-körül, összevissza, festőállvány, paletták, tubusok, ecsetek. Fal felé fordított vásznak mindenütt. Látható csak egyetlen kékesen rózsaszínű női akt volt. Ezen is egy rádobbott horgolt női vállkendő.

- Nagyon örülök, hogy ilyen szimpatikus emberekkel! A főnökkel a részleteket nem közöltem. Kosztvaszkoszt! Gyermekeim, majd magukkal közösen megtervezem az egészet. Nem mintha hetvenöt év, születésnap, dicsfény-glória, ilyesmi szir-szar engem a legkevésbé is meghatna, vagy éppen befolyásolna! De az emberiség elvárja. És az elvárásnak eleget kell tenni. - Rendkívül könnyedén, tornászügyességgel maga alá hajlítva hosszú, izmos lábait, törökülésbe helyezkedett a szőnyegen. - Reggelre kelvén a drága házmester néni maga kalauzolta ide a

kultuszkormányzat küldötteit - sötét öltöny, galambszürke nyakkendő! -, és ezek az urak, kell, nem kell, a mellemre tűzték az ordrét. Elsősorban a külföldi sikereim miatt. Mert idehaza! Állítsák ki bár a művedet egy Párizs környéki kuplerájban, itthon, mint a ledöntött kuglibábuk - láncreakció! -, hasra esnek a fényesarcúak. Persze nekem is át kellett öltöznöm. Talpig kétsoros, csokornyakkendő, miegymás. Tudják, gyermekeim, hogy a szocialista protokoll milyen mérhetetlenül konzervatív. Azonkívül, kérem - mint egy kártyavirtuóz, megpergetett az ujjai között húsz vagy harminc táviratlapot. - A közvélemény. Amire én enyhén szólva köpök, mert ilyen nincs. Ha meglátják az újságban, hogy ünnepelnek, azonnal van közvélemény. Penészes kenyeret rághva nyomoromban, közvélemény nulla. Kivéve, ha valami pikáns politikai ok. Én idehaza, mint köztudomású, vásznaimat a falnak! Nem publikálok. A külföldi nagy galériák - elröhögte magát saját viccén -, a külföldi nagy galerik, az egészen más! Oda a legszebb álmaimat.

Fölpattant, és kissé maszatos pohárkákat helyezett el egy rézbetétes, törökmintás asztalkán.

- Valódi szovjet konyak. Vagy ha zavarja a világnézetüket, tölthetek franciát is. - Vidorka Z. Aurél többször is repetázott, de a vendégeit már nem kínálhatta. Sőt egy bizonyos idő után elrakta a palackokat is.

Az előszobában megszólalt a biedermeier harangjáték. A festő, mint aki órák óta csak erre vár, fülét hegyezve azonnal pattant, kihúzta magát, és daliásan sietett kifelé. Egy alacsony, vörös hajszálerekkel teleszőtt arcú férfival és egy kétrét hajlott, tipegő nénikével tért vissza, természetesen az odol-illatú, hűvös fürdőszobán keresztül. A két látogató szerényen, ünnepélyesen, sőt megilletődötten lépett a szentélybe. (Ez utóbbi megfogalmazás tőlük, a vendégektől való.)

- Meg tetszik engedni a művész úrnak - a kefehajú, tönkszerűen zömök férfi karcos hangja küzdött a megfogalmazás nehézségeivel -, először is egy kicsit körütekintek. Egy művész otthonában! - Hosszan elmerengett a rózsás-kékes akt előtt, a vállkendőt egy kicsit félrehajtva. A nénike görbén, alulról fölfelé pislogatva sűrűn bólintott. Igen, ez így helyes. Egy művész otthonában! Ő mondta ki hangosan is: *a szentély*.

- Ezek a kedves vendégeim - magyarázta Vidorka Z. Aurél a frissen érkezetteknek, Emilre és Annára mutatva -, a sajtó fürge és tehetséges munkatársai. Fotók, vizuális intimítások, betekintés az oltár mögé, a szent félhomályba. Istenkém, ez a hivatásuk! Hetvenöt évben egyetlenegyszer ezt sem lehet megtiltani. - Erős, vaskosan csontos ujjával, amelyeket egy kőfaragó is szívesen elfogadott volna, a nénikére bökött. - Konyak, szilva, cseresznye, kisüsti? - ez utóbbi már fenyegetően hangzott.

- Talán egy kis traubiszóda - hőkölt vissza a nénike, vékony hangján megismételve -, talán egy egész icike-picike traubiszóda.

Az erezetten vörös arcú, kefehajú látogató, mint aki nincs tisztában az illemszabályokkal, már nyúlt az egyik váson után, hogy maga felé fordítsa, amikor Vidorka Z. Aurél egyetlen erőszakos mozdulattal eltérítette a szándékától.

- Zsufa elvtárs, kérem! - rivallt rá szigorú mosollyal - ez itt mind *tabu*. Falnak fordított művészet. Oltáriszentség. Utókor.

Veszlovits Anna Emilre nézett, és rémülten látta, a fiú arcából megint elszívódik a vér: sápadt és üreges. Fölugrott a székből, és megragadta Vidorka Z. Aurél hadonászó, inas alkarját.

- Nincs kéznél valami kaja? Akármi.

- Kaviár? Homár? Libamájpástétom? Meg kell néznem a *Lehelben*. - A megkeményedett arc átváltott ragyogásba. - A hölgyeknek mindent! Elegancia, nagyvilágiasság.

- Egy darab kenyér! - üvöltött Anna. - Egy sercli!

- Az lesz. Sercli. Elnézést kérek. - Vidorka Z. Aurél kivonult a konyhába, és visszatért egy darabka eléggé száraz kenyérrel. - Csak úgy gyalog, ha megengedi - nyújtotta át a kenyérvéget a nőnek, és az rögtön odaadta Emilnek.

- Köszönöm - mondta a fiú, inkább csodálkozva, mint visszautasítva -, de egyáltalán nem vagyok éhes. Honnan veszi?

A nénike mindezt észre sem vette, mert sürgősen szükségesnek érezte, hogy rátérjenek a tárgyra. Gyöngysor zizzenésű hangja fűgőn gőggette a szavakat.

- A kerületi népfrentbizottság örömmel értesült arról - kezdte, és ezalatt a tőnkszerű férfúra, zsufa elvtársra pillantott, aki még mindig az előbbi inzultus hatása alatt állt, összevont, őszülő csigás szemöldöke alatt mereven maga elé nézve -, szóval, örömmel vette tudomásul, hogy *barátunk* életének hetvenötödik életévébe érkezett. - Ezüstös csipogása szétpergett, mint egy gyöngysor. Aztán tárgyilagosan, a maga prózaibb módján hozzáfűzte: - Hetvenöt? No és! Én nyolcvanhárom vagyok - és lekopogta.

Zsufa elvtárs érezte szükségét a közbelépésnek, hiszen a bizottságban őt szólították föl szóvitelre.

- Szeretnénk ebből az aktualitásból kiindulva, vagyis hogy az úgynevezett hetvenöt évre bazirozva - jó szó -, megrendezni a művész úr - eszébe jutott a még pontosabb meghatározás, és ettől fölragyogott - *össz nemzeti* kiállítását.

A nénike öregkori mohóságában nem tudva ellenállni nyálzó ingereinek, két ujjal csippentett a gazdátlanul maradt száraz kenyérkaréjból, és inkább az ínyével, mint a fogaival örölni kezdte. Viszont a tőnkszerű férfi, észrevéve ezt, oldalról pillantva ledöfte a nénikét, vagyis a nénike ellenállhatatlan étvágát, de azért tisztjének megfelelően, rezzenés nélküli hangon folytatta:

- A bizottság megbízott, miszerint ezt művészünkkel, aki kerületünk tartós büszkesége - most ő szúrta közbe karcos priváthangon -, egyébként a házfelügyelő asszonytól halljuk, miszerint magas kitüntetésben tetszett részesülni ebből az alkalomból...

Vidorka Z. Aurél trombitálva és elhárítóan föl kacagott. - Nálam nincs önreklám, személyi kultusz, ilyesmi - vágta ketté megbocsátó derűvel a szónok mondatát. - Egyébként kiállítás? Hiszen tudják a kedves honfitársak, lakótársak, miegymás, képeim java külföldön, Tate Galery, Musée de l'Art Moderne, Prado, Kunsthistorisches Museum... Mindazonáltal a nagyra becsült körzet szempontjából...

- Kerület - reccsent közbe karcos hangjával Zsufa, és megismételte -, kerület!

-... kerület - adta meg magát a művész. - Szóval, lehet a kerület szempontjából gondolkodni ezen.

- Ezt a hölgyet talán mégse - a nénike száraz gyökéruijai az aktra löködtek -, ha egy mód van rá, ezt talán mégse!

A mester föltrombitált.

- A művészet, tündéri mamikám, nem ismer prűdériát. Az élővilág legnagyobb csodája, egyben csúcsteljesítménye az emberi test, mamikám! - ez utóbbira az öregasszony többször is fölkapta a fejét, vékony nyakán, mint a megbotrántkozás összegzése, töppedt kis arca félelmetesen összezárult. - Az akt egyébként, ha ismerni méltóztatnak művészetemet, mert ismerni

méltóztatnak, gondolom, klasszikus modellem. - Gömbölyű koponyáján föltopta a baszksapkát. - Egy tündér! De sajnos már két évtizede nincs az élők sorában. Ellenben minden éjjel kiszáll a sírjából, gyökerek, moszatok és a test zöldes-alabástrom derengése! Amikor belép, éjfél után egykor, kettőkor, nem pontos járatú szellem, mindig késett a drágám! egyszerre világosság lesz a szobában, halványzöld világosság, természetesen, és máris érezhető az ámbraillat. Úgy igen, ámbraillat! Hát lemondhatok én erről? Őt kell festenem egészen addig, amíg föl nem kötik az államot.

Zsufa elvtárs fölkrárogott, eléggé hurutosan, de teljes öntudattal, mert néhány sikeresen elvégzett szeminárium után egyik oszlopa lett Angelika-városban, ebben az ómódi kerületben az idealizmus, a miszticizmus, valamint a klerikalizmus elleni felvilágosító munkának. És különben is folyamatosan dühítette, hogy ezek az úgynevezett művészek mindenféle semmiségekért súlyos ezresek gombolnak le - na és a kerületnek ebből mi a haszna? Legfeljebb az adóhivatalnak. Bár ami Vidorka Z. Aurélt illeti, eléggé tanácstalan volt, ugyanis legjobb barátja és utipartner - előző munkahelyén munkatársa kényes kiszállásokban -, a pénzügyi osztály előadója, sosem emelte ki említett személyt, mint a *csúcsadózók* egyikét. Vagyis ez az ember titkolhatja a bevételeit, de ami még ennél is rosszabb, talán nincs is olyan nagy bevétele. Még az sem? Hát akkor?

Végül is a házigazda hosszú karjaival kiterelte őket, mégpedig azzal a viszkető türelmetlenséggel, amely egy védtelen pillanatában mégiscsak lerohanja még az olyanfajta fecsegően udvarias embereket is, mint ő. Mindenféle ígérettel söprögette őket kifelé, keresztül az odol-szagú fürdőszobán, ezer bocsánatért esedezve szorító elfoglaltságai miatt: ebbe a zörgő, zizegő ezüstpapírba csomagolta hirtelen támadt társasági csömörét, miközben a búcsúmondatok kis rakétái sorra robbantak a sötét előszobában.

- Hála isten! Ezek végül is eltávoztak - sóhajtott visszatérve, izzadt, golyóbis koponyáját megszabadítva a baszksapkától. - Gyűjteményes kiállítás. Nekik. Egy ilyen! - mutatta.

Visszahelyezkedett kedves ülésébe, a törökülésbe, mint aki újra érintkezést keres az anyaföld kissé selejtesebb, mondjuk így, *bóvlibb* változatával, de mégiscsak az anyafölddel! - és visszatalált a kiindulógondolathoz.

- Térjünk a tárgyra, kis fotogénuszok! Gondolom, maguk sem borítékos sorsjegyekből fedezik alapvető szükségleteiket. Szóval, mondjuk így, hetvenötödik születésnapom alkalmából, amint maguk is láthatják, fölfigyelt rám az ország - fekete bogyószeme nevetni látszott a mozgékony, csupasz arcban -, helyesbíték: fölfigyelt rám a kerület. Tessék elképzelni azt a pillanatot, amikor Angelika-város, élén a tisztségviselőkkal és az egyházak helyi képviselőivel, gebinesekkel, valamint az üzletlakások lakóival: *fölfigyel!* Ez kell, hogy inspirálja önöket! Magyarán: szükségem lenne egy sorozat fotóra, mégpedig a legjobb profi riporterek modorában. Ha úgy tetszik, az elvárásokat kielégítendő, vagy ha úgy tetszik, reklámból. Propagandacélra.

Emil cikázó léptekkel elindult a szobában, olyan izgatottan, mint egy kutya, amely szagra talált. Megállt a kékesen derengő aktnál, nézegette, és szépen formált szája körül megint kirajzolódott az az engesztelhetetlen és ugyanakkor szelíd mosoly.

- Tetszik? - kérdezte nyugtalanul Vidorka Z.

- Degas. Nem a legügyesebb másolat.

Vidorka Z. egy rendkívül rugalmas, sőt tette kész csont- és izomegyüttes birtokában talpra ugrott. *Egyből*, ahogy manapság mondanák. Hosszú, pilla nélküli arcán meztelen csodálkozás.

- Na és az? - kérdezte lihegve, és elfordított a faltól egy középnyagyságú vásznat. Szürkésvörös lófej. Méltóságteljes, bájosan öntudatos fejtartás, fülét hegyező, gyengéd figyelem. És féloldalt ezüstvörös, lehulló sörény. Egy lófej és egy sugárzó női fej összeötvözött gyönyörűsége. - Ehhez mit szól? Fölismeri? Halljuk! - sürgette a fiatalembert, de az nem volt hajlandó válaszolni. - Véget ért a tudomány, gyermekem? *Tête de Cheval!* Géricault! - fölényeskedése most már veszített erejéből. Egy majdnem megvert ember nézett rájuk.

- Maga, kedves uram, sosem volt festő - mondta a fiatalember minden indulat nélkül, sőt szelíden, de az már a kíméletlenség egyik végletes formája volt.

Az idős ember lihegése erősödött, arcát egy árnyalattal vörösebbre festette a most már tagadhatatlan izgalom.

- Szóval maga egy ipari kém. Maga pontosan kiderítette, sőt földerítette, hogy én ki vagyok - Vidorka Z. Aurél, mint aki megtalálta a kivezető utat, furcsán nevetgélteni kezdett, majd újra fejére húzta a baszksapkát. - Jó. Legyünk maximálisan őszinték egymáshoz. Vagyis, *face à face!* Kérem a becsületszavukat.

Anna kontyba fésült tömör, rozsdabarna haja előrebiccent az ideges nevetéstől.

- Az üzleti titok... orvosi titok. Ez nálunk alapelv, tisztelt művész úr!

- Szeretném a fiatalember nyilatkozatát is hallani. Emil összezárta a száját, mint aki nem figyel oda.

- Ez a fiú egy moralista, de azért becsületes - magyarázta Anna. - A kolléga nem kimondottan üzleti szellem, de korrektségében meg lehet bízni, művész úr!

- Jó, nem vagyok festő. A maga tárgyismerete, fiatalember, pontos. Indultam mint festő, ennyi igaz, de ugye az egymást váltogató rendszerek! Eddig minden rendszer ellenem dolgozott. Tehetség nélkül még csak megvan az ember, de hivatalos támogatás nélkül! Ilyesmi még a lángelmének is kell. Hacsak nem pályázik az éhrendöglésre, és ezen keresztül az utókorra. Én azonban, sajnos, sem a túlvilágban, sem az utókorban nem hiszek. Annál kevésbé, mert az utóbbi én magam vagyok. Tehát nekem speciális fotók kellenek, kihagyással megkomponált fotók. Hogy jobban értsük egymást! Én példának okáért jobbra tekintek, személyes, bensőséges vagy éppen elnéző mosollyal. A kép szerkezetében üresen marad egy hely, oda majd belemontírozzuk - kicsit tűnődött -, mondjuk, Barcsayt. Részemről ölelő karok, atyaimesteri mosoly, és majd fölnez rám néhai Kondor Béla. Sárgult keménypapíron patinázva én és Csók Pisti! Szóval megcsinálom azt, ami megtörténhetett volna. Kérem, beszéljünk még nyíltabban. Hosszú évek fáradságos, sőt nem túlzok, aprólékosan veritékes munkájával - bizonyos nem szakmai körökben - sikerült kialakítanom egy mellőzött művész glóriáját. Aki, semhogy megalkudjék a hatalommal, a kordivattal, sőt a sznobizmussal, fálnak fordítja műveit. Fálnak fordított képek! Ezt én találtam ki. Nem zseniális? De persze az ellen képtelen vagyok védekezni, hogy a nagy nyugati galériák, sőt a moszkvai Tretyakov képtár ne csapjon le egy-egy bolyongó művemre!

A fiú sovány arcán, a gyerekesen akaratos száj körül ismét kirajzolódott a különösen ellentmondásos, szelíd, de mégis kibékíthetetlen mosoly.

- A Tretyakov? Ott csak oroszokat állítanak ki - mondta -, orosz klasszikusokat.

- Oppárdon! Kis agyrövidzárlat! Jártam én odakint IBUSZ-csoporttal. Sőt én tartottam a csoportnak kiselőadást ezekről a patriarkális oroszokról. Szóval nimbusz, glória, ilyesmi! Kormánykitüntetés ordóval! Saját rendezés. Két tekintélyes, funkcionárius külsejű kanasztársam volt szíves vállalni a feladatot. Mint tapasztalhatták, teljes sikerrel. A házfelügyelő

sok száz példányban terjeszti a hírt. Mos már ott tartok, láthatják, hogy a lihegő vezeklők és a lihegő neofiták büntudatot éreznek a szívükben a sorsom miatt. Zsufa elvtárs például, aki negyedszázaddal ezelőtt *egészen más szakmában* működött, eljött azzal a szegény kis agyalágyult, volt fehérkeresztes hölgygel, és íme fölajánlott nekem egy gyűjteményes kiállítást. De ezeknek *én* a művészetemet? - annyira átélte a szónoki fölháborodást, hogy maga is megrendült tőle. - Szóval, hogy megőrizsem művészi integritásomat, és az immár három évtized óta - nyugdíjhatáron túl! - élő gyakorlatot, a képvállalat egyik legeredményesebb üzletkötője vagyok. - Ötvenhat őszén, amikor a huligánok kardélre akarták hányni raktárunkat, én állottam elébük:

Honfitársaim, magyarok!

Szóval megvédtem a leltári állományt. Benne ezerkétszáz Rákosi-portrét, amint szagolja a búzakalászt, Sztálint, feje körül galambokkal, és a liftkosárban alászálló bányászból is valami kétszáz példányt. Gondolják, volt köszönet, volt hála? Semmi.

Szavai közben, mint egy finom szélhuzamra, egy gyengéd taszításra, kinyílt az üvegbetétes szárnyas ajtó, a másik szobából nyíló, és aranyrozsdával áthúzott hófehér hátszöreinek lebegő szépségében, a nemesen nyújtott pofa és aranybarna orr, sőt az egész karcsú alak látomás-szerűen ritmikus vonulásában *megjelent* egy kutya. A teljes megértés kedvéért hozzá kell tenni, egy skót juhászkutya. És az - a maga humánusan aranykorom-szemével - szép nyugalmasan összefoglalta a látványt, a három ember rajzolatát; szemcsésen aranykorom-orrának finom rángásaival kielemezte a föllelhető emberszagok nemcsak élettani, de jellemben vágó sajátosságait, majd megadással, karcsú testének teljes hosszában elnyúlt Emil lába mellett.

- Az albérlőm kutyája - Vidorka Z. Aurél hangja, ez a füstmarta férfihang átfűlt a szeretettől. - Ha igazán az volnék, aki mindig is *lenni szerettem* volna, az üdvösségemre mondom, mint egy késői Géricault, aki ugyebár azt a paripa-Mona Lisát lefestette, én jelen skót terriert emelném a halhatatlanságba.

Emil hosszú, sápadt kezével a kutya hátát simogatta, de nem szólalt meg, még az utcán sem, amikor Veszélovits Anna a látogatás ellentmondásos humorától fölpezsdülve szóra akarta bírni őt.

Szurkos, hideglelős, kemény eső zuhogott.

5. Tinta és tintahal

November úr kezét kinyújtva a fényáradatból a sűrű esőbe, mint aki az Özönvízből a maga bárkájára menekíti, a Tinta összes helyiségeibe segítette az agyonázott Annát, aki viszont izmos kezével Emilt rántotta magva után. A linóleumos padlójú előtérben, ahol a ruhatárat is elhelyezték, Rezső úr (így nevezték a Tinta törzsvendégei) aggodalommal vizsgálta Annát, majd tapasztalva, hogy hál'isten kár nem esett benne, összeecsapta ápolat kezét, amelyen ibolyáskéken fölragyogott egy lazurítköves gyűrű.

- Az én jó istenem hozta magácskát ide, hercegnő!

- A sóherság, Rezsőke! Egy álművész kibeszélte belőlünk az utolsó energiát. És a meló még hátravan! Van tatárbifsztekjük? Ez itt a kollégám, aki mindjárt rosszul lesz nekem az éhségtől! Általában lesüllyed a vércukra.

- Kérem! Tatárbifsztek, minden. Az egész étlap a magácskáé!

- Elsejéig - emelte föl tréfásan mutatóujját Anna. A lecsurgó esőtől kis tócsa nőtt lakkcipős lába előtt.

- Tessék talán hozzám, a személyzeti öltözőbe! Megszáritkozni. Saját törülközőm, naponta váltom! - már a gondolattól is átjárta a borzongató öröm, hogy Anna sima bőréről az ő bolyhos, úgyszólván érzéki tapintású frottírja itatja föl az esőt! - És van egy prima hősugárzóm, hercegnő! - Csak most vette leltárba a fiatalembert, akinek drótkeretes szemüvege a bizstró étel- és embermelegétől azonnal bepárásodott; mintha váratlanul megvakult volna. Ez a fiatalember, kihúзва kezét a nő energikus fogásából, görcsös, sőt ellenséges, legalábbis olyan idegen, amilyen csak lehet valaki ebben a vendégátfogatóan nyájas fényben. - Természetesen az urat is szeretettel! - a főpincér fölismerve a lélektani helyzet sajátosságát, nemcsak tapintatával, de gyakorlott emberségével is arra törekedett, hogy valamiféle mérlegigazságot teremtsen.

Anna megrázta magát, mint egy erdőből érkezett kis ragadozó; tömör, rótesbarna hajáról lepergett az eső; a homloka domborúan fénylett.

- Elmegyek pisilni - mondta minden frivolitás nélkül, a természetes közlés lélegzetvételével -, aztán majd kérem, Rezsőke, azt a törülközőt.

November úr sóhajtvá nézett a távozó szép lábak után, de azért emberségi okokból volt gondja a fiúra is.

- A fotóapparátust talán ne a ruhatárba helyezzük el, uram. Biztonsági okok! - nevetgélt. Bementek az irodába, s amikor ezzel végeztek, a nagyterembe vezette, egy ablak melletti asztalkához, amelyen egy háromnyelvű, zászlós felirat állt:

FOGLALT! BESETZT! OCCUPÉE!

- Saját szerény kiírásom, rendkívüli vendégnek szánva, minden estére várok valakit, aki: *rendkívüli*. - S attól félve, hogy túlságosan is kiszolgáltatja magát, visszatért a kiinduláshoz: - No persze a két idegen nyelvet ezen túlmenően is bírom, elég tűrhetően. Volt gyerekszobám, bár ez önnek nem mond semmit. - A fiatalember egyáltalán nem hajlandó beszélgetni, eszmét cserélni. Morbid egy pofa! S miközben saját kezűleg - hatáskörén messze *alul* - asztalterítőt cserélt, hamutálkát ürített, mintegy személyes vallomásként Anna iránt, odalépett egy sötét bőrű, föltornyozottan platinaszőke, túl magas nő, mindkét csuklóján zörgő fémkarikákkal, s a főúr füléhez hajolva kérdezett valamit.

- Teljesen tiszta a levegő, Barbara művésznő! A razzia este húsz órákor elvonult.

A főpincér mindezt tárgyilagos barátsággal közölte, anélkül hogy az asztal átrendezését abbahagyta volna. S amikor a nő *csau és homlokcsók!* - távozott, November úr már nem is a fiatalembernek, de az üdén, jószagúan visszatérő Annának magyarázta:

- Ez a nő, a Barbara, a múlt karácsonyig csak valutáért dolgozott, de úgy mondják, nem szolgáltatta be rendesen a devizát, és ezért kitiltották a szállodákból. Meg általában az osztályon felüli helyekről. De azért, ahogy én őt ismerem, nézzék meg, kérem, azt a gyönyörű, fahéjszínű bőrét, a ritmusra mozgó izmait, a bicepszét, a vádliját, szóval, ahogy a hús föl van rakva a csontjaira! ez egy olyan valutaforrás, hogy nem tart már soká neki a *szilencium!* - finom pincérmosoly, kis szerelmi elragadtatással vegyítve: - Akkor egy tatárbifsztek legyen, Tinta-módra? Spanyol fűszereim vannak!

A fiatalember mereven, kedvetlenül ült a helyén, a nagy tükrű szemüveg mögött fáradtan hunyorgó szemmel. Anna elkeverte fűszerekkel és tojással a darált húst, és jókedvű szemétől lefelé az ívelt állcsúcsig, kínáló mosolyra húzódott az arca.

- Tessék!

A fiú leemelte vékony orrnyergéről a szemüveget, és az asztalterítő csücskével dörgölni kezdte.

- Tessék! - nógatta a nő még gyanútlanul.

A fiú az asztalra tette a szemüvegét, maga elé, féltéssel, gyámoltalanul.

- Az Isten áldja meg, miért zabáltat maga engem? - kezdte csöndesen, de indulattal.

- Mert lemegy a vércukra, és azonnal elájul! Maga egész nap nem evett semmit. Még annak a vén csalónak a kenyerét sem fogadta el.

Szemüvegét az orrára illesztve, a fiatalember mintha visszanyerte volna nyugalma. Selyem-szálú haja sötétre ázottan tapadt a fején, a tarkóján, ritkás, göcsörtös szakállában még csillant egy-egy vízcsepp, de a szemébe a fényesre dörgölt tüveg mögött visszatért a vizsgálódó, tiszta kétség.

- Ne haragudjon - a kezét egy kicsit maga elé emelte, és az alig láthatóan, de remegett -, nem bírom a nyers húst. Egyszer belázasodtam tőle.

- Miért nem mondta, ember?! Hallotta, hogy tatárbifsztek! De jöhet akármi! Rezső úr minden kívánságomat teljesíti.

Intett a főpincérnek, aki bárhol volt is a teremben, fél szemét mindig Annán tartotta. Jött is, sietősen, könnyedén, fiatal *emléklábaival*, szívében a sugallattal, hogy ismét a hercegnő rendelkezésére állhat!

- Máris kicserélem! - a túlárado készség meggyorsította szavait. - Ez a legtermészetesebb! - mondta. - Ajánlanék egy kétszemélyes *Tinta-tálat*. „Tinta-tál, Tinta-tál - És nem érhet kínhalál” - egyszer, hercegnő, egy költő vendégünk ezzel a rigmussal fizette ki a vacsoráját, és még egy hölgy is volt vele! - S miután Anna megrendelte a tálat, bár előbb már megkent magának egy pirítóst tatárbifsztekekkel, a főpincér mellékesen megkérdezte: - Tetszett már odahaza járni? Úgy értem, a mai napon. Ugyanis lezárták a gázórát, mert a lakótársak többsége volt szíves megtartóztatni magát, ami a számla kiegyenlítését illeti - a legelemibb dolgokat mindig ilyen bonyolultan fejezte ki.

De Annát az élet durva támadásaként érte ez a zárójelbe helyezett közlés. Ha nincs gáz, elmarad a reggeli forró zuhany, amely átemeli az eszméletbe; az esti palacsintasütés, rántottasütés és fánkcsütés a többiek részéről, egy állandóan megújuló nagy lakoma a kivilágított hétköznapiak jegyében! Döbbenetében föl kellett állnia; a főpincérhez lépett, de olyan közel, hogy az érezze a nő bőrének frissen édes illatát.

- Mennyi is az a számla, Rezsőke? - bár ő is sikeresen megtartóztatta magát a fizetéstől, teljesen büntetlennek érezte magát. - A végösszeg, a summa summárum? - kérdezte, valami közgazdasági kacérsággal. - Mennyit kell odanyomni nekik? A pofájukba, úgy értem.

- Lévé ez egy *gázigényes* lakás, két hónapra visszamenően több mint hatszáz forintot, hercegnő!

Anna szemében furcsa kis fények gyúltak, a nőiesség belső tüzei. Hűvös tenyerét a főpincér kézfeje csúsztatta, rátalált legszebb dallamára:

- Nem előlegeznél, Rezsőke? Kivételesen. - De ettől már ő is elnevette magát. Fényesen telt, kicsit fodros ajkát az öregember kékesre kiborotvált arcához érintette. - A kedvemért, Rezsőke. De magának kellene befizetni is a díjbeszedőnél, mert mi holnap reggeltől vakulásig egy vén csalót fotografálunk. Hamisítunk neki egy művészéletrét.

*

Anna hosszan és meghiúsultva nézett a főúr után, aki most távozóban megfeszült a kötelező tartásról, a fölstegetett fejről, az emléklépteiről. Egy hajlott hát - a zakó kopottan fölfénylik a lámpák alatt -, egy leejtett, már erősen tonzúrás koponya volt itt elvonulóban az örvénylő teremben: egy öregségbe fészkelődött, megfáradt ember.

- Tündérpofa! - Anna lírai szemsugara még mindig a távozót követte. - Az utolsó lovag a kerületben. Ez most sikkaszt, betör, meggyilkol valakit, de holnap befizeti a gázt. És holnapután megint van zuhany, rántotta, palacsinta!

A fiúra nézett, ezt a jóérzést át akarta adni neki, de a másik arca nem mozdult, megmaradt távoli töprengőnek. Aztán szemüvegét leemelve, hunyorgó, zavaroskék szemmel mégis vizsgálgatta a pillantást.

- Maga most nem szégyelli magát? - kérdezte csendesen, s a szemüveget tartó bal keze észrevehetően remegett.

- Én? Megbolondult? - Anna szája elhúzódtott az őszinte csodálkozástól. - Ugyan miért kellene szégyellnem magam?

A fiú nem válaszolt, visszahelyezte szemüvegét az orrára.

- Talán azért, mert barátaim vannak, akikhez bármikor fordulhatok, és akik bármikor fordulhatnak hozzám? - nőtt benne a sértettség, a fölháborodás. - Én nem azért cipelem magammal, hogy velem gorombáskodjon!

- Megzsarol egy szerencsétlen öregembert - a szavak fölháborodássá fokozódtak.

- Szerencsétlen? Boldog, hogyha a kezéhez érek. És azonkívül is! Ezt a hangot tartsa meg magának.

- Egyszerűen csak annyi, hogy a bőröm nem bírja a linkséget.

November úr ismét ifjú emléklépteivel jött, az egykori suhanással. Közéjük hajolva, fűgén, ügyes kézzel, amely az *osztó* keze, nekifogott a találásnak. Paprikás lisztben megforgatott húsok, egy szelet sötétbarna bifszték, kaporillatú, vegyízöld uborkák és üvegesen áttetsző almaszeletkék, sűrű, cukros lében. Tálalt, szünet nélküli mosollyal a szája körül, de most már személytelenül, a társadalmi viszony ebben a pillanatban átalakult; ezek itt már nem ismerősök, nem lakótársak, nem jópofák, nem szeretnivalók: ezek itt most már *vendégek*.

Jó étvágyat kívánt, fordult, de a fiú utánaszólt:

- Ezt én kifizetem - mondta kurtán, talán egy kicsit gorombán is.

Anna inkább csak tűrte, mint figyelte, ami itt most történik. A sértést, hogy egy eleve elrendezett számlát valaki kifizessen; hogy egy színes jövőbe helyezett kötelezettséget nyomatékosan, sőt durván megszüntessen, nem is lehet pontosan értelmezni. Már a szokatlansága miatt sem! Az öregember maga is zavarban a különös fordulattól, először többet, majd kevesebbet adott vissza a századból, aprókat nevetgélve, aztán szó nélkül, de most már ügyelve tartásra, lépésre, gyorsan távozott.

- És mi lesz ebből öt év múlva? Tíz év múlva?

- Hát akkor most szépen elmegy a fenébe, jó? - szólalt meg azonnal Anna.

- Nem - a fiú furcsa-kék szemét a nőre emelte -, előbb elmondom, amit akartam.

- Szépen szedi a cuccát, és megy. Ez a maga szemtelensége most már végtelenül unalmas. És én ettől a perctől magával nem is dolgozom együtt. Látni sem akarom. Érti? - átjárta az izgalom, kipirult: szép volt.

- Éppen erről akartam beszélni. Vidorka Z.-nél végiggondoltam a dolgot. Ezt a világcsalást én nem csinálom. Még ha kétszer annyit fizetnek is.

- Közölje a főnökével. Szóval? Indul?

- Nem.

- Jó, akkor én. Maga egy sérült, embergyűlölő figura! A maga nagy büntudata! Tudok magáról mindent.

Fölugrott, teste, mint egy íj, kifeszült a sietéstől.

November úr áttörve asztalokon, vendégeken, érkezőkön, távozókon, futott utána, hajlottan, kacsázva, öregen, az ajtónál érte utol. Eléje állt.

- Hercegnő, zuhog az eső - könyörgött. - És az a fiú úgyse magához való.

- Hozzám? - elképedve nevetett. - Hogy jut az eszébe?

- Ha számárságot mondtam, máris törölve, hercegnő! Csak semmi harag! Hívok egy taxit!

- Hagyjon utamra, Rezsőke, maga jó ember!

- És ha beszéd egy tüdőgyulladást? Ott fekszik majd magas lázzal abban az átjáróházban? Drágaszép Anna!

A könyörögve-kérlelt egy türelmetlen, de nem durva mozdulattal félretolta az öregembert, és kiszaladt a lámpák szaggatta sötétbe. De amint az arcába csapott a szálkás hideg, már meg is bánta. Pénz nem volt nála, legalábbis papírpénz nem, de abban a sors segítőkészségét látta, hogy tetején fénybogárral egy taxi lassított a járda mellé. Intett a vezetőnek, és beszállt, bemondta a külső körüti ház címét. Hogy miből fizet, egy pillanatig sem aggasztotta, a visszanyert biztonságtól szívét elöntötte a közlés vágya, egész lényét egy mulatságos bőbeszédűség, remekül elszórakoztak a gépkocsivezetővel. Hogy fölülkerekedett az *elázott-kis-csaj* kategórián, ez boldoggá tette.

*

A sofőr fölkísérte a lakásba - otthon tárolom a milliárdjaimat - mondta neki Anna, az ajtó szokás szerint félig nyitva, odabentről a telt ház életismerős zajai; egy színesen hangszerelt közjáték áradása az este és éjszaka határvonalán. Most már csak a sofőrt kellett úgy elhelyezni, hogy ne vegye észre a harminc forint előteremtésének körülményeit. Leültette hát a konyhában. Itt most nem pezsgett úgy az élet, mint esténként általában. A gázórát kikapcsolták, a tűzhely hideg maradt; pirítós kenyér, fánk, palacsinta - sehol semmi. Holott a három üzemi fiú - szabadéjszakás lévén - egy zsákocská krumplit hozott, héjában sült vajás krumplit akartak a közösség asztalára tenni. Nem is értették a gázóra kikapcsolását, mert ők a rájuk eső részt már legalább két hete átadták Annának, aki:

a maga jelenlegi, ázott fél-madár, ázott félderdei vad állapotában, hangjának mezzoszoprán dallamait végigfuttatva a szalonban, pillanatok alatt összeszedte a pénzt - ez a villódzóan gyors siker a szerencsés véletlennek volt köszönhető. Összeszedett - mennyit is? A szükségesnél majdnem kétszer annyit, hogy aztán elragadtatása és hálája jeléül átadja a gépkocsi-vezetőnek, aki, ugyebár, a zuhogó esőben leereszkedett melléje kék-piros helikopterén: férfias dohányszag, barátságos páviánarc. A fuvardíjnak ez a kiegészítése *nem borravaló*, ez egy mélytengeri, ékcsillagos virág, amelynek kelyhében apró gyöngyök izzanak! Aki ismerte Annát, tudta, ez játék, a líra fonákja: öngúny és védekezés. S amint a konyhába lépett, azzal a szédítően tágas érzéssel a szívében, hogy *a támaszpont ismét támaszpontnak bizonyult*, tehát

érje bármilyen baj, válság, viszontagság: IDE HAZA LEHET SZALADNI! - megállította egy önmagában is elrajzoltan bájos jelenet, muszáj volt hangosan fölnevetnie. A sofőrt, aki egy alacsony zsámolyon ült vaskosan szétvetett lábakkal, az a bizonyos szellőke-öreg néni vajás kenyérrel és csillagáron jegyzett primőr paradicsommal etette, igénybe véve November úr spanyol fűszereit is, hogy vendégét a nyitott házra kötelező ember- és vendégszeretet figyelmében részesítse! A sofőr visszaadta a pénzt. - Madame! - mondta. - Kartársnő - variálta -, öntől aztán egy fillért se, ami nem sok, de annyit sem fogadhatok el, tetszik látni, az eső hál'isten zuhog, én hajnalig szolgálatban: lesz forgalom, nagy lesz az éjszaka!

Veszeloovits Anna a tenyerébe zárt ötven forintot egy hosszúkás, rózsaszínű borítékba helyezve - Vera levélkészletéből való! - letette November úr szépen bevetett ágyára, így akarva törleszteni már nem is mennyiségtani, inkább eszmei adósságát, amely kivételes pillanatokban mégiscsak nyugtalanította a szívét.

Este negyed tízkor a csengő kemény berregése - lásd Keresztényi bácsi kíméletlen gondoskodását -, amely egy időben szólt előszobában és szalonban. Ez kiugrasztotta zajos nyugalomból a nyitott ház egybeforrt együttesét. Vajon ki az a barbár idióta, az a nyilvánvaló IDEGEN, aki nem tudja, hogy a lépcsőházból nyíló szárnyas ajtó zárja még mindig cselekvés-képtelen; hogy ide éjjel-nappal, a napszakok bármelyikében az lép be, akinek kedve van, szándékra való tekintet nélkül!

6. Egy agyonázott fiatalember

- Jöjjön csak beljebb! - mondta Anna az inkább mulatságosan, mint tragikusan agyonázott fiatalembernek, aki vacogva állt az ajtóban; sötét kis tócsák gömbölyödtek műanyag cipője körül. Leemelve szemüvegét, a fiú, vaksin hunyorogva, inkább hátrafelé lépett, mint előre. *Ismerem én már ezt a te buta trükködet, kisfiú, hogy hirtelen megvakulsz*, gondolta egy körben befelé terjedő mosollyal a nő. - Na, lépegessen csak beljebb - bizarr, de bátorító kézmozdulattal hívta, miközben gyermekien elcsodálkozott, hogy íme, lám, tessék, kiolvadt belőle minden megbántottság, amelyet még néhány perccel ezelőtt úgy dajkált magában, mint egy megőrzendő érzést. És azon is elcsodálkozott - de ez már igazi csodálkozás volt -, hogy ennek a ronggyá ázott fiúnak a látványa egyszerre okoz neki szomorúságot és örömet. S mert az nem mozdult, sem szóra, sem intésre, átmelegedett testének kezdeményező lendületével befelé sodorta a szalonba, ott nyájas, de nem tolakodó érdeklődéssel, inkább fürkészve fogadták. S ha nem is működött a gáztűzhely, működött nem egy, de több különböző rendszerű, szabályos és illegális elektromos főzőlap. Így percek múlva megérkezett az elsősegély, a *védőital*, ahogy a ház törzstagjainak értelmező szótárában a rumos tea szerepelt; déltengeri, fűszeres illatával betöltötte a szalont, és ezüst páracsíkot húzott a tükör szeplőtlen foncsorára!

A fiú csontos keze, ahogy a kék elefántos, áttetsző porcelán csészét a szájához emelte, már sokkal láthatóbban remegett, mint az előbb. Szemüvege bepárásodott; egy ezüstösen erezett muszlinfátyol ködében látta a szalont, az emberi mozgásokat, de ő csak *egyetlen arcot* keresett, és azt meg is találta. Ennek az arcnak, most úgy érezte, képes lenne elmondani egész életét. De egy-két ügyetlen mondatnál nem jutott tovább.

- Kérem szépen, kolléganő... - közben, hogy időt nyerjen, hangosan szűrösölte hibátlan fogai között a forró teát - én tulajdonképpen azért jöttem - körülnézett; tudta, ez a túlzott idefigyelés nem kedvez az önvallomásnak, mégis valahogy folytatnia kellett. - Nem akartam én, szó se róla, hogy akartam volna, de értse meg! - a szíve megtelt nyugtalansággal: most már inkább a

környezetnek beszélt, mint az arcnak, amellyel végképp nem tud magára maradni. - Én igazán, higgye meg, nem akartam bántani - belülről úgy hallotta, hogy kiabál. S csak ekkor vette észre, hogy nincs mellettük senki, a társaság a maga csoportjaira szakadozott. A váratlan *területenkívüliségben* a fiú újra megkísérelte, hogy megmagyarázzon valamit, amire úgysem képes, de teljesen elerőtlenedett, megszédült, a lába elválni készült a parkettától. Anna ijedt kiáltással nyúlt utána, mint egy kéz a hullámok közé.

- Megint lement a vércukra, ember! Maga most igazán elájul nekem! Adjon valaki, kérem szépen, egy makkát!

Az urak, eszpresszók törzstagjai, zsebükben hordták a vastartalékot, jöhet bármi, aszály, világvége, ők fölkészültek. Ennélfogva volt náluk mindig makkacukor.

A fiú nem tiltakozott, elfogadta a cukrot. Fölszakadoztak lassan a ködök, és megint közel került az arc a maga finom haj szálvonaláival, kinagyított mosolyával.

- És maga, számárkirály, otthagya nekik azt a csodálatos *Tinta-tálat*! - Annának volt egy sajátos hangja, amelyben összekeveredett sírás és nevetés. - Ezt aztán jól elintézte, maga nagy önérzetes! Most menjen ki szépen a fürdőszobába, és törülközzön meg. A *kékvirágos* az enyém. De használhatja bármelyiket, amelyik száraz, legyen szíves!

A fiú konokul visszatálalt nehézkes szavaihoz.

- Azért jöttem, hogy megmagyarázzam, nálam az ilyen dühök nem számítanak. Vagyis, hogy a düh az nálam még nem harag.

- Mondom, én az egészet már elfelejtettem. Menjen szépen a fürdőszobába, és szárítsa meg magát.

- Én ezt a bocsánatkérést nem formálisan gondolom. Magamhoz sem vagyok elnézőbb.

Anna egy álvidám fordulattal megpróbált kisiklani ebből a beszélgetésből.

- Isteni balek! Otthagyni azt a kaját! November úr a szívét tálalta nekünk. Ötféle hús, négyféle köret, ezt mind *otthagytuk* nekik. - S mert a szomorúság és a jókedv egy töről fakadt nála, azonnal fölnevetett. - És az a visszaküldött tatárbifsztek, maga vadszamar. Az ilyen szegény madárnak, mint én vagyok, nincs joga ekkora pazarláshoz! Ha maga tudná, hogy én hányszor voltam éhes! Igaz, amióta itt lakom, valamelyik polcon mindig lehet találni valamit, szemes babtól a kaviárig, mittudomén! Kölcsönveszek, tőlem is kölcsönvesznek. Szóval *nincs rossz lelkiismeret*. Így élnek, látja, a *linkek*.

- Megígérte, hogy elfelejt mindent! Hát akkor felejtse is el! - a fiú arca eltorzult, tüsszentenie kellett. - Látja, ez is! - mint aki azt mondja, ilyen az én formám, beletüsszögök a legszebb pillanatba! Felállt, indult kifelé, sötétre ázott pulóverében, sötétre ázott szívének rossz-kedvével.

De az ajtónál nem juthatott tovább, ezt ő is sejtette; Anna a kezébe fogta csontos, hideg kezét, és vitte a maga szobájába.

Az udvarból átderengett valami szomorúan szitáló fény. Anna ebből nem vett észre semmit; inkább olyan lett az egész lénye, mint aki végre partra vergődött, a maga talaján mozog, és itt már nem érheti semmi rossz. Meggyújtotta a kis gömblámpát az ágy fejénél, a szoba kedvesen kivilágosodott.

Angi Vera fekhelye gondosan beágyazva, az erős öltésekkel díszített bronzragyogású terítő bontatlan.

- A szobatársnőm éjszakás. Leülhet az ágyára.

- Csupa víz Lesz tőlem minden - a fiú újra eltüsszentette magát, de olyan viharosan, mint egy burleszk hőse, akinek ezt a legdrámaibb pillanatokban írja elő a szerepe.

Anna leemelt néhány mentolillatú papírsebkendőt Angi Vera polcáról, átadta; ettől a gondoskodástól átjárta valami homályos öröm.

- Most aztán jól fújja ki az orrát!

- Allergia - nyögdécselte szégyenében a fiú.

- Mondom, hogy jól fújja ki az orrát! - Keze gyöngéden végigszánkázott Emil sötétre ázott selyemhaján. - A barátnőmnek nagyszerű törülközői vannak. Ő egy frottírhercegnő.

Elővett Vera szekrényéből egy bolyhos, fővenyillatot árasztó törülközőt, és a fiú fejére borította.

- Az a gyanúm, a világért sem akarom bántani őt, mert a szó legigazibb értelmében a barátnőm, a támaszom is! az én Verám egy kicsit *tisztaságmániás*. Ami azért, ne tagadjuk, kórtani tünet. Maga reszket, kisfiú!

- Egy kicsit fázom.

- Jó, egy kicsit fázol. És hol laksz te egyáltalán? Kinél? Papánál-mamánál?

- A Dunán.

- A Dunán, Úristen!

- Egy uszályon. Hajnalban át kell adnom a priccsét.

- Kinek, kisfiú?

- Megfelelő fáradt testnek. Jönnek az éjszakai rakodástól, mindenféle emberevő műszakból, már megitták előtte is; utána is a magukét; szevasz, szevasz; én megyek a semmitcsinálásból a semmitcsinálásba, vagyis a here átadja a helyét a dolgozóknak. Csakhogy ettől nem lesz semmi sem könnyebb.

- Kínózod magad, vezekelsz, vagy mi az isten csudája!

- Nagyon nehéz elhiteni, hogy az ember nem mindig a saját nagyképűsége miatt járhatja a száját. Hogy nem azért, mert ő akarja megváltani a világot. Én három évig dolgoztam mindenféle nagyüzemben mint lakatos, mert - tudja, maga mindent tud! - nem vettek föl az egyetemre.

- Három év! Micsoda tapasztalat, kisfiú!

- Sokat láttam. Ezt a kis országot száz-kétszázezer ember munkája tartja el. És néhány száz szuperfej zsenialitása. Ezeknek aztán kijár szilikózis, idegbaj, fehérvérűség, asztma! - nagy részük a szabályos nyugdíjhatár előtt beadja a kulcsot. Szóval ez nem mazochizmus, kedves kolléganő, ez fölfokozott idegrendszer, túlérzékenység, állampolgári büntudat, nevezze, aminek akarja. Nem vagyok vidám haszonélvező, ennyi igaz!

Anna kezdett félni a furcsa fiatalembertől, aki az *idefutásban* csuromvízesre ázott, szemmel látni, hogy reszket, az is lehet, hogy fáj a gyomra az egész napi koplalástól. És tessék, most kívág neki egy szociológiai helyzetjelentést. És képes kimondani valami jóvátehetetlent róla, amit sem sírással, sem nevetéssel nem lehet majd feloldani; húsába égeti a bűnjelet. Kiabálni akart, rátapasztani a tenyerét a szájára, de szerencsére a falak közvetítő szeszélyéből egy hanghullám betört a szalonból, és elsodorta ezt a pillanatot. A véletlen toborozta közösség fölviharzott odakint, örültek valaminek vagy valakinek, hangosak voltak; valaki érkezett, vagy

elment, nyert a lottón, vagy álláshoz jutott, gyermeke született, vagy kimondták végre a válást, ki tudja!

Anna szívét elfutotta a szeretet s az összetartozás melege.

- Ez a gyerekes banda! Látja? Ilyenek. Ez a felelőtlen társaság! Örülnek. És minek örülnek? Mondhatja róluk is, hogy linkek. Na és! De hát, Uramisten - már a hangja is nevetett -, a linkség talán nem emberi kategória? Nem kitörési kísérlet?

A fiú nem tudta vagy nem akarta követni a megkönnyebbülésnek ezt a csapongó röpülését. Jellegzetes arccsontjai mellett még jobban besüppedt az arca, s a tisztára dörgölt szemüveg összegyűjtötte a szigorú kékséget.

- Nem azért jöttem ide magához ebben a rohadt esőben, hogy *kinyilvánítsak!* - a fiú visszafogottan bár, de kiabálni kezdett, aztán elfulladt, és egyszerre mozgékony lett az arca. - Azért jöttem, hogy, szóval igaza van, goromba vagyok és hülye! De tessék megérteni engem! Nem vagyok purifikátor, sem próféta! - most már a szája is reszketett.

Anna aggódva látta a fiú kifulladását; akarata ellenére is rákiáltott.

- Ezt most azonnal kapja be! - a szájába dugott egy szelet csokoládét.

- Köszönöm, de nincsen semmi baj. Egy kicsit átfáztam, ennyi. És újra kérem, hogy ne etessen. - Leemelte a szemüvegét: mennyivel fakóbb ez a kékség a fölfényező üveg nélkül! „*Önmaga személyiségének önérzetes védelmezése*”, valami regényből idézte ezt Anna; sokat olvasott, szertelenül, válogatás nélkül. Egy özönt fogadott magába az életből, az olvasmányokból, képzelt és valódi világából, s az egész *eggyé* vált benne, anélkül hogy a szerzőket vagy az élményeket külön-külön megjegyezte volna. Alakok az álmaiból köznapi élőkkal beszélgettek, olykor vitatkoztak, sőt marakodtak is egymással. Az elképzelt és a valóságos heves párbeszéd sohasem szünetelt.

- Mennék - mondta ügyetlenül a fiatalember, mint aki szeretne elbújni önmagában -, elmennék - variálta bocsánatkérő mosollyal, mint aki azt is mondja: *mennék, angyalom, ha tudnék!*

- Maga most szépen lehúzza magáról ezt a dög pulóvert, és megszárítkozik. De azonnal. Szüksége van egy kiadós tüdőgyulladásra? - magában November úr aggódó szellemét idézte.

- Szóval átvette a parancsnokságot! - a fiatalember megenyhült, lecsillapodott.

- Igen - felelte teljes arcközelben, egészen szemközelben -, át - lágyan mozgékony arcizmai kirajzoltak egy gyengéd mosolyt, s ezt ő maga is látta, belülről, s a kettő egymásnak felelt, a külső és a belső.

- Mennék! - próbálkozott újra a fiú a szabadulás reménye nélkül.

- Mennél, te vadszamar! - az egymást követő síró és nevető szavak, mint az egymáson átördülő tajtékos hullámok. - Mennél, de hová? És minek?

Megragadta a nedves, testhez tapadó pulóvert, s a fején keresztül megszabadította tőle a fiút.

- Sovány vagy! - mondta meghatódva.

A sápadt fiútest, a mellbimbók rózsás pecsétei. A világító, szőr nélküli, érzékeny bőrfelület. A legömbölyített bordák plasztikus redőzete.

- Várjon, hozok magának még egy törülközőt! Maradj, csillagom!

Végigdörgölte a sovány fiút, bordázott mellkasát, csontos, egyenes vállát. Emil egészen közelről érezte a nő tömör, rőtes hajának hűvösen-fanyar esőillatát. S azt is, ahogy a ruhájából, a mellei közül kiárad női tisztaságszaga.

- Kösz, hogy eljöttél megbocsátani - a mezzoszoprán lejtésében gyengéden formálódtak a szavak, a gúny minden árnyéka nélkül. - Mert nálad, gondolom, nagylelkűség megérteni egy *linket*. De én is mondok neked valamit, drágám! Ha nem tudnád, én harminchét éves vagyok, a te nyelveden: öreg csaj. Szóval, van mire visszanézni. De ha nem veszed rossz néven, én ezt az életemet, ha éjjel fölébresztesz bármikor, akkor is vállalom. A szíves engedelmed nélkül is. És ha szigorú vagy magadhoz, hát légy! De nekem nincs szükségem sem a szigorúságodra, sem a morálodra, érted?

A fiú meredek homlokának világító foltjaival föléje hajolt.

- Ne haragudjon, én igazán azért vagyok itt, hogy megbocsásson - mondta kifakult szelíden. Anna most mégis attól félt, hogy hirtelen elvigyorodik. De az arca feszült volt és mozdulatlan.

- Ha pedig az a mániád, hogy neked vezekelni kell, *a miatt* a gyári dolog miatt, hát válasszál egy kevésbé egyházi formát! - a nő arcát átrendezte egy mulatságos mosoly; tetszett neki, amit mondott.

A fiú sápadt homloka, kis rózsás, szederjes foltjaival, még jobban közeledett hozzá.

- Magának fogalma sincs, hogy ez nem egyszerű vezeklés. Ez csak annyi, hogy szembenézek saját magammal. Nem vallásos alapon, progresszív alapon.

Elcsodálkozott, hogy egyszerre elkezd beszélni ennek az idegen nőnek. Magához rántaná, leteperné, s a közös reflexek összhangjában ráfeküdne! Már hetek óta kívánja. Még az álmában is látja, ahogy szoros pulóverében előrebiccen a melle, s orrában érzi a hibátlan test langyos szagát. Ennyi az egész.

Anna két keze megmarkolta a vállát, s teljes szájközelben mondta:

- És ha te most a sok okosság közben kihúlsz itt nekem? Nekem is megvan a radarom, kisfiú! Te a gorombaságoddal főzöl engem. Azt akarod, hogy lefeküdjek neked. Ezért caplattál ebben az esőben, te vadszamár! Igaz? Van szerelmed? - Emil nem válaszolt. - Nőd?

A fiú valami egyszerűt akart mondani, de furcsán sikerült.

- Amióta megláttalak, kérlek szépen...

- Töltött káposzta! - nevetett Anna, de minden jókedv nélkül. Késleltetni akarta a fiú szavait.

- Amióta megláttalak, te vagy a nőm - arcáról lesodródott a szemüvege; Anna utánakúszott a padlón, s gyengéden az asztalra tette.

- Jó - mondta inkább szomorúan, mint józanul -, feküdjünk le. Én is kívánlak. Ahogy lépsz az utcán, az oldalam mellett, ahogy majdnem mindig összeér a kezünk. Jó. Bújj az ágyba. Tegnap váltottam ágyneműt.

- Kár. Megfosztottál valamitől - a rövidlátó szem földerengett.

Milyen megható vagy, te vaksi, milyen gyerekesen meztelen az arcod!

- Mitől, te vadszamár?

- Attól, hogy majd a mosodaszagot érzem, és nem a te éjszakai jó szagodat!

A mezzoszoprán magasba ívelt.

- Te ilyeneket tudsz, te vadszamár!

Átkarolta a fiút, és maga alá fordította: elborította mellével, bibliaian, elárasztatta termékenységével. S ő szájával, felgöngyölve a fekete pulóvert, megkereste Anna lilásbarna mellbimbóit.

- Húzd le már ezt a toprongyos farmeredet! Most lerohanlak! - nevetett előredőlő, széles fogaival a nő.

Először a feketére ázott műbőr cipő koppant valahol a szoba sarkában, azután az erős csontú fiúlabák lettek nadrágtalanná.

Furcsa, zűrzavaros, majdnem eszméletlen óra következett: két egymásba fonódó, egymástól elváló, majd újból összeölelkező test ismerkedése s a megismert öröm szünet nélküli újrakeresése. Aztán egy nagy vákuum, amelyet a csönd foglalt magába, mint egy áttetsző burkolat. S a csöndön belül a fiú tűnődő szomorúsága. A férfiak mind ilyenek, gondolta Anna, az első elragadtatás után következik a felülvizsgálat. S hogy ezt így megfogalmazta, jókedvű lett: gyengéd, de fölényes derűvel hajolt a fiú fölé.

- Te etikai lény, te ámokfutó! - mondta becézőn. Kicsit fodros, forró szájával megcsókolta. - Te még mindig reszketsz, csillagom! Várj csak, szerzek én neked valami *masszív* italt! A szobatársnőm sajnos elvi antialkoholista, szóval ő nem jöhet számításba, de vannak forrásaim!

Könnyű léptekkel kiment, és azonnal visszajött. Ekkor már Emil ott ült a kis előtétiszőnyegen.

- Mi az, vadszamár, jógázol? - Töltött, két vizespohárba. - Lennél szíves? - koccintott, ittak. A fiút megköhögtette a pálinka. Ismét a sorsa, amely hol tüsszögteti, hol köhögteti. Dühében kiszakadt belőle:

- Én egy gyáva szar vagyok. Úgy, ahogy mondom. Ez az én bajom. Tudod. Elvettem egy barátomnak az arcát!

A fiú kifehéredett arcával, vaksin kapkodó, zavaroskék szemével s a hegyes állcsúcson tenyésző, göcsörtös kis szakállával fölnézett Annára.

- Azt mondják, annak a fiúnak a plasztikai műtét után... új lebenyt varrtak a nyers húsrá... *szébb lett az arca*. Érted?

Fejét Anna térdei közé szorította, és szaggatottan fölsírt.

- Az is baj, hogy szébb lett? Te önkínzó állat!

- *Angyalarca* lett, pedig egész életében kiröhögték a lányok. Az öregember-ráncai miatt. Már a szakiskolában így nevezték: *bőralma*. Valaki ezt szépen kitalálta, és ő hiába könyörgött neki, „ne mondd, ne mondd”, mondta, mondta! *Bőralma*.

- És ebből neked mi bajod?

- Amióta ilyen szép az arca, azt mondják, boldogtalan. Otthagyta a felesége, és a két öreg szülő is fél tőle. Most már értesz valamit?

- *Öntse le, uram, az arcomat savval, szeretnék gyönyörű lenni!* Aztán majd segítesz rajtam. Hogy hívják azokat, akik bőrt adnak, vesét adnak? Donor? Így?

A fiú az ágy szélére ült, érzékeny bőre foltosan lángolt.

- Nagyon kérlek, ne bolondozz! Nincs hozzá kedvem. Értsd meg! Nem mertem elmenni hozzá. Nézd, pajtás, haver, mittudom én, bocsáss meg, nem akartam, nem tehetek róla. Mondom, én egy tetű vagyok.

Anna újra telitöltötte a vizespoharakat csípős vodkával; odatérdelt az ágy elé, úgy adta át a poharakat a fiúnak. Húsan meleg szájával sorra megkereste a fiú bordáit, halványrózsaszín mellbimbóját, aztán kis mosollyal az arcán, ritmikus mozdulatokkal levetkőzött. Tisztán, természetesen, mondhatni: nőies méltósággal. Ott állt építménynek is szépen szerkesztett testével, meztelenül, tömör hajának rótesbarna fényében: köldöke kagylójában kreol félhomály.

- Kibontsam neked a hajamat? - kérdezte minden évődés, negédes felhang nélkül, komolyan, szelíden, mint egy ajándékozó ősanya.

Hátközépig, a két erősen megformált gödröcskéig lehullt a haja, sötéten, sűrűn, fonálragyogással.

- Csodálatos vagy! - a fiatalember elcsodálkozott, mint aki megszégyenül ettől a megnevezhetetlen nagylelkűségtől; elfulladva és csöndesen, szakállszöszös, rajongó arcával közeledve hozzá. - De kár érted, te gyönyörű!

- Hagyd a morált, te eszelős, vagy kidoblak, de most azonnal! - testének melegével, kerek, rezzenékeny mellével Anna a fiúra hajolt, az pedig fuldokolva a meglepetéstől, örömtől, fölült az ágyban, mint egy holdkóros.

- Eszelős volnék? - kérdezte komolyan, eltűnődve. - Lehet, hogy igazad van. - Egész testével érezte Anna hűvös-átforrósodott bőrét, szemközben egyenes, sűrű szemöldökvonalát, szemének metszett ragyogását, és magába lélegezte lehetének langyos tisztaságát. Már csak annyit tudott, hogy Anna haja eltemeti, magába szívja, átfonja, megkötözi. Annyi ügyetlen, alkalmi, kudarcba fulladt szeretkezés után a kiteljesedés maga! Még nem is hajnalodott, de az idő közel járt hozzá, amikor Anna hideg vízben lezuhanyozta párás testét, és úgy jött vissza, világoskék köpenye alatt hűvös meztelenségével, mint amikor a természetből érkezik valaki: belép, mondjuk, a derengő reggel, még legömbölyített fényeivel. De az ő kezében tálca is volt; szalámi, kenyér, savanyú uborka.

Leült a fiú lábához, s az arcáig emelte szemeit.

- Nem tudom, ki iszik itt *portersört* - tűnődött - egyáltalán, szereted?

Egyenes, sűrű, barna ragyogású szemöldöke alatt metszett szilánk volt a szeme, erősen behelyezve az arccsont mellé.

Ettek és ittak.

- Neked egy szavad sincs rólam? - kérdezte őszintén naiv csodálkozással a nő. - *Ilyenkor* szoktak valamit mondani. Annyival kevesebb vagyok, mint a többi?

- Te vagy az első, aki igazi.

- Igazi? - Anna befelé szívta húsos ajkát. - Mi az, hogy igazi?

- Veled még *közben* is lehet beszélgetni.

- Az nem jó! *Közben* hallgatni kell, te vadszamar!

Újra összefonódott a testük; lassan világosodott.

A fiú kábultan, egy csillaglátomástól elszédülve, mereven fölült az ágyban.

- Nagyon jó vagy.

- De?

- Túl sok a hajad. Gyönyörű, de túl sok.

Az ablak ködszürke síkja mögül két agyagarc bámult befelé. A szemük hipermangánlilas.

- Túl sok a hajad! - nyöszörögte a fiú, a két agyagarcra figyelve. - Félek tőle.

- Mint egy kígyótól, ami megfojt, ugye! Összetöri a bordáidat, ugye! - az ablakban ő is két arcot látott: két világos leányarcot. - Sokat ittunk, te vadszamar! Ennek a háznak vannak kísértetei. A régi lakók.

Újra elsüllyedtek abban a sok réteges, átvilágított ködben, amely a kék, a piros, a sárga, az ezüst hullámaival öntötte el őket. S mellettük, békafölszerelésben, fekete oxigénárcban, amely a halálhoz tette hasonlatossá, elúszott valaki.

*

Még kapunyitás előtt megérkezett Angi Vera. Megszokta, ez hivatásbeli beidegzése volt, a csöndes járást - még lélekben is lábujjhegyen! -, s ha kell, a gyors visszavonulást. Életének nagy része ebben a liturgikus fegyelemben múlt. Amikor benyitott a szobába, megtorpant, mert éjszakára férfit sosem hoztak; ez szó nélküli megállapodásuk volt. Igaz, hogy Anna néhányszor megszegte, de ő is csak ötször-hatszor a több évi együttlakás ideje alatt. Vera ezt mindig igyekezett megérteni, észre nem venni, túlnézni rajta. De most szemközt vele a két összekapcsolódott test, amely inkább csak bőrfelülettel világít a félhomályban! Azonnal visszahúzódott; lopakodott kifelé, hogy észre ne vegyék a háziak.

A kapubelépőben égett a villany, valaki nyitva felejtette. Megállt a klasszikus tükör előtt. Zöld szövetkosztüm volt rajta, a lábán ráncolt műbőr csizma, túl fényes; fején egy kozákos műszőrme sapka. Nézegette magát, arcának folytonosságába belemartak a tükör sárgás hullafoltjai. Legyintett, fáradtan, keserűen. Jövő elsején, alig egy hét múlva, összeköltöznek Istvánnal. Albérlők lesznek továbbra is, de *együtt*. Majd odaáll a kapuhoz a teherautó, és viszi a holmit, egy élet szükséges és mégis olyan bizzar kellékeit. A napvilág szemérmetlenül közszemlére teszi egy belső világ titkait, mindazt, amit a félhomály eddig jótékonyan takart és módosított. Magában már napok óta keresgélte a szavakat, a búcsú szavait, hogy elmondja Annának: szervusz, elkezdek valamit öreg fejjel, de megpróbálom!

Amint kinyitotta a kaput, szembetalálkozott November úrral. Meglepődött, mert tudta, hogy az öregúr éjfél tájt szokott hazaérkezni.

- Lumpoltunk, Rezsőke? - kérdezte álvidáman, minden jókedv nélkül.

- Az, az, lumpoltunk! De el ne mondja Annácskának! Éppen húztuk lefelé a rolót, amikor lábam alól a föld! Jó, hogy elkapott valaki. Bevittek a *Jánosba*, egy kis injekcióra. Ezt a szerencsés véletlent, Vera! Az ügyeletes fiatal doktor édesanyja nálam volt - az őskorban! - felíró. Szóval a jófiú lefektetett a díványra - végigasszisztáltam egy vesegörcsőt -, aztán szundítottam egypár órát.

- Magánál van a diagnózis?

- Semmi diagnózis! Egy kis ügyetlen rosszullét, semmi más. És magácska? Hová ilyen korán?

7. Egy megkopott rigó az ablakban

Kora reggel Veszélovits Anna lecsúszott az ágyról; a fiú csöndesen, összegörbedten aludt. Visszanézett rá egy gyengéd, összefoglaló pillantással. Valami jó, egyenletes hőáramlás járta át a testét. Ott állt csipőig érő hajával, apró szikrákkal ebben a hajtömegben, minden sejtjében az éjszakára emlékezve.

Sietve zuhanyozott - ismét csak hideg vízben -, s ugyanebben a rohanásban öltözködött is. Néhány szót írt egy szelet papírra: „Aludj nyugodtan, Vidorkát elhalasztjuk, sietek!” S letette a párnára, a fiú szakállszöszös arca mellé.

Nyitáskor ért a fodrászhoz, ritkán járt oda, otthon mosta a haját. Vilmácska, egy vaníliabőrű, túlduzzadt fodrásznő összecsapta a kezét, amikor a kedves hölgy közölte óhaját. Hát ez egyenesen félelmetes, bár ami a fiziognómiát illeti, a kedves hölgynek jól fog állni a *félrövid* frizura, a rézsütösen nyesett szasszon, nem is szólva arról, hogy a gyönyörű hajáért, amely nemsokára a padlóra hullik - de ezt már az üzletvezető, egy bizonyos Tibike közölte - elég szép összeg jár majd a nagyságos asszonynak! „Eddig egy Mona Vanna tetszett lenni, ezután egy Liv Ullmann - vélekedett a vaníliabőrű és -illatú fodrászlány bőbeszédűen. - De tessék elhinni, *én* érzek lámpalázat, így dobog a szívem!” - s odavonta Anna kezét a mellére.

Amikor ezt a rőtesbarna, belső fényektől eleven hajtömeget lebontották - mert valóban ezt tették: *lebontották* -, s amikor Tibike ollója - mert a leány mégsem vállalta a műveletet -, megmentendő a hajból minél többet a vállalatnak, éles metszéssel elválasztotta a maradót és a lehullót - valamennyi vendég odafigyelt. A zizegő hajtömeg egy hártypapírra zuhant, és úgy terült szét, mintha élne, továbbra is.

Drága vadszamaram! Kifeszítettek a kínpadon, fekszem a műtőasztalon, ülök, befogva a fodrászszékbe, és nagyon jókedvű vagyok! Bár az én szívem is éppen olyan erősen dobog, mint a Vilmácskáé. Jön Tibike úr, egy horgas orrú, hosszú férfi, spanyol oldalszakálla van, s a haja sötétbarnán csillog a kenőcstől. Csattog az ollójával, amelynek két szára olyan ijesztő, mint egy tengeri herkentyűé. Én odaadom a hajamat, amit tizenöt éven át gyűjtöttem, tenyésztettem, mostam, fésültem, ami - hogy is mondaná November úr? - a legfőbb büszkeségem. Egy pillanat műve, és lemondtam róla, kérek tisztelettel, vadszamaram, és miért? Kiért? Csakis temiattad, aki voltál olyan kedves megjegyezni, hogy ez a konty sok neked, hogy idegen neked. Nem kérek én ezért tetőled örök hűséget, annyi időt sem, amíg megint megnő a hajam, semmit sem kérek. Légy szíves, még annyit se adjál érte, hogy meghatódom. Az egész számadás csak énrám tartozik. Életemben mindig a hirtelen elhatározások embere voltam. Lehet, hogy ezért se vittem semmire, lehet, de ez nem egészen biztos. Minden érzésem, gondolatom az arcomon. De mire gondoltál te akkor, amikor azt mondtad nekem éjjel, hogy sajnálsz? Rajtam nincsen semmi sajnálnivaló, mert én tudatosan vállalom mindent, vadszamaram! Nincs szakmám, hivatásom, férjem, gyereke, ez mind igaz. De lennél szíves ezt rám bízni? Szervusz, szia, nemsokára, nemsokára; rohanok!

Annát nem érte váratlanul, hogy a hajáért pénzt kap, áldozata háttérében - de csak a háttérében - ott sejlett ez a lehetőség is. Elgondolta ezt a mai napot, amely egyedül az övék lesz, kettőjüké. Távirat Roráriusz mesternek valami elháríthatatlan családi ügyről, bocsánatkérő telefon Vidorka Z.-nek a halasztás miatt.

Mikor kilépett az üzletből, gyöngyházfehér fény vakított: az égen fantasztikusan futottak a felhők, és páraörvényeik gomolyogtak. Az eddig nem érzett hajtömeg *hiánya* egész egyensúlyhelyzetét megváltoztatta. Olyan könnyű lett most, hogy elkezdett szállni fölfelé, maga alatt látta az égettarna és palaszürke tetőket, kéményeket, a füst szétrezgő csokrait, mint ahogy a bádogkupolából látni szokta. Kora reggel óta a rohanás, a *siettetés* állapotában élt, mint aki életét kétszeres étvággyal fogyasztja. Volt pénze, taxiba ült, a kocsit megtelt a hajmosószer parfümös illatával.

Bárhogy sietett is, a kapu alatt mégis megállította a régi tükör. Nézte, a félhomályban kibontakozik az alakja, s majdnem fölkiáltott: tetszett magának! Elképzelte a fiú álmodástól szétmázolt, csodálkozó arcát. Megint a liftkulcs! - szokása szerint elhagyta valahol. Kettesével futott fölfelé, térdével betaszította az ajtót, az előszobában megállt, s mint aki megtölti magát üzemanyaggal, beszívta a lakás ismert *keveréklevégőjét*, amely annyira megfelelt sajátos

élettani igényeinek. A lihegése lecsillapodott, kézfejével megtörölte az arcát. A *nyitott házban* nagy volt a csönd. A lakók és alkalmi lakók egy része már elment, másik része még alszik, vagy nyitott szemmel tűnődik. Ebben a csöndben élesen, keményen kattogott egy elektromos óra, másodpercekre forgácsolva az időt, pontosan, irgalom nélkül. Már többen követelték a leszerelését, de az Keresztényi bácsi magántulajdona lévén - s ő a távollétében is ragaszkodott ahhoz, hogy az idő megmérassék, hogy az elektromos óra képviselje itt a *mértékbe foglalt rendet* -, nem volt eltávolítható.

DE MOST, AHOGY FÉMFORGÁCSOKRA SZABDALJA A MAGA ANYAGÁT, AZ IDŐT, ELVISELHETETLEN!

Az önbizalom és a türelmetlenség, amely arra kényszerítette Annát, hogy kettesével fusson fölfelé, visszaszívódott a véredények melegébe. Ez az elektromos kattogás az ő kifelé burjánzó örömét is darabolni kezdte, mint az időt.

AZ ÓRÁT, ÉDESEM, LETÉPEM A FALRÓL, ÉS SZÉTTAPOSOM!

A jövő ilyen elrendezése, az átélt édes gondolat eltöltötte nyugalommal. Újra átjárta lábujjhegyig a bizsergő izgalom, sőt nemlétező kontya is megtelt villamossággal, és pupillája kitágult, mint a macskáké. De ugyanakkor egy magát mardosó mulasztás is megfogalmazódott benne. Nem készült fel az ünnepi pillanatra. Svédgombát és lengyeltojást kellett volna vásárolni a Mézesmackóban; narancsot, banánt, mandulát a Felszabadulás téri gyümölcsösnél; gyengén füstölt sonkát, oldalast, lila hagymát, metélőhagymát a Nagycsarnokban, és ugyanott gabonailatú rozskenyeret!

És ő most a *lelőtt haja* helyében nem hoz mást, mint pár száz forintot. Nem gondoskodott arról, amiről egy ősasszony - aki lényegében ő is! - megfélekezni nem tudott volna. Kitépett szarvasszív, vaddisznómáj, fácán melle húsa! Szantálfagyökből erjesztett pálinka! Nincs a szatrában semmi, semmi!

Viszem neki magamat, gondolta, és arcán, amelyet tömött buraként körülfogott félrövid haja, érzékenyen áradt szét a mosoly, az ajándékozóé. Szép hosszú lépteivel sietett a szobába, és sarkig nyitotta az ajtót. A küszöbön hirtelen megállt, maga is érezte, van valami színpadias ebben a belépőben. Állt, nézte a szétdúlt ágyat, kereste benne a fiatalembert, aztán odafutott, ledobált a földre minden ágyneműt, rugdosni kezdte a fabetétet, amíg lábujjában hasító fájdalmat nem érzett. Megtalálta saját céduláját s annak hátán a fiú zilált betűit: „Ne haragudj...” Lefeküdt csöndesen az ágy mellé; egész pompás testét megrázta a zokogás, a vad, fájdalmas, mitológiai sírás, amely maga a gyász.

- Hát megleptél, te kis vacak strici? - kérdezte gyermekien elcsodálkozva. Az elektromos óra kattogása még jobban fölerősödött; már maga a főbérő, Keresztényi bácsi aprította szorgalmasan az időt. - Ahogy magadról mondtad: te kis tetű! Ilyen gyáva vagy? Ennyire?

Arcával az érdes előtétiszőnyeget súrolta, omlottak a könnyei. Nem sajnálta az elveszített haját, az odaadását, a túlfeszített várakozást, az ostoba reményt, de ez az árulás megfosztotta minden életerejétől.

Angi Vera talált rá, ott feküdt a padlón, majdnem merevgörcsben.

Az udvarra leső ablak rovátkált párkányán elült egy fakó, eléggé megkopott madár, csőrében egy kis fény. Talán egy rigó?

1977

A TRANZITUTAS

Sorska

Negyvennégy éves volt, és aluszékony. De képes arra - persze csak nagyobb társaságokban -, hogy az élénk résztvevő álarca mögött végigaludva egy-egy zajos estét, néhány jól célzott közbeszólással, helyesléssel, tagadással fűszerezze, sőt felpeszsdítse az általános beszélgetést. Egykor angyszőke fürtjei a koponyaközépen szinte teljesen leperzselődtek, de kétoldalt a halántéknál, mint egy-egy fölhajtott szörme fülvédő, vastag pamatokban megmaradt a haja. *Ez az én oroszlánsörényem*, szokta mondani álderűs öngúnnal, s mivel ez az oroszlánsörény seszínűre fakult, gondos munkával aranybarnára festette, illetőleg festegette, mert nehezen szánta rá magát erre a műveletre: úgy érezte, ilyenkor a halál tükrébe tekint. Nagy csontú, hosszú, bohókás, sztereotípiákkal játszadozó lény egy tragikus ember álruhája. S hogyha már szó esett az aluszékonyaságról, amelynek nem óhajtott a végére járni, orvosi véleménytől, vérnyomásvizsgálattól stb. tartózkodott, az végül is jól álcázott fedezék volt, másfelől, kiterjesztése annak a gondosan titkolt boldogságkeresésnek, amely, ahogy szaporodtak a kudarcai, ahogy kopárabb lett az élete, egyre mohóbb energiákkal ostromolta. Sors Tamás (mondjuk ki végre a nevét), önérzete szerint filmíró - a megfelelő rubrikába így írta be magát -, jelenlegi státusa szerint a filmgyár szerződéses dramaturgia (a rábízott feladatokról majd később), a bennfentesek szerint *gegmen, slapaj, éceszgéber*. De Sors Tamás, hogyha komoly tartalmi meghatározásra törekszünk, valójában félbemaradt költő, mint majdnem minden hatodik-hetedik magyar állampolgár. A költészetben való részvételünk tömegessége a kisleányok szükségszerű vágyával magyarázható: kitörni nyelvi és földrajzi elszigeteltségünkől a nagyvilágba. A mi esetünkben azonban egy balsorsú névváltoztatás is hozzájárult a fejleményekhez. Egy jóakarató kollégiumi vezető - megismerkedve lírai zsenyéivel - azt tanácsolta a végzős rendező szakos hallgatónak (1955), hogy nevét, a sok mássalhangzós Sorsch Rezsőt, a céljaihoz méltóbb Sors Tamással cserélje föl. A névcseré, úgy látszott, a karrier trambulínjának bizonyult; Sors Tamás versei kezdtek feltűnedezni a korabeli vezető folyóiratok, hetilapok, így például a Csillag, az Új Hang és az Irodalmi Újság hasábjain. A kezdeti sikeren felbuzdulva azonnal feleségül vette évfolyamtársát, Kalló Annamáriát, egy valószínűtlenül karcsú leányt (végre befellegett a tenyeres-talpas típusnak!), akinek szürkés-kék szeme sokértelműen opalizált (idézet Sors Tamás egyik verséből); aki lábujjhegyen járt a telitalpas tramplik között, s a hangja nem volt az a torokból szorított szoprán, inkább modernül fátyolozott! Szakmai körökben számosak véleménye szerint a legszebb köldökű lány volt fővárosunkban, mások viszont fölfelé lökődő egzotikus melleire esküdtek. De minden kiemelés egyben egyszerűsítés is. Aki megemlékezett gyöngyházzagrogású köldökéről, elsiklott gyönyörű, nem is túl kicsiny melle tömör halmazállapota fölött; aki viszont ez utóbbinak juttatott részletes elismerést, megfélemedezett vékony, egyenes szálú vörösbarna hajának zuhatagáról (bár nappal kontyban viselte inkább), aki viszont belefélemedezett a hajfonalak tömegének fényébe, illatába, talán nem méltatta kellő érzékenységgel féldrágaköszérű pillantását. Tökéletes összefoglalásra csak egyetlen ember volt képes, Sors Tamás, talán nem is a költő, inkább a filmlátomásokra készülő fiatal művész snittekre, fártokra, premier planokra beállított képzeletével! Mindez a mai napig, amíg Sors Tamás élni és álmodni képes (egyre aluszékonyabb!), Annamária *akkori* szépsége, személyiségének még eléggé ki nem elemzett varázssága nem tűnik el az idő kódében. Holott házasságuknak, amennyire röptében kötött, olyan gyorsan vége is szakadt. Annamária, amint az pillanatok

alatt kiderült (mert a kis nő őszinteségét senki sem vitathatta!), az úgynevezett csoportsex híve volt, és ennyiben ennek a társas gyönyörnek egyik hazai úttörője. Sejtette viszont, hogy férje, konzervatív neveltetésénél fogva, képtelen lesz elfogadni az örömkeresésnek ezt a napjainkban terjedő, de ugyanakkor sok ezer éves formáját; mégis elmondta neki nyíltan, hogy hetenként kétszer ide és ide megy, ezekhez és ezekhez és itt vagy ott ezt és azt művelik, de mivel ő a személyes szabadság híve, nem kényszeríti Sors Tamást, hogy elvei és belső meggyőződése ellenére cselekedjék. Ötvennyolc elején váltak el, előbb nem lehetett, mert a végzős fiatalembert és átmenetileg költőt az ötvenhatos események után tévedésszerűen begyűjtötték: szerepelt egy újságfotón, mint résztvevő, és éppen tapsolni látszott, amikor a szónok, kezét fölemelve kijelentett valamit. Az illető egyébként már a konszolidáció első szakaszában jó beosztásban működött. Beletelt néhány hónap, amíg tisztázódott, hogy a taps reflexe még az előző korszakból maradt a kezében. Az egész csak azért érdemes említésre, mert Sors Tamás, amint átlépte kifelé a börtön kapuját, arra gondolt, a tündökletes Kalló Annamáriát, egyszerűbb szóval ezt a megejtően kellemes kurvát, azonnal megfosztja az együttélés gyönyörétől, és saját nevét belügyminiszteri engedéllyel *visszaváltoztatja* a régire. Nincs többé Sors Tamás, eleget röhögtek rajta a neve és odaadó hülyesége miatt! Utóbbi tervét végül is nem valósította meg, de Kallótól *csakugyan* elvált, illetőleg a nő még szabadulása előtt egy világítóbb fejjel költözött össze.

A tető alatt, a hetedik szinten (padláslakások), ezen a nyári délutánon mézesen illatos meleg gyűlt össze. Egy meggondolatlan pillanatában, amely végül is *az ihlet pillanata* volt, 1968-ban hét szoba-konyha plusz komfortos lakás kialakítását engedélyezte a kerületi építésügyi osztály illetékes előadója. Utóbb ezt az embert, mert elhamarkodottan döntött (tűzveszély, túlzsúfoltság, kommunális túlterhelés), leváltották, és egy átmeneti gyermekotthon igazgatójává nevezték ki. Itt, a tető alatt szabatott ki Sors Tamás élettére is, egy mosókonyha és egy teregető alapterületéből. A szükséges néhány tízezer forintot részint a filmgyár előlegezte, részint a most már nélkülözhetetlen *bedolgozót* támogató rendezők, filmírók jóakarata. Mert végül is, költészet, filmrendezés! - mi lett belőle? Anyaggyűjtő, a mindennapok szorgos figyelője - természetesen az aktuális konfliktusok szemszögéből. Nagy ritkán úgynevezett *konzultánsi* megbízatásban is részesült, ilyenkor a nagynevű szerző *helyett* ő írta a filmben mindazt, ami később értékesnek bizonyult, és ilyenkor komolyabb pénzt is kapott. De a helyzete olyan volt, mint az egykori jobb családokban a leányanyának.

Sors Tamás, akit a szakmában most már csak egyszerűen úgy hívtak, *Sorska*, ezen a nyár eleji délutánon, amely lassan vérlila alkonyatba fordult, még a szokásosnál is aluszékonyabbnak bizonyult. Dúsan faragott *chippendale* fotelja mélyén átadta magát örvénylő álmainak. Egész testével élvezte a mézillatú padlásmeleget, lehunyt szemhéján keresztül is elgyönyörködött a délután meg az este színváltozásaiban, és közben úszott, úszott a súlytalanságban.

A halott átköltöztetése

Valaki ököllel, bár kicsiny ököllel verte, verte furnírbetétes ajtaját, s ez, mert lassan és konyul ismétlődött, kirántotta az anyagtanul lebegésből. Szobáját már régen betöltötte a kékes-ezüstös éjszaka; csordultig telt az áttetsző gyönyörű sötétséggel. Az ébresztés olyan erőszakos volt, mint egy katapulttal végrehajtott kényszerleszállás; időbe telt, amíg visszatalált az egyszoba-összskomfortos tető alatti lakás már-már testéhez igazodó valóságába. Megszokta az éjszakai magányt, a különböző vezetékek kotyogó, kattogó zajait s azt a csendes percegést, ahogy az idő lépkedett a szárazra érett hajópadlón. Olykor a padlástér összegyűjtötte az

emberi együttélés vagy együtt-élni-nemtudás hangzavarait, ez mind-mind nem zavarta; fölfigyelt ugyan a zajra, de aluszékony természete azonnal kivetette magából. Ám ez a dörömbölés most kiemelte mély, dúsan faragott *chippendale* foteljéből, és az ajtó felé taszította. Egy nő állt a küszöbön, baby-dollban, ugyancsak a padlástér egyik lakója; sápadt malájbarna, közepén kettéválasztott haja fényes-fekete, ovális arcú, metszett szemű egzotikus. Sorska, aki a környéken, ismerte bár, vagy nem ismerte, mindenkivel udvarias köszönőviszonyt kezdeményezett, s a házmesternéket is hangsúlyozottan kiemelt *kezeit csókolommal* üdvözölte (éppen ezért az utcában *finom emberként* tartották számon), természetesen ezt a hölgyet is ismerte, túl a kölcsönös köszönésen is! Először a nevére figyelt föl (a nő névjegye rajzszöggel az ajtóra tűzve): Számos Gabriella. De *mennyire számos!*, sóhajtott magában, saját nevének sérültjeként, az enyhe gúnyra és csípős öngúnyra hajlamos anyaggyűjtő, *számosan valának*, játszadozott tovább, *Számosz szigetének szirénje, te!*, és a szomszéd nő gyengéd, de mégis határozottan megrajzolt alakja körül az Égei-tenger gyöngyházfényei ragyogtak. Igen, a hölgy, ezt hallomásból tudta, valamilyen féltudományos intézetben mint titkárnő dolgozik, és ezenkívül kemény húsa alatt gyönyörűen működnek az izmai, és ennek megfelelően repedésig feszes hasítékos szoknyákat visel. A féltudományos intézmény mellett (ez a gondolatsor, amely most itt leíródik, szó szerint az anyaggyűjtő eredeti fogalmazása), munkaidőn túl, becserkész az éjszakai világ egy-egy higanyfénnel megjelölt pontját, megkeresve a maga *fároszát* (Sorska itt egy rokon hangzású, de másképpen értelmezett görög szót használt), éjszakáról éjszakára, mert a magányos hazatérés, föltehetően, valamilyen alig kibírható traumás állapotba taszítaná. Kóborlásai során egyik-másik eszpresszóban olykor az anyaggyűjtő is összetalálkozott vele; a hölgy kezében mindig egy-egy imponáló mű, például egy német nyelvű Marcuse, egy vaskos Hegel, egy elegánsan fűzött Lucien Goldmann vagy éppen Beckett drámáinak éjfélete gyűjteménye; csupa divatos, izgató gondolat, csupa megfajzott vagy eldobandó eszme! Számos Gizella, bár kissé túljutott a koron, mégiscsak egy op-art, egy pop-art múzsa, az értelem újfajta dialektikájának női igehirdetője lehet! (A teljes összefoglalás ugyancsak Sorskáé; néhány pohárka Starka-vodka után frissen rögtönözve.)

De most itt állt testközelben a nő, félig pucéran, s így ruháitól megfosztva, vagy inkább megszabadítva, teljesen igazolva bőrre tapadó hasítékos szoknyáinak jogosságát - itt állt zokogástól, sőt félelemtől elrajzolt arccal (s még így is milyen szép volt!), itt állt reszketve, könyörögve, nyüsztve majdnem!

- Jöjjön, drága, nagyon kérem - illatos meztelen karjával az anyaggyűjtőbe kapaszkodott, mint aki összekapcsolja őt saját végzetével -, könyörgök, drága! - és kezdte nem is gyöngéd erőszakkal húzni a maga nyitott ajtaja felé s a kis belépőn keresztül a szobájába, amely piros fénnel világított; a puhára ráncolt selyem lámpaernyő körül pipafüst, s a lemezjátszón üresen forgó lemez. - Drága! nagyon megkérem! segítsen! - csupa illatos, langyos lihegés volt, amint Sorskát taszította befelé - ez az ember - gyönyörű telt zokogások elválasztó jelei! -, ez az ember meghalt itt nekem! Jézuskám, ebből mi lesz? Rendőrség, eljárás, üzletszerűen üzött titkos kényelgés, kitiltás Budapestről! Bele kell dögölni!

A borpiros széles bársonyheverőn, amely a szoba felét foglalta el, nagydarab öreg férfi feküdt, tasakos arcából mereven nevető kék szemmel.

- Mindenáron a bugyimat akarta látni a szerencsétlen, de én mondtam neki, hogy ne! De ő, hogy a vágy és a megkívánás, és hogy negyven évig idegenben satöbbi! és hogy átutazóban! és egyszerre csak - itt a zakója, tessék, legyen a tanúm, a tárcája érintetlen! - elvágódik itt nekem, alig tudtam a szófára segíteni, olyan dögnehéz a szerencsétlen - sápadtan malájbarna arca egészen közel került az anyaggyűjtőjéhez; finom pórusaiból langyos illat áradt -, ez a szerencsétlen, képzelje! na de foglaljon helyet, megiszik egy pohárkával, egy svájci ismerősöm

megajándékozott egy üveg originál Schladerer vadkörtével - hadart, kapkodott, ide-oda váltott a rémülete -, na, na, kedves uram, csak semmi megjátszást itt nekem, láttam én már magát, szomszédok vagyunk, úgy hazaslattyogni, hogy nem a kulcs találta meg a zárat, de a zár kereste meg a kulcsot! - ez az ötlet, hogy a kulcs és a zár, a zár meg a kulcs - kicsikart belőle egy üdítő nevetést, s mintha a helyzetről megfélemlene, föltérdelt a szófára, hogy a falra erősített piros mázas italszekrényből elővegye azt a bizonyos Schladerert. De ekkor térdével a halotthoz ért, fölsikoltva kiejtette a kezéből a palackot, az *originált*, s a szoba léghőmérsékletét éretten töppedt piciny vadkörték édes illatával. Teljes pánikban rohant a fölmosórongyért, s mint aki kiömlött vért töröl, a padlóra térdelve megpróbálta fölitatni a kiömlött pálinkát. Lakkfekete félhosszú haja kétoldalt az arcába zuhant, s ahogy föltekintett, szemében egy menekülő állat rémülete volt. Az anyaggyűjtő csak most fogta fel a jelenet lényegét (mert általában jelenetekben látta az életet), ott feküdt a szófán a tárgyiasított halál, viasznyugal-mában a hulla, s a lábánál térdepelve ez a kigyulladtan szép, az izgatottságtól még inkább megszépülő nő, aki most az *originál* feltörlésével egy halálos bűn nyomait igyekszik eltüntet-ni. Humor és rémdráma. A kettőt egyszerre tudomásul venni, ez maga a tökéletes ambiva-lencia, vagyis az összetett látásmód egyfajta érvényesülése. Egyfajta, egyfajta, ez is csak, bár irodalmilag fémjelzetten, nem egyéb, mint üres töltelékszó. Milyen fajta, az itt a kérdés!

A malájbarna arc, most már páraktól fényesen, megint ott süttött az anyaggyűjtő arca közelében. A nő lihegett a kiút keresésében; egész teste, ez az ismételten méltatott, arányosan megmintázott test, a pánik és mozgósítás állapotában élt. Hirtelen az anyaggyűjtő szíjas karjába kapaszkodott, és úgy mondta, mint egy ráolvasást:

- Át kell hogy vigyük a maga szobájába - üzemtechnikai csönd, amíg az összerakott szavak a másik tudatáig érnek -, maga egyáltalán nincsen obligóban - és most már az érvek súlykoló egymásutánja -, magára nem lehet ráfogni, hogy üzletszerű kéjelgés, ilyesmi - a furcsán metszett szemek kékesfeketéje az anyaggyűjtő bőrébe égett -, és nem is buzi, legalábbis én úgy tudom, hogy nem, így ez is kiesik, egyszerűen összeismerkedtek valahol, bisztró, étterem, ilyesmi, maga meghívta egy pohár valamire, majd kitaláljuk, hogy mire, és ő elmondta a sztoriját (majd kitaláljuk!), mert maga, ez köztudomású, sztorikra vadászik, istenem, ebből él, hát mire vadásson! a dolog nagyon is reális, azt meg én garantálom, de becsületszóra, hogy ez egy természetes halál, egyszerű kinyiffanás, a szív bement a magáét a nagy élménytől, lehet azért, hogy negyven év után hazarepült, igen, ez lesz a jó, hazarepült, és hogy így átutazóban, és hogy meglátta a kivilágított Lánchidat, ezt szó szerint mondta a szerencsétlen, a Dunán a fényeket meg a Lánchidat! - hirtelen élesen felnyüzített -, mondja kérem, nem tudná lezárni a szemét? nem bírom, ahogyan néz, avval a szörnyű kék szemével! - és most hosszú, vérlilára festett kerámia-körmeivel az anyaggyűjtő csontos vállába kapaszkodott, mint karmaival egy madár.

- Nem, ezt az egyet nem! - nyöszörgött Sorska.

- Jó, jó, de azt csak elismeri, hogy magánál jobb helyen lesz?

Az anyaggyűjtő, mint eddigi életében mindig, most is engedett az erősebb akaratnak, tudomá-sul véve a maga gyengeségének egyetlen elégtételét; ha ily módon is, de mégis képes teljesí-teni egy óhaj, egy kívánságot, s hogy az *ellentmondás képességének hiánya* végül is föloldja minden vereségének rossz ízét, sőt mondjuk ki divatosan: egy bizonyosfajta sikerélménnyel ajándékozta meg. Ezért, újra csak kívülről és ugyanakkor belülről, jelenetszerkesztő alkatával átélte a következőt: látta a nő fölgyorsult tevékenységét, ahogy gyengéd nyakát előrenyújtja, madárszerűen kiles az üres padlástérre, és egész, izmuktól feszülő teste valami bonyolult megfigyelő szerkezetté válik. És ahogy előredől a csöndben, pontosan kirajzolódik tömör

fenekének két utánozhatatlan oválisa, eközben bal tenyerét hátranyújtva int, hogy ez az a pillanat, jöhet a megboldogult.

- Az egyik oldalon maga fogja, a másikon én - az anyaggyűjtőben lúdbőrzött a viszolygás, hogy a halotthoz érjen -, majd *átcepeljük* valahogy - biztatta társát a hullaszöktetésben a nő, sötét szemének kemény csillanásával erősítve szavait -, én eléggé erős vagyok, megbírnám magam is, de hát kell a segítség, az egyensúly miatt - az egyensúly miatt, ismételte befelé nyüsztő lélekkel az anyaggyűjtő -, hát akkor! hát akkor! - fohászkodott a nő -, hát akkor fogjuk a hóna alatt a szerencsétlent!

A két élő között a súlyos halott ide-oda tántorgott, lötyögött, döcögve előre-hátra dőlt abban a sajátos szállítási aktusban, ahogy átcipekedtek vele a *placcon* - így nevezték a lakótársak a padláslakások mézillatú előterét. Az anyaggyűjtő érezni vélte, hogy a hideg kéz átöleli, belemarkol, most már örökös érvénnyel, soha nem szabadulhat tőle! A mérhetetlen idő és tér mennyiségén átverekedve magukat, így érkeztek Sorska szobájába.

- Ne, a fotelba ne! - az anyaggyűjtő pánikban tiltakozott, ha mást nem is, ebben a bűdös életben, a *chippendale*-t meg kell védeni, tisztán kell tartani az álmoknak és ábrándoknak ezt a különös úrhajóját. Keményen és elszántan egy nádfonatú, szögletes székre mutatott. - Talán ide...

A halottnak itt, mi tagadás, kényelmetlen ülése esett, feje lebukott a mellére, de emailkék szeme mintha ebből a pozitúrából is fölfelé sandítana és őket figyelné.

- Igazítsa meg azt a szerencsétlent, ez még lezuhan itt nekünk a szélről. És ha érdekli a sztori, kell hogy érdekelje, már csak a zsaruk miatt is, elmondom, amit tudok.

Sorska minden erősebb akaratot - ezt már említettük - parancsnak fogott fel. Iszonyodása ellenére engedelmeskedett. De a halott megmakacsolta magát, nem óhajtott mozdulni. Ült a maga előredőlt, kényelmetlen helyzetében, mellére buktatva fejét, emailkék szemével most már csakis magában nézve, és súlyosan ellenállt Sorska rángatásainak.

- Az már teljesen hiteles - pezsdült föl a szabadulni vágyás igyekezetében a nő -, hogy reggel indult volna a repülője! Amszterdamba, vagy hova! És onnan Chicagóba és onnan tovább! Képzelve, negyven év óta most szagolt haza először a szerencsétlen; két nap, két éjjel végigslattyogta ezzel a löcslábalával a régi helyeket, kereste, amit az ember keresni szokott, azt, ami nincs. Elment valahová, valami utcába, házba, ahol született, valahol mindenki születik, nem? Kereste a régi *nusikat*, *mancikat*, és sehol semmi! De most, legyen szíves és telefonáljon, közben én lelépek, jó? Ezt megígérte nekem, hogy én *anonim*. És köszí, nagyon-nagyon köszí - az anyaggyűjtőhöz hajolt és hűvös, telt ajkával röpkén homlokon csókolt. - Szia, pintyőke! - Vállá, feneke, egész gyönyörű karcsúsága eltűnt az ajtókeretben.

John Hecht, a fehérvető

Sorska magára maradt a néhaival, és máris látta kívülről-belülről a jelenetet. Ez az öregember, nem mert öreg, az apjára emlékeztette. Ő volt ilyen nagydarab, puha nagy arcán ráncokkal és tasakokkal, s az arclárva mélyén ilyen mereven kék szemű, és ha rátört az aluszékonyság (nem kétséges, ezt tőle örökölte), nagy, apró csigákba göndörödő feje ugyanígy hullott a mellére, egész lényét kiszolgáltatva. Egy kisfiú retinája, egy tizenegy éves gyereké őrizte ezt a képet. Egyre ismerősebbnek tűnt ez az idegen ember, mintha egy régen elkezdett beszélgetést folytathattak volna, ez volt az érzése és az egészben csak az zavarta, hogy nem kínálhatja meg, mondjuk, egy teával (ezt az egyetlen élvezeti cikket kitűnően készítette), egy pohárka vodkával, ilyesmivel. Mert ezzel a választék kimerült. De végül is, az ovális fenekű nő

rábízott egy kötelező kötelességet és neki továbbra is engedelmeskednie kellett. Fölhívta a rendőrséget. Az illető szervvel ez volt az első önkéntes kapcsolata.

A kikérdezés ideje alatt, abban az igyekezetében, hogy a *vizavít* még a gyanú árnyékától is megkímélje, állati gyanúsan és állati ügyetlenül viselkedett, bár az alapsztorit, a maga dramaturgiai gyakorlottságával, logikailag és lélektanilag rögtönzésszerűen, de pontosan megszerkesztette. Képzelőereje, sőt beleérző tehetsége kitűnően működött, és mégis, ettől lett az egész valahogy *túl jó*, nagyon is kidolgozott, mert a valóság, amit zaklatottságunkban megidézni kényszerülünk, ennél a folyamatos előadásnál sokkal hézagosabb, ügyetlenebb, megtámadhatóbb. A közbevetett kérdések még csak fölfokozták benne a rendezői kedvet. Már a halott lakóhelyéről, *Milwaukee*-ről is részletesen beszélt, a palakék Michigan-tóról, a Lake Michiganról, amely minden szépsége, gazdagsága, dicsekvő pompája ellenére sem tudta a szerencsétlen *John Hecht* szívéből kitörölni a Dunát az esti fényekkel és a kivilágított Lánc-hidat a történelmi járulékokkal. Természetesen beszélnie kellett az öreg férfi honvágyáról, amely nem a *slágerhonvágy* valamilyen változata; régi kapualjak hűvös penészillatát kellett éreztetnie, egy-egy lebontott női hajból áradó langymeleg illatot, a Nefelejts utcai pékség hajnali kenyérszagát; a búzakenyér, a rozskenyér, a krumplival dagasztott lyukacsos veknik édes gőzeit! Igen, igen, mert a hatóságnak ezt is tudnia kell, néhai John Hecht valaha pék volt, *fehértető*, és második hazájában is kitartott volna ennél, csak hogy Milwaukee lakói nagyrészt német származásúak, és inkább kedvelik a kristálycukorral megszórt mázas kiflicskéket, a mézzel és mandulával émelyedésig töltött fánkokat, mint a lekváros buktát, a rétest, a magyar sütemények őszinte, nyílt ízeit. Ezért és *csakis ezért* változtatott szakmát John Hecht, hogy aztán már kizárólag édesvízi halakkal foglalkozzék.

Az alhadnagy, akinek a hajnalba nyúló órákig elmondta mindezt, eleinte furcsálkodva hallgatta az osztódva szaporodó *végtelen mondatot*, de amikor a bérház nagy csöndjében kicsempészték a halottat, és ő maga is elkészült jegyzeteivel, álmos, fáradt és érdektelen lévén, szabadulni akart. Többször elköszönt, azzal, hogy majd a későbbiek során, a *boncolási jegyzőkönyv* birtokában, esetleg Sorskát még egy aláírásra beidéznek, és akkor tetszése szerint! vagyis, még amit mondani óhajt!... Sorskát elkerülték ezek a távozási kísérletek, neki még beszélnie kellett az úgynevezett *finisről*, amikor is véget ér ennek a speciális hosszútávfutónak a magányossága, amikor is átszakítva a célszalagot (Duna esti fényei, kivilágított Lánc-híd), belefut a gyönyörű halálba!

És mondta és mondta is a magáét, egyre jobban frissülő aggyal (késő éjszaka, hajnal, ez volt ideális munkaideje!), diadalmasan érezte képzeletének erőteljes szárnycsapásait, ahogy belehelyezkedik az öreg hazalátogató sok fénytörésű lelkivilágába, földidézi az egykori fehérvető hajnali *kenyérmámorát*; még a munka utáni forró zuhany ostorcsapásait is érezni vélte lisztporos mellkasán, férfias vállán, izmosan kemény tomporán! Mert ő most *ő* volt. Beszélt, anélkül hogy észrevette volna, az alhadnagy időközben kilépett a menetből, bemondta az istenhozzádót, vagyis lekopott. Igenis, dezertált a hőstörténetből. De Sorska nem is neki mondta, amit mondott, saját magának formázta, alakította, dúsitotta *John Hecht finisét*. Szívében és tudatában kész volt a terv, igenis, ne tagadjuk: titkos nagy műre készült.

És ezekben az órákban, az aluszékonyság lebegő állapota után, a *chippendale*-ből kikászálódva, ezt senki sem cáfolhatja, nagy alkotásokra lett volna képes. Csak hogy mire szokta fölhasználni ezeket a kivételesen áttetsző, világos órákat, agyának és ihletének ezt a kegyelmi állapotát egy filmgyári anyaggyűjtő? Semmi másra, mint hogy papírra vessen főnökének néhány tippet, ötletet, riportkivonatot, sűrített bírósági esetet.

Ilyenkor *találta ki* kötelességszerű anyagát, amelyből a rágcslók alaposságával egy egész kollektíva, de elsősorban főnöke, náthás Avar táplálkozott. Ötletei pépessé emésztve, végtermékké alakítva, egy-egy filmművésznek mondott ifjú vagy idősebb alkotó nyersanyagává lettek. Havonta húsz-harminc cetlit szolgáltatott be a stúdiónak. És honnan ez az anyag? Ő maga csak ritkán tévedt a Markó utcába (tárgyalási időkben sétálni szokott, általában a Ságvári-ligetben), de ettől függetlenül, remek beszámolókat talált ki a pereskedő felekről, apagyilkosokról, hűtlen asszonyokról, angyalarcú házasságszédelgőkről, bigámistákról, erőszakos nemi közösülőkről - ki győzné felsorolni! A nevére előfizetett vidéki újságokat általában, nem lévén szüksége rájuk, kilószámra dobta a szemétgyűjtőbe. Képzelőereje jóvoltából, bár ez nem csekély energiabefektetéssel járt, *önellátó* volt, történetek kitalálója, mégpedig mesteri tömörítésben. Mindehhez hozzá kell tenni vagy meg kell ismételni: ő volt filmgyártásunk egyik anonymusa. De emiatt csak ritkán érzett keserűséget. Látta az egész együttest, tanúja volt foggal-körömmel, itt-ott ideológiával harcoló életüknek: kiverekedni az évi húsz-huszonöt filmből az egyiket; engedélyt, pénzt, műtermet szerezni, mindent, ami kell! Néhány tiszta művészen kívül a társaság egy részét szelíd megvetéssel figyelte. Mi köze ehhez? Mi köze hozzájuk? De élnie kellett és, tagadja, nem tagadja, *ezekből* élt. Neki is volt egy-két húzása. Szépen föliratozott dossziékat tartott egyik puhafa polcán, ilyen címszavakkal: HÁZASSÁGTÖRÉS. KORRUPCIÓ. ÜZEMI KONFLIKTUSOK. KURIÓZUMOK. ÖRÖKSÉGEK. HATALOM. KIZSÁKMÁNYOLTAK ÉS KIZSÁKMÁNYOLÓK. SZEXI. Ezekben a dossziékban ugyan egyetlen szál papír sem akadt, de ingatag státusának szükségszerű kellékei voltak. Fölöttesei jelenlétében néha elővette őket, de csak úgy mutatóba, minden betekintés nélkül. Nem, barátaim, hohó, nem, ez szakmai titok, ez aztán, bizony! Na, na, huncutok! Ipari kémek! Na, na!

Így ült a kiüresedett és elcsöndesült hajnalban, maga elé mondva a megboldogult nevét: John Hecht. Igen, John Hecht, én vagyok a keresztapád, ha nem haragszol érte. Téged ugyanis maga a jóisten vezérelt ennek a tigriscicának, ennek a legalábbis féltudományos hölgynek a lakosztályába, hogy ott aztán *kinyiffantson*, és hogy nemcsak a porhüvelyedet, de egész életedet, történelmi futásodat nekem adja. A finisedet! Isten a tanúm, tisztelt alhadnagy elvtárs (a rendőr már régen sehol), én ezt az embert most hadizsákmányként lefoglalom? Le én, nem kap belőle a nagy bendőjű főnökség egy porcikát sem! Állapodjunk is meg, de nagyon kérem, teljes titoktartás mellett! Kezelje az egészszet, ha egy mód van rá, államtitokként. John Hecht, bár úgy rémlik, azt tetszett mondani, hogy sem útlevelet, sem egyéb személyazonossági okmányt nem tetszettek nála találni - maradjunk abban, hogy ez az önök szerint *névtelen tranzitutas* kizárólag az enyém. Személyes tulajdonom. Ő lesz, ha szabad ezt így kifejeznem, életem főműve. Hogy film-e vagy regény, tárcá-e vagy epigramma, ebben a pillanatban még fogalmam sincs; én csak a remekművet garantálhatom! Gondolom, ön mint hatósági ember, aki szüntelenül az élet mélyeiben nyomoz, és ezért van fogalma a valóság drámai arányairól, fölfigyelt erre a mesterien tömör szerkesztésre. Egy ember, aki negyven éve nem járt szülővárosában, leszáll a vonatról; mondjuk, pillanatnyilag Bécsből érkezve; tételezzük föl, hogy ott van a támaszpontja, a kocsija, minden holmija, irata, talán a pénze is ottmaradt a Westbahnhof mellett, a Hotel Zöch-ben, igen, igen, ez az öreg csak úgy elszaladt Pestre; emlékek, szagok, házak, temetők, csehók satöbbi, és járja a várost, mint valami holdkóros, álmokban és napsütésben, megáll ködben és esőben satöbbi; spekulál, bekopog egy sajtuszagú házmasterhez, én egy olyan molett hölgyet keresek, kérem, mondja és elpirul, egy bizonyos Lenkét és tessék mondani, mi lett a dagadt Zelmanovics fiúval, tetszik tudni, azzal a négyszeres bigámistával, és kijött-e a börtönből Ács Zoli ötvenegy után? Csupa ilyen *fölöslegesnek látszó* kérdés, ujjai közül kipereg az egész, mint a száraz homok, és mégis! Mindez, tisztelt alhadnagy úr, egy emberi történelem sűrítőménye! Nos, kedves uram, ebbe a mesteri keretbe, két nap bolyongás múltban és jelenben, és az egész tulajdonképpen se múlt,

se jelen; egy gyönyörű haldoklás története, hattyúdal, nosztalgia a köbön, egy lélek utolsó fejtörései! - ebbe, gondolom, ezzel ön is egyetért, belefér minden. Itt aztán elmondhatom a véleményemet emberiségről, magyarságról és álmagyarságról, hazáról és hazátlanságról, erről az egész *virtsaft*ről, amit úgy is neveznek, a *huszadik század harmadik harmada* vagy *annak is a vége!* vagyis beszélhetek a *finis*ről, de micsoda finisről, kedves uram, a saját finisemről is, ha úgy tetszik, egy kihalóban lévő embertörzs finiséről, ugye érthető? Most már azt is érti ugye, ezt nem adom oda egy duplán rakott szendvicsért, egy kupica kubai rumért; nem adom náthás Avarnak, a legnagyobb magyar filmírónak, aki mint egy mélytengeri szivacs, mindent magába szív, ami a másé; hogy a többieket ne soroljam! És engedelmet kérek, hadd legyek szerénytelen. Belőlem él, talán nem veszi önelégültségnek, egy egész banda, az én véreből, az én agyvelőmből! Mit szól ehhez, kérdezem tisztelettel?

Monológja vége felé járt, amikor élesen csöngött a telefon (a telefon *mindig* élesen csöng), a filmgyár jelentkezett, a dramaturgia. Először elváltoztatott hangon arról akarta meggyőzni a titkárnőt, hogy téves a hívás, itt egy bizonyos John Hecht beszél, átutazóban a gyermekkor és a halál között, de az erélyes, okos nő, mintha tréfásan hátba vágná, rászólt, hogy ne hülyéskedjen, az ügy sokkal fontosabb, mintsem hinné! Erre megtörtén, föladván saját inkognitóját, amely sosem létezett, megizzadt tenyerében szorongatva a kagylót, azt mondta, hát igen, ő az, Sorska, és hogy tessék csak nyugodtan, mint eddig is, rendelkezzenek vele: *életem és vérem, vitam et sanguinem!* Erre már a közvetlen főnöke, náthás Avar vette át a telefont, mondott valami tömöret, ami inkább volt durván idétlen, mint tréfás és ezenkívül is, azonnal berendelte magához. Délelőtt tizenegy volt.

Náthás Avar

Náthás Avar, a főnöke egyik alfőnöke, aki a szakmában kapta előnevét örökös orr- és gégehurutja miatt, most is tüsszögve fogadta.

- Nézd, Sorska, nézd Balsors! - az éles mássalhangzók tompán csikorogtak - tudom én, mi a bohémság, művészlazaság, és ha nem is tartasz a szíved mélyén igazi alkotónak - na, semmi, semmi! -, magam is művész volnék, és nem is akármilyen! Azt is tudom, hogy a dramaturgia nem statisztikai hivatal, nem központi sztomatológiai intézet - egybeesztorgált, húsos, sima álla és tokája kifeszült a belső röhögéstől -, de azért munkahelynek ez is munkahely, itt is létezik valami nagyon nehezen átélhető munkafegyelem, és ami disznóság, az itt is disznóság! - Elfogta az allergia, és többszörös trombitálással fejezte be valódi vagy megjátszott fölháborodását.

- Az itt is disznóság - ismételte meggondolatlanul az anyaggyűjtő, mert nem e világban élt; egyre csak élete főművére gondolt.

- Ha te így fogod föl, hogy utánaözva közbekotyogsz, ilyen cinikusan! - náthás Avar fekete gombszeme lilán megfényesedett a dühtől - ha te, kérlek szépen - és itt egy késleltető orrfűvás következett, nehogy véglegesen elragadja az indulat -, ha te ilyen kevés felelősséget érzel elsősorban *magad* iránt, a saját sorsod iránt - most következik az aranyozott szív fölmutatása, gondolta az anyaggyűjtő, élvezve saját alárendeltségét; legalább ennyi jusson a kizsákmányolt proletárnak! -, ha te azt hiszed, hogy ebben a *partnerségben* - hosszas orrgyötrés, majd orrfűvás - *csak nekünk* vannak kötelességeink teirántad, akkor te, engedd meg, hogy fölvilágosítsalak, olyan hülye vagy, hogy az már drámai vétség! Nézd, Balsors! - patriarchálisnak kell lenni, kollegiálisnak, megbocsátónak és különben is, hol találni egy ilyen hasznos balekot! - én úgyszólván nem mint a főnököd, de mint - engedd meg - régi barátod, valahai év-

folyamtársad hívtalak ide - most jön a *hála-motívum*, hogy ő emelte ki a szarból, úgyszólván felelősséget vállalt érte a felsőbb szerveknél, politikailag, erkölcsileg, és most íme, így és így! - Tebened nagyobb értékek vannak, mint amit egyáltalán át akarsz adni - nagy szó? nagy szó! - a közösségnek, a társadalomnak, érted? Vihetnéd te sokkal többre is! Az *oblomovizmusnak* mint életformának már csak a legfiatalabb írók novelláiban jut némi oxigén. Igaz, a kritika falja, zabálja a semmit. De azért, kérlek szépen! Más a menő sznobizmus - ahhoz, hogy ezen belül fölkapjanak valakit, ez már közhely, legenda kell és neked, sajnos - prüsszögés az összegyötört zsebkendőbe -, mit mondjak, Sorska, neked egyáltalán nincsen legendád - az orrlukak gondos szárogatása - illetőleg van, de a te legendádat nem ismeri a közvélemény. De hát nem ez a mi témánk, atya! Nem azért vagy te itt nálam, hogy a legendádat elemezzük, igaz? Egy feladatról lenne szó - az ajtóhoz ment, és kiszólt a titkárnőjének -, Titkoska, adjon nekünk a privát nektárból, igen? - visszaült - szóval, igen, egy kiemelt feladatról, és mindenki, akinek szava van, egy emberként rád szavazott.

Titkoska - Titkos Mária - letette az asztalkára a francia konyakot, s eközben Sorska tetőtől talpig végigmérte, mintha nem ismerné évek óta; még mindig jó lába van és elsőrendű melle, bólintott magában. A nő finom, rezzenékeny lelkével azonnal fölfogta a szemügyre vételt és a belső elismerést; mosolyával, amelyet művészien sápadtra festett ajka olyan finoman közvetített, megköszönte az el nem hangzó vallomást, és visszapillantva kiment.

Egy hajtasra megitták a konyakot, Sorska még a szemét is lehunyta áhítatában. Náthás Avar kissé előrecsúszott a karosszékekben, mint aki a súlypontáthelyezéssel igénybe vett testrészét óhajtja pihentetni; gombszeme fölizzott, izgatott lett attól, amit mondani készült. Még egy pillanatig kitartott, hogy fokozza a tikkasztó várakozást; hogy Sorska szája az érdeklődéstől kicserepesedjék, összeszűküljön a torka, kék-lila-sárga karikák jelenjenek meg a szeme mélyén, a belső vetítőben, tépdesse bőrét a körömágyból; hogy szinte ájuljon el! Igen, hogy lihegjen a kíváncsiságtól.

- Olyan feladat ez, amely kiemelne téged - ismered azokat a tízemeletes sárga emelődarukat! - ebből a se hús, se hal minőségből. Szóval, ha beleveted magad és jól dolgozol... - előrehajolt, és arra várt, hogy Sorska bedobjon egy kérdést, de az ő embere, bár az arca csupa feszültség, a homloka csupa veríték volt, nem szólalt meg. - Ember! Hát nem érdekel a sorsod?

A kérdezett, mert Avartól nem várt semmi jót, rezdületlen maradt; fejét a nyakába húzta.

- Na jó. Akkor figyelj. Terv szerint gyártanak koprodukcióban egy magyar-amerikai filmet. Politikailag, művészileg égetően fontos, ezt hangsúlyozom. Hogy fogalmad legyen... Sivatatagban magyar geológusok víz után kutatnak, ha sikerül találni, nagyobb terület, mint Magyarország, öntözhető lesz, győz a *zöld ellentámadás*. Ez a film címe is: *Zöld ellentámadás*. Nem azért mondom, de az ötlet: *l'idée est de mois*. Szóval: geológus, magyar, harmincöt éves egyrészt, másrészt szép, karcsú elefántcsontszínű afrikai, egyetemest végzett nő. Magas rangú funkcionárius neje. Magyar geológus nő, afrikai hölgy férjezett. Itt is, ott is gyermekek, tetszés szerint. Nő és férfi homokviharban eltéved, a halálvesztélyben kirobban a szerelem. Fátum. Nő végletekig becsületes, bevallja férjnek. Válási szándék. Kínos nemzetközi bonyodalom satöbbi. A végén persze találnak vizet, és győz a szerelem. Geológus nőt hazahozza, kitüntetés, új lakótelepi lakás. Zárókép: víz, víz, víz! Óriási, mi?

- De ehhez minek kellek én? Ha már mindent kitaláltál.

- Ember! Minek! Elutazol a valóságos expedícióval, geológusok, paleontológusok satöbbi. Kapsz egy teljes szafariszerelést, kapsz parafa sisakot miegyéb. Kapsz egy egész garnitúra oltást tifusztól bubópestisig satöbbi. És kapsz egy csomó fölmarkolható dohányt! Te pedig, akárcsak itthon, a saját nimolista körülményeid között, ott éppen ellenkezőleg - ellátva, föl-

ruházva, támogatva -, utánajársz az utánajárnivalónak, mint egy szociográfus, mint egy hazamentő, mint egy eleven lelkiismeret! Gyűjtöd a folklór anyagot, lejegyzed a helyi szokásokat, sztorikat múltból, jelenből, leírod a helyszíneket, tanulmányozod az étkezési szokásokat, az élet és halál illemrendjét satöbbi! Ember, kezdedben a harmadik világ! Most már érted? Ki akarlak ugratni ebből az ebihal létekből! Mert ezúttal nem leszel *anonymus*, mert anyaggyűjtés után szinopszis, aztán kapsz egy fekete szerzőtársat (na, ő lesz a főszerző, de ez politika), te pedig írod a filmet, amelyen ott lesz a neved is! Ezzel indulunk majd a megfelelő afro-ázsiai fesztiválon! Díj eleve garantálva. Megkapsz minden segítséget; hatalmas apparátus áll a hátad mögött. Azonkívül ne feledd, elefántsontszínű gyönyörű nők, kukoricapálinka, törzsi tűz és dobszerenád! Persze mindez a progresszív feladat mellett. Kicsodád vagyok én neked? Az arkangyalod? Na ne túlozz, azért az nem!

- Ide figyelj, apuci - Sorska félig kiemelkedett karosszékéből, de előbb óvatosságból megitta a második pohárka konyakot. - Én, mit mondjak neked, fázom a trópusztól - náthás Avar bal kezével a levegőbe markolt (balkezes volt), -, félek a természetektől, az óriáskígyóktól, a krokodiloktól, az egész dzsungeltől; félek a fekete, félfekete, sőt egészen fehér csajoktól, és félek a maláriától! - közbeékelt náthás üvöltés: *ember, a védőoltások!* -, de legjobban, őrangyalom, attól félek, hogy az egészből nem tudok kihozni semmit, és akkor itt álltok velem, ahol a part szakad. Én, isten bizony, progresszív vagyok, internacionalista, de csak itt, Pesten, ebben a bűdös városban, ebben a dzsungelnek sem utolsó két és fél milliós konglomerátumban, amit azok a szaktársaink lepráznak leginkább, akik itt az összetett összkomfortban részesülnek, jó kis túlzásírozott színekúrákban, és mert ők a haza lelkiismerete, könnyebben jutnak mindenféle kitüntetéshez, tudományos ranghoz, csengő pengővel fizetett bizottsági tagsághoz, mint a szíve szerint itt döglődő és szíve szerint itt lelkesedő pária! Aki nem alkot ugyan, de termel.

Avar orrára szorított túlhasznált zsebkendőjével a végítélet harsonáját fújta.

- Tisztára gyökértelen duma! De én mondom neked, ez volt az utolsó dobásod. Ha nem vállalod el ezt a bulit, ki kell mondanom, ha nem vállalod el ezt a - nem szeretem a nagy szavakat - *missziót*, akkor azt hiszem - kis tűnődés a fogalmazáson -, azt hiszem, hogy nem tudom továbbra is tartani a hátamat miattad - újabb tűnődés -, azt hiszem, nincs más választásom, sajnos ki kell hogy rúgjalak. Nem szívesen mondom ezt neked, ismersz, kollégának sem vagyok talán utolsó, de te ezzel a tökfejűségeddel, ezzel a negativisztikus magatartással átlépted az utolsó tűrési vonalat. Adok neked egy kis gondolkodási időt. Légy szíves! Vedd az agyad a kezébe, és spekulálj.

- Ne haragudj, de nem - kicsit küszködött magában, ennek a derék sírva-zokogva kizsákmányolónak mégsem árulhatja el, csak úgy, a legbensőbb titkát. De amikor az alfőnök szemében megpillantotta a kétségbeesés ősemberi jelét, a sajnálkozás valamilyen utolsó ítélet előtti fénytöréseit, kezdte átjárni szívét a sajnálatos gyengülés. Visszaereszkedett a karosszékbe, a tenyere megizzadt, homlokán a mártíromság jegyei. - Szóval, értsd meg - mondta szelíden -, én megfogtam az úristen lábát! Most készülök megírni életem igazi művét.

Avar a kezdeti megdöbbenés után teljes gyermekséggel átadta magát a kíváncsiságnak.

- Film? - kérdezte nőiesen.

A belső titok, amely egy szelíd mosolyban Sorska arcára rajzolódott, ezt a tétova embert szinte megszépítette. A mindannyiunkban, legalábbis a többségünkben rejtőző angyal mosolya ez. Az az emberi napsütés, az a teremtmény erő, amely a ritka szerelem, vagy egyszerűen a tenni vágyás kisugárzása. A pascali gondolkodó fűszál csúcsteljesítménye.

- Film? - ismételte Avar a kérdést reszkető szívvel, eleve irigy izgatottsággal.

- Mit tudom én! Film, szonett, kisregény, nagyregény, eposz, epigramma - ha én azt tudnám, apuci! Az élet ebben a pillanatban - és ez egyáltalán nem jellemző az én viszonylatomban, megajándékozott valami csodálatossal. Az ölembe rakott egy nagy jövőjű kisdedet.

Avar, aki mesterien járatos volt a viccelődő, ugrató, de valójában mindig vérszomjas dialógusokban, most teljes fegyverletételre kényszerült. Ennek itt nincsen értelme.

- Ha csak egy kicsit is a barátodnak érzel, régi évfolyamtársadnak, sorstársadnak, ha csak egy kis bizalom is van benned irántam, de csakis akkor... elmondanád? mégis?

- Nézd, Avarom! Mint köztudomású, az én eddigi életművem az, hogy tippeket szállítok nektek. Tippek tucatját egy évben. Én vagyok az előretolt őrs a mai valóságban. Látok, kereksek, szaglászok, pirossal bekarikázom a fontos cetliket, a többi a ti dolgotok. Az egész egyetlen mozdulattal lesöpörhető az asztalról. Az anyaggyűjtő nem tartozik az alkotók közé. Szelíden körülrohögik, orron verik egy-két vicces *izével*. Hát nem, apuskám, *ezt és így* nem. Azzal fenyegetsz, hogy szívfájdalommal bár, de kénytelen leszel seggen billenteni, mert nem óhajtok Afrikába menni, black and white! Hát itt az ellenérvem, tessék! Meg akarom írni a magamét!

Avar tésztás arca csalánosan kivörösödött, fenyegetően érezte a védtelenségét. Ez a nimolista, aki bármikor elővehető és bármikor elhanyagolható, most kezd iszonyatosan fölébe kerekedni. Mintha kapcsolatuk minősége lenne változóban? Mintha, bizony.

- Nézd - szólalt meg fátyolosan, s még a heveny nátháról is megfélemedezett. - Lehet, hogy az előbb rosszul fogalmaztam, elhamarkodva, nem demokratikusan, na! ezért, kérlek, bocsáss meg, tekintsd a dolgot *el nem hangzottnak*. És Afrikára is találok valakit, mert az egy kontinentális buli. Azt se hidd, hogy nem tartjuk számon a te munkádat. Ezek a cetlik, a piros karikáid, benne vannak a filmtörténelemben. Ezt tudom *én*, és tudják *ők*, a fejesek is. Ha pedig nem óhajtod a legújabb tippet nekünk adni, vagy akár mint kész művet megmutatni, esetleg felajánlani nekünk, ez alkotói jogod. Jó, jó, látom az arcodon, rühelled ezt a szót, megmondom őszintén, én sem szeretem, túl sok az alkotó és túl kevés a művész. Aperçu a javából, igaz? Hanem, tudod, mit, hogy én is mondjak neked valami jót: kapsz négyheti fizetett szabadságot, alkotóházi beutalást, hogy csináld a magadét. - Avar hájasodástól fenyegetett szívét meleg hullámokban járta át a jó érzés, hogy belőle ez is telik, az emberségnek ez a közvetlen áradása. - Hiszel nekem? Elhiszed, hogy komolyan beszélek? Hogy érdek nélkül?

Sorska megtörten vizsgozta a másik tekintetét; ez a jóindulat, amelyet valóban őszintének érzett, inkább megalázta, mint fölemelte.

- Elhiszem neked.

- Köszönöm, Balsors! Szívből!

Náthás Avar, akinek ügyes forgatókönyvei már-már a komputertechnika pontosságával adagolták a szocialista társadalom konfliktusait, mindig a megfelelő arányban, hogy a *kibékíthetlennel* szemben túlsúlyba kerüljön a távlatot nyitó, a reményt keltő, az elmúlt években Sorska számos ötletét, dialógusát szippantotta föl, eléggé jutányos áron, mondhatni bagóért. És most, a jósághullám taraján, filmgyári gyakorlatában először, komoly büntudatot érzett. Látta Sorskát egy mocsaras, liános, folyondáros dzsungel mélyén, amint fekszik tehetetlenül, és közben óriáshangyák tízezrei, százezrei osztozkodnak a testén. Egy kiválóan szervezett hangyabrigád éppen a fülcimpájából rángat egy darabot, mások az orrlükán vonulnak befelé. Náthás Avar eltakarta a szemét, de tapasztalnia kellett, *belülről* látja az egészet; a hangyamunka nyomán egy véresre mart arcot, szem nélküli szemüveget.

- Menj már a francba, és alkoss, vagy csinálj, amit akarsz! - náthás orrhagon fölkiáltott, de ahogy az ilyenkor lenni szokott, Sorska már nem volt sehol.

Az Underwood

Az egész délelőtti látogatás a forróságtól és a külföldi bér munkáktól izzó júniusi filmgyárban; Náthás Avar kecsgetető ajánlata a fekete-fehér (black and white) koprodukcióról, amelynek sikere esetén egy fesztiváldíj is leeshetne, a következő éjszakán már csak a szokásos *chippendale*-álmok egyikének tűnt. Késő este a Piros Nünükében vacsorázott; szétszította ártatlan széles mosolyát a felszolgáló kisasszonyok között, Feketerigónak, egy kecses éjfekete kislánynak, mint havonta többször, most is kilátásba helyezte, hogy adandó alkalommal (csak éppen feltörök egy kicsit!), feleségül veszi. Elszopogatta három deci vörös borát, hogy aztán hazacammogva (Gizella kedvenc szavával: hazaslattyogva) fotelja védelmébe helyezze magát. S ezt siettetnie kellett, mert hajnalhasadáskor, munkaereje teljében, már ott akart ülni a nagyágyú, az Underwood még mindig impozáns, még mindig sértetlen klaviatúrája mögött, jóllehet, ami az éveit illeti, egy legenda szerint a tudományos szocializmus hazai úttörői még ezen kopogtatták lázító irományaikat! Az írógépet ugyanis vagy húsz évvel ezelőtt édesanyja, özv. Sorschné adta neki, egyetlen atyai örökségként; holott (s ezt később gyakran a szemére is vetette) ennek az Underwoodnak a muzeális, sőt mozgalmi értéke fölbecsülhetetlen, helye a munkásmozgalmi intézetben lenne, mert betűi anno dacumál a jövő egyik fejezetét kopogtatták. Hogy ennek van némi köze a történelmi igazsághoz, az későbbi téma.

Kiemelkedve a *chippendale*-ből, lebegve, mint egy lassított fölvételen, kezdett visszahe-lyezkedni a valóságba. A környezet csöndje, a tárgyak szolidáris bensősége és egy kéménytől megosztott holdsugár szelíd fénye megteremtette azt a gyöngéd átmenetet, amely az álom és a valóság határán, a továbbiak szempontjából olyannyira szükséges volt. Az álomból érkező ember éppoly védtelen és sérülékeny, mint az anyaméhéből kiszoruló csecsemő. Ez is születés a maga módján, Sorska esetében különösen az! Az arcán, a szívéen, az agyán még az álmok méhlepénye. De a suta gémlábú asztalkán, amelyet egy lomtalanítás alkalmából az utcáról szerzett (szinte teljes lakásberendezése ilyen forrásból származik), ott volt a maga delejező erejével a hatalmas *Underwood*! Rozsdamentes, gyönyörű acélszerkezetében minden lehetőség! Egy Marx, egy Shakespeare, egy József Attila - lángelmék szolgálatára készen. De ugyanúgy kénytelen lenne lekopogtatni, ha rossz kezekbe kerül, ha úgy fordul a történelem, névtelen följelentést helyesírási hibákkal is, zsaroló levelet vagy például egy justizmord halálos ítéletét.

Az Underwoodon, hogy rávetült a kéménytől kettéválasztott holdsugár, a szürke por ezüst szemcsékben izzott. S ez a lenyűgöző látvány, a nagyszerűen megszerkesztett ipari remekmű, a természet fényeitől megfürösztve, most is, mint mindig, az öröm és a döbbenet erejével hatott. Sorska szívét átjárta a ritka premierláz; ez a tünemény most a megosztott holdfényben arra vár, hogy írjon végre valami igazit! Hogy mégiscsak elmondja egyszer, amit *nem mondhatok el senkinek, elmondom hát mindenkinek*, a háziszent Karinthy jegyében, amiért nem kell szégyenkeznie. Lassan és lenyűgözve, a pillanat nagyságától meghatódva és a lehetőségtől szédülten az írógéphez slattyogott (*idézett hely szerint*), nem is indulhatott volna másfelé, mert az Underwood hengerén leszorítva egy *levél* világított, nem papírlap, nem holdfénytől sugárzó üres felület, formájában is szép, gondosan írt, mondhatni, klasszikus gépírású levél. Sorska a sorok címezettjének érezve magát, frissen befogadó szemmel olvasni kezdte.

Tisztelt Uram, engedje meg, hogy miközben Ön édes álmaiban úszkál, én lekopogtassam néhány gondolatomat, persze csöndesen, nem olyan - már elnézést kérek - dörömbölve, mint Ön szereti. Igyekezni fogok, származásom és természetem szerint, tapintatosan fogalmazni. Annyit bizonyosan tud rólam, hogy *háromnegyed százados* pályafutásra tekinthetek vissza, persze, nem egyértelmű büszkeséggel. Engedje meg, amit én átéltem és leírtam, külön regény lenne. Azon mégis eltűnődöm néha, hogyhogy Önök, úgynevezett írástudók, lemondanak

arról, hogy megírják egyszer egy írógép történetét! Micsoda kincset eresztenek ki a kezükből! Nem térek ki részletesen múltamra, csak jelzésszerűen említem, szerény életem magában foglalja egyrészt a magyar kapitalizmus fejlődésének, a finanszírozás és a hitel történetének fontos adalékait, másrészt, egészen más végletben, a munkásmozgalom egy szeletéből is némely izgalmas mozzanatot. Tudni kell, hogy kiselejteztetvén a *főterületről* (Kereskedelmi Bank elnöksége), mivel betűkészletem egyik-másik darabja, például az *ä*, az *é*, az *y*, az *s* és a *ſ* kicsorbult, hibássá vált, egy egész halom ugyancsak *nem elsőrendű irodai holmival együtt* kiárusítottak. Csak úgy zárójelben mondom, a tőkés mentalitás jellemzésére és *nem pejorativé*, ezekben a körökben a csökkent érték is érték maradt, nem volt szemébe dobás, elpotyázás, Csáki szalmája! - azt is hozzáfűzöm, ez csak a korai kapitalizmus viszonyaira értendő, később minden megváltozott. Így kerültem én jó negyvenöt éve a *bőrös szakegylet* tulajdonába, majd onnan is kiselejteződvén - betűim végleg kicsorbultak - néhai édesapádhoz, aki az említett szakegyletnek úgyszólván alig díjazott jogásza volt, de az is igaz, minden jogi képesítés nélkül. Ennek a szakasznak egyes részletei nyilván nem ismeretlenek előtted. Hibás betűs munkálkodásom újabb fejezete összekapcsolódik apád legszebb férfikorával (az Underwood a gondos szövegezés ellenére sem vette észre, hogy áttért a tegezésre), vagyis azokkal az éveivel, amelyek, szerény véleményem szerint, megörökítésre érdemesek. Nem tudom, fölösleges ismétlésbe bocsátkozom-e, vagy valami újat is mondok neked: idősb Sorsch Rezső, akkoriban persze még *idősb nélkül*, eléggé viharos sajtóperek hőse volt, és mindig kimondottan a szociális igazság üldözöttjeként. Ő ugyanis, remélem, nem sértek fiúi érzékenységet, *profi alperesként*, egész csekély honoráriumért szerepelt a szocialista napilap olyan sajtópereiben, amikor különösen szigorú elmarasztaló ítélet volt várható. Boldogult apád soha életében cikket, riportot, mínuszos közleményt le nem írt, az írásbeliség mindig is gyöngye oldala volt, ezt ő sem tagadta. Viszont ennél a sajátos kenyérkeresetnél fogva, számtalan esetben neki kellett vállalnia a sajtójogi felelősséget, vagyis ő volt a szerző olyan szerzők helyett, akik fontosságuknál fogva nem vállalhatták az esetleges szabadságvesztés rizikóját. Idősb Sorsch több perben küzdött a szegényekért, a kizsákmányoltakért, a szólásszabadságért, mint egy Zola! Bajba csak olyankor került, amikor a dörzsölt ellenforradalmi bírák, a Horthy-rendszer minden hájjal megkent elnökei, ügyészei nagyon furfangosan és előre elhatározott módon rákérdeztek: hogyan is értelmezi ön azt, hogy A TÖRTÉNELEM DIALEKTIKÁJA MÉHÉBEN HORDJA A GYÖKERES TÁRSADALMI VÁLTOZÁS EVOLÚCIÓS LEHETŐSÉGÉT? Ilyenkor szegény édesapád gyakran belekerült a csőbe, az ellenforradalom jogi hínárjába, s mert rögtönzésben sem volt elsőrendű, hát inkább dadogott, mint válaszolt, mert neki erről az egésztől, revolúció, evolúció, dialektika, osztályharc, nagyon kevés hétköznapi fogalma volt. Az egyik vérszívó ügyész, a mozgalmi vádlottak réme, aki perverz szorgalommal tanulmányozta a marxizmust, sőt német fordításból két-három Lenin-művet is ismert, és ennél fogva úgy játszott néhai apáddal, mint macska az egérrel, hasfelmetsző gúnnyal megkérdezte tőle: ha már ennyire utál dolgozni, miért a legnehezebb munkát választotta, fölforgató cikkek sajtójogi felelősségét? Szegény néhai apád, aki nagydarab, naiv ember volt, kék szemű és csupa jóindulat és valóban mentes minden ócska anyagiasságtól, mert neki egyszerre csak egy karéj kenyér kellett, büszkén elszólta magát: kérem, ügyész úr, nézze, a dicsőség miatt! És ebben a perben, amely nem biztatott sok jóval, mégis fölmentették. Ravasz húzás volt ez attól a bizonyos ügyésztől, de szegény apád belerokkant. (Itt néhány sor átütés következett, bizonyára egy-egy sértő részletet törölt a gép, különös tekintettel a *közvetlen lemenőre*.) Summa summárum, véleményem szerint tehetséges ember vagy - vélekedett az Underwood -, érzem benned a szándékot: dolgozz, dolgozz és nagyra törj! Elég sokat röhögtek nyamvadtt apádon, írd meg most az ő komoly történetét. Ha szükségesnek látod, nálam, tartalékban, még egy egész halom adalék! MARADTAM TISZTELETTAL, AZ ÖN UNDERWOODJA.

Sorska ott állt a kéménytől megosztott holdfényben, a fénylő klaviatúra előtt, ott állt az ezüst és indigókék ragyogásban, aprózva reszkető szívvel és gyomorral, és erős kezével kifűzte a gépből a levelet. Apja utóéletéről csak tragikomikus emlékei maradtak, özvegy édesanyjának küzdelmei egy reménytelen rehabilitációért. (Az édesanyja két év óta halott.) Ő maga mint kisfiú csak félig tudta, és csak félig volt hajlandó fölfogni azt a kutyakomédiát, hogy miért nem lehet a munkásmozgalom mártírja a papa! Idősb Sorsch Rezsőt 1944 márciusában vitte el a Gestapo, a legutolsó életjel Mauthausenből érkezett tőle: Sorska tizenegy éves volt akkor. Idősb Sorsch, akkor férfiévei teljében, szerepelt a bevonuló németek egyik listáján mint veszedelmes bolsevista közíró, a prominensek között. S ő, egy túlélő rabtársa elbeszélése szerint, kínzói börtönében, a Svábhegyen és később a Fő utcában, büszkén vállalta újból a valamennyi neki tulajdonított cikkért a szerzőjogi felelősséget, a kitöltött huszonnyolc havi fogházat, s minthogy itt nem fenyegették csőbehúzó kérdések, hogy például: mit ért azon, hogy a *társadalmi struktúra gyökeres átalakítása*, gátlás nélkül és méltósággal válaszolt, bátran, derűsen, mint aki tudatosan vallja a magáénak az *egyetlen* alternatívát. „Hogy maguk eltűnnek a föld színéről” - válaszolta anélkül, hogy kérdezték volna. Eleinte zsidónak hitték, és ennek megfelelően szigorúbban kezelték, később az iratai alapján meggyőződtek az ellenkezőjéről, hogy elődeit Mária Terézia telepítette Magyarországra, s ezt tudomásul véve, a *vele foglalkozó* úr őszinte döbbenetét fejezte ki, hogy egy vérségileg tiszta ember idáig, ilyen mélyre züllött! Fölajánlotta neki a segítségét, ha megfelelő irányban hajlandó nyilatkozatot tenni és némi szerény szolgálatot vállalni a végső nagy ügy érdekében. Ekkor érkezett idősb Sorsch élete arra az erkölcsi magaslatra, amit a felszabadulás után sem méltányoltak. „Ön téved, uram - mondta a vele foglalkozónak -, én úgy gyűlölöm magukat, mint a halált. És kérem, tekintsenek ezentúl zsidónak.”

Minden órája megállt

Sorska még mindig ott állt a kéménytől megosztott holdfényben, a megkopott klaviatúra előtt, ott állt a halványuló ezüst ragyogásban, háttérben az égbolt sápadtkék végtelenje; ott állt, átszűrve magán az Underwood némileg ünnepélyes hangú levelét, eltűnődve az apai örökségen (lásd aluszékonyság), az eleinte hivatalosan is elismert, majd megtagadott mártíromságon (lásd Rákosi-korszak), eltűnődve a komikus és tragikus figura összes lehetőségein, majd azon a bizonyos végső helytálláson, amikor is önként és szabadon választott. Rosszul sáfárkodott ezzel az örökséggel, sőt ha szigorúbban nézi, hűtlenül; dobta az örökséget, s már-már vádolta magát, hogy ő is beállt a röhögők közé, legalábbis csukva volt a szája, amikor meg kellett volna szólalnia, bizonyos vicces társaságokban, ahol az atyai legendán csemegéztek. Ilyenkor azzal is ugratták, hogy apa és fiú, micsoda két ellenpólus! Idősb nem írt le az életében kölcsönt kérő leveleken kívül egy érdemleges sort sem, és mégis milyen cikkgyűjtemény szerzője volt a nyilvánosság előtt, míg a fiú, több tucat menő film szorgos bedolgozója, soha nem láthatta a nevét a *főcímen*! Igen, Balsors, magyarázta neki egy lírai pillanatában Avar, s ilyenkor a náthája is háttérbe szorult, jó apád, sajnos, *műfajátévesztett* ember volt, mert valljuk be, mártírnak nem elég mártír, és hogy föl vállalt egy szerepet, azt a bizonyos szerzőjogi felelősséget? Már megbocsáss, de abból élt, vagy te másként látod? Sorska már akkor, abban a pillanatban, azt mondhatta volna, igen, ő másként látja. Apja dicstelen alakjában az ember és a vállalt szerep nem vált ketté. A pörbe fogott cikkeket, amelyeknek szerzőségét a megállapodás szerint vállalnia kellett, idősb Sorsch sorra lekopogtatta az Underwoodon, és sajátjaiként gyűjtötte. A fiú szemében még ott a kép, ahogy

apja gondosan rendezgeti, nagy kezével simogatja a kéziratokat, s kijavít egy-egy félreütött betűt, pótol egy pontot, egy vesszőt. Ez a már szárazon zörgő papírtömeg most itt van Sorska kétajtós szekrényének alján, de mind a mai napig nem érzett annyi erőt magában, a szembenézésnek azt a lendületét, hogy a megsárgult ívekbe belelapozzon. Az apámnak igenis, kellett az az érzés, hogy egy ügy szolgálatában ott áll az ellenséges bírák emelvénye előtt, szegényen, dadogva és körülrohögve, mint hírhedt álszerző, de a *végén*, a finisben fölemelte az arcát, és pontosan tudta, hogy a sokéves szerep mire kötelezi. Te arról beszélsz itt, taknyos Avarom, hogy műfajátévesztett ember volt, mert fogalmad sincs, és ebben a bűdös életben már nem is lesz fogalmad róla, hogy az öregem a maga személyében *tiszta műfajú groteszk!* És hogyan is érthetnéd a te túl gyorsan kapcsoló, életrevaló agyaddal, a te csápokkal fölszerelt intelligenciáddal, a te érzelmesen rohögő cinizmusoddal, hogy a groteszk ezen a fokon már tragikum.

Amit mondott, befelé mondta és jelen időben. Most ezen a kitáguló hajnalon, magának és az öreg Underwoodnak. Áradásszerűen világosodott, narancssárga hullámok öntötték el az 5x5-ös padlásszobát, a földre fektetett laticel fekhelyet, amely ezen az éjszakán gyűretlen maradt, a tető vonalát követő mennyezet hegyesszögét, a csonka sienai Madonnát, privát faliszentjét, amelyet kisfiúként talált egy szemétkupac alján, közvetlenül az ostrom után, a kétajtós cseresznyefa sublódót (mindkettő zsákmány egy körzeti lomtalanításból), még az Underwood komor ipari tömege is föllángolt ebben a rajtaütéses nyári reggelben. Szia, John Hecht, fehérvető és tranzitutas! Nekem most az a dolgom, és ez itt végleg tisztázódott, hogy elindítsam az öregemet, lábra állítsam ezt a bizzar, rohögni és siratni való antihőst, megteremtsem körülötte a mikroklimát, az egész rettenetes kort, shakespeare-i és beckett-i értelemben, és ezzel már el is árultam neked az eszmémet róla, mert ne haragudj, öregfiú, rettentő mutatós a te finised, ahogy a messzi Milwaukee-ból hazavergődsz erre a végső, kurva zarándoklatra, és így is végzed az életedet, hogy ne mondjam, egy bájos és különösen jó testű, féltudományos kurva szobájában, hogy aztán kurva rángatások közepette átcipeljünk a halhatatlanságba; a hármas egység is irtózatosan jó, az egész zárt, drámai szerkezet, de nekem most mégis fontosabb dolgom akadt, az öregem is volt olyan tranzitutas, mint te, de náladnál sokkal mulatságosabb, és éppen ezért sokkal szomorúbb, és isten a tanúm, nem azért, mert bohóc a divat, de igazi bohóc volt, történelmileg!

A gémlábú asztalkán ott állt az Underwood, és ő állva dolgozott, így szokta meg (lásd Balzac és a többi nagy írópultját), ott állt gyűrött ruhájában, háttal a kelő napnak, a tetőknek, a szecessziós tornyoknak, kéményeknek, antennaárbócoknak. Ismerte a láthatár bonyolult rajzolatát; a furcsa házakat, amelyek öregasszony-kalapokat viseltek, a hátával, a tarkójával is ismerte őket, és azt is látta, hogyan szövi be ezüsthéke hálójával a levegőt a közeli dobozgyár füstje. Vaskos ujjai megfuttatták és megdöngették az öreg karosszériát, olyannyira, hogy a padlástéren már mindenki tudta, Sorskára rájött valami szokatlan és elemezhetetlen munkaroham. De amikor ez a tartós tankdübörgés átgázolt délelőttökön és délutánokon, estéken és hajnalokon, s ez napokon át így folyt, kivéve azt a rövid éjszakai szünetet, amikor Sorskát mégiscsak magába ölelte a *chippendale*, a zajártalom okozta idegességen túl ez a feltűnő jelenség egyik-másik szomszédban némi nyugtalanságot keltett. Mindenekelőtt Számos Gizella kapta föl a fejét a különös munkalázra. És amikor rászánta magát, hogy benyisson Sorskához, mondhatni, furcsa érzécsalódásban volt része. Úgy látta, mintha a férfi a fotelban szunyókálna, s az Underwood önmagától csattogtatná a rozsdamentes betűket, váltaná kemény dörejjel a sorokat, ezüst csöngetéssel a sorvégeken. Ám ez, amint azonnal kiderült, csupán a sajátos megvilágítás és még inkább, egy képzelődő lélek játéka volt, meg a feszélyezettség is; éppen tíz napja, hogy a halottat átcipelték, és azóta nem mert Sorska elé kerülni, csak a dübörgést hallgatta a szobájából. De ahogy a napok távolodtak, úgy távolodott tőle, legalábbis reményeiben, az átcipelt tranzitutas; talán már a végső tisztességen is túlesett.

Igen, igen, a rosszul világított szobában, fények és árnyak geometriájában, ott állt Sorska a *monstrum* előtt, és olyan túlzott erőbefektetéssel, amely egy nagyobb gépezetet is működésben tartott volna, indulatosan verte az elpusztíthatatlan betűket. A néhány nap alatt, amióta Gizella nem látta, alaposan lefogyott, és sovány arcában, amely most egy fiatalabb ember arca volt, haragosan világított palakék szeme. Kiszálasodott borpiros frottír háziköntöst viselt, mellén ráhímzett idegen monogrammal, derekán áthurkolt vastag zsineggel, fehér, nagy lábfejen öreg bőrpapucs. A gémlábú írógépasztal mellett a földön, gondosan egymásra rakva a már teleírt papírlapok. Föl sem nézett a lányra, aki úgy, ahogy az imént érkezett egy zajos éttermi társaságból (hetenként minden kedden összejövetelük volt), hóna alatt egy *futurológiai* művel, egyenesen a férfi szobájába lépett. Ha egy kicsit odafigyel, észrevenné talán, mintha maga a nyári este lépett volna a szobájába, maga körül a levegőnek illatos áramlataival és persze lábujjhegyen! Ott állt a férfi előtt eléggé varázslatosan, igen, igen, ezen az estén különösen szép volt, szemének furcsán metszett kékesfeketéje csupa izzás és kíváncsiság.

- Mi történt magával? - szólt a férfinak, de csak védekezésből - hová a világűrbe tűnt el ezzel a mániával? - Árnyékosan sötét hangjában semmi évődés, de csupa aggodalom. - És mi ez éjjelnappal, napok óta ez a rabszolgameló?

A férfi, bár tudta, hogy a munkának fuccs; megjelent maga a tartósan ígérekző anarchia, befejezett még egy mondatot, aztán leejtette hosszú karját, sóhajtott, de ugyanakkor megkönnyebbült. Füle fölött a két dús hajpamatról az elmúlt napokban lekopott a festék, oxidálódott, friss haj is nőtt föléje, s ettől viaszoskult egy nagyon régi szeszínűbe, lazább lett, könnyedebb és lebegőbb.

- A maga hullája miatt tegnap beidézték a rendőrségre - felelt nem is gonoszkodásból, inkább szórakozottan egy kérdésre, amely el sem hangzott -, de láthatja, kimozdulhatok én innen?

- Az én hullám miatt? - A birtokosjog teljesen megrémítette a lányt: kilógott a leltárból.

- Igaz, igaz - Sorska hosszúkasra fogyott arcán ráncot vetett egy kedves, fiatal mosoly -, a hullát volt szíves nekem ajándékozni. Valami jegyzőkönyvet kellett volna odabent aláírnom nekik, de van erre időm? Láthatja, nyakig munkában. A billentyűk nem eresztik el az ujjaimat. Megfogott az öregem!

- Az átutazó?

- Egy másik. De szintén átutazó.

Gizella körüljárt a szobában; keskeny derekán, szép, stabil fenekén feszülő kekiszínű kosztümöt viselt, és maláj-barna lábán, lila kerámia körmein rafinált szandált. De legfőbb szépsége izmainak gyönyörű játéka volt!

- Megengedi? - finoman és könnyűen, választ nem várva, beleereszkedett a *chippendale*-be, és annak a mélyéből hosszú, gyengéd nyakát kiemelve, szétbámészkodott. - Pár joghurtos üveg és egy sercli! - mondta puhán, utánanyújtózva a szavainak - miből él maga, jóember? - Kezével a karfára helyezve a súlypontot, tornászlányszerűen kiemelkedett a fotelből, és egzotikus rafia szandáljában, mintha hullámokon járna, szorosan a férfihez lépett. - Ebből a zarándokajából él maga napok óta, ember? Csak veri itt ezeket a billentyűket, és közben evés-ivás satöbbi, semmi? Egyáltalán, normális maga?

Sorska, mindkét karját fölemelve, olyan megadóan válaszolt, mint aki egy erősebb hatalomnak engedelmeskedik.

- Fontos ez? - kérdezte a régi ifjúságból újratámadt mosollyal.

- Szerintem, egyáltalán nem.

- Na látja. Ezt vártam magától.

A nő pupillája megfényesedett az izgalomtól; átváltott arra, amitől nem tudott szabadulni.

- Nem lesz baj *őmiatta*? Az öregember miatt.

- Fölvállaltam, vagy nem vállaltam föl? Ha nagyon megszorogatnak, mindent bevallok. Megmérgeztem, agyonlőttem, ilyesmi. Én Dosztojevszkijen nevelkedtem.

- Hagyja ezt a permanens marhaskodást! - Arcát egészen közel emelte Sorskáéhoz; pigment-sejtjeiből az emberi bőrfesték félédes illata áradt, s a férfi ismerősként üdvözölte: egyszer már az orrába szippantotta ezt a hasonlíthatatlanul izgató nőszagot. De mégis egészen másról beszélt.

- Ha van bennem tehetség, kifizetek egy piszkos adósságot. Érti? Ha nincs, széosztom a kéziratot klozettpapírnak. Ez a kézirat mint papír sem rossz minőség.

A két arc egymás kápráztató közelében; a két szem ködvarázslatában.

- Tudja, hogy maga szép lett? - kiáltott fel a lány naiv, nyílt meglepetéssel. Mint aki érzi és azonnal közli. - *Valamit* ledobott magáról.

- Egypár kilót.

- És, Jézuskám, kinőtt a haja is! - Mindkét kezével, kerámia körmeivel a férfi vállába kapaszkodott. - Angyalszárnya nem nőtt? Nem tudna megkínálni valamivel?

- Sajt, joghurt, sercli.

- Valami innivalóval, maga szerencsés!

- Sajnos, abból kifogytam, hány éve is? Nagyon sok éve.

- Akkor meghívhatom én valamire?

- Hány óra is van? Nézze csak, mindegyik órám megállt. Pedig úgy szedtem össze valamennyit a szemétből. És higgye el, válogattam! Egyik márka primább, mint a másik. Szeretem magam körül az órákat.

- Üljön a foteljébe, és türelem! Hozom a hoznivalót. Mindent! - ezt már ovális fenekének játékaival, elszaladó lábizmaival mondta.

- Meglesz, minden meglesz - szólt utána Sorska, és kimerülten, lihegve, mint aki éppen átúsztatta a La Manche-csatornát, vagy megszabadult egy nagyobb bajtól, a *chippendale*-be ereszkedett, és azonnal elaludt; nem mélyen, csak éppen a szokása szerint, a víz színén maradva, a levegő fölhajtó rétegeiben lebegve. S a lány, aki hosszú lábaival átkelt a félhomályos *placcon*, kezében a telirakott tálcával, ott találta az alvó embert, csontos arcának teljes nyugalmaiban.

A láz megoldásai

Nap mint nap átdübörgött a dobhártyáján, benyomult az agyába az Underwood előretolt betűoszlopa, a szobája egyetlen forró csapda, s ő mindig a billentyűk fölé hajolt, örökké háttal a tetők fölötti világnak, a bádog vénasszonykalapoknak, a rémpofájú tornyoknak, a tetvész-kedő öreg galambok csoportjainak; arccal az apám felé, a savanyúszagú tárgyalótermek felé, kacér és aranyszőke anya mindennapi sirámai felé! Az első százhusz flekk; a dédnagyapa, aki lajton hordta az ivóvizet a miazmáktól fenyegetett Rákos menti pestieknek, nagypapa, akire

mint kilencéves kisfiúra, fontos levelet bízott a honvédsereg egyik parancsnoka; át kellett jutnia az üzenettel az osztrákok megszállta Budára. „Nagyot tojtam Hentzi kopasz fejére” - dicsekedett később férfikorában az egykori kisfiú. És hát az apa, a kárpitosság, a korai romantikus szocialista; Galilei-kör, Károlyi-forradalom, kommün, vörös hadsereg - szegény feje az egészségből nem sokat értett, csak a *vonzalma* volt erős. Mindez a keze alá tolakodott Sorskának, fejében egy évszázad, a teljes korrajz, adatok és látomások tömege, csak engedni kellett, hogy mindez érvényesüljön; zöld utat nyitni a családregegynek, egy asszimiláció történetének, de óvakodva a lelkes felhangoktól, inkább a társadalmi szuggesztióknak tulajdonítani, valami emberiséget fenntartó igazságszeretethez, hogy Sorschék elmagyarosodtak vagy elhumanizálódtak, nem hallgatva el azt a kényszerű tényláncolatot, hogyan jutottak ebben a folyamatban az örökké forrongó, tevékeny kézműves elődöktől egészen a mai Sorskáig. Aki, ugyebár!

Lement az első százhusz flekk, a magát gépbe mondó családregegynek talán egyharmada, de mindez önkívületben történt, az elődök akarták, ő maga csak rendelkezésükre bocsátotta erős kezét és az Underwoodot. Az első tíz nap rohama után, a csapda ajtaját sarkig nyitva, Gizella lépett a szobába, és ezzel természetesen, ha akaratlanul is, megszakította az addig zavartalan, rögeszmeszerű folyamatosságot. Fűszeres, langyos illatokat hozott ebbe a börtönbe, az ablakkeretbe odatűzte a félholdat, megetette mágnás-hússal, ökörszarv-paprikával, rozskenyérrel, és sűrű vörös bort adott innia. Nem a régi munkakihagyásos lustaságot idézte föl benne a lány megjelenése, inkább valami gyengéd szünetjel volt a munka rohamai után. De mindez már csak azután vált világossá, amikor Gizella, puhán és aprózva végigcsókolva a mellét, az arcát, a kezét, elbúcsúzott tőle, és bezárult utána a furnirbetétes ajtó. De az ajtón keresztül is látta őt, amint ott áll a zuhany ezüst, kemény sugarai alatt, hibátlan barna testével, s amint egy ismeretlen isten felé nyújtja karjait. A hálának és szeretetnek dadogó érzése fogta el. Hosszú idő óta nem mert nőkhöz közeledni, egy kegyetlen kudarc miatt képtelennek érezte magát a szerelemre, s most ez a lány, egyszerűen és természetesen mint valami ősanya, visszaadta neki a szerelmet s ezzel az önbizalmát.

Állt az ablak előtt, a teljesen kinyíló reggelbe buktatva arcát. Forró zuhannyal verette végig magát, szaglászva körüljárt a szobában, és arra döbbsent, az Underwood nem hívja magához. Összeszedte a kéziratot, leült a padlóra, és olvasni kezdte. Gördülékeny és szabatos, korrekt és gondosan részletező. Korrajz, emberek rajza, egy fejlődéstörténet zavartalan ritmikája. Steril. Azon kapta magát, hogy kissé finnyásan tartja a kezében a lapokat, eltartva, mint a távollátó. S ekkor már mélyen benne volt az aprólékos önellenőrzésben, amit mindig igyekezett elkerülni; egész életében idegen volt neki a hideg ráció, a magukat és környezetüket zárt ajakkal vizsgáló szigor, a lazíthatatlan tervszerűség. Gyűlölte a változtatásra képtelen rendet, a háromszögek, hegyesszögek, derékszögek geometriáját; a reménybeli végtelenben találkozó párhuzamosokat szerette, hinni akart bennük. És most gyanakodva figyelte a kéziratot, amit ő teremtett, és saját magát, aki kezd nyakig süllyedni egy kínos fölismerésben. Ez a történet, az elődökkel, a polgárosodással és magyarosodással, amely nem kétséges, hogy itt elég árnyaltan valósul meg, nem a te lelked szülötte, Sorska! Ez, akárhogyan is nézed, bármilyen fölmentő kegyelemmel, *roman*, regény, sztori, törvényszerűen önműködő fordulatokkal. Igen, jó, jó, mondjuk, egy feltörekvés története ez, a fény felé törekvő sokágú növény históriája, s jóllehet nemzeti szempontból sem elhanyagolható, ez a gyermek nem a tiéd, nem a te vágyad nemzette. Ez arra kényszerít, hogy mesélj, hogy elbeszélj, és ez nemcsak hogy idegen neked, de egyenesen röhögni való. Hogy te, aki idáig megúsztad ép lelkiismerettel, egyszerre csak odaállj a publikum elé, mint egy mesepapa, mint egy sztoriapuka, mint egy lektürmami, ha már belefogtál és hogy engedj a további erőszaknak, a kipolírozott fordulatoknak - hát nem, öreg lajhár, azt már nem! Téged a faterod tragikuma érdekel, ez a mélységes link, svihák

felmenőd, egy sajátos kor gyermeke! Hát miért kezded Ádám-Éván, a kilencéves futárnál, a kopasz Hentzinél és a lajtoskocsinál? Lásd be, te nem vagy regényíró, unod, utálod szívből a belevaló tölteléket, rajtakapod magadat az időhúzáson, te nem dughatod a fejed a regényírók igájába, ha már akarsz valamit, a neked valót csináld, belőled legfeljebb egy-két novellára futja! Legfeljebb? Mélyen és igazán! Írjál az apádról novellát, na, novellafüzért, valami ilyesmit, Sorska szívem!

S mikor Gizella aznap késő délután, mindjárt a hivatali idő után, hagyva randevút, eszpresszót, Marcusét és Adornót, valami vacogatóan szép balsejtelemmel berobbant Sorskához, ott találta, amint a földön ül és a kéziratlapokat tépdesi apró darabokra. Föléje hajolt, elsírta magát.

- Ezt én okoztam?

- Nem, hercegnő! Az esztétikám. De légy szíves, ha már betévedtél, segíts. Nem szeretném ezt a csödtömeget így a kukába dobni. Minek csemegézzenek rajta a környék szebb lelkű hölgyei?

Gizella szorosan a férfi mellé ült az átmelegedett hajópadlóra, de nem nyúlt a papírokhoz. „Hülye, hülye, hülye - mondogatta -, legalább elolvastam volna!” Így vonta be őket tetők fölötti selymével szerelmük második éjszakája.

Másnap korán reggel Sorska a két kezébe fogta Gizella arcát, és a rézsútos fény felé fordította.

- Kérlek, hercegnő, rettenetes a hiányérzetem. Hiányzik a rögeszmém, ami a gép elé állított, amivel fölvertem a házat, azonkívül ez egy másik probléma, az ágyban alvástól megfájdul a derekam, hiányzik a fotel.

Gizella, kiemelve arcát a férfi kezéből, egyetlen ritmusban, könnyedén, növényegyenesen talpra állt.

- És most még én is itt vagyok neked, szegénykém. Mi lesz veled ezután?

Elment és visszatért, s közben elmúlt néhány óra. A *chippendale*-ben találta Sorskát, de nem abban a lebegő alvásban, amely képessé tette, hogy bárhol, bármikor a társalgás közepébe ugorjon, folytassa barátja vagy ellensége megkezdett mondatát, érezze és éreztesse szellemi jelenlétét. Gizella, aki beengedte maga mögött a narancspiros délután teljes végtelenségét, most ott állt körülzárva a döbbenettől. A férfi fölé hajolt, s hűvös tenyerét csontos arcára helyezte. Ez az arc, amely sápadt volt ugyan, izzott a láztól. A lány alatti nagy lakásban egy orvos lakott, az ugyan neheztelt rá egy nyitva felejtett csap miatt, amely tönkretette a mennyezetét, de beteg (hippokratészi eskü) segíteni kell, bárki hívja is; fölsietett hát a padlásra.

Sorska szemszögéből szép, bódulatos napok következtek.

Elég sokáig színes máriaüvegen át látta az arcokat, ezek mindig teljes oválisukban fölébe úsztak. Azután az arcok egymásra montírozódtak, mint amikor élesre állítják a nagyítóüveget, és hamarosan kiderült, hogy a sok arc *egy* arc, egy női arc, finom hajszálráncokkal a szem körül, azonos rajzolatú figyelemmel az ajak ívét körülrajzoló derengő mosollyal. Az arc körül a szobában egyetlen óra sem járt, és maga az arc sem jelezte az időt: a végtelen időtlenség, ez volt a legjobb az egészben és még valami, ami a gyermekkorból idefénylett: a gyámolítottság.

Elég gyakran kellett magára maradnia, de időtartama ennek az egyedüllétnek sem volt, a telefon is csöngött néha, kicsöngött egy másik lakásba, egy harmadikba, a szomszéd kerületbe; mindenütt ez a telefon csöngött, de senki sem emelte le a kagylót, és ideje ennek sem volt. Idő nincs, de van mennyiség, ürtartalom, hideg limonádé, antibiotikum és csönd. Olyan csönd, amely magába foglalja az egész júliust.

Már lábadozott, bár eléggé kedvetlenül (nehezen vált meg a kényeztető napoktól), már a *chippendale*-ben folytathatta volna a fölépülést, de ő a gondolat ellen is erélyesen tiltakozott; a fotelt fönntartotta szebb álmok, lebegőbb lebegések számára. Varázslatos szigeten élt. S mégis ekkor történt, hogy át kellett vennie Gizella kezéből a kagylót.

- Sajnos, náthás Avar elháríthatatlan. Meglátogat - mondta a lánynak - az egész magyar filmművészet, de lehet, hogy a New York-i iskola vagy magának Fellininek képviselőjében is.

- Kérlek, Tamás - Avar igyekezett távol ülni Sorskától, és most eléggé idétlenül, de *tamásozta*.

- Eddig csak azért nem látogattalak meg, mert nem akartam átadni neked ezt a dögletes náthámat. Titkoska - a friss illatos titkárnőre nézett, mint aki beint a szólistának, s a nő ritmusra érzékenyen, fényes mosolyával egy kosárka ananászeplet nyújtott át Sorskának. - Ki tagadhatná, hiányzol, Tamás! Ilyen luxust, trópusi nyárban kifogni egy összkomfortos tüdőgyulladást! Balsors, Balsors! - ismételte tagadhatatlan melegséggel. Szemével körültapogatott a szobában, és megpihent az Underwoodon. - Na és a mű? A főmű? - a lusta disznó, gondolta magában zsémbesen, de harag nélkül, itthon döglik ebben a *dagonyában*, és még a főművét is dobja! - Ki volt ez a cucus? - kérdezte később, hosszan utánabámulva Gizella ritmikus fenekének, amikor az kihúzott a szobából.

- A jegyesem - válaszolta Sorska soványan és szigorúan.

- Ja, az más, az egészen más! - fuldokolva beleprüszkölt agyonhasznált zsebkendőjébe. - Etesse meg, legyen szíves, Titkoska. Talán a maga rózsás ujjából elfogadja azt a néhány szem fölülmulthatatlan epret.

- Ez igazán ünnepi, ez az eper satöbbi - Sorska visszaszerzett fiatal mosolyával megköszönte, ahogy a titkárnő a szájába pottyantott egy-egy szemet. - Hogy állunk Afrikával? - fordult Avarhoz, hogy ő is kérdezzen valamit.

- Ó, Afrika, Afrika! Minden oké. Novemberben, amikor mi itt hóban, sárban és náthában caplatunk, ott már gyönyörűen forгат a stáb! Összehangolva minden. Szabad időben persze strandolás a tengerben, korallzátonyok között, délutáni szieszta legyezőpálmák árnyékában és függőágyban whisky-szopogatás. Örökké sirathatod. Szóval főmű nincs? Alszik? Átmenetileg?

Sorskában csendesen, keményen gyűlt az elhatározás. Az elmúlt napokban elkészült a leltár. Minden tisztázott és egyértelmű. Semmi csalódás, csupán súlypontok áthelyezése. Végre is a John Hecht sztori árucikk. És ez a hiéna még most is kapva kap utána. Csak oda kell dugni az orra alá. Náthás Avar szaglása csalhatatlan.

- Tárgyalhatnánk, uram, valamiről - szólalt meg rejtelmesen Sorska. - Rájöttem valamire. Nem vagyok abban a helyzetben, hogy kibőjtöljem.

Náthás Avar az izgalomtól heveny tüsszögőroham fogta el.

- Mit kellene kibőjtölnöd? - szeme csupa vizenyő; húsos arca foltosan kivörösödött. Hangjában félénk remény. - Azt a bizonyosat? - Titkoska miatt ilyen rejtjelesen beszélt.

- Azt a bizonyosat.

- Jó, jó! Majd később fölhívlak. Meddig hívhatlak?

Titkoska kiigazította ajkán a rúzszt, azzal a félmosollyal, amellyel az ilyen szép nők jutalmazni szokták magukat.

- Ne halassza el, atya! - gyáron kívül ennyi évődést mint régi munkatárs és tanú, megengedett magának. - Maradjon csak nyugodtan, majd én fölcsípek magamnak egy taxit, jó? Csók, csók és javulást!

- Tárgyalunk - mondta Sorska kedélytelenül a belépő Gizellának, aki a kávéhozta.

- Na nyomás, nyomás! - hajolt előre Avar; kapzsi szívében forró véráramok, az egész húsos test ugrásra készen. - Címe van?

- Van.

- Mért kell szavanként kihúzni belőled?

- Ez komoly műtét.

- A címét mondd, öreg!

Sorska az ablakhoz ment, kinézett a sötétkék estébe.

- *A tranzitutas* - mondta a tetőknek.

Náthás Avar, bár az orvosok eltiltották a túlzott koffeintől, egy hajtásra kiitta a kávéját.

- Isteni! Jó cím. Elég jó cím. Szóval, van huzata. Na. De mért a seggeddel beszélsz nekem?

Sorska leült a *chippendale*-be, és azonnal lehunyódott a szeme.

- Nehogy elaludj! Mondjad a sztorit.

- A sztorit. Jó. Egy öreg szivar negyven év után hazalátogat; két nap, két éjszaka. *Végig-slattyog* a régi helyeken, keresi a múltját, múlt nincs.

- Mondjad, mondjad!

- Összeismerkedik egy kurvával, és annak a szobájában kileheli a lelkét.

- Honvágy, éjszakai Budapest, nagy öreg színésznek (esetleg *hazatelepülő* nagy öreg színésznek) óriási szerep - úgy sorolta mindezt, mintha az ujjain számolná ki a kedvező tényezőket. - No és mi a mondanivalója? - leintette saját magát - különben ezt bízd rám! Nem lehet büntetlenül elmenni, nem lehet büntetlenül visszajönni. Mi? Értem?

- Mikorra szállítsam a novellát?

- Novellát: Öregem! Te leírod szépen egy-két oldalon az ötletedet és kész. Most azonnal. Nagyon jól tudod, én csak ötletre vagyok vevő. Novella, forgatókönyv, szövetkezni egy nagy rendezővel - ez az én gondom. No nem a mohóság miatt, nehogy te azt hidd! Én nem tudom másképp megvalósítani önmagam. Az ars poeticám közismert. Nekem egy gyufaláng, egy fényecske! Szóval egy-két flekk, de azonnal! Én meg zsebből honorálok. Kapsz nyolc darab ezrest, és nem kell aláírnod semmit.

Sorska, háttal a sötétkék nyári estének, borpiros, kiszálasodott frottírköpenyében (mellén az idegen monogram), odaállt a hidegen fénylő Underwood elé, lekopogtatta az ötletet, és átadta a papírt.

- Tudtam én, hogy nem bírod cérnával. Egy komplett tüdőgyulladás kellett ahhoz, hogy észre térj. Nézd, te a tipikus bedolgozó vagy, morzsákat cipelő hangya, ne is vedd rossz néven ezt!

- Jó. Számold le a dohányt, és eredj!

Egyszóval

Most ő ment be Gizellához, a nő a tükör előtt ült, növényegyenesen, és még fényesebbre kefélt lakkfekete haját. Csak a tükörből mondta Sorskának sértődötten.

- Mi az, hogy *tárgyalunk*? Goromba voltál.

A férfi letérdelt előtte, végigcsókolta hűvös, illatos lábát.

- Hercegnő, elviszlek vacsorázni! - A borpiros frottírköpeny zsebéből kimarkolta a pénzt. - Kioperáltam belőle. Nyolcezer.

- Ez nekem nem mond semmit.

- Még mindig duzzogsz?

- Duzzogok. Úgyszólván.

Átölelte a férfi tarkóját, és apró csókokkal végigcsókolta az arcát.

- Egyébként *én* akartalak elhívni vacsorázni.? Ma kaptunk fizetést.

- Nyolcezer?

- Kétezer-hétszáz. Ennyi a munkaerőm ára. Szóval egy pillanat, és én készen is vagyok. - Villámgyorsan kibújt a ruhájából, ottmaradt kemény, rezzenékeny, nem kis mellével, fehér bikiniben, és azonnal magára öltött egy bokáig érő, alul fodros, narancspiros sávozott fehér indiai ruhát.

- Ebben a pongyolában akarsz jönni?

Hetek óta ez volt Sorska első útja. Végimentek egy házaiból és lefolyóiból édeskés szagokat lélegző, szűk, végtelenül hosszú utcán. Sok volt itt az üzletlakás, előttük zsámolyon, kis széken elnehezült férfiak és nők ültek, mezítláb, odabent a lakásokban ment a televízió, üvöltött a magnó, melegedett a vacsora. Utánabámultak az indiai ruhában lépkedő növényegyenes nőnek, szemek és haragok parázslottak az utca mélyében, talán gyűlöletek is. Mintha a kínai tiltott negyeden mentek volna keresztül, idegenek, fehérek, távoliak!

A vendéglőben a személyzet ismerte Gizellát, s bár a pincérek hízelkedően elkényeztették őket, Sorskát sértette a lánynak ez az itteni otthonossága. Halászlét ettek, mélyvöröset, és roston sült halat, aranyárgát; a mennyezet alatt egy trópusi ventillátor szabdalta az állott meleget.

- Jó is, hogy végre asztalnál ülünk - a lány élénken, szertelenül fecsegett -, nálad mindent csak a földön lehet, még enni is.

Vörös bort ittak, a nő rágyújtott egy hosszú, nemes dohánylevélből sodort szivarkára.

- Hagyd ezt a nagyképű bagót, és ne illegetsd így magad! - mordult rá Sorska; valójában náthás Avarra gondolt, ahogy az kihúzta a lábát a szobából, győzelemmel az arcán.

Gizella nem volt haragos, összeharapta nagy fehér fogait és nevetett.

- Ne azon az utcán menjünk haza - mondta később váratlanul.

- Kérlek szépen, megszoktalak - Sorska ügyetlenül udvarolt, mint mindig -, vagyis hát, tudod.

Mintha most kapcsolt volna vissza a lányba a duzzogás.

- Mióta? Öt nap óta? Tíz nap óta?

- Három év óta. Azóta figyellek.
- Vettem észre a lenéző pofádat!
- Gizella, ne igyál többet.
- Megszoktál! Még szép. És én? Én mit szokjak meg rajtad? Hogy szétszórtad a munkádat, mint a tetves szalmát?
- Tetves szalmát? - a férfi elcsodálkozott.
- Mondom. Tetves szalmát. Kislány koromban úgy laktunk, hogy el kellett égetnünk a tetves szalmát. A tisztiorvos miatt. Azonkívül is, ha megszoktál, most majd egy időre leszoksz rólam.

Közeledett a zenész, a fejük közé hajolt, de a férfi elzavarta.

- Ilyenkor legalább odanyom az ember neki egy papírt.
- Arra felelj, megkérlek, mi az, hogy egy időre leszokom rólad?

A lány fölpattintotta háncsból fonott nyári retiküljét.

- Tessék, édesem, tizenhat nap a Földközi-tengeren. Odaadta a jegyzetfüzetet - azt hiszem, jár nekem is, egyszer az életben, legalább. Nono - szelíden kivette a férfi kezéből -, ez nem kézirat, ebben sok munka fekszik, el ne tépd! A te Gizid főmunkája igazi munka. A többi csak élet.

- És mikor?

- Holnapután reggel.

Ugyanazon a hosszú, forró, bűdös utcán mentek hazafelé; az emberek jó része, de már szótlánul, cigarettázva, még mindig ott ült a lakások előtt, kint tartotta őket az éjszakában a falakból izzó meleg.

Másnap korán reggel Sorska szelíden a két kezébe vette a nő alvástól üdén kipirult arcát.

- Hiányzol majd nekem nagyon - nyögdecselve körülnézett a napfényes szobában -, nem is tudom, mit kezdek nélküled.

Egyszóval, Gizella most a valóságos Égei-tengeren és Földközi-tengeren hajózik. Egyszóval langusztát eszik, tengeri pókot, csigát, tintahalat és nem bablevest. Egyszóval kiszáll a gyöngyházszínű görög szigeteken, mélyvörös bort iszik és friss fügét majszol. Egyszóval mezítláb jár a fövényen, kék tengerben fürdik, hosszú ujjával ezüst macskákat simogat. Egyszóval Számoszi Gizella most egy *világi* nő, végigsétál az esti Athénban, aranyláncra alkuszik Isztambulban! Egyszóval, egyszóval! Eltűnődik a görög isteneken és félisteneken, arányítja alakját a szoborasszonyokéhoz. Egyszóval, egyszóval! Égetően hiányzik a hetedik szintről, legalábbis Sorskának, aki valóban nem tud mit kezdeni magával. Bemegy a dramaturgiára, elhülyéskedik a gyümölcstillatú, érett és gondozott Titkoskával, fölmutatja magát a tagoknak, irodákban és műtermekben, ímé a halálból visszatért, ímé Sorska, tizenöt kilóval soványabban, de rideg lobogással a szemében. Egyszóval, egyszóval! Minden telefonra fölrebben, hátha a Földközi-tenger közepéről hívják, rádiótelefonon. Egyszóval. Náthás Avarhoz is benézne, csak úgy, hogy pusztítsa az idejét, de náthás Avar, mint Titkoska szenzációs pillantással közli hosszú szempillája alól egy papnő áhítatával: náthás Avar, azaz Avar elvtárs bezárkózott, mert alkot. Külön gépíró, külön gép, külön honorárium. Készül az új film vázlata. Ez olyan esemény lesz, hogy majd az egész szakma bizsereg tőle.

A következő napokban elvetődik ide is, oda is (vajon kinek adja oda édes testét Gizella, a mediterrán ég alatt?), végül is kiköt egy végtelenül sivár, végtelenül összeszokott, végtelenül unatkozó bandába, ahol legalább kedvére alhat egy-egy szakaszt; közbeszól és újra elalszik, de lebegő álmában megint csak Gizellát látja. Egyszóval, egyszóval! Végre egy fickó, náthás Avar jobb keze, már tud valami érdekeset is. Igen, ez nagy film lesz, Avar most bebizonyítja, hogy nemcsak az aktualitásokra érzékeny, nemcsak a konfliktusok kidekázásában élelmes, ahogyan ezt egyesek állítják róla, de felelős művész! Avar korunk nagy tragédiáját írja. Sorska kiszól az álmából:

- A tranzitust?

- Azt, azt! - a *jobbkez* döbbenetén elszólja magát. - És ezt te honnan tudod? Kitől?

Csendesen kiment a szobából, senki sem vette észre, az utcán, a langyos zuhogó esőben elfogott egy taxit, és bemondta náthás Avar címét. Gyakran járt nála, beosztása szerint mindenféle ügyben, ismerte jól az öreg villalakást. Náthás Avar legendásan családias ember volt, ragaszkodott a szüleihez, a nővéreihez, velük lakott együtt. Nősülni nem nősült soha, de szeretőjének, egy színpadtól visszavonult hölgynek, ő fizette a lakását.

Sorska átment az előkertben, a ruhája ronggyá ázott, becsöngetett a lakás ajtaján, nyugodtan tűrte az esőt. Valamelyik belső szobából kijött egy vörös öregasszony, karján kis macskával.

- A fiam ilyenkor nem fogad - mondta szálkásan; megismerte-e Sorskát, nem, ki tudja!

- A fia kell hogy fogadjon engem - Sorska hangja szelíd volt, de baljóslatú. Gizella ott ül a felső fedélzeten, hajára süt a hold és csókolózik. - A fiának most az a dolga, hogy engem fogadjon.

A kismacska megriadt, leugrott az öregasszony karjáról, feldöntött valamit az előszobában. Ekkor jött náthás Avar hosszú hálóingben és mezítláb.

- Hát te mit keresel itt, Sorska? - kitérte az ajtót, de azonnal megbánta, a keze láthatóan remegett; valami érthetetlen rémület fogta el. - Mit akarsz tőlem, Sorska?

Sorska beljebb lépett, és két erős kezével torkon ragadta.

Náthás Avar fuldokolva segítségért ordított, anyja rohant a házmesterhez.

- Mégis, miért akarta megfojtani? - kérdezték tőle később az örszobán.

- Nem is tudom - tűnődött Sorska -, nem is tudom - ismételte -, de ez, úgy gondolom, indoknak kevés. Vagy tévedek?

1979

-&-